Marius Oprea, Stejărel Olaru

Ziua care nu se uită

15 noiembrie 1987, Braşov

Marius Oprea (n. 1964, Tîrgovişte) este licenţiat în istorie la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti. Doctorand în istorie cu tema *Rolul şi evoluţia Securităţii (1948-1964)*. A publicat un volum pe teme de istoria vechilor cărţi româneşti (*Plimbare pe Uliţa Tipografiei*, 1996) şi un volum de poezii (*Solo de tamburină*, 2000), care a primit premiul de debut al ASPRO. Este autorul a peste o sută de articole privind aspecte din istoria Securităţii, care au fost publicate în presă, difuzate la Radio „Europa Liberă" sau incluse în culegeri de studii şi publicaţii academice. În prezent, coordonează programele de cercetare ale Institutului Român de Istorie Recentă. A publicat: *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, Polirom, Iaşi, 2002; (coord.) *Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliţie politică. Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov*, Polirom, Iaşi, 2002.

Stejărel Olaru (n. 1973, Vaslui) a absolvit Facultatea de Teologie, Universitatea Bucureşti. Studii academice postuniversitare în ştiinţe politice în cadrul SNSPA, Bucureşti. A publicat articole şi studii privind istoria comunismului din România în presă şi reviste de specialitate (*Analele Sighet*, *Dosarele istoriei* etc.). În prezent este cercetător la Institutul Român de Istorie Recentă. A fost coautor la volumul *Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliţie politică. Studiu de caz: arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov*, Polirom, Iaşi, 2002.

IR
IR

Lucrare realizată cu sprijinul Institutului Român de Istorie Recentă

www.polirom.ro

© 2002 by Editura POLIROM

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, P.O. BOX 1-728, 70700

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

OPREA, MARIUS

Ziua care nu se uită: 15 noiembrie 1987, Braşov / Marius Oprea, Stejărel Olaru. – Iaşi: Polirom, 2002

256 p.; 24 cm (Document)
ISBN: 973-681-136-0

I. Olaru, Stejărel

94(498 Braşov)"1987"

Printed in ROMANIA

Marius Oprea
Stejărel Olaru

Ziua care nu se uită

15 noiembrie 1987, Brașov

POLIROM
2002

Volumul de faţă a apărut cu sprijinul financiar al Asociaţiei „15 Noiembrie 1987” – Braşov. La rîndul lor, membrii Asociaţiei ţin să mulţumească unui număr de instituţii şi persoane care au sprijinit financiar atît apariţia cărţii de faţă, cît şi manifestările prilejuite de aniversarea a 15 ani de la revolta muncitorilor braşoveni : Consiliului Judeţean, Prefecturii şi Consiliului Local Braşov, societăţilor Roman SA, REMAT SA şi ITC Braşov, Sindicatului Liber Independent Roman SA şi Sindicatului Metalurgiştilor de pe Platforma Roman SA. Asociaţia „15 Noiembrie 1987” mulţumeşte personal prefectului Otilian Neagoe, preşedintelui Consiliului Judeţean Aristotel Căncescu, consilierilor Toma Mărgărit şi Aranyosi Ştefan, lui Carol Rugacs, directorul Roman SA, lui Marius Stinghe, Dumitru Gheorghe, Adrian Pinţea şi consilierilor locali Paul Becheanu şi Horia Salcă, precum şi tuturor acelora care au fost alături cu sufletul de ei pe 15 noiembrie 1987, ca şi acum.

Cuvînt înainte

Exceptînd doar două documente care provin din arhiva fostei Securităţi şi care se află publicate în acest volum ca mărturii scrise ale acelor ani, cartea de faţă este o încercare de istorie orală, pentru a reconstitui ceea ce s-a petrecut în Braşov la 15 noiembrie 1987. Interviurile realizate în acest scop sînt numeroase, dar nu putem afirma că sînt complete. Unii dintre muncitorii protestatari, deportaţi în diverse zone ale ţării, nu s-au mai întors în Braşov după 1990, iar identificarea lor continuă să fie dificilă. Alţii, între timp, au decedat. Doi dintre ei, Cornel Vulpe şi Vasile Vieru, oameni tineri, au murit la scurt timp după anchetă şi în condiţii inexplicabile, îmbolnăvindu-se fulgerător şi ireversibil. Alţii, la fel de puţini, au refuzat, iar decizia lor, chiar dacă suportă interpretări*, a fost respectată. Cu toate acestea, interviurile realizate sînt în număr semnificativ, însumînd peste o sută de ore de convorbiri, din care am încercat să extragem episoadele cele mai elocvente pentru ca, în paginile acestei cărţi, martorii să povestească despre *ziua pe care nu o vor uita niciodată*.

Despre ceea ce s-a întîmplat atunci s-a vorbit mult. Continuă să se vorbească, dar din ce în ce mai puţin – de obicei, doar la aniversări. Cele mai multe opinii consideră acest moment drept începutul sfîrşitului regimului comunist din România. Astăzi, pasiunile şi polemicile au lăsat loc cercetării şi analizei istorice. Am adunat aici mărturiile participanţilor la evenimente nu numai pentru a sluji cercetătorilor istoriei recente a României, dar şi ca un semn de preţuire a societăţii faţă de curajul protagoniştilor acestui moment eroic. Indiscutabil, evenimentul în sine, dar mai ales anchetele ce au urmat au constituit o etapă dramatică a vieţii protestatarilor de la Braşov. Nu o vor uita vreodată şi, din fericire, acum nici nu se sfiesc să o povestească. Au fost victimele represiunii regimului comunist, unii dintre ei pentru că au ales conştient forma protestului public, alţii pentru că s-a întîmplat să fie de faţă. Spontani au fost cu toţii, chiar dacă cei din prima categorie ar putea fi separaţi de cei care nu au avut curajul iniţiativei personale, preferînd să

---

* De exemplu, unul dintre muncitorii intervievaţi a decis să-şi retragă mărturia din arhiva Institutului Român de Istorie Recentă, arhivă unde benzile au fost adunate şi pot fi consultate de către public. Un alt exemplu este Mircea Sevaciuc, unul dintre cei care au avut de suferit de pe urma Securităţii, dar care a refuzat să fie intervievat. Motivul invocat a fost că lucrează el însuşi la o carte în care îşi va relata experienţa. Aşteptăm cu interes acest volum. De asemenea, un alt mare absent al cărţii este Gavrilă Filichi, fost, ca şi Mircea Sevaciuc, preşedinte al Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", care, aşa cum ne-au spus liderii actuali ai asociaţiei, nu a putut fi contactat. Domnul Filichi este autorul unui volum memorialistic (*Ziua a cincisprezecea. 15 noiembrie 1987 – o mărturie*, Societatea Culturală Lamura, f.l., 1994), pe care ne simţim datori să-l semnalăm celor interesaţi şi să-l socotim o mărturie de valoare.

aştepte şi să vadă *ce se întîmplă*. Dar suferinţa nu se poate măsura. Deopotrivă, şi unii, şi alţii au simţit că viaţa le este în pericol şi că destinul lor se află în mîinile unor anchetatori care le dădeau de înţeles că pot dispune cum vor de ei. Şi pentru că fiecare a văzut totul din diferite perspective, ne-am gîndit că această carte trebuie construită ca o lungă discuţie liberă, narativă, în care personajele îşi povestesc, rînd pe rînd, propria experienţă. Bineînţeles că memoria este supusă unor limite precise – şi de aceea, în cursul interviurilor, am căutat să provocăm interlocutorii să-şi aducă aminte în primul rînd acele momente pe care *nu le vor uita niciodată*. Pentru unii, greutatea a căzut asupra manifestaţiei în sine, pentru alţii, de neuitat este experienţa dură trăită în cursul anchetelor sau pe durata deportării. Nu am încercat forţări ale memoriei şi nu am cerut interlocutorilor noştri să-şi amintească un episod sau altul. Astfel că, la final, am consemnat un şir de experienţe personale puternic fixate în memorie, care ne-au ajutat să ieşim din dilema întîlnită deseori în cadrul unui demers de istorie orală, dilemă legată de gradul mai mic sau mai mare al alterării memoriei martorilor. Neîndoielnic, fiecare dintre cei intervievaţi a simţit uneori nevoia de a povesti ceea ce *ar fi vrut* să se întîmple cu el atunci. Dar provocarea lansată de noi – şi anume de a povesti, din experienţa trăită la 15 noiembrie 1987 şi după aceea, doar acele momente şi imagini puternic tensionate, de neuitat – i-a „constrîns" pe protagoniştii acestei cărţi la o mai mare rigoare, dictată chiar de exigenţa selectivă a memoriei lor.

Această carte nu este însă completă. Personaj al evenimentului nu este doar cel care a protestat, victima, ci şi cel care a arestat şi anchetat, a dispus măsuri represive sau a „înfierat" cele întîmplate. Din păcate, nu am avut ocazia să intervievăm şi acest gen de martori, motivele fiind evidente, dar bănuim că cele mai frecvente răspunsuri pe care le-ar fi oferit s-ar fi transformat în justificări, vina revenind în totalitate „regimului". Tocmai de aceea, accesul la documente, la dosarele Partidului Comunist, ale Securităţii, Miliţiei şi Procuraturii ar fi putut da acestei cărţi caracterul unei monografii istorice. Sîntem însă departe de aşa ceva. Cum va fi lesne de înţeles la capătul lecturii mărturiilor adunate în această carte, reticenţa autorităţilor faţă de clarificarea celor întîmplate la 15 noiembrie 1987, prin supunerea lor unei analize istorice, poate fi explicată şi prin faptul că unii dintre protagoniştii represiunii ocupă încă funcţii importante în diverse zone ale aparatului de stat din România.

Autorii

Mulţumiri

Autorii se simt datori să aducă mulţumiri în primul rînd Asociaţiei „15 Noiembrie 1987” şi tuturor membrilor ei care au acceptat să răspundă „provocării” noastre. Apoi, Fundaţiei Aspera din Braşov, care ne-a pus la dispoziţie o competentă echipă de tineri studenţi, instruiţi deja în tehnicile istoriei orale de către Maria Bucur. **Ioana Ceapă-Dobre, Radu Colţea, Anca Coman, Astrid Hamberger, Ionuţ Iuria şi Oana Stoian** au realizat, sub coordonarea lui Stejărel Olaru, în timpul scurt avut la dispoziţie, interviurile cu protagoniştii manifestaţiei din 15 noiembrie 1987, care au fost „puse în pagină” de cel din urmă şi adnotate de Marius Oprea. Se cuvin mulţumiri, de asemenea, domnului Adrian Niculescu, care ne-a pus la dispoziţie atît numeroase extrase din presa internaţională cu referire la revolta muncitorilor braşoveni din 15 noiembrie 1987, cît şi casete de pe care am putut transcrie emisiuni ale postului de radio „Europa Liberă” din acea vreme. Mulţumim totodată doamnei Oana Serafim, directoare interimară a „Europei Libere”, care ne-a dat permisiunea reproducerii acestor înregistrări. Un ajutor preţios ne-a fost oferit de Armand Goşu, colegul nostru de la Institutul Român de Istorie Recentă, care a avut bunăvoinţa nu doar să aducă, lecturînd manuscrisul, valoroase sugestii, ci să şi contribuie în mod direct la cercetare, ca autor al interviului cu dl Emil Hurezeanu – căruia, de asemenea, îi mulţumim că a răspuns cu amabilitate invitaţiei noastre de a „intra” în paginile acestei cărţi.

Capitolul I

REVOLTA

Atîta vreme cît Braşovul, vechiul Kronstadt, după numele ctitorilor săi saşi, sau Brasso, cum îl numeau maghiarii, s-a numit Stalin, parcă nimic nu se putea întîmpla în oraş. Localnicii aveau parte de un prezent cenuşiu şi duşmănos, vegheat de o imensă inscripţie cu numele dictatorului sovietic, trasată cu brazi plantaţi în pădurea de foioase de pe un versant al Tîmpei. Singurul lucru care mai avea oarece preţ în viaţa lor rămînea trecutul. Oraşul Stalin începea să se dezvolte parcă nefiresc : avioanele nu mai erau avioane, ci tractoare, ardelenii nu mai erau ardeleni, ci moldoveni sau olteni, iar cartierele muncitoreşti, asemenea unor ghetouri, ocupau fiecare margine a oraşului. La sfîrşitul anilor '50, cînd despre Stalin nu mai vorbeau cu emoţie nici măcar comuniştii români, oraşului i s-a permis să-şi reia numele. Singurele evenimente care răsturnau viaţa politică şi socială a noului oraş industrial rămîneau vizitele fulger întreprinse de Gheorghiu-Dej, apoi de cuplul Ceauşescu. Pînă într-o zi din toamna anului 1987.

15 noiembrie 1987 nu era o zi obişnuită – nici măcar pentru comunişti. Aveau loc alegeri, steagurile cu secera şi ciocanul colorau în roşu străzile Braşovului, iar mesele festive erau deja întinse la Primărie şi Comitetul judeţean de partid. Se aşteptau rezultatele, adică bine cunoscutul procent de 99,9% participanţi la un scrutin în care candidaţii erau doar cei propuşi de partid sau de anexa sa, Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste. Dar în jurul orei 10, liniştea oraşului a fost spulberată. O parte dintre muncitorii uzinei „Steagul Roşu" au ajuns în centru, strigînd sloganuri anti-Ceauşescu şi anticomuniste. Pe drum, coloanei – care număra cîteva sute de muncitori – i se alăturaseră braşoveni cărora nu le venea să creadă ce se întîmplă. Pe străzi nu mai putea fi văzut nici un miliţian, circulaţia era blocată, şoferii troleibuzelor abandonau maşinile şi se alăturau revoltei. Mii de oameni, printre care elevi şi studenţi, aveau în sfîrşit curajul să protesteze.

În momentul în care coloana protestatarilor a ajuns în faţa Spitalului Judeţean s-au auzit, timid, cîteva cuvinte din Deşteaptă-te, române ! *, imn patriotic născut la Braşov şi interzis vreme de peste două decenii de regimul comunist. Oamenii încercau să-l cînte, dar nu ştiau nici versurile, nici muzica. La un moment dat, tonul a reuşit să fie dat de către unul dintre muncitorii de la „Steagul Roşu" – şi, după cîteva ezitări, a fost reluat de mulţimea manifestanţilor. A fost, în opinia martorilor, cel mai impresionant moment.*

„O să vedeţi voi dimineaţă!”

Gheorghe Niţescu

Eram strungar[1] la secţia 440[2] şi în seara de 14 noiembrie lucram în schimbul trei. Înainte să începem lucrul, unul dintre colegii noştri, care ţinea locul maistrului, acesta fiind plecat în concediu, a venit la noi cu fluturaşii de salariu. Eram vreo 16-18 oameni adunaţi în atelier şi cînd am văzut că mi se opriseră aproape 1.000 de lei, cam jumătate din cît cîştigam pe atunci, am spus că nu mai lucrez. Pur şi simplu. Şi n-am fost singurul. Din cei 16 sau 18 cîţi eram acolo, toţi am fost de acord să întrerupem lucrul. Fără să fi discutat dinainte[3].

1. Gheorghe Niţescu, fiul lui Ion şi al Stelianei, s-a născut la 30 martie 1949 în comuna Bărbuleţu, judeţul Dîmboviţa. Datele sale de identitate, ca şi cele ale protagoniştilor revoltei de la Braşov, sînt extrase dintr-un „Tabel nominal cu persoanele cercetate”, fără antet, dar care a fost, foarte probabil, întocmit de Miliţia braşoveană. Documentul provine de la CNSAS, dosar D 52, vol. 1, fila 133 (citat în continuare D 52, f..., fără indicarea volumului, întrucît toate documentele provin din volumul 1. Restul dosarului nu a fost dat de către SRI la CNSAS – fără să se ofere vreo explicaţie asupra refuzului – şi, ca urmare, nu l-am putut studia).
2. Secţia 440 (Matriţerie – Modelărie) a fost una dintre cele în care a încolţit revolta, încă din amiaza zilei de 14 noiembrie, cînd în jurul orei 13, muncitorilor le-au fost împărţiţi „fluturaşii” cu salariile. Spre exemplu, Aurel Huian şi soţia sa Maria (care urma să intre la schimbul trei) au primit ca avans 700, respectiv 600 de lei, cu jumătate mai puţin decît sumele cuvenite. Pe „fluturaşi”, la reţineri era trecut un singur cuvînt, a cărui justificare nu a putut fi înţeleasă de nimeni: „social”. Huian, îndemnat de colegii săi de secţie care au întrerupt lucrul, s-a adresat şefului de secţie, care l-a acuzat însă de instigare la grevă şi i-a spus doar că „se va interesa la conducere” care a fost raţiunea reţinerilor drastice din salarii (M. Arsene, *Un tablou uriaş care arde*, Erasmen, Braşov, 1997, vol. I, pp. 16-17).
3. Reţinerile din salarii erau rezultatul „aplicării noului mecanism economico-financiar”, bazat în special pe plata în acord a muncitorilor. Din cauza diminuării drastice a exporturilor (ca urmare a calităţii slabe a produselor), ca şi a blocajelor financiare masive care afectau întreaga economie, plata în funcţie de încasările realizate de întreprinderi prejudicia economia, dar în special ramura construcţiilor de maşini. Cu cîteva zile înainte, pe 10 noiembrie, muncitorii de la Uzina de Tractoare (în jur de 500 dintre ei) au protestat, ajungînd pînă la directorul Octavian Căpitanu, care a luat legătura cu secretarul de partid al judeţului, Petre Preoteasa. Acesta, la rîndul său, a cerut să vină la Braşov ministrul Teodorescu, de la Ministerul Industriei Constructoare de Maşini (MICM). În urma „analizei” situaţiei create, au fost doar sancţionaţi şefi de secţii şi maiştri pentru „incompetenţă şi lipsă de vigilenţă revoluţionară”, fără a se soluţiona fondul problemei. La Întreprinderea de Autocamioane, plata avansului era programată pentru 12 noiembrie, dar şi aceasta a întîrziat cu două zile, din cauza calculării salariilor pe luna în curs pornind de la indicatorul „producţiei terminate şi contractate”, ceea ce a dus la diminuarea la jumătate a fondului de salarii. Practic, nu se cădea de acord asupra a ceea ce

Directorul general[4] lipsea, iar ofiţer de serviciu pe întreprindere era chiar şeful nostru de secţie, inginerul Ghelase Valeriu[5]. I-am cerut explicaţii, mai ales pentru că în urmă cu cîteva zile şefii secţiei noastre luaseră prime. S-a dus şi a dat telefon la Securitate. Securitatea n-a venit în noaptea aceea. Ne-am dus, am blocat uşile în interior, şi am aşteptat. Între timp, tovarăşul Ghelase a urcat în birou, l-a chemat pe colegul care îi ţinea locul maistrului, cerîndu-i să ne aducă sus, amenin ţîndu-ne că „o să vedeţi voi dimineaţă ! ". N-am vrut să mergem, i-am transmis că dacă are ceva să ne spună, să vină în secţie şi să vorbească cu toată lumea. Nu aveam nevoie de intermediari. Noaptea a trecut în linişte. Dimineaţa, pe la ora 6.00, s-a deblocat uşa de la intrare, a venit tovarăşul Ghelase şi a început agitaţia. Pe la 6.30 a apărut inginerul-şef pe „Sectoarele calde", Bazil Tătărăscu[6]. A deschis uşa urlînd la noi : „Ce, bă, animalelor, nu vreţi să

înseamnă „producţie terminată" între reprezentanţii Băncii Naţionale a RSR şi cei ai întreprinderii, cei din urmă arătînd că unele secţii îşi făcuseră planul şi îl depăşiseră chiar cu 10-15%. Banca însă susţinea că întreprinderea pe ansamblu nu s-a încadrat în „indicatorii de plan". Solicitată să medieze conflictul, conducerea locală de partid a dat doar o indicaţie goală de conţinut : „respectaţi legalitatea socialistă". În fapt, lipsa capacităţii de decizie, pe fondul crizei generale din economie au fost, practic, principalele cauze ale izbucnirii revoltei – vezi şi D. Brudaşcu, *Dosarele adevărului : Braşov (1987)*, Casa de Editură SEDAN, Cluj-Napoca, 1997, pp. 26-29.

4. Director general al Întreprinderii de Autocamioane era la acea dată Petru Mogoş, născut în 1939 la Braşov. El avea şi funcţia de director adjunct al Centralei Industriale pentru Autovehicule de Transport Braşov (CIAT). A fost acuzat că „nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative" create ca urmare a „aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie". A fost destituit după „evenimente" şi trimis să lucreze ca inginer la Întreprinderea de Maşini-Agregat şi Subansamble Auto din Sfîntu Gheorghe. A decedat la scurtă vreme după destituire, la doar 48 de ani, din cauze pe care nu le cunoaştem (vezi, în anexa volumului, tabelul cu *Situaţia cadrelor care au avut funcţii de conducere la Întreprinderea de Autocamioane şi CIAT*).
5. Valeriu Ghelase (născut în 1934 la Galaţi) era „autoritar şi dur, deşi el însuşi săvîrşise numeroase abuzuri şi încălcări ale legii". A refuzat să stea de vorbă cu muncitorii nemulţumiţi de drasticele reduceri salariale, „proferînd în schimb obişnuitele lui înjurături şi ameninţări". În această situaţie, oamenii s-au retras, refuzînd însă să continue lucrul – fapt raportat de Ghelase conducerii întreprinderii abia după ora 5 dimineaţa, dar cei veniţi la faţa locului (I. Birăescu şi I. Purcăroiu) nu au reuşit să domolească spiritele, fiind alungaţi de muncitori cu hiuduieli (D. Brudaşcu, *op.cit.*, p. 30).
6. Bazil Tătărăscu era la acea dată director al Fabricii de Subansamble Turnate şi Forjate (aşa-zisele „Sectoare calde"). El a fost anunţat de Ghelase de cele întîmplate în secţia 440 în jurul orei 5.30. Mai întîi s-a dus să voteze, întorcîndu-se după ora 6 să stea de vorbă cu muncitorii. Într-o mărturie din decembrie 1990, susţine că a discutat paşnic cu muncitorii, adunaţi deja la acea oră în faţa secţiei : „I-am salutat, i-am solicitat să se manifeste paşnic şi am solicitat să-mi spună problemele lor". A rămas în cursul zilei la întreprindere, participînd la şedinţa cu activul de partid al IABv din 15 noiembrie 1987, care a avut loc imediat după consumarea evenimentelor, la ora 15, fiind convocată de primul-secretar Petre Preoteasa şi de fostul prim-secretar Ion Radu. La şedinţă, conform stenogramei (păstrată în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987"), inginerul Bazil Tătărăscu „arată că a fost al doilea care a luat contact cu acest grup din secţia 440. La ora 6.50 am încercat să discut, dar au refuzat orice dialog. Am participat şi la alte acţiuni pentru stoparea acţiunii criminale. Cere să fie pedepsiţi cu pedeapsa maximă acest grup criminal, care a dat o palmă grea colectivului de oameni ai

lucraţi?”. Şi atunci oamenii s-au repezit către el, dar s-a refugiat în birou şi nimeni nu a îndrăznit să-l urmărească. Între timp, oamenii treceau de la poartă prin faţa uşii noastre întrebîndu-ne ce se întîmplă. Au apărut şi alţi şefi de secţie, au început să lege uşile secţiilor lor, pentru a opri oamenii să ni se alăture. Cu toate acestea, începea să se formeze o mulţime.

„Eram de acord cu toate revendicările”

Teodor Şelariu

Lucram în schimbul unu, pe 15 noiembrie dimineaţa[7], şi trebuia să merg la vot. Nu m-am dus la vot intenţionat, un fel de protest personal, şi am venit mai tîrziu la uzină, după ora 8. În felul acesta mi-am motivat întîrzierea. Cînd am ajuns, oamenii se aflau deja în faţa secţiei şi protestau. Nu am mai apucat să intru – am rămas şi eu printre ei, să văd ce se întîmplă. Am înţeles de ce protestau, eram de acord cu toate revendicările şi am plecat împreună cu ei. Am fost prima dată la Sculărie, ne-am întors şi ne-am deplasat spre Turnătorie. De la Turnătorie am ajuns în faţa „Palatului”. Au început să se spargă geamuri, s-au încins spiritele şi, împreună cu un coleg, m-am întors în faţa secţiei şi am rămas acolo. Şeful de secţie ne spunea să intrăm – noi refuzam, pentru că protestul nostru însemna pichetarea secţiei. Coloana a plecat înspre oraş, eu am rămas în uzină. Vedeam pentru prima dată că cineva se împotriveşte regimului – pe care toată lumea, pe la spate, îl critica sau îl denigra, dar nu avea nimeni curajul să spună nimic în faţă. A fost prima dată cînd am văzut aşa ceva.

---

muncii de la întreprindere”. În schimb, în declaraţia din 1990 menţionează doar că „am spus că nu sînt de acord cu aspectele de violenţă şi cu stricăciunile produse şi că cei în drept le vor judeca prin prisma legilor ţării”. Considerîndu-se după 1989 o victimă, Tătărăscu aduce drept argument anchetarea sa la Bucureşti, vreme de o săptămînă, începînd din 24 noiembrie, destituirea şi mutarea sa la Întreprinderea de Piese Auto Sibiu din 8 decembrie 1987 (M. Arsene, *op.cit.*, vol. II, pp. 56-57).

7. Jenică Teodor Şelariu, fiul lui Teodor şi al Mariei, născut la 3 noiembrie 1956 la Constanţa, era la acea dată subinginer şi lucra în secţia 440, una dintre cele în care a pornit revolta. După încheierea manifestaţiei, a fost arestat (figurează în tabelul citat la nota 1) şi cercetat de lt. Chitea, plut. Friciu şi lt.-maj. Deheleanu. În dreptul numelui său apare un semn, care îl menţionează ca făcînd parte dintre cei „selecţionaţi de lucrătorii Biroului Platformei IABv”. Este vorba de cei puşi de şefii lor pe tabelele centralizate de securiştii întreprinderii şi anchetaţi ulterior ca „instigatori”. Subinginerul Şelariu a fost pus în libertate, fără a fi condamnat. Nu ştim ce alte măsuri s-au luat împotriva sa. O mărturie a unuia dintre participanţii la revoltă (Sorin Răducanu, care de asemenea rămăsese în incinta uzinei) îl arată pe Şelariu făcînd parte dintr-un grup de muncitori care pichetau secţia şi care au fost interpelaţi fără succes de primarul Calancea şi directorul Anghel, în încercarea eşuată de a-i determina să reia lucrul (M. Arsene, *op.cit.*, p. 28).

„Ce se mai poate întîmpla? Ne vor lua gîtul?”

Vasile Bădin

Cei doi copii pe care îi am erau destul de mici pe atunci[8]. Aveau opt şi nouă ani. Cînd lucram în schimbul doi, de la serviciu mergeam direct la alimentară, să stăm la coadă la lapte. Se făcea 5 sau 6 dimineaţa, după care treceam să-mi cumpăr şi raţia de ulei[9]. În felul acesta ajungeam acasă pe la 8-9 dimineaţa. Dormeam cîteva ore şi după aceea plecam la serviciu. Cam asta era viaţa noastră pe atunci. Nu mai vorbesc de lipsa curentului electric[10] şi a apei calde, toate aceste nimicuri care ne măcinau sufletul. Cu alte cuvinte, eram nemulţumiţi de dinainte de 15 noiembrie. Toată ţara era nemulţumită.

În felul acesta, cînd am ajuns la serviciu şi am văzut fluturaşul lăsat în dulap de schimbul meu cu banii pe care trebuia să-i ridic, cînd am văzut că nu-mi ajung nici pentru hrana copiilor, darămite pentru hainele lor, am spus că nu mai dau drumul la maşină. Nu mai aveam de ce să lucrez, nu mai aveam nici o motivaţie. Ne-am dus în cealaltă parte a atelierului, unde se aflau strungurile şi maşinile, şi i-am întrebat pe colegi: „Măi, băieţi, voi mai lucraţi? Pentru că nouă ne-a ajuns!”. Şi ei erau de aceeaşi părere. Am mers mai departe, în atelierele 420 şi 410[11]. La fel, am stat de vorbă şi cu ei, şi toţi am ajuns la aceeaşi concluzie: nu are rost să dăm drumul la maşini. Dar cu cine stăm de vorbă? Atunci l-am rugat

8. Nu cunoaştem data şi locul naşterii lui Vasile Bădin.
9. „Raţionalizarea” alimentelor în acea vreme limitase drastic posibilităţile de aprovizionare normală ale unei familii. Citǎm în continuare un raport al Ambasadei Statelor Unite la Bucureşti despre situaţia din România, datînd de la începutul anului 1988. Documentul provine din arhiva personală a fostului ambasador al Olandei la Bucureşti, Coen Stork. Mulţumim Excelenţei Sale pentru posibilitatea de a consulta acest document, din care sintetizăm mai jos cîteva date sugestive: raţia lunară era de 1 franzelă, carnea de porc (calitatea a II-a, cu oase şi grăsime) nu depăşea 500 g, cea de mezeluri era de 600 g, de unt – 125 g, ulei – 700 ml, 1 kg de zahăr şi 500 g carne de pui (toate cantităţile sînt cele acordate, pe cartelă, pentru fiecare membru al unei familii). Şi nici măcar aceste cantităţi nu erau furnizate integral, iar atunci cînd „se găseau”, cozile pentru procurarea alimentelor „raţionalizate” se întindeau pe mai multe rînduri şi pe lungimi între 100 şi 300 de metri. În general, mărfurile se furnizau în spatele magazinelor, pentru ca imensele cozi să fie, pe cît posibil, mascate. „La liber”, în alimentări, se puteau găsi doar crevete vietnameze, scoici importate din China, apă minerală medicinală şi conserve de mazăre. Pînă şi oţetul, pasta de tomate sau hîrtia igienică se puteau procura numai după 1-3 ore de stat la coadă.
10. De fapt, raţionalizarea consumului casnic de energie electrică a fost dispusă încă din 1984. Pe 10 noiembrie 1987 s-a decis, ca pîrghii de realizare a unui control drastic al consumului, scumpirea electricităţii şi a gazului metan, precum şi întreruperea zilnică, în anumite intervale orare, a alimentării cu energie electrică a consumatorilor casnici, care nu puteau depăşi o anumită „cotă” a acestui consum. În general, energia electrică era întreruptă de la miezul nopţii pînă a doua zi dimineaţa, ca şi în unele ore ale amiezii.
11. Secţia 410 este secţia Sculărie (a doua care s-a alăturat revoltei începute de cei de la 440), iar 420 este secţia de Mecanică.

pe nea Stelică[12], era cel mai în vîrstă dintre noi, să-l cheme pe şeful de secţie, care era ofiţerul de serviciu. S-a dus, a stat de vorbă cu el şi l-a chemat. Între timp, eram adunaţi 70-80 de oameni, toate atelierele din secţie. Cînd a venit Ghelase, i-am cerut tabelele cu primele pe care le luaseră şefii cu cîteva zile înainte. Se auzise că toţi luaseră prime semnificative, cîteva mii de lei. Ne-a spus că nu s-a dat nici o primă şi ne-a trimis la lucru, ca şi ceilalţi maiştri. Toţi ne spuneau că vom avea probleme. Atunci le-am spus că problemele sînt deja foarte mari. Mai mari de atît se poate? Ce se mai poate întîmpla, ne vor lua gîtul?

„Trebuia să-i ţinem pe toţi adunaţi"

Ioan Dan

N-a fost nimic organizat, cum au spus ei[13]. Nu ne-am luat banii şi am hotărît să nu mai lucrăm. Pur şi simplu. Toată noaptea am stat în grupuri, am încercat să vorbim cu ofiţerul de serviciu, să ne primim drepturile, pînă dimineaţa. Le spuneam colegilor mei că dacă ne împrăştiem, toată lumea va fugi. Trebuia să-i ţinem pe toţi adunaţi, altfel totul ar fi fost pierdut – dar nu venisem de acasă cu ideea că trebuie să protestăm. Dimineaţa au început să apară şefii. În jurul orei 7 şi un sfert s-a deschis uşa şi a apărut Tătărăscu[14], care a creat un fel de busculadă. Lumea a început să strige: „Hoţilor, unde ne sînt banii?", s-au adunat muncitori şi de la alte secţii şi deja mulţimea era agitată. Atunci am spus că trebuie să mergem mai departe. Am făcut turul pe la fiecare secţie, fiecare a luat în buzunar cîte un şurub, o piuliţă[15], şi ne-am îndreptat către sediul administrativ,

12. Este vorba de muncitorul Aurel Huian. Acesta relata în 1990 că, intrat în biroul lui Ghelase, acesta l-a privit pe deasupra ochelarilor, întrebîndu-l: „Spune, tovarăşe, care-i problema? Pentru ce ai venit neanunţat?". La care Huian răspunde: „Tovarăşe inginer, am primit fluturaşii ăştia [cu avansul pe luna noiembrie – n.n.]. Sînt nişte bani pe care ni i-au oprit. Mie mi i-au oprit, soţiei i-au oprit. Eu am nevoie de bani". Răspunsul a fost tranşant şi dur: „La toată lumea le-a oprit". Nea Stelică nu s-a lăsat intimidat în primul moment: „Da, ştiu. Toţi oamenii din echipa noastră sînt nemulţumiţi şi au venit cu mine pînă la dumneavoastră. Sînt în faţa biroului" – „Păi cum, bă, de ce aţi venit? Faceţi grevă?". Cuvîntul a căzut greu, ca o acuzaţie – fiind resimţit astfel de Huian, care a replicat că nu este vorba de o grevă, ci pur şi simplu oamenii vor să ştie cine şi de ce le-a reţinut din salarii. Ghelase a răspuns că o să se intereseze la conducerea întreprinderii şi le va comunica. Este momentul care a precedat telefoanele sale către superiorii ierarhici (M. Arsene, *op.cit.*, I, p. 17).
13. Ioan Dan, fiul lui Ioan şi al Frăsinei, s-a născut la 14 februarie 1941 la Cărăceşti, jud. Galaţi. La data revoltei locuia în Săcele şi era strungar în secţia 440 (D 52, f. 130).
14. Inginerul Bazil Tărărăscu (vezi nota 6).
15. Conform rapoartelor înaintate ulterior administraţiei întreprinderii, care le-a trimis – prin adresa 736 din 28 noiembrie 1987 – Inspectoratului Judeţean al Ministerului de Interne, s-au sustras şuruburi şi contragreutăţi, majoritatea folosite la spargerea geamurilor din secţii şi ale palatului administrativ al întreprinderii. Ele au fost luate de muncitori din secţia 525 (Prelucrări piese motoare Diesel). Revelatoare pentru manevra autorităţilor de transformare a

la „Palat", locul unde se găsesc birourile direcţiunii. Simţeam nevoia să ne răzbunăm cumva şi am spart geamurile cu piuliţele şi şuruburile pe care le luaserăm cu noi[16]. La un moment dat s-a deschis poarta uzinei şi am ieşit cu toţii. Nu ştiu dacă eram mai mult de 300 de oameni. Şeful secţiei s-a uitat la mine şi mi-a spus : „Dane, te duci acasă pentru că toată lumea te-a văzut". Aşa că nu mă mai puteam ascunde. Şi nu a ajuns coloana bine în prima intersecţie, că lumea a început să se strîngă. Se adunase atîta lume, încît puteai să crezi că te afli la o demonstraţie de 23 august[17].

---

protestului în „act de huliganism" este umflarea pagubelor produse cu prilejul manifestaţiei. Astfel, în prima notă de constatare se arată că din secţia 525 s-au sustras un număr de 72 de şuruburi şi 15 contragreutăţi, evaluate la 2.264 lei. Nota, nedatată şi scrisă de mînă, a fost ulterior înlocuită cu alta, cuprinsă în raportul transmis Inspectoratului Judeţean al MI, în care cantităţile de materiale sustrase erau pur şi simplu dublate : de la 72 de şuruburi s-a ajuns la 124, iar de la 15 contragreutăţi, în noul raport asupra „pagubelor produse în secţia 525", scris tot de şeful acesteia, numărul s-a ridicat la 28. La fel şi suma imputabilă „huliganilor" (documentele citate provin din arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987").

16. Conform unei note întocmite la 24 noiembrie (pe care am aflat-o tot în arhiva Asociaţiei), la palatul administrativ al întreprinderii au fost înlocuiţi 121 metri pătraţi de geam de diferite grosimi, pagubele totalizînd (inclusiv manopera, chitul ş.a.) 4.759 lei. În schimb, în nota finală remisă de IABv Inspectoratului Judeţean MI, pagubele erau cifrate la 13.614 lei, deci de trei ori mai mult decît în nota de constatare. Suma reprezenta „geamuri Palat, drapele, manoperă". Dacă este să luăm drept corectă această ultimă evaluare, drapelele cu care era pavoazat „Palatul" au costat de două ori mai mult decît geamurile sparte... De altfel, o mărturie directă arată că s-au dat ordine clare pentru mărirea substanţială a pagubelor în raportări, pentru a se da un caracter „huliganic" manifestaţiei. Astfel, mr. Teodor Damian, fostul şef al Biroului de Miliţie de pe Platforma IABv (vezi mai jos declaraţia sa), arată că, sosit în incinta întreprinderii în cursul orei 17, după reprimarea manifestaţiei, generalul de securitate Emil Macri, cel care a coordonat practic măsurile represive ulterioare, i-a transmis (prin fostul şef al Biroului de Securitate pe întreprindere, col. Mircea Gădărăuţeanu – care avea să fie destituit ulterior din funcţie şi sancţionat disciplinar, ca şi Damian) să treacă la o evaluare rapidă a pagubelor. Conform evaluării transmise iniţial de mr. Damian, pagubele nu depăşeau 5.000 lei, la care lui Damian i s-a transmis, prin maiorul de securitate Ioan Tudor, de la Biroul întreprinderii, să refacă evaluarea : „Eu am răspuns că nu pot să îndeplinesc acest ordin şi că îmi asum răspunderea pentru ce am semnat. A urmat o pauză, probabil i-a repetat gen. Macri ce am răspuns eu, după care gen. Macri personal mi-a spus la telefon, pe un ton foarte ridicat : *Lucrul ăsta este insubordonare şi vei fi trimis la Tribunalul Militar !* " (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 393). După cum am arătat şi vom mai exemplifica în cele ce urmează, pagubele au fost ulterior „umflate" cu ajutorul raportărilor fictive făcute de şefii de secţii.

17. Ioan Dan este cel care, prin intermediul unui student (Emil Drob), l-a cunoscut la 17 noiembrie 1987 pe cel care avea să declanşeze protestele studenţilor din Braşov, Cornel Cătălin Bia (născut la Cluj, în 1965 ; în 1987 era student în anul IV la Silvicultură). Influenţat de cele auzite, ca şi de morala creştină în care fusese crescut (după Revoluţie a urmat, de altfel, Facultatea de Teologie ortodoxă din Cluj), Bia a purtat în faţa cantinei studenţilor de pe Strada Lungă, la 22 noiembrie 1987, o pancartă pe care scrisese „muncitorii arestaţi nu trebuie să moară". În iunie 1997, el scria o mărturie în care arăta că gestul său a fost puternic motivat şi de întîlnirea cu muncitorul braşovean Dan, care le-a relatat cele petrecute în uzină şi în cursul manifestaţiei (M. Arsene, *op.cit.*, pp. 78-92).

„Abia aşteptam momentul acesta”

Dănuţ Iacob

Pe 15 noiembrie votasem prima dată – aveam 19 ani[18]. După care am plecat la serviciu şi am avut surpriza să văd oameni adunaţi, care se certau cu cei din conducere. Era directorul Purcăreanu[19] şi întîmplarea a făcut să mă aflu lîngă el şi să-l pot auzi cum spune: „Băi, nu vă convine, vă trimit în Valea Jiului!”. Femeile au început să-l împingă, i-am tras şi eu un picior, iar Purcăreanu a încercat uşor să iasă din grup. Realitatea este că abia aşteptam momentul acesta şi am început imediat să strig oamenii să iasă din secţii. La un moment dat, eram cam 200 de muncitori care ne deplasam spre toate secţiile, pentru a aduna un număr cît mai mare. În dreptul secţiei 620, un inginer încerca să închidă uşa. Bineînţeles că am sărit cu picioarele pe el şi l-am bătut acolo. Au ieşit băieţii, au luat-o prin celelalte secţii şi spărgeam vitrinele. Eram cu Corneluş Vulpe[20] şi spărgeam toate vitrinele, fiecare secţie avînd vitrine cu cele mai bune piese şi cu fotografii ale celor mai harnici, fruntaşi în întrecerea socialistă[21]. În faţa unei secţii a încercat să intervină primarul Dumitru Calancea şi încă cineva din conducerea partidului[22]. A fost huiduit şi a plecat imediat cu o Dacie neagră cu

18. Dănuţ Iacob s-a născut în 1968 la Banca, judeţul Vaslui. În momentul revoltei locuia în Săcele şi era căsătorit de două săptămîni.
19. Iacob Lucian Purcăreanu (născut în 1939 la Braşov) era director tehnic al întreprinderii în 1987. În urma „evenimentelor”, a fost destituit pentru că nu s-ar fi „implicat” în cunoaşterea şi aplanarea „stării de spirit” şi „nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului”. De fapt, aşa cum reiese din mărturiile prezentate, a încercat – dar fără succes –, numărîndu-se printre „ţapii ispăşitori” găsiţi în rîndurile conducerii întreprinderii şi a centralei CIAT (vezi documentele din anexa volumului).
20. Cornel Pavel Vulpe s-a născut în 1969 la Braşov. După revoltă a fost condamnat la 2 ani închisoare cu supendare şi deportat la Botoşani. A murit în 1994, în urma unui cancer cu evoluţie galopantă. Anterior, a avut două tentative de sinucidere, invocînd faptul că umărirea şi persecutarea sa a continuat şi după 1990 (vezi *infra* mărturiile celor care l-au cunoscut).
21. Au fost distruse doar într-o singură secţie (525) nu mai puţin de 68 de panouri din plastic cu lozinci, estimate la valoarea de 952 lei. În alte secţii nu sînt menţionate distrugeri similare, iar cele înregistrate la secţia 525 nu sînt trecute în evidenţa generală transmisă Inspectoratului Judeţean al MI, pentru a eluda caracterul politic al protestului. La o altă secţie, 610 (Tratament termic şi galvanizare), şeful acesteia, inginerul Ion Scorţea, arăta prin nota de serviciu nr. 526 că, „urmare a evenimentelor petrecute în data de 15 noiembrie 1987 de către elemente turbulente (*sic!*) din IABv, pagube s-au înregistrat numai la propaganda vizuală a secţiei şi boxa CTC”. Pagubele, 12,5 metri pătraţi de geamuri clare şi 7,5 metri pătraţi de geamuri armate au fost estimate la 908 lei. De aici au fost sustrase casca albă şi halatul purtate de Aurică Geneti pe parcursul manifestaţiei (vezi *infra*). La pagube se mai adaugă şi recondiţionarea uşii de acces în secţie, forţată de manifestanţi (datele provin din arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987”).
22. Este vorba de Ioan Birăescu, secretarul PCR pe uzină.

număr de culoare galbenă. A urmat momentul cînd ne-am adunat în faţa sediului administrativ şi am cerut să vorbim cu directorii. Nu a ieşit nimeni. S-au aruncat piuliţe şi şuruburi în ferestre, apoi gamelele cu mîncare. Pe jos era numai varză, erau vreo douăzeci de gamele aruncate, numai cu varză. Căpitanul Damian[23] a dat ordin să se deschidă porţile şi toată mulţimea adunată a ieşit pe poarta 1. Unul dintre colegii mei a venit cu ideea să luăm steagurile – era ziua alegerilor. Am ţinut scara măgarului, Corneluş Vulpe a urcat şi-a aruncat steagurile. Am luat doar steagurile tricolore – cu celelalte, ale partidului, s-a făcut un foc. Şi cu cîteva steaguri, cei care eram acolo am ieşit pe Strada Poienelor, apoi pe Calea Bucureşti. Mergeam braţ la braţ cu colegii mei de muncă şi vedeam cum apar oamenii în balcoane şi ne aplaudau. Îmi aduc aminte, şi pot să jur cu mîna pe inimă, că aveau flori în mîini. De altfel, deşi eram în noiembrie, era o zi superbă.

Am ajuns în faţa Liceului de Informatică, unde se afla o secţie de votare păzită de un miliţian şi doi soldaţi. Cei doi soldaţi n-au avut nici o reacţie în momentul cînd miliţianul se îndrepta spre noi. Numai că nu a reuşit să ne spună mai nimic, probabil era curios ce se întîmplă, pentru că a fost bătut, dezbrăcat în pielea goală şi i-am rupt toate hainele de pe el[24]. Imediat după ce s-a încheiat acest episod, Marius Boeriu, unul dintre colegii mei, m-a întrebat dacă ştiu *Deşteaptă-te, române !* Sincer, habar n-aveam, cred că ştiam versurile, dar nu mai ţineam minte melodia. Ne-am întors către oameni şi am întrebat dacă e în stare cineva să dea tonul. A răspuns Farcaş Iosif[25] – îmi aduc aminte că avea şi o voce aparte, un timbru vocal pe care n-am să-l uit niciodată, el a fost cel care a cîntat primul. Deşi prima încercare a fost un fiasco, oamenii au reuşit să cînte melodia şi imediat a început să se strige „Jos Ceauşescu ! ”. Ne blocasem. Se striga în sfîrşit „Jos Ceauşescu ! ”, „Jos comunismul ! ” şi „Jos dictatura ! ”. După care am reînceput să cîntăm *Deşteaptă-te, române !* , iar de la intersecţia „Trei alimentări”[26], cum îi spuneam noi, şi pînă la sediul partidului, o distanţă cam de un kilometru, s-a strigat „Libertate ! ”, „Jos Ceauşescu ! ”, „Ajunge, nu mai vrem să fim minţiţi ! ”. Tot în acea zonă a apărut un grup imens de copii, foarte mulţi copii pe care i-am pus în faţa noastră. Ei mergeau în fruntea coloanei, pentru că cineva spusese că în felul acesta am putea să-i convingem pe soldaţii care aveau

23. Maiorul de miliţie Teodor Damian era sectoristul-şef al Platformei IABv. După „evenimente” a fost transferat la Craiova, iar după 1989 a revenit la Braşov, unde ulterior a fost şef al Poliţiei Rutiere. Vezi mai jos declaraţia lui (a refuzat să fie intervievat, dar a acceptat totuşi să dicteze o mărturie pe care a verificat-o, pentru a se asigura de respectarea celor consemnate).
24. Ulterior, în Occident au ajuns informaţii despre doi „miliţeni ucişi” în cursul manifestaţiei. Este foarte posibil ca aceste informaţii, privite oricum cu suspiciune de mediile de presă din Vest, să fi fost dirijate de către Securitate, care avea un departament specializat în asemenea acţiuni (Serviciul D, de dezinformare), pentru a abate atenţia de la caracterul politic al manifestaţiei.
25. Vezi în capitolul următor datele de identitate şi suferinţele îndurate de acesta pe parcursul anchetelor.
26. Intersecţia dintre Calea Bucureşti, Strada Toamnei şi Strada Zizinului.

armament să nu tragă în noi. Copiii erau zglobii, veseli, prinşi şi ei de atmosfera aceea, nu ştiau exact ce se întîmplă cu noi, cum, de fapt, nici noi nu prea ştiam ce avem de făcut şi nici unde vrem să ajungem[27]. În felul acesta ne creşteau şi nouă rîndurile, mai ales că se alăturau coloanei mulţi oameni care veneau de la piaţă sau de la cumpărături. Troleibuzele se deplasau uşor pe lîngă oameni, iar noi ne feream de ele. La un moment dat, am început să tragem captatorii şi băteam cu pumnii în maşini, pentru a-i îndemna pe oameni să coboare şi să ni se alăture. Unul dintre şoferi s-a dat jos şi a venit cu noi. Atunci, fiind troleibuzul blocat, celelalte n-au mai putut să circule.

Cînd am ajuns la Consiliul judeţean de partid[28], curios fiind, am intrat să văd interiorul. M-a izbit imaginea candelabrului mare din hol, care era luminat, dar între timp ieşise primarul Calancea, personajul pe care îl mai văzusem la uzină. A încercat să spună ceva, iar în momentul acela, cîteva femei din spatele meu l-au luat la bătaie cu cozile de lemn ale steagurilor tricolore. Nu ajungeau să-l atingă, ne loveau mai mult pe noi, cei din faţă, dar la un moment dat un steag l-a atins exact în ochi, i s-a spart arcada, a ţîşnit sînge din ea şi l-au lăsat pe jos în mîinile femeilor. Cred că au început să-l îngrijească pe iarba din faţa clădirii. Steagul pe care l-a luat în cap a fost reacţia oamenilor la vorbele lui : „Sînteţi voi tari acum, dar mîine vedeţi voi ! ”. Femeile care l-au bătut, tot ele îl oblojeau. Noi, restul, am intrat în clădire. Primul lucru pe care mi-l amintesc este o scrumieră nichelată sub formă de tub, pe care am aruncat-o într-o parte. Fiind în hol, am avut un sentiment ciudat privind candelabrul acela superb. Mai tîrziu, am aflat că majoritatea celor arestaţi au trebuit să declare că au spart candelabrul. Eu am trecut în declaraţie scrumiera – mă speriasem că cereau pe candelabru zeci de mii de lei[29]. În hol n-am apucat prea mult să mă minunez, pentru că

27. Dintre cei intervievaţi, Dănuţ Iacob s-a detaşat prin sinceritatea frustă a evocărilor şi a modului direct în care le exprimă.
28. Actuala clădire a Prefecturii din Braşov.
29. Pagubele făcute de manifestanţi la întreprindere au fost centralizate de directorul administrativ Aurelian Duma. În adresa transmisă de acesta Inspectoratului Judeţean al MI se arăta : „Vă facem cunoscut că valoarea pagubelor create ca urmare a evenimentului petrecut în ziua de 15 noiembrie 1987 în unitatea noastră este de 72.232,28 lei (geamuri, drapele, tub TV, piese diferite, halate, pufoiacă, uşi deteriorate), conform notelor de serviciu date de secţiile prin care a umblat ceata de huligani”. Aşa cum arătam, cifrele au fost cel puţin dublate în „centralizarea” datelor, tocmai pentru a scoate în evidenţă caracterul distructiv „huliganic” al manifestaţiei. De remarcat şi faptul că au fost secţii ai căror şefi au negat că s-ar fi produs pagube în halele respective pe timpul manifestaţiei (inclusiv la 440 Matriţe, sau 410 Scularie, de unde a pornit practic revolta). La aceste pagube se adaugă cele făcute în urma ocupării Comitetului judeţean PCR şi a Primăriei Braşov. În aceste cazuri nu este cunoscută evaluarea făcută de autorităţi asupra „distrugerilor”. În sentinţa penală 2823 din 3 decembrie 1987 se spune, privitor la acest aspect, doar că „ajunşi la Consiliile populare judeţean şi, respectiv, municipal Braşov, inculpaţii au pătruns în clădire şi, în timp ce proferau injurii, ameninţări şi strigau cuvinte obscene, au distrus o serie de bunuri materiale, ca de exemplu : geamuri, birouri, aparate telefonice, televizoare şi altele”. Condamnaţi la locul de muncă în urma

lumea se îmbulzea, aproape că ne călcau în picioare. Am urcat scările prin partea dreaptă, am intrat într-o cameră unde era un frigider plin cu pepsi, mi-am pus la brîu 2-3 sticle şi am început să le dau şi celorlalţi. Deasupra era o pîine mare, imensă, bine crescută. Am rupt o bucată şi-am aruncat-o. Cineva a luat pîinea şi a ieşit cu ea afară spunînd : „Fraţilor, pîine ! ”, pentru că aveam şi pîinea pe cartelă[30]. Pînă la urmă n-am apucat să iau nici o sticlă de pepsi, le-am dat pe

---

acestui simulacru de proces (dar deportaţi la întreprinderi din alte oraşe ale ţării), instanţa lua act „că inculpaţii s-au angajat să repare integral daunele pricinuite avutului obştesc prin faptele lor” (M. Arsene, *op.cit.*, I, pp. 232, 236).

30. Un fost ofiţer de securitate, în acea perioadă şef al unui important serviciu din Securitatea braşoveană, a scris sub pseudonim un roman autobiografic în care arată, între altele, care era situaţia în România în acea perioadă. O prezentăm în continuare ca fiind o mărturie „din interiorul” aparatului represiv, care, consideră şi astăzi respectivul ofiţer de securitate (care ne-a solicitat să rămînă sub protecţia anonimatului), informase aparatul şi conducerea locală sau superioară de partid cu privire la cele ce se petreceau nu numai la Braşov, ci şi în întreaga ţară : „Societatea românească traversa o perioadă din ce în ce mai neagră, dificultăţile economice erau tot mai mari şi se reflectau direct în nivelul de trai al populaţiei aflat în scădere vertiginoasă, absolut în contradicţie cu sloganele propagandistice ale camarilei dictatoriale, pe care nu le mai credea nimeni. În plus, cuplul dictatorial se sclerozase complet, iar ploaia de directive şi măsuri de tot felul, care nici înainte nu străluciseră prin clarviziune şi acurateţe, încorsetau şi puţina brumă de libertate rămasă, sporind repulsia imensei majorităţi a populaţiei faţă de regim. Pur şi simplu clanul Ceauşescu acţiona într-un mod atît de absurd şi lua măsuri atît de scelerate şi antipopulare, de parcă ar fi făcut-o intenţionat, ca să-şi taie singur craca de sub picioare ! Se pare că destinul trebuia împlinit [...]. Prin urmare, în anul l987 situaţia în rîndul populaţiei judeţului B[raşov], ca de altfel la nivelul întregii ţări, ajunsese extrem de tensionată : alimentele erau din ce în ce mai greu de procurat, marile uzine lucrau în pierdere, pieţele de export se pierdeau una după alta şi, colac peste pupăză, dificultăţile economico-financiare se agravaseră pînă într-atît încît chiar şi salariile muncitorilor se plăteau cu reţineri substanţiale şi cu mare întîrziere. În plus, lagărul socialist era cuprins de mişcări centrifuge, iar în ţările din jurul României aveau loc puternice acţiuni anticomuniste, sub presiunea cărora bătea din plin vîntul reformelor, a căror edificare începuse chiar şi în URSS. În contrast cu ce se întîmpla în jurul ei, România era închistată în cel mai sumbru dogmatism, părînd condamnată pe vecie să lîncezească şi să sucombe în cumplita stare de înapoiere şi mizerie. În plan intern, după cum era şi firesc, înrăutăţirea situaţiei, stoparea şi mai apoi reculul măsurilor reformatoare au fost resimţite acut de către toate straturile societăţii. La nivel local, nemulţumirile şi tensiunile, în mare aceleaşi ca şi în restul ţării, erau provocate de mizeria cruntă în care se zbătea majoritatea populaţiei, adusă în această stare de «politica înţeleaptă a marelui cîrmaci», bazată pe raţionalizarea alimentelor şi a benzinei (cotele acordate fiind ridicol de mici), interzicerea circulaţiei autoturismelor private tot a doua duminică, frecventele şi îndelungatele întreruperi de curent electric, frigul din apartamente datorat economisirii dincolo de orice limite raţionale a combustibililor, la care în ultimul timp se adăugaseră şi consecinţele nefaste ale falimentului economiei socialiste reflectate în creşterea enormă a stocurilor de produse industriale nevandabile şi, implicit, în imposibilitatea efectuării la timp şi în integralitate a plăţii salariilor pentru zeci de mii de muncitori. Aceste tensiuni şi nemulţumiri au fost corect şi complet contabilizate de Securitate, care, în baza informaţiilor obţinute, a întocmit numeroase informări şi rapoarte adresate atît organelor centrale – prin direcţiile specializate ale DSS –, cît şi primului-secretar al Comitetului judeţean de partid, fără însă ca cineva să ia măsuri de natură să conducă la ameliorarea situaţiei”. Ofiţerul de securitate citat îşi aminteşte că avea într-o mapă „copii ale unor astfel

toate şi au şi căzut pe jos. Apoi am intrat într-o cameră mai mică, unde se afla o stivă de caşcaval. Mă nimerisem cu încă unul, Vasile[31], de la Sculărie, şi împreună cu el am început să împărţim caşcavalul. Îl aruncam pe fereastră şi tot de acolo zburau portocale şi banane, aruncate de alţi colegi ai mei. Probabil faptul că oamenii vedeau cum trăiesc membrii de partid a întărîtat lumea şi mai tare[32].

Birourile din partea dreaptă a clădirii fiind închise, cineva a spus că unii dintre noi ar putea fi închişi în acele săli. S-au spart uşile cu geam cu tot, cu tocuri, s-au smuls şi am început să intrăm şi în celelalte săli. Nu erau decît calculatoare, telefoane, birotică – dar furia care pusese stăpînire pe noi ne îndemna să aruncăm totul pe geam. Am continuat să urcăm un etaj mai sus şi în felul acesta m-am întîlnit cu Marius Boeriu[33], un prieten şi coleg de muncă. Avea în mînă un

---

de informări şi rapoarte întocmite de compartimentul din subordine pe parcursul anului l987", documente păstrate cu grijă, întrucît, susţine astăzi, pentru el, ca şi pentru alţi colegi ai săi, era „evident că în mod inexorabil şi iminent o astfel de stare generală de nemulţumire va degenera în manifestări colective de protest. Şi într-adevăr, nemulţumirea a irupt în toamna anului 1987, într-o zi de duminică în care se desfăşura mascarada simulacrului de alegeri pe care periodic regimul ceauşist o punea în scenă. Iar amploarea revoltei a fost pe măsura profunzimii tensiunilor acumulate. Aceasta a pornit sub forma unui marş de protest a cîtorva sute de muncitori, dar cărora pe traseu li s-au alăturat mii de oameni care au asediat efectiv clădirile Comitetului judeţean de partid şi Primăriei. O parte dintre manifestanţi au pătruns cu forţa în sedii, au spart uşile birourilor, au aruncat pe geam steagurile partidului, portretele *iubiţilor conducători*, lozincile conţinînd vestitele sloganuri comuniste, dar şi obiecte neutre şi nevinovate cum ar fi televizoare, calculatoare, cărţi, dosare conţinînd documente etc. Grupurile de persoane aflate în stradă au dat foc steagurilor, portretelor şi lozincilor, au strigat lozinci anticomuniste şi au mîzgălit pereţii celor două sedii cu inscripţii aşa-zis ostile, de genul : *Jos Ceauşescu !* , *Jos comunismul !* , *Vrem libertate şi pîine !* şi altele asemănătoare". Practic, depoziţia pe care o face, uzînd de un pseudonim literar, unul dintre ofiţerii de securitate care au observat, prin natura funcţiei, cele întîmplate confirmă relatările protagoniştilor – atît în ceea ce priveşte cauzele manifestaţiei, cît şi modul de desfăşurare a ei (vezi Simion Airinei [pseudonim – n.n.], *Un sfert de veac de Securitate*, Transilvania Expres, Braşov, 2002, pp. 264-266).

31. Este vorba de Vasile Mureşan, născut în decembrie 1962, frezor, condamnat, în urma „evenimentelor", la 2 ani închisoare la locul de muncă.

32. O „bunăstare" similară a putut fi găsită şi de manifestanţii care au intrat în sediul conducerii locale de partid şi în cel al Securităţii la 22 decembrie 1989, după prînz : saci cu cafea boabe (care nu se mai găsea de multă vreme nici măcar „la negru"), jumătăţi de porc, mezeluri, unt şi caşcaval, care de asemenea deveniseră raritaţi pe piaţă, de unde se vede că activiştii de partid şi securiştii care i-au ocrotit nu au învăţat mare lucru din revolta de la 15 noiembrie 1987, nefiind dispuşi să renunţe la traiul lor opulent, prin care sfidau majoritatea românilor.

33. Marius Petru Boeriu, fiul lui Petru şi al Anei, s-a născut la 1 iulie 1967 în Braşov, fiind lăcătuş în secţia 440. Participarea în primele rînduri ale manifestaţiei din 15 noiembrie 1987 i-a atras o condamnare de 1 an la locul de muncă şi deportarea la Piatra-Neamţ. Într-o declaraţie consemnată de M. Arsene (*op.cit.*, II, pp. 114-119), Boeriu prezintă „momentul" 15 noiembrie 1987 astfel : „15 noiembrie. Zi de vot. Ceauşescu încerca să facă din această zi o zi de sărbătoare. Dar muncitorii braşoveni se confruntau cu aceleaşi probleme : fără mîncare, fără lumină, apă, căldură şi mai ales salarii întîrziate şi diminuate. Nu s-a mai putut rezista şi, după foarte mult

briceag cu care se chinuia să desfacă tabloul lui Ceauşescu. Într-un final a reuşit să-l arunce pe geam. A urmat la rînd o altă sală, cred că era locul unde se ţineau şedinţele. Deşi acum pare amuzant, dar asta dovedeşte cît de îndobitociţi eram, îmi aduc aminte că am văzut în acea sală un individ mic de statură care, împreună cu alţi patru, se chinuia să vorbească la un telefon roşu. Toate telefoanele erau sparte, dar el încerca să vorbească la acest telefon roşu cu fir direct, fără discul rotativ, care avea ton şi atît. „Alo, Europa Liberă?" – întrebau. „Alo, Europa Liberă?" Evident, nu răspundea nimeni. Tipul acela mic tot striga: „Europa Liberă, am cucerit partidul!" şi altele asemenea, dar către nimeni. El îşi făcea treaba acolo, iar noi continuam cu devastările. La un moment dat, căzînd tabloul lui Ceauşescu, s-a făcut brusc lumină. Tabloul acoperea o parte din ferestre şi după ce el nu mai era agăţat, am putut să mă uit pe fereastră şi să observ ce se întîmpla afară. Era lume cît vedeai cu ochii. Nu se mai striga nimic, dar era un vuiet, un zgomot ciudat, care te făcea să te simţi straniu. După ce am privit pe fereastră, am ieşit din sală şi am reuşit să mă întîlnesc cu sora mea pe scări, care îmi spunea că trebuie să ne întoarcem la muncă. M-a luat de mînă, jos am întîlnit-o şi pe soţia mea, şi am plecat împreună către uzină. Mă gîndeam să escaladez un gard, să mă schimb şi să plec acasă, pentru a nu fi văzut de nimeni. Dar am intrat prin faţă. M-am întîlnit cu tatăl meu, care era ofiţer de serviciu la secţie şi care m-a întrebat unde am fost – nu reuşeam să vorbesc cu el, pentru că nu mai aveam voce, şi m-am dus în vestiar şi m-am schimbat. Picioarele mă usturau din cauză că fusesem încălţat cu bocanci cu talpă de lemn şi mersesem kilometri întregi pe jos. Cînd am plecat, nu am ieşit pe poarta întreprinderii, ci tot prin pădure, pe un drum ocolit. Stabilisem cu soţia să mă aştepte la sora mea acasă. Cînd am ajuns la ei nu mai aveam voce deloc – nu puteam să scot un cuvînt, atît de răguşit eram. Cumnatul meu îmi spunea că dacă vor începe arestările, pe mine mă vor ridica imediat. Mi-au făcut ou frecat cu zahăr, să-mi revină vocea. Avea sora mea vreo 10 ouă în frigider – reprezentau o raţie întreagă pe o lună. Le-am mîncat pe toate[34].

---

timp, s-a cîntat *Deşteaptă-te, române!* într-o revoluţie spontană, pornită de la secţia 440 din «Steagul Roşu», iar pînă la Primărie s-au alăturat foarte mulţi oameni, în acelaşi glas. Nu ştiu dacă am mai cîntat vreodată aşa din inimă, cu toată forţa mea. Acelaşi sentiment l-am simţit la toţi. Lumea care se afla pe trotuare aplauda, iar unora le dăduseră lacrimile".

34. În declaraţia pe care o dădea în 1990 cu privire la evenimente, Dănuţ Iacob se referă doar la cele întîmplate după arestarea sa. Numele său apare însă în multe din declaraţiile participanţilor, care confirmă – e drept, succint – cele relatate aici de muncitorul braşovean (ca mulţi alţii, Iacob lucrează în continuare ca muncitor la Întreprinderea de Autocamioane Braşov, astăzi redenumită Roman SA).

„Am aruncat tabloul lui Ceauşescu de pe clădire”

Marius Nicolăescu

Ce mi s-a întîmplat mie atunci? Pe vremea aceea locuiam în apartamentul mamei mele, pe Calea Bucureşti[35], şi în jurul orei 9.30-10.00, cred eu, am auzit mişcare în stradă şi am văzut masele de oameni care se deplasau. Mulţi dintre ei mă cunoşteau, am ieşit în balcon, m-au strigat, am coborît şi am urmat marşul cu ei. A început lumea să cînte *Deşteaptă-te, române!* – şi chiar nu-l mai auzisem de mult –, am ajuns în centru, la Comitetul judeţean de partid sau cum îi zicea, apoi la Primărie. Acolo, datorită furiei împotriva sistemului, nu împotriva unor oameni – pentru că, pe vremea aceea, oamenii de rînd nu mai aveau nici cea mai vagă idee cine e primar sau cine e consilier judeţean –, am izbucnit cu toţii. Şi nu eram doar muncitori, se strînseseră oameni de tot felul. Revolta nu a fost doar a uzinei noastre sau a unui grup oarecare, ci a braşovenilor. Am văzut lîngă noi şi copii, şi bătrîni, oameni care nu mai aveau de-a face cu vreo presupusă organizare muncitorească a revoltei, cetăţeni ai oraşului care s-au alăturat grupului iniţial de protestatari. Ne era foame şi devenisem nişte oameni însinguraţi, pentru că în regimul comunist erai chiar un om singur. Nu puteai să ai încredere nici măcar în soţia ta, nu ştiai niciodată cine e informatorul de lîngă tine. Se ajunsese atît de departe…

Cînd am ajuns în centrul oraşului, am aruncat tabloul lui Ceauşescu de pe clădire împreună cu cineva[36]. După care am coborît, voiam să-i dau foc. Pe vremea aceea era o chestie foarte ciudată să ai o brichetă, toată lumea avea chibrituri de Brăila, care erau renumite pentru faptul că nu se aprindeau. Fiind frig, ţin minte şi acum, şi avînd la mine o brichetă, am dat toată lumea la o parte, am dat flacăra la maxim, pentru că e cam greu să aprinzi o pînză vopsită în ulei, şi, pînă la urmă, a luat foc. În momentul cînd am fost arestat şi anchetat, mi-au pus pe masa de anchetă o fotografie cu mine şi tabloul aflat în cădere. După care, în mulţime, dîndu-i foc. Aveau probe indubitabile. Nu mai puteam să neg faptul că participasem la revoltă[37].

35. Marius-Tibi Nicolăescu, fiul lui Ion şi al Paraschivei, s-a născut la 6 iulie 1963 în Braşov. Lucra ca lăcătuş mecanic la IABv. Pentru participarea sa la revoltă, a fost condamnat la 2 ani închisoare la locul de muncă.
36. Cel mai cunoscut tablou distrus era unul imens, de circa 3 pe 5 metri, pictat în ulei pe pînză, care pavoaza faţada Comitetului judeţean PCR la sărbătorile oficiale. El a fost desprins şi aruncat în stradă de muncitorii Gheorghe Duduc, ajutat de fiul său Radu şi de Marian Ricu (vezi *infra* mărturia acestuia din urmă). Nicolăescu „a ieşit cu tabloul pe geamul Primăriei [clădire aflată peste drum de cea a Judeţenei de partid – n.n.] şi l-a aruncat” (M. Arsene, *op.cit.*, I, p. 134).
37. Securitatea a fost angrenată în filarea manifestaţiei, dar Simion Airinei (pseudonimul sub care unul din ofiţerii aflaţi în acea vreme la conducerea Securităţii din Braşov a scris un roman

„Nu am făcut gesturi ieşite din comun”

Gabriela Chivi

Cînd am ajuns la uzină, lucram în primul schimb[38], vedeam oamenii cum refuză să intre în secţii. Aşteptam afară, nu să facem grevă, nici pe departe aşa ceva. Noi, practic, ne ceream banii. Aveam salariile înjumătăţite şi nu mai puteam accepta această situaţie. Nu pot să spun că am făcut gesturi ieşite din comun, nu am spart nimic, dar am intrat în Consiliul judeţean pentru că îl urmam pe fratele meu[39]. N-am să uit cît de pustiu era. Toţi fugiseră prin spate, birourile erau goale, nu ne împiedica nimeni să intrăm în clădire, nu vedeai nici un miliţian. Practic, eram lăsaţi să facem ce vrem. S-au spart geamurile, s-au aruncat televizoarele pe fereastră şi alimentele pe care le-am găsit acolo. Atunci nu mă puteam gîndi că ar putea fi miliţieni şi securişti printre noi, că ar putea fotografia. Credeam că miliţienii nici măcar cînd dorm nu-şi dezbracă hainele. Mai ales că oriunde mergeai, în orice loc, vedeai cîte un miliţian. Iar atunci nu era nici un miliţian pe stradă[40].

---

autobiografic) relatează că, datorită refuzului celor din Capitală, organele de securitate locale nu au intervenit pe moment. În ziua respectivă, acest ofiţer se afla la sediul Inspectoratului de Securitate Braşov, situat între Poarta Schei şi Piaţa Unirii, la o oarecare distanţă (circa 2 km) de Judeţeana de partid, dar la mare distanţă de Întreprinderea de Autocamioane, aflată practic în partea opusă a oraşului, „împreună cu şeful Securităţii [col. Ion Nătăleţu – n.n.] şi cu alţi cîţiva şefuleţi ce formau o grupă operativă restrînsă, marea majoritate a ofiţerilor aflîndu-se în misiune pe la secţiile de votare. De îndată ce nucleul iniţial de manifestanţi a ieşit din curtea uzinei şi s-a îndreptat spre centru, intonînd cîntecul *Deşteaptă-te, române !* , şeful Securităţii a raportat situaţia ştabilor de la Bucureşti folosindu-se de telefonul scurt, dar răspunsul acestora a fost să nu se intervină în forţă pentru oprirea şi împrăştierea manifestanţilor, soluţia aleasă fiind aceea ca forţele de ordine să însoţească coloana şi să prevină actele de dezordine. Dezlegarea de la Bucureşti pentru o acţiune în forţă a venit numai după ce şeful Securităţii a raportat despre actele de violenţă şi distrugerile ce au avut loc la sediile Comitetului judeţean de partid şi Primăriei” (S. Airinei, *op.cit.*, p. 267).

38. Gabriela Chivi este sora lui Dănuţ Iacob.
39. În 1990, unul dintre manifestanţii din curtea întreprinderii care au rămas protestînd în interior, fără să plece spre Comitetul judeţean de partid (Sorin Răducanu), arăta că „am rămas împreună cu un grup de tineri din secţia 440 – Şelariu Teodor, Pîrlogea Dan, Iacob Gabriela, Felicia Petcu şi alţii, în uzină, postîndu-ne în faţa secţiei 440”. Aici, în jurul orei 10.30, au avut o altercaţie cu directorul Anghel şi primarul Calancea, după care s-au împrăştiat. Gabriela Iacob a plecat spre centrul oraşului, unde s-a alăturat manifestanţilor care intraseră în clădirile conducerii locale de partid (M. Arsene, *op.cit*, I, p. 28).
40. Majoritatea miliţienilor se aflau postaţi la centrele de votare, ceea ce explică absenţa lor pe străzi.

„Cînd au venit scutierii, mi s-a făcut frică”

Pavel Nicuţari

Am făcut ce am putut face[41]. Pe de o parte, ne era frică. Pe de altă parte, am avut şi curaj. Atunci gîndeam altfel, credeam că putem schimba ceva. Toate neajunsurile ne-au îndemnat să ieşim. Voiam condiţii de lucru mai bune, hrană, libertate. Curajul l-am avut la început, cînd am plecat de la uzină. Cînd s-a înşirat toată coloana, am uitat de frică, am uitat de familie, am uitat de tot. Fie ce-o fi, mergem înainte. Puteam să fim lichidaţi, dar la varianta asta nu ne-am gîndit decît după ce am căzut în mîinile lor. Într-un fel, eram satisfăcuţi că am participat la revoltă. Dar nu ştiam ce o să se întîmple cu noi. Acum nu ştiu dacă aş mai putea să particip la o astfel de revoltă. Nu cred…

Cînd au izbucnit nemulţumirile eram la lucru, venisem la primul schimb. Eu nu prea ieşeam pe afară, îmi vedeam de treaba mea, la maşina unde lucram ca strungar. A venit un coleg la mine şi m-a întrebat: „Măi, Pavele, tu ştii ce se întîmplă? Hai, vino pînă afară”. Lumea circula de colo-colo, la Sculărie erau mai mulţi adunaţi şi mi-am dat seama că oamenii vorbeau despre neajunsuri. Strîngîndu-se mai multă lume, s-a hotărît să se meargă prin uzină şi la palatul administrativ al uzinei, să vedem care e situaţia. Şi pentru că nimeni nu ieşea să ne dea nişte lămuriri, am ieşit pe poartă în stradă. Lumea se încolonase, iar rîndurile se îngroşau din ce în ce mai mult. În felul acesta am ajuns în faţa Consiliului judeţean PCR şi a Primăriei. S-au forţat uşile, pentru că nimeni nu venea să ne spună ceva, să primim nişte lămuriri. Strigam „Vrem căldură!”, „Vrem banii!”, „Vrem mîncare la copii!”. Pînă să ajungem acolo, nu prea am avut curajul să strigăm „Jos Ceauşescu!”. Acolo am fost mai hotărîţi. Am început să strigăm şi „Jos Ceauşescu!” şi ne încurajam între noi. Unui coleg care se afla lîngă mine i-am spus: „Doamne, noi mergem înainte!”. Cîţiva dintre colegi s-au urcat pe clădire, au dat jos portretul lui Ceauşescu şi i-au dat foc. După care a apărut şi Miliţia. Apoi au venit şi pompierii. Luase foc tabloul lui Ceauşescu.

În acel moment am început să ne împrăştiem. Eram îmbrăcat în halat, exact aşa cum plecasem din uzină. Mi s-a făcut frică şi am plecat, ocolind un pic locul. Văzusem scutierii şi n-am mai avut curajul să stau. Pe la ora 15 am ajuns în întreprindere. Legitimaţia mea se afla la maistru, pentru că aşa se proceda: cînd intrai în schimb, îţi luau legitimaţia; cînd ieşeai, ţi-o dădeau. Colegii au început

41. Pavel Nicuţari, fiul lui Haralambie şi al Domnicăi, s-a născut în comuna Păntăştii de Jos, judeţul Suceava. În noiembrie 1987 era strungar în secţia 520 a IABv-ului: „Eram căsătorit, aveam un copil de 3 ani împliniţi”. În urma participării sale la manifestaţie, a fost condamnat la doi ani închisoare, cu executare la locul de muncă.

să mă întrebe : „Unde ai fost, Pavele ? ”. Şi le-am povestit. Le-am spus ce am văzut, masa de la partid cum era pregătită[42] şi tot ce puneau ei pe masă, roţi de caşcaval, pepsi… Într-un fel, m-am cam lăudat. Nu-mi dădeam seama că, spunînd toate aceste lucruri, puteam fi depistat mai uşor. A doua zi, luni, m-am dus la serviciu. Nu s-a întîmplat nimic. Marţi, cînd mă pregăteam să plec la muncă, a sunat la uşă un miliţian. S-a recomandat şi m-a luat la sediu. Trebuia să le spun unde am fost, ce am făcut, să scriu declaraţii. Ce dictau ei, eu scriam. Aveau stilul lor de a determina omul să scrie cum vor ei. Încercam să o ţin pe a mea, dar cînd mi-au arătat fotografiile în care apăream, n-am mai avut ce face. Am recunoscut că am fost în oraş. La ultima confruntare (am avut în ultima zi o ultimă confruntare) au chemat pe cineva ca să dovedească faptul că am intrat în Consiliul judeţean şi că am produs stricăciuni şi pagube[43] : „Uite, am adus pe cineva care te-a văzut”. Omul m-a pălmuit. Nu ştiam cine e, mai tîrziu am aflat că era un coleg de-al nostru, Aurică Geneti, care a fost pus de ei să mă pălmuiască[44]. După care, în timp ce mă descălţam, m-au întins pe o masă cu faţa în jos şi am fost bătut cu bastonul de cauciuc la tălpi. Abia mai puteam să merg[45].

---

42. „Într-una din încăperi, demonstranţii au dat peste o masă pregătită pentru tovarăşii care lucrau pentru coordonarea alegerilor. Produsele alimentare, băuturile, celelalte bunătăţi găsite au pus capac la toate, stimulînd resentimentele mulţimii flămînzite cu premeditare şi sistematic”, îşi aminteşte fostul activist de partid (actualmente deputat PRM) Dan Brudaşcu (vezi D. Brudaşcu, *op.cit.*, p. 37).
43. În 1990, Pavel Nicuţari afirma : „Pînă la urmă s-au forţat uşile clădirii, care s-au deschis, au intrat oamenii înăuntru (printre care şi eu). Am intrat în holul clădirii ; s-a văzut numai ceva lux la intrare, apoi am ieşit afară, deci nu am spart, nu am stricat nimic, că m-am gîndit *de ce să sparg acele lucruri ?* ”. Cu toate acestea, bătut în cursul anchetelor, a fost nevoit să mărturisească faptul că ar fi participat şi el la „devastări” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 178 şi urm.).
44. Practica, desprinsă din metodele faimoasei „reeducări” de la Piteşti din anii ’50, a fost folosită în genere cu majoritatea arestaţilor, dar puţini doresc să vorbească despre aceasta şi să dea nume. Fără îndoială, organele represive doreau distrugerea moralului anchetaţilor, izolarea lor faţă de orice tendinţe de solidarizare cu restul celor din grupul de arestaţi, precum şi cultivarea unui sentiment de culpă faţă de aceştia. Faptul că procedeul a avut succes este dovedit de puţinătatea referirilor la natura „confruntărilor” care au avut loc între cei anchetaţi.
45. Iată cum relata Nicuţari în 1990 izbucnirea revoltei din 15 noiembrie şi consecinţele, pentru el, ale participării la aceasta : „După cum s-a ştiut şi se ştie, în acea zi de duminică, 15 noiembrie 1987, a fost o zi de votare. Tot în acea zi de duminică am fost chemat la serviciu, în schimbul unu. Vreau să remarc că în acel regim de comunism nu se ţinea cont de sărbători legale sau de duminici, eram obligaţi să ne prezentăm la serviciu. Cum am relatat mai sus, m-am prezentat la serviciu, m-am apucat de treabă ; la un moment dat, un coleg a venit la maşina mea [strung – n.n.] şi îmi spune : *Măi, Pavele, tu nu ştii ce este afară ?* Eu îi spun că nu. După spusele lui, am zis : *Hai să mergem afară !* Cînd am ieşit din secţie, pe o alee de lîngă Scularie erau oameni, adică muncitori mai mulţi care scandau : *Haideţi cu noi ! Haideţi cu noi !* M-am alăturat şi eu acelor muncitori ; între timp, au mai ieşit şi alţi muncitori de la alte secţii diferite şi, cum ne-am strîns aşa într-un grup mai mare, am mers în alte secţii, prin întreprindere ; cît s-a mers din secţie în secţie, s-au strîns foarte mulţi muncitori. Am pornit spre sediul administrativ, unii îi mai spuneau *palat* («Palatul întreprinderii»). S-a strigat *Haideţi la Palat !* – s-a ajuns şi la Palat, unde am strigat *Hoţii ! Hoţii ! Vrem duminica*

„Du-te acasă, aici nu-i de tine!”

Romulus Cigleneanu

În 1987 aveam 16 ani. Eram elev la Liceul industrial nr. 3 CFR[46]. Pe 15 noiembrie, fiind duminică, mă pregăteam să merg la un meci, împreună cu nişte prieteni din cartier[47]. Auzind scandal pe stradă, strigăte, mi-am zis că a început meciul mai devreme. Am ieşit în Calea Bucureşti şi am văzut coloana. Unul dintre colegii mei a zis: „Băi, meciul nu-l mai vedem, hai să vedem ce se întîmplă”. Am mers paralel cu coloana pînă cînd l-am văzut pe vărul meu, Florin

înapoi! Vrem mîncare la copii! Vrem banii înapoi! Vrem lumină şi căldură! De ce spun toate acestea: că s-a ajuns în acea perioadă de nu se mai putea răbda, s-au mai reţinut bani din salarii, nu se dădeau banii la timp, ci cu multă întîrziere, se lucra schimbul unu şi trei şi la 12 ore, cînd ieşeam de la schimbul trei, nu ştiam unde să mă duc să cumpăr ceva de mîncare, iar unde auzeam că o să se aducă ceva de mîncare stăteam ore în şir şi aşteptam să cumpăr şi eu ceva: cîteodată luam, dacă mai ajungea, dacă nu, plecam cum am venit, după ore pierdute de pomană, plus oboseala de la schimbul trei. Deci aşa cum am spus, strigam la Palat, poate iese cineva din clădire să ne lămurească cu toate acele neajunsuri ale noastre, dar nu a ieşit nimeni – am înconjurat Palatul de trei ori, dar nu s-a rezolvat nimic”. În drum spre Judeţeana de partid, îşi aminteşte Pavel Nicuţari, în momentul în care s-a cîntat *Deşteaptă-te, române!*, „în acele clipe am uitat de familie, de toate”. Despre bătaia primită în cursul anchetelor la Bucureşti, Nicuţari îşi amintea în 1990 că „în timp ce dădeam declaraţii, mi-a spus unul, care era cu mine pentru a da declaraţia: *Aşază-te pe scaun!* Eu m-am aşezat, dar dumnealui (că era civil) zice nu aşa, în genunchi, dă-ţi pantofii jos! Eu m-am descălţat de pantofi şi m-am aşezat pe scaun în genunchi, iar el, cu bastonul de cauciuc, m-a bătut la picioare de mi s-au umflat tălpile. Cînd am coborît pe scări, nu puteam să merg, să calc cu tot piciorul, doar pe călcîie mergeam. De ce spun asta, că era la etajul 1 [birourile de anchetă – n.n.], iar celula era la parter şi eram nevoit să cobor acele scări. Sau m-a mai pus întins pe o masă, cu faţa în jos, şi tot aşa m-a bătut la tălpi cu acel baston de cauciuc şi la palme, de se umflau palmele, că nu prea puteam nici să scriu” (M. Arsene, *op.cit*, II, pp. 177-178, 180). Mărturia arată, pe de o parte, că mijloacele de anchetă ale organelor represive (Miliţie şi Securitate) nu se schimbaseră fundamental cînd era vorba de infracţiuni cu caracter politic, iar pe de altă parte, indică un posibil motiv al ocultării accesului la arhive cu privire la revolta din 1987: este vorba de protejarea anchetatorilor de atunci, ajunşi probabil (cum a dovedit-o un alt caz notoriu, cel al asasinării inginerului Gheorghe Ursu) în posturi de răspundere în Poliţie sau servicii secrete.

46. Nu cunoaştem datele sale de identitate. Vezi la finalul capitolului următor un *Tabel al persoanelor arestate*, care probează numărul mare de arestări operate în rîndul elevilor de liceu, aflaţi printre manifestanţi.
47. În cartierul „Steagul Roşu”, întins de la intrarea în Braşov pînă la Spitalul Judeţean, era un stadion al unui club muncitoresc de fotbal patronat de ICIM (întreprindere producătoare de materiale de construcţii), a cărui echipă de fotbal era extrem de populară în mediile muncitoreşti, cu atît mai mult cu cît schimbarea numelui echipei de fotbal a oraşului din Fotbal Club „Steagul Roşu” în Fotbal Club Muncitoresc Braşov îi determinase pe unii „stegari” să identifice echipa ICIM drept echipă de fotbal „a cartierului”.

Postolachi[48], în coloană şi am mers împreună cu el în oraş. La un moment dat, la un sens giratoriu a apărut o maşină neagră cu număr 31-BV-888, galben, şi din ea au coborît patru persoane îmbrăcate în costum[49], care au încercat să oprească oamenii, ceea ce a fost imposibil. Coloana i-a depăşit şi şi-a văzut de drum, continuînd să se strige „Veniţi cu noi, nu staţi la geamuri ! ". Foarte multă lume care stătea pe trotuare s-a alăturat manifestanţilor, sau mergea paralel cu noi pînă s-a ajuns la Consiliul judeţean de partid. S-a cerut să iasă secretarul de partid[50], dar n-a ieşit nimeni. În acel moment, oamenii au forţat intrările. Cînd au apărut forţele de ordine care au înconjurat zona, eu şi colegii mei am ieşit afară pe o uşă laterală. Am coborît cu mîna plină de pixuri pe care le găsisem prin birouri, pixuri şi stilouri care nu se găseau în comerţ. Aveam o minte de copil, nu mă puteam

48. Vezi *infra* mărturia acestuia.

49. Este vorba de o măsură dictată de primul-secretar Petre Preoteasa, care deja fusese înştiinţat despre eşecul înregistrat în încercarea de a-i domoli pe muncitori în incinta întreprinderii, de către secretarul de partid Birăescu şi directorul Purcăroiu. Dan Brudaşcu, pe vremea aceea instructor cu probleme de metodică la Cabinetul judeţean de partid şi martor ocular al multora dintre episoadele derulate atunci în cadrul „activului" PCR, susţine că Petre Preoteasa ar fi primit dispoziţii să împiedice manifestanţii să ajungă în centru de la Emil Bobu şi Silviu Curticeanu (care îi transmitea astfel dispoziţiile lui Ceauşescu, al cărui şef de cabinet era), dar fără să se facă apel la forţe de ordine, ci doar la „dialogul" cu conducerea locală de partid. Speriat, Preoteasa „a recurs la o serie de măsuri puerile. Astfel, între altele, el a convocat-o în biroul său pe Maria Cebuc, secretara cu propaganda pe judeţ, şi i-a ordonat să-şi mobilizeze staff-ul şi să se ducă în întîmpinarea grupului, pentru a-l convinge, prin mijloace specifice ale muncii politice de la om la om, să se întoarcă în uzină". Deşi fostă muncitoare la IABv, tovarăşa Cebuc, căreia i s-au alăturat Dumitru Cristea, Mihai Coleff, Valentin Bodea, Alexandru Crişan şi Kantor Iosif (subordonaţii săi de la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste), nu a reuşit să facă nimic : „Întîlnirea s-a produs în apropierea Întreprinderii Hidromecanica. Maria Cebuc a pătruns în mijlocul lor şi li s-a adresat. A făcut, patetic, apel la patriotism, la răspundere şi, în lipsă de argumente convingătoare şi în disperare de cauză, la familiile acestora. Spre disperarea şi umilinţa ei, nimeni nu a băgat-o în seamă şi nu a ascultat-o". Dată la o parte „fără menajamente" de manifestanţi, ea s-a întors alături de grupul de activişti, cu maşina, spre Comitetul judeţean de partid. Unul dintre cei din grup (Iosif Kantor), după cum dezvăluie Brudaşcu, „s-a gîndit să facă rost de un aparat de filmat sau cel puţin de fotografiat, pentru a imortaliza momentul şi pe eroii săi, pentru mai tîrziu. Nereuşind, el i-a dat o mînă de ajutor lui Mihai Ferentz de la IABv, sosit cu autobuze pline de şefi de secţii şi secretari de partid din uzină, care primiseră misiunea de a-i recunoaşte pe cei mai mulţi dintre demonstranţi" (D. Brudaşcu, *op.cit.*, p. 32). Este un exemplu sugestiv despre modul în care activiştii de partid, chiar şi cei mai mărunţi (secretarii pe secţii de întreprindere), puneau „umărul", cînd era cazul, la luarea unor măsuri represive ce păreau atunci, faţă de gravitatea evenimentului, a se anunţa extrem de dure.

50. Petre Preoteasa (născut la 17 septembrie 1930 la Pleniţa, judeţul Dolj) fusese numit din 3 octombrie 1987 prim-secretar la Braşov, în locul lui Ion Radu. Preoteasa fusese ministru al Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe şi se spera de la el „deblocarea" crizei de aprovizionare cu materii prime şi materiale care afecta, de mai multă vreme, industria braşoveană şi care, în fond, a fost (alături de limitarea pieţei de desfacere) principala cauză a neîndeplinirii indicatorilor de plan şi, în consecinţă, a salariilor diminuate primite de muncitori.

gîndi să iau vreun televizor. Luasem pixuri, două gume de şters şi nişte portocale. Cînd am ieşit din clădire şi am văzut că lumea se împrăştia, le-am aruncat. Îmi era frică să nu fiu luat de guler de cineva şi să fiu întrebat de unde le am.

Tot pe aceeaşi uşă ieşeau membrii de partid. Acolo l-am văzut pe domnul Dobrescu, secretarul Organizaţiei UTC pe Braşov, fiind şi profesor de „Cunoştinţe Social-Politice" la liceul nostru. M-a întrebat ce fac, i-am zis că sînt şi eu pe aici, şi mi-a zis : „Du-te acasă, aici nu-i de tine ! ". M-am făcut că merg acasă, dar am trecut strada către Primărie. Apăruseră unităţile de pompieri şi un ofiţer intenţiona să ordone soldaţilor să pună tunurile de apă pe noi. Mai multe persoane se adunaseră în jurul lui şi îi explicau că dacă se întîmplă aşa ceva, vor întoarce maşina cu roţile în sus. Am ocolit tot Parcul Titulescu[51], care era înconjurat de trupe de securitate, şi m-am întors acasă. Cineva a fost arestat chiar în faţa mea. Era ţinut de vreo patru inşi şi băgat într-o dubă, în timp ce striga : „Săriţi, mă omoară ! " – dar nu l-a băgat nimeni în seamă[52].

Am scăpat, am fugit de acolo şi n-am fost arestat sau anchetat. Nici măcar la liceu, probabil şi pentru că plecase acel profesor din şcoala noastră. Cînd m-am întors acasă, am povestit ce s-a întîmplat în oraş bunicii mele şi unei vecine. Părinţii mei lucrau la „Steagul Roşu", dar nu participaseră la manifestaţie. Atunci cînd au ajuns acasă, i-am întrebat ce s-a întîmplat. N-au vrut să-mi spună nimic, aşa că am început să le povestesc eu ceea ce văzusem. Mi-au spus să tac, să numai spun la nimeni, şi am plecat cu toţii să votăm. După ce am auzit că se făcuseră arestări, a început să-mi fie frică[53]. Mă întîlneam cu colegii, cu prietenii mei cu

51. Numele de atunci era „Parcul Central". A fost numit „Titulescu" la începutul anilor '90.

52. Cel arestat astfel a fost Gheorghe Duduc : „În ziua de 15 noiembrie 1987, făcînd parte dintre manifestanţi, am fost lovit pe la spate în faţa fostului Comitet judeţean PCR, după care am fost aruncat în maşina Miliţiei şi dus la cercetări", declara acesta la 28 noiembrie 1990 (M. Arsene, *op.cit*, II, p. 196).

53. Atmosfera de teamă s-a amplificat ceas de ceas în întregul oraş. Deja, în zilele următoare revoltei se vorbea despre arestări masive, despre oameni dispăruţi. Începînd de a doua zi, la intrarea în Judeţeana de partid fusese postat „un dispozitiv de pază compus din militari MI, miliţieni şi gărzi patriotice. Primii care au dispărut din acest dispozitiv mixt, pe măsură ce teama conducerii de partid se diminua, au fost militarii din trupele de securitate, apoi gărzile patriotice. Totuşi, starea de asediu nedeclarată oficial s-a prelungit cel puţin o lună de zile, timp în care prezenţa forţelor de represiune era apăsătoare", relatează un martor ocular (Claudiu Secaşiu, „Braşovenii s-au simţit liberi după 15 noiembrie 1987", *Cotidianul*, nr. 136, vineri, 15 noiembrie 1991 – citat în continuare C. Secaşiu, „Braşovenii..."). La sporirea sentimentelor de teamă a contribuit şi activarea reţelelor de informatori din fabrici şi întreprinderi, care, conform practicilor de lucru din acea vreme (vezi M. Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente. 1949-1989*, Polirom, Iaşi, 2002, *passim*), au trecut la măsuri active de influenţare a mediilor în care lucrau, prin lansarea de zvonuri alarmiste cu privire la numărul celor arestaţi şi la soarta care li se pregăteşte. Circulau, de asemenea, zvonuri despre arestări operate zi şi noapte – unele reale, altele induse – care au dus la inocularea unui sentiment de teamă. Teamă care, cum relevă articolul din *Cotidianul* citat mai sus, lăsa loc şi unui sentiment de mîndrie locală, mai ales după desele luări de poziţie

care am fost la manifestaţie, ne uitam unul la altul şi ne salutam doar din colţul gurii, cît să nu ne vadă lumea, apoi plecam. Ne era frică să ne oprim şi să stăm de vorbă. Mai tîrziu am avut un sentiment de mîndrie pentru faptul că atunci am avut curajul să particip – dar astăzi, ştiind despre arestări, torturi, cererea pedepsei cu moartea din timpul procesului, nu cred că aş mai avea curajul de atunci.

„Se aruncau pe fereastră banane şi portocale – şi asta mi-a rămas în minte...”

Aurel Hoszu

Lucram la „Rulmentul”, nu la „Steagul Roşu”[54]. Pe 15 noiembrie eram acasă, pentru că aveam liber. Eram căsătorit, aveam un copil în vîrstă de 6 luni atunci. Soţia era la muncă, iar eu eram acasă cu copilul şi cu maică-mea. Cînd au trecut cei de la „Steagul” pe stradă, deplasîndu-se către centru, le-am auzit strigătele. Se auzea din casă : „Jos Ceauşescu ! ”, „Jos comunismul ! ”, „Hoţii ! ”. Am ieşit în balcon şi i-am zis mamei că mă îmbrac şi mă duc jos să văd ce se întîmplă, şi am mers alături de manifestanţi spre centru, pînă am ajuns la Comitetul judeţean de partid. Eram impresionat cînd vedeam cît de mult se înrăise lumea, pentru că se aruncau pe fereastră televizoare, calculatoare, banane şi portocale, iar imaginea asta mi-a rămas întipărită în minte. Au început să apară forţele de miliţie şi să se desfăşoare în cordoane. Un fost coleg de-al meu a fost arestat în faţa mea. Au coborît dintr-o blindată[55] patru inşi, l-au luat de mîini şi de picioare şi l-au

din presa străină, aflate de braşoveni prin intermediul posturilor de radio în limba română din străinătate. Repede şi-au făcut loc chiar şi glumele, cum povesteşte acelaşi Claudiu Secaşiu : „A doua zi, luni, 16 noiembrie, am ascultat într-un local prima glumă pe marginea evenimentelor : de teamă, autorităţile au mutat sediul Judeţenei de partid pe Dealul Cetăţii, în locul restaurantului Cetate, pentru că acolo, în decor medieval, aveau şi... tunuri”.

54. Aurel Hoszu, fiul lui Ştefan şi al Floarei, s-a născut la 2 august 1966 la Braşov. A fost condamnat la 2 ani închisoare pentru participare la revoltă, pedeapsă înlocuită cu deportarea.

55. Trupele de securitate erau dotate cu aşa-numitele ABI-uri, blindate uşoare montate pe şasiuri de maşini de teren ARO, destinate risipirii manifestaţiilor de protest. Erau armate cu mitraliere uşoare şi aruncătoare de grenade fumigene. În jurul orei 13.30, forţele de ordine intraseră în dispozitiv, pregătind deja arestarea demonstranţilor. Dispozitivul „era aşezat cu baza pe Bulevardul Gheorghiu-Dej [actualmente 15 Noiembrie – n.n.], la clădirea Judeţenei de partid şi Casa de modă «Modarom», era orientat spre scuarul din faţa Judeţenei, unde se afla încă un grup compact de demonstranţi. Numeroşi braşoveni, îmbrăcaţi în civil, veniţi de la biserică sau de la votare, se aflau pe trotuarele din zonă. Printre ei se plimbau cetăţeni în civil, cu perciunii tunşi regulamentar [...]. La un moment dat, forţele masate între sediu şi «Modarom» au început să înainteze. În faţă era un cordon de scutieri, după care era unul format din soldaţi în uniforme albastre, înarmaţi cu pistoale-mitralieră, cu baioneta fixată. În spatele lor se aflau ofiţeri şi subofiţeri de miliţie, înarmaţi cu pistoale. În huiduielile mulţimii, demonstranţii au

introdus în maşină. Lumea începea să se împrăştie şi mi-am zis că e momentul să plec, dar nu ştiam pe unde. Cordonul de miliţieni bloca drumul şi m-am gîndit să merg într-o cofetărie, să beau o cafea şi să aştept să se mai liniştească lucrurile. M-am dus, am băut cafeaua, timp în care străzile se mai eliberaseră. Într-un final, după ora 14, am reuşit să ajung acasă. M-am schimbat, pentru că hainele îmi miroseau a oţet – cineva aruncase într-o maşină de pompieri o sticlă de oţet, sticla s-a spart şi a sărit oţetul şi pe mine. Nici n-am avut timp să mănînc, doar m-am schimbat, şi la ora 15 fără cîteva minute au sunat cinci indivizi la uşă : „Bună ziua. Tata este acasă ? ” – m-au luat întîi cu tata. Le-am spus că nu e acasă, era plecat la muncă. Şi mă întreabă : „Cum vă numiţi ? ” – „Hoszu Aurel” – „A, zice, mai aveţi încă un apartament în «Tractorul» ? Trebuie să veniţi la Miliţie să lămurim chestia”. Era clar pentru ce mă luau. Ce să mai zic ? Eram îmbrăcat, hai să mergem. Veniseră cu un Oltcit. Ne-am înghesuit în Oltcit toţi şase şi pînă la Miliţie n-au zis nimic. În momentul în care am intrat în sediu, pe casa scărilor m-au luat şi m-au izbit de zid, zicînd : „Ştii pentru ce eşti aici ? ” – „Ştiu”. Din acel moment au început bătăile : mi-au spart şi arcada. Cînd am trecut pe hol i-am văzut pe Ricu Marian[56] şi fostul ministru de Interne Postelnicu[57], care îl lovea pe acesta, dar cît era de mic şi de îndesat, reuşise să-l doboare la pămînt pe Marian.

Ziua în care am fost dus la Bucureşti nu o pot uita. Atunci am fost legat cu lanţuri de mîini şi cu bile la picioare pentru prima dată în viaţa mea. Asta îmi rămîne întipărit în minte, exact ca o imagine pe care o poţi vedea în filmele franceze cu ocnaşi, cum a fost *Mizerabilii* : aveam o bilă uriaşă între picioare, prinsă de un lanţ lung. Cînd am ajuns în Bucureşti, trebuia să salt lanţul şi să merg aplecat şi cu paşi mici.

---

fost respinşi deja treptat de pe scuar şi împinşi pe străzile laterale. În timpul acestei operaţiuni, ABI-urile înconjuraseră de nenumărate ori scuarul. Din mulţime s-au auzit voci care îndemnau la oprirea blindatelor şi la răsturnarea lor” (C. Secaşiu, „Braşovenii...”). Era însă prea tîrziu : presaţi de forţele de ordine, manifestanţii s-au dispersat pe străzi laterale, unde s-au operat primele arestări. Forţele de ordine (ale Miliţiei) au fost atunci întărite de unitatea specială de luptă antiteroristă de la „Rulmentul” (USLA), ieşită pe teren la ordinele de intervenţie ale lui Ceauşescu : acesta fusese anunţat de Preoteasa, speriat (de pocnetul unei bile de rulment aruncate într-un geam) că „se trage”. În final, la faţa locului au fost arestate „circa 14-17 persoane”. Nu s-a făcut uz de foc de armă (D. Brudaşcu, *op.cit.*, pp. 37-38).

56. Marian Ricu a fost, după cum susţinea într-o declaraţie dată la 28 noiembrie 1990, printre primii arestaţi de către organele de miliţie, imediat după prînz (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 174).
57. Fără îndoială este o eroare, datorată unei asemănări fizice sau o „condensare” a memoriei. Postelnicu nu a participat la anchetele de la Braşov, sosind aici doar în preziua procesului „lotului 15 noiembrie 1987”, deci pe data de 2 decembrie. De altfel, chiar Marian Ricu susţine în declaraţia citată în nota precedentă că „la Miliţia municipiului Braşov am fost anchetat de lt.-maj. Achim, care m-a bătut cu pumnii şi cu bastonul de cauciuc”.

„Mi-am luat copilul de mînă şi soţul şi am plecat”

Corina Chiriac

Am fost martora evenimentelor[58] chiar de la începutul lor. Am lucrat schimbul trei şi m-am alăturat oamenilor care erau nemulţumiţi de salarii. Ne-am chemat şeful de secţie, care era ofiţer pe uzină, ofiţer de serviciu[59]. Voiam nişte lămuriri de la el. Nu a fost în stare să spună nimic, mai ales că era o problemă generală a uzinei, nu numai a unei secţii[60]. Apoi a mers în birou şi a început să ne cheme la el, pentru ca să ne convingă să începem lucrul. Oamenii l-au refuzat şi au mers numai maiştrii, cinci sau şase oameni din toată secţia. Eram 93 de oameni în schimbul trei. Dimineaţa au început să vină schimburile şi am plecat în oraş cu tot grupul, toţi cei care s-au alăturat protestatarilor. Locuind pe Calea Bucureşti, am intrat în casă, mi-am luat copilul de mînă, mi-am luat şi soţul şi am plecat împreună. Între noi mai vedeai şi şefi care urmăreau să-şi recunoască angajaţii.

Luni dimineaţa trebuia să venim la serviciu. „Doamne, ce-o fi la poarta fabricii?”, îmi ziceam, pentru că un necunoscut putea să aibă impresia că s-a închis fabrica. Am intrat, nimeni nu vorbea şi era o tăcere apăsătoare. Am ajuns la locul de muncă şi ne uitam unii la alţii, fără să putem vorbi. Ne era teamă. Pe la ora 10 a venit inginerul Florescu[61] şi a adunat toată lumea care lucrase în schimbul trei, pentru o şedinţă la „colţul roşu”[62]. Ne spuneau că „aţi dat cu piciorul în uzină, mama voastră”, şi că toţi cei care am lucrat în schimbul trei urmează să fim arestaţi. Trecea o zi, treceau două, nu-mi venea să mă duc acasă.

58. Corina Chiriac, fiica lui Vasile şi a Vioricăi, s-a născut la 19 ianuarie 1960 la Găiceana, judeţul Bacău. A fost anchetată, fără a fi condamnată.
59. Inginerul Ghelase.
60. Într-adevăr, uzina se afla într-o situaţie extrem de dificilă. Principalele probleme erau inconsistenţa aprovizionării tehnico-materiale şi restrîngerea pieţei de desfacere pentru autocamioanele produse la Braşov. În această perioadă, „promovarea la export a producţiei IABv devenise cea mai grea sarcină [...]. Practic, se ajunsese să se exporte pe relaţia Vest circa 30-50 autocamioane pe an” (D. Brudaşcu, *op.cit.*, p. 25). Ca urmare, sporurile salariale primite de alte întreprinderi în baza *Decretului 185 din 28 iulie 1987 privind unele măsuri pentru creşterea cointeresării materiale a oamenilor muncii* (vezi *Buletinul Oficial* 31/29 iulie 1987), care prevedeau prime de 10% pentru producţia contractată la export, nu se puteau acorda. Nefiind informaţi în această problemă, muncitorii erau iritaţi, considerînd că primele de export sînt însuşite pe nedrept de şefii lor.
61. Secretarul de partid al secţiei 440. De altfel, „munca politico-ideologică” încerca zadarnic în acea perioadă să suplinească sau să mascheze problemele reale cu care se confruntau în fiecare zi muncitorii şi nici nu avea darul să dea lămuriri asupra cauzelor deficienţelor din fluxul de producţie – care afectau, în condiţiile plăţii în acord global, în mod direct veniturile salariale ale oamenilor.
62. Panoul de propagandă al secţiei.

Europe

EAST BLOC

"We Want Bread!"

Rumanians on a rampage point to a dangerous winter ahead

Across Eastern Europe another hard winter has begun, bringing new risks of political unrest this year as well as the familiar burdens of economic hardship. Change is a wrenching and occasionally explosive experience for the rigid, stagnant societies of the Communist bloc. But Soviet Leader Mikhail Gorbachev, nonetheless, appears to be pressing reform on his dubious allies as the only way to brake a decline in living standards that could trigger a dangerous outbreak of opposition. To be sure, Gorbachev may also need a successful working model of his bold theories in order to encourage his recalcitrant countrymen.

In either case, Poles and Hungarians this winter face huge food price increases and even the threat of unemployment as reformers seek greater economic efficiency. In Poland last week, General Wojciech Jaruzelski was attempting to sweeten the gritty dose of austerity with a rare recourse to public opinion: a referendum that offered a limited, vague degree of political liberalization if voters supported his regime's unpopular economic innovations.

Eastern Europe's dilemma is that the status quo is now as perilous as change. That is most dramatically visible in Rumania, the bloc's most repressive regime. According to foreign travelers and Rumanian exile sources, up to 20,000 workers in the industrial city of Braşov (pop. 350,000) went on a four-hour rampage Nov. 15 to protest pay and power cuts along with worsening living conditions. Reckless, despairing and unplanned, it was the worst act of defiance against the tyrannical regime of President Nicolae Ceauşescu since a bitter strike by 30,000 Jiu Valley coal miners ten years ago.

According to a number of accounts, workers at the Red Rose truck and tractor factory as well as several other plants, whose wages had been retroactively cut as a result of failure to meet production quotas, were forced to remain overnight in their factories. The reason: they were to be mobilized the next morning to join in demonstrations urging voter turnout in local elections. The riots broke out when a group of marching workers hurled stones and bottles at a passing police car, then overturned it and set it on fire. Other workers quickly joined the protest, shouting "We want bread!" "Down with the system!" and "Kill Ceauşescu!" The crowd stormed Braşov's city hall, made a

Time, 7 decembrie 1987 :
„Vrem pîine ! ”

Le spusesem surorilor mele şi vecinilor să nu mai sune la uşă, doar să ciocăne de trei ori. Aveam foarte mari emoţii dacă auzeam soneria. Pe 17 noiembrie, la ora 18, cînd curăţam nişte cartofi, am auzit soneria. Stăteam cu uşa închisă la bucătărie şi nu ieşeam. Soţul meu a răspuns – mi-au spus să-mi iau buletinul şi să merg cu ei. Soţul meu a intervenit, zicînd că el e capul familiei şi că el ar trebui să meargă, nu eu, mai ales că aveam şi copil mic. L-au refuzat : „Doar o oră, două, nu durează mult", spuneau. Cînd am ajuns la Miliţie, se auzeau numai voci de bărbaţi ţipînd şi nu am mai ştiut ce se întîmplă cu mine. Au venit două persoane care mi-au luat buletinul şi mi-au spus să aştept pe hol. După vreo 10 minute, m-au băgat într-o cameră. Erau mai mulţi în halate, cum îi aducea din uzină. O doamnă mărunţică şi foarte rea începuse să mă ancheteze[63]. Între timp au mai venit şi alţii. „Cine e ? " – „Uite că e Chiriac şi nu vrea să spună nimic". Mă tot întrebau despre colegii mei, să declar cine a mai participat, pe cine am mai văzut în mulţime. Eu lucrez pe macara, la înălţime foarte mare, iar macaragii nu aparţin de sectorul productiv. „Sîntem personal auxiliar, zic, îi cunosc doar după cum se strigă între ei, Vasile, Grigore etc." Şi din cauza asta au considerat că ascund informaţii. Mi-au rupt foile pe care am scris şi m-au pus să rescriu declaraţia. Într-un final, după ce s-a terminat ancheta, am fost scoasă pe un hol şi auzeam cum nişte miliţieni strigă oamenii după nume : „Luaţi buletinul, nu spuneţi la nimeni unde aţi fost, vă prezentaţi la lucru şi mîine la ora 17 vă prezentaţi la camera 43, la tovarăşul Ionaş"[64]. Am luat buletinul, am coborît şi la jumătatea drumului am vrut să mă întorc. M-au întrebat ce s-a întîmplat. „Mi-aţi zis să vin mîine, dar am uitat la ce cameră." Au repetat numărul camerei şi au adăugat : „Vedeţi Bucureştiul mîine". Am plecat pe jos, pe Calea Bucureşti, spre casă.

Într-adevăr, a doua zi am venit la serviciu, m-am dus la maistru, am declarat că nu am dormit toată noaptea şi acesta m-a pus să lucrez cu o colegă pe macara, pentru că nu mă putea învoi. După-masă, la ora 17, m-am dus la Miliţie. Am stat, cred, vreo oră într-un hol şi n-a venit nimeni. Au dat un telefon şi a coborît tovarăşul Ionaş. Eram singură în camera aceea. A început să rîdă, m-a servit cu

63. Conform datelor de arhivă, ancheta a fost efectuată sub coordonarea lt. Ciupitu Dumitru, a plutonierilor Friciu şi Buţanu Ion şi a serg. Florescu N. (numele sînt reporduse întocmai din dosarul D 52, f. 129). Într-o declaraţie dată pe 5 decembrie 1990, Corina Chiriac arăta următoarele : „Am fost luată de acasă de două persoane civile şi predată Miliţiei Braşov şi anchetată şase ore de o doamnă de aproximativ 35 de ani, subţirică, păr scurt, permanent, de statură mijlocie, care m-a jignit : nesimţită, scroafă, m-a ameninţat că am să-i cumpăr pantofi fiindcă în ziua aceea am călcat-o pe picioare şi dacă nu voi recunoaşte şi o s-o mai reţin prea mult, are ea ac pentru cojocul meu" (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 43).

64. Actualmente general de poliţie, şeful SECI ; pe atunci îndeplinea funcţia de şef al cercetărilor penale la Miliţia municipiului Braşov. Într-o declaraţie din 1997, asupra căreia vom reveni, dl Ionaş susţine că miliţienii braşoveni, „dovedind un curaj ieşit din comun, au boicotat cercetările, au refuzat să cerceteze muncitorii care au fost aduşi la sediul Miliţiei, fapt pentru care s-a hotărît ca toate persoanele să fie transportate şi cercetate la Bucureşti" (*Ibidem*, pp. 396-397). Însă în afara declaraţiei sale nu există dovezi clare ale acestui fapt.

o ţigară, ţin minte că avea BT, am zis că nu fumez şi m-a întrebat de ce am emoţii. M-a întrebat cum a fost la lucru, ce s-a întîmplat, ce vorbesc şefii. După aceea m-a trimis acasă şi mi-a atras atenţia să nu vorbesc cu nimeni şi să nu plec de acasă, pentru că voi fi căutată pentru cercetări. De cîte ori mergeam la alimentară să-mi cumpăr pîine, un individ era prezent în spatele meu şi mă urmărea tot timpul. Fetele, colegele mele, mă întrebau dacă nu cumva am un amant.

„Eram curios"

Cristian Zavela

Lucram la Sculărie şi aveam o vestă de muncă ce avea vopsit pe ea un craniu[65]. Lucrul ăsta m-a făcut foarte „atrăgător", adică nu am avut nici o şansă de a nu fi remarcat de şefii care aveau sarcina să noteze recalcitranţii. În felul ăsta am şi fost dat pe listă[66]. Pe 15 noiembrie am ieşit prin spatele uzinei, spunînd că mă doare stomacul şi vreau să merg acasă. Coloana plecase deja, aşa că m-am grăbit s-o ajung pe traseu. Am fost trecut pe lista absenţilor de maistrul Oglejan, care a avut grijă să întocmească astfel de liste împreună cu alţi şefi de secţii. Am trecut întîi pe acasă, voiam să vorbesc cu maică-mea. I-am spus ce s-a întîmplat şi am plecat către centru. Eram curios. Am stat deoparte, nu m-am băgat în faţă. Mai ales că apăruseră deja persoane care filau. Nu am intrat nici în Comitetul judeţean, nici în Primărie, dar din cauza bătăilor am declarat în anchetă că da. Cînd m-am întors acasă, eram aşteptat de mama şi surorile mele. Le-am spus că au devastat oamenii birourile şi că au aruncat pe geam numai bunătăţi pe care noi nu le aveam. Abia atunci mi-am dat seama că s-a întîmplat ceva grav[67].

65. Cristian Zavela, fiul lui Gheorghe şi al Mariei, născut la 7 aprilie 1965 în Braşov. Lucra ca sculer şi a fost condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare pentru participarea la manifestaţia din 15 noiembrie 1987. A fost deportat la Tîrgu-Mureş.
66. Primele liste cu cei care au lipsit de la lucru pe 15 noiembrie 1987 sau au părăsit uzina fără a-şi ridica fişele de pontaj au fost făcute, la solicitarea Miliţiei şi a Securităţii, de către maiştri şi şefii de secţii.
67. În declaraţii făcute în noiembrie şi decembrie 1990, mai mulţi participanţi la revoltă (Florin Postolachi, Eugen Tudose şi alţii) vorbesc despre faptul că Zavela a participat alături de ei la manifestaţie. În declaraţia pe care acesta a dat-o pe 20 noiembrie 1990 (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 166), acesta se referă succint la arestare („pe data de 16 noiembrie 1987 am fost luat de acasă şi dus la Poliţie [*sic !*], pentru a da declaraţii în legătură cu evenimentele din 15 noiembrie. Nu am fost bătut sau molestat în Braşov de către organele de Poliţie"), precum şi la cercetări şi perioada deportării (vezi *infra*).

„Eu nu vin acasă”

Cecilia Jugănaru

Este o perioadă neagră a vieţii mele[68]. Şi acum, după 15 ani, îmi este foarte greu să-mi amintesc prin ce am trecut. Pînă în ziua de 15 noiembrie am lucrat schimbul trei. În acea perioadă se lucra non-stop, sîmbăta, duminica, nu se ţinea cont de sărbători. Pînă sîmbătă dimineaţă am fost schimbul trei, după care duminica, pe 15 noiembrie, am fost chemaţi la schimbul unu. Lucrînd ca dispecer, făcînd aprovizionarea secţiei, circulam foarte mult prin uzină. Venind la secţia 530, am văzut foarte multă lume adunată, la 430, la 440, Sculărie. Prima dată probabil că nu am realizat ce se întîmplă, m-am dus din curiozitate. Atunci am văzut că evenimentul ia amploare : toţi marii şefi ai întreprinderii care veneau să potolească lumea nu scăpau prea uşor, pentru că nu aveau răspunsuri la întrebările oamenilor[69]. Mulţi dintre noi, cei mai curajoşi, am început să strigăm, am început să colindăm uzina secţie cu secţie, multe dintre ele erau deja închise : erau avertizaţi şefii de secţie să nu permită oamenilor să iasă afară. Mai spărgeam, mai împingeam de uşi. Îmi aduc aminte că la Turnătorie chiar am spart un geam, am intrat şi am strigat oamenilor să vină cu noi. În secţia unde lucram, cînd m-a văzut şeful de secţie, cred că era tovarăşul Cruceru[70], mi-a zis : „Cecilia, stai cuminte în banca ta, că nu este de glumit”, şi eu am zis : „Nu, am răbdat destul 15 ani”. Pînă la urmă am pornit pe Calea Bucureşti. Soţul meu era acasă, stătea la geam şi m-a strigat : „Hai acasă”. În momentul în care m-a strigat, i-am spus : „Deşteaptă-te, române ! Eu nu vin acasă”. În oraş, ne-am oprit prima dată la Consiliul de partid. Mai tîrziu am aflat că printre noi erau foarte mulţi miliţieni în civil, cu aparate de filmat ţinute prin buzunare sau ascunse la piept[71].

68. Cecilia Jugănaru, fiica lui Petrea şi a Varvarei, s-a născut la 14 februarie 1957 la Mirceşti, judeţul Iaşi. Lucra în secţia 550 a IABv.
69. Legate, cum am arătat, în special de faptul că şi-au primit salariile cu întîrziere şi înjumătăţite.
70. Inginerul Gheorghe Cruceru raporta de altfel distrugerea în secţia sa a 64 metri pătraţi de geamuri. În schimb, şefii secţiilor 620 şi 630 (Turnătorie oţel, respectiv Turnătorie fontă--aluminiu), unde Cecilia Jugănaru susţine că ar fi spart un geam, informau conducerea că în halele respective „nu am avut daune provocate de grupul care a dezorganizat activitatea din uzină” (Arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987”).
71. De fapt, era vorba de unitatea specială „F” (de filaj) a Securităţii, angrenată masiv în înregistrarea evenimentelor şi a portagoniştilor lor, cărora, după cum am văzut deja, li se alăturaseră secretari de partid ai secţiilor din IABv, unii maiştri şi persoane din conducerea locală de partid, care căutau să-i identifice şi să-i disperseze pe manifestanţi.

„Am lăsat totul şi am plecat să-i ajung din urmă”

Werner Sommerauer

Lucram la Liceul Sanitar[72], iar soţia mea era salariată a IABv. Fusesem deja arestat în 1979, cînd am aderat la SLOMR[73], constituit de doctorul Ionel Cană, aşa că aveam un dosar la Securitate. Soţia mea se afla în una din secţiile uzinei care avea uşile închise, sudate. În duminica aceea se jucase un meci şi am crezut că zgomotele sînt făcute de lumea care venea de la meci. Fiica mea, Florentina, a fost cea care m-a anunţat – ieşise afară şi mă striga : „Tati, tati, vino repede ! ”. I-am zis că vin oamenii de la meci, iar ea îmi răspunde : „Nu, că strigă *Jos Ceauşescu !* ”. Nici nu eram îmbrăcat şi am ieşit afară să văd ce se întîmplă. Am lăsat totul şi am plecat să-i ajung din urmă. De-abia aşteptam, nu mai eram în stare să facem faţă condiţiilor în care trăiam.

Am ajuns coloana în momentul cînd se afla în dreptul Spitalului Judeţean şi am urmat oamenii, bucuros că în sfîrşit cineva are curajul să ceară socoteală regimului. În urma devastărilor produse la Consiliul judeţean, adunasem documentele şi hîrtiile pe care muncitorii le-au găsit prin birouri şi le-au aruncat pe geam. Voiam să văd ce scria în ele, mai ales că era zi de alegeri. Angajamente de diferite feluri. N-am apucat prea multe. Am ajuns acasă, am zis să nu fiu găsit cu ele asupra mea, le-am ascuns după dulapuri – dar le-au găsit la percheziţie, cînd mi-au luat tot. De la mine s-a strîns un portbagaj de documente, nu doar cele adunate de mine în timpul revoltei, ci şi nenumărate benzi înregistrate cu emisiunile de la „Europa Liberă”[74].

72. Werner Sommerauer, fiul lui Iosif şi al Gerdei, s-a născut în Braşov, la 14 februarie 1936. Lucra ca administrator la Liceul Sanitar. Cu o zi înainte primise dispoziţie să pavoazeze clădirea cu drapele roşii. În timp ce urca pe scară spre a monta un steag cu secera şi ciocanul, a afirmat : „Ăsta e un steag de ocupaţie. Ăsta trebuie mîine să ardă”. Îndemnat de unul dintre colegi să iasă în stradă şi să manifesteze dacă are ceva împotrivă, replica lui Sommerauer are darul unei premoniţii : „Da’ ce, sînt prost ? Aştept să iasă gloata. Singur, mă opresc ăştia imediat”. A fost luat, pe moment, în rîs de colegi, dar a doua zi Sommerauer se afla în fruntea manifestanţilor care se îndreptau spre Judeţeana de partid (M. Arsene, *op.cit.*, I, p. 17).
73. Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România a luat naştere la iniţiativa inginerilor Ionel Cană şi Gheorghe Braşoveanu în 1979. Iniţiatorii săi au fost arestaţi, iar cei ce aderaseră la acest sindicat au fost arestaţi şi ei, fără a fi însă condamnaţi – s-a dispus doar atenţionarea şi urmărirea lor.
74. Rolul postului de radio „Europa Liberă” în publicitatea făcută manifestaţiei este scos în evidenţă la finalul acestui volum (vezi capitolul „Aici Radio Europa Liberă”).

Obbiettivo

Brasov, l'inizio della fine per il dittatore Ceausescu?

I drammatici avvenimenti di Brasov sono una sorpresa soltanto per coloro che hanno voluto ignorare la situazione di «pre-crisi», davvero esplosiva, nella quale si dibatte la Romania da due o tre anni. Il capo dello Stato e del partito, Ceausescu — soprannominato nel suo Paese il «Kim Il Sung romeno» a causa della sua megalomania, del suo nepotismo e della sua arroganza — è stato costretto a confessare, in un discorso pronunciato il 5 ottobre davanti al comitato centrale, che mai, alla vigilia di un inverno che si preannuncia particolarmente rigido, il Paese si era trovato in una situazione economica così difficile.

Difatti, se nell'insieme dei Paesi socialisti europei, con la sola eccezione della Germania orientale (ma persino nell'Ungheria fino a un' epoca recente relativamente prospera), la situazione economica si è deteriorata nel 1987, in nessun posto la crisi è così profonda, così grave come in Romania, che pure è il Paese più ricco di materie prime e di potenzialità di sviluppo di tutto il blocco sovietico.

Si potrebbe dire che tutti i settori, tutti gli elementi dell'economia sono disastrati. L'inflazione supera di gran lunga quella, già molto forte, della vicina Jugoslavia. Penuria di energia, risultato disastroso di una insensata politica di industrializzazione forzata, penuria di beni di consumo correnti: altrettanti fattori che lasciavano presagire l'esplosione del malcontento.

I metodi applicati dal «conducator» (come si fa chiamare Ceausescu) nel corso degli ultimi dieci anni per scongiurare le difficoltà, ossia la designazione periodica di nuovi capi di governo e ministri e la loro sistematica eliminazione quali capri espiatori, il potenziamento della vigilanza poliziesca, una demagogia nazionalista esasperata, la persecuzione delle minoranze ungheresi e ebraiche, tutto questo ha cessato di essere operativo. Gli operai e gli studenti che hanno manifestato a Brasov gridando «abbasso Ceausescu!» oppure «abbasso il partito comunista!», non hanno espresso

altro che i sentimenti di collera e di disprezzo della maggioranza di una popolazione che pure, fino a questi ultimi tempi, aveva dato prova di una pazienza, di una rassegnazione, di un'apatia davvero sorprendenti.

Non è probabilmente un caso se i cittadini di Brasov, seconda città industriale della Romania, sono stati i primi a gridare a Ceausescu: «Basta!». Brasov è ancora segnata dal suo passato tedesco e sassone. Maggioritari per diversi secoli (solo recentemente una buona parte degli abitanti tedeschi sono stati rimpatriati o meglio venduti alla Repubblica federale tedesca), i sassoni di Brasov hanno beneficiato di una situazione privilegiata rispetto ai miserabili contadini romeni in mezzo ai quali vivono: rappresentavano tradizionalmente un livello culturale e tecnico assai più alto e una maggiore prosperità. E' questo, precisamente, che ha reso ancora più intollerabile ai loro occhi il disastro economico nel quale li ha fatti precipitare il regime di Ceausescu.

Si può anche individuare un «effetto Gorbaciov» negli avvenimenti di Brasov. Ceausescu ha infatti aggiunto all'accumulazione dei suoi errori economici una sorta di insolenza: ha ignorato gli appelli alla ristrutturazione e le critiche, pure discrete e moderate, rivoltegli dal «numero uno» sovietico. Ha commesso nei confronti dell'Unione Sovietica il medesimo errore che aveva già commesso nei confronti degli Stati Uniti i quali gli avevano chiesto, invano, come contropartita del loro aiuto, alcune concessioni sul piano dei diritti umani.

Se il regime è riuscito finora a salvarsi, ciò è dovuto probabilmente al carattere prevalentemente agricolo del Paese: i contadini erano quanto meno sicuri di potersi sfamare. Ma la popolazione delle città è sempre più affamata. I negozi sono vuoti, i mercati deserti e i grattacieli ridicolmente ambiziosi che Ceausescu continua a far costruire al posto dei bellissimi quartieri antichi di Bucarest non compensano la mancanza di carne, di verdura, di burro, di pane, di scarpe, di energia elettrica.

Se dobbiamo credere alle ultime notizie, l'ordine regna a Brasov: la polizia e l'esercito chiamati alla riscossa dalle autorità impaurite hanno svuotato le strade nelle quali, poche ore prima, i manifestanti insultavano Ceausescu, il partito e il sistema. Ma noi riteniamo, e non crediamo di sbagliare, che quanto è accaduto a Brasov sia solo l'inizio. I giorni di Ceausescu sembrano contati ed è poco probabile che il piano architettato dal «conducator» per la sua successione (dovrebbe subentrargli la moglie Elena oppure il figlio Nicu) vada in porto. Il Paese potrà uscire dalla profonda crisi in cui si trova soltanto con profonde riforme, e non con cambiamenti di uomini. E' il sistema che va ristrutturato.

François Fejtö

Il Giornale, 24 noiembrie 1987 :
„Braşov, începutul sfîrşitului pentru dictatorul Ceauşescu ? ”

„Aşa am fost toată viaţa. Nu mi-a fost teamă să mă revolt”

Florin Postolachi

Aveam 22 de ani şi lucram în secţia 410[75]. Împreună cu Tudose Eugen şi Deneş Bencze[76], m-am alăturat grupului de protestatari care se forma în uzină. În momentul cînd s-au deschis porţile, am ieşit printre primii, cu intenţia de a ajunge la Comitetul judeţean de partid, pentru că, în acel moment, se considera că acolo unde se află centrul partidului pe judeţ se pot obţine răspunsuri la întrebările pe care voiam să le punem. Adică unde ne sînt banii pe care nu-i primeam niciodată întregi. La un moment dat, nu ştiu care dintre noi a întrebat dacă mergem mai departe sau nu. Şi tot aşa am declarat şi la Securitate. Dacă tot am plecat, hai să mergem ! Pe tot parcursul drumului, am fost în primele rînduri, deoarece Bencze era foarte curios şi voia să vadă primul tot ce se întîmplă. Pe porţile uzinei nu ştiu dacă au ieşit 100 de persoane. Mare parte dintre muncitorii uzinei au rămas la porţi. De teamă sau pentru că mulţi treceau pe la vestiare să se schimbe. Însă, pe parcursul traseului pe care îl făcea coloana noastră, numărul a reuşit să crească semnificativ. Oamenii se alăturau nouă şi am ajuns să fim un grup destul de numeros.

Iniţial am strigat lozinci cu caracter social : „Vrem mîncare ! Vrem căldură, medicamente ! ”. Pînă la un moment dat, cînd cineva a venit cu ideea că vinovat de penuria în care ne trăiam viaţa era Partidul Comunist Român şi s-a auzit pentru prima dată „Jos comunismul ! ”. Mai tîrziu, altcineva s-a gîndit că în fruntea acestui partid există o persoană care este vinovată de tot ce se petrece în România şi au început să scandeze „Jos Ceauşescu ! ”. Toate aceste lozinci determinau oamenii, iniţial surprinşi, să lase totul şi să ni se alăture. La un balcon l-am văzut pe Marius Nicolăescu – nu-l cunoşteam atunci –, care îşi ţinea copilul în braţe. Cîţiva colegi i-au făcut semn să coboare – a lăsat copilul soţiei lui şi a venit. Mama lui Deneş, tot dintr-un balcon, îl striga pe acesta să vină acasă. Deneş şi-a continuat drumul. După cîteva zile, şi Marius, şi Deneş au fost arestaţi şi torturaţi pentru curajul de care au dat dovadă. Toată lumea striga ce-i venea prin cap şi, la o fereastră, stătea o bătrînă care semăna leit cu o bunică de-a mea şi pe al cărei chip am văzut zugrăvite toate sentimentele posibile : teamă, bucurie, speranţă. Se transforma permanent, pe măsură ce înţelegea ce se

75. Florin Postolachi, fiul lui Costică şi al Liviei, s-a născut la 25 iunie 1965 la Braşov. În perioada evenimentelor din 15 noiembrie 1987 lucra ca lăcătuş la IABv.
76. Vezi mai jos, în cuprinsul acestui volum, declaraţiile celor doi colegi de secţie şi prieteni ai lui Postolachi.

întîmplă. Au fost clipe frumoase şi nu-ţi puteai imagina că peste cîteva ore vor începe repercusiunile. Faptul că m-am dus la această demonstraţie făcea parte din caracterul meu. Aşa am fost toată viaţa. Am făcut ce am vrut şi cînd am vrut şi nu mi-a fost teamă să mă revolt.

În faţa Comitetului judeţean l-am văzut pe primarul Calancea. Se închisese uşa în spatele lui şi nu mai avea unde să se refugieze. Toată lumea voia să-l lovească, pentru că se dovedise impertinent în faţa oamenilor. Şi l-am văzut plin de sînge, pentru că primise un steag în cap, care-i spărsese arcada[77]. Apoi au început forţarea uşilor şi încercarea de a pătrunde în sediu. Eugen Tudose mi-a zis : „Băi, noi n-am venit să spargem geamurile – am venit pînă aici, am cîntat… hai să plecăm". Stăteam şi ne uitam cum intră lumea în sediu, iar o femeie a urcat pe scări şi a strigat spre noi : „Bă, haideţi să spargem, ce sînteţi, bărbaţi sau rahaţi ? ", ceva de genul ăsta. Ţin minte pentru că la anchetă mi-a zis cineva că a auzit cum ne spunea femeia aceea „bărbaţi sau rahaţi", pentru că el fusese tot timpul lîngă noi[78]. Şi într-adevăr, după aceea am realizat că lîngă noi a fost un tip, coborîse la „Hidromecanica" şi a mers pe lîngă noi. Era îmbrăcat cu o pufoaică nouă şi avea, cred, o căciulă de blană pe cap.

Fiind în salopetele vişinii, puteam fi identificaţi extrem de uşor, însă noi nu ne feream de nimeni. Cînd ne-am întors la uzină, maistrul ne-a zis imediat : „N-am cum să vă scot, pentru că am primit telefon din oraş. Tudose e primul pe listă, tu eşti al doilea şi Deneş al treilea. Orice aş face, nu pot să vă scap". A doua zi,chiar la primele ore, am fost scoşi la ordinul unor indivizi îmbrăcaţi cu haine lungi de piele. Eugen Tudose era şi secretar UTC şi venise un reprezentant al UTC-ului pentru a organiza o şedinţă în care noi urma să fim criticaţi şi excluşi din organizaţie pentru faptele noastre. Nici un membru UTC n-a vrut să voteze aşa ceva[79].

---

77. Dumitru Calancea, pe atunci secretar al Comitetului municipal de partid Braşov (primar al oraşului), a încercat pe tot parcursul manifestaţiei, începînd încă din curtea uzinei (unde a fost trimis de primul-secretar Preoteasa, alături de Ioan Drăghici, secretarul pe judeţ cu problemele organizatorice), să îi oprească pe manifestanţi. După cum îşi aminteşte Dan Brudaşcu (*op.cit.*, p. 34), molestarea sa de către manifestanţi „nu era o noutate în ziua respectivă. El fusese deja bruscat la IABv de unii muncitori, care i-au reamintit violent cu acel prilej de şunculiţa, caşcavalul şi celelalte bunătăţi consumate din belşug, care se răzbunaseră vizibil pe trupul său rotofei. Dovadă concretă obrajii dolofani, fălcile şi burta ameninţătoare pe care nu le avusese înainte de promovarea în această funcţie". Alături de Calancea, la Comitetul judeţean de partid a fost agresat şi Radu Lisenche, secretarul UTC pe judeţ şi un apropiat al lui Nicu Ceauşescu, „detaşat" la Braşov din dispoziţia Elenei Ceauşescu, pentru a „sparge gaşca de cheflii" a acestuia.
78. După afirmaţiile aceluiaşi Brudaşcu (loc.cit.), acest personaj poate fi unul dintre ofiţerii de securitate Grama sau Adam, infiltraţi la acea oră printre manifestanţi, care au intervenit să-i apere pe cei doi, folosindu-se de o lozincă ce avea să fie mult uzitată în cursul Revoluţiei din 1989 : „Fără violenţă ! ".
79. Şedinţa a fost foarte probabil prezidată de Radu Lisenche, secretarul UTC pe judeţ. Nu s-a păstrat nici un proces-verbal al ei, probabil datorită împotrivirii colegilor de a vota excluderea lui Tudose şi Postolachi. După şedinţă, cei doi au fost arestaţi şi duşi la Miliţie. Procedura excluderii lor înaintea arestării nu a putut fi urmată.

S-au enervat, au început să ţipe şi au cerut repetarea votului, dar a avut acelaşi rezultat. Chiar unul dintre ei, secretarul UTC din secţia Scularie, începuse să plîngă. Era un prieten de-al nostru. Ne-au dat afară din sală, credeau că oamenii nu votează pentru că sîntem noi de faţă. Dar nici în lipsa noastră nu au reuşit să obţină voturile şi, am înţeles mai tîrziu, nu s-au mai făcut şedinţe de acest gen, tocmai pentru că se temeau ca lumea să nu se exprime în favoarea noastră.

„Tovarăşul a lovit în interesele partidului!”

Dănuţ Popovici

Aveam 21 de ani atunci, eram membru de partid; fusesem secretar UTC pe o organizaţie interioară, pe atelier, şi schimbat din cauza vîrstei. Eram şi la şcoala de maiştri şi, după evenimente, a venit Ion Radu[80]. A început să ne spună: „Mă aşteptam ca astăzi, după alegeri, să vă găsesc discutînd, că aţi fost la mici după alegeri...”. Eu purtam barbă, murise cineva din familie şi purtam doliu. Luni dimineaţă[81], cine a fost schimbul trei, în sala de şedinţe. Membrii de partid în picioare. Tovarăşa Maria Cebuc[82]: „Hal de membru de partid! Uite cum

80. Mobilizarea „organelor de partid” imediat după consumarea evenimentelor a fost masivă. Ion Radu, fostul prim-secretar pe judeţ, a fost trimis de la Bucureşti la Braşov, unde a sosit nu mult după ora 17. Se miza pe popularitatea sa în oraş, în încercarea de a dezamorsa situaţia. El a sosit din Capitală (unde fusese ridicat, din 2 noiembrie 1987, în funcţia de preşedinte al Consiliului Central de Control Muncitoresc şi secretar al CC-ului) cu maşina sa Renault 18, cu numărul 1-B-158, bine cunoscută încă braşovenilor. A convocat mai întîi şedinţa Comitetului municipal de partid Braşov, iar apoi, în jurul orei 18, o şedinţă cu activul de partid de la IABv, unde au fost demişi Ioan Birăescu, fostul secretar de partid pe uzină, şi Ion Cicorschi, instructor al CC aflat la Braşov, pentru că nu au „intervenit ferm” ca manifestanţii să nu părăsească curtea IABv-ului. A doua zi au venit din Capitală chiar Bobu şi Dăscălescu, trimişi de Nicolae Ceauşescu pentru o primă evaluare a pagubelor. Nici măcar n-au catadicsit să-l întîlnească pe Petre Preoteasa, care se umpluse de ridicol, întrucît nu doar activul de partid, ci şi lumea din oraş comenta laşitatea de care a dat dovadă stînd ascuns sub birou în vremea asaltului muncitorilor asupra Comitetului de partid, de unde a încercat de cîteva ori, pînă să reuşească, să ia legătura cu Nicolae Ceauşescu (care dormea şi pe care Postelnicu nu a îndrăznit să-l trezească), pentru a-i solicita intervenţia în forţă.

81. Plenara Comitetului de partid, de la IABv a fost consemnată, aşa cum arată stenograma publicată de M. Arsene (*op.cit.*, II, pp. 220-229), abia în data de 17 noiembrie, după ce textul a fost revăzut şi stilizat în conformitate cu tipicul birocratic al partidului, din el omiţîndu-se toate „defecţiunile” care au fost înregistrate pe parcursul şedinţei.

82. Maria Cebuc (secretar cu propaganda al Comitetului judeţean Braşov, ulterior evenimentelor preşedintă a Consiliului FDUS al judeţului) era unul dintre cei mai duri activişti ai partidului. „Intransigenţa” sa „revoluţionară” cu care întotdeauna cerea respectarea „liniei trasate de documentele de partid” era, în acele zile, dublată de furie. Am arătat deja cum muncitorii au ignorat, pe traseul către Judeţeana de partid, apelurile ei la calm. Retrasă ulterior în sediul acesteia, a cerut în repetate rînduri şefului Miliţiei, col. Pavel Proca, precum şi şefului

arată!", şi arătau înspre barba mea. „N-am sprijinit partidul, am provocat distrugeri, nu i-am atenţionat pe ceilalţi că nu e bine ce fac..." Au început să spună că „tovarăşul Popovici a lovit în interesele partidului!" şi, după un discurs mobilizator, au supus la vot excluderea mea. A fost mai puţin cu un vot prima dată. „Nu e bine. Cum este posibil, cînd el a lovit în interesele partidului?" Eram patruzeci şi ceva de membri în organizaţie şi, probabil, alţii mai tineri nu auridicat mîna. „Mai votăm o dată", a zis conducătorul şedinţei, Faina[83]. A doua votare a fost... cu excludere. N-am mai putut să spun nimic. Am plîns. Am plîns pentru că mă chinuisem să fac o şcoală, să dau un examen, să-mi pun viaţa într-o ordine pe care ţi-o arătau ei. Am plîns pentru mine, pentru viitorul meu, nu pentru viitorul Partidului Comunist, pentru că intrarea mea în partid a fost ca urmare a unor interese pe care le aveam. Intrasem în partid în 1980 pentru că voiam să urmez o şcoală militară şi trebuia să fiu membru de partid. Stăteam jos şi plîngeam. Nu ştiu dacă mă vedea toată lumea, dar cei de lîngă mine m-au văzut.

„Aţi încercat să stricaţi orînduirea socialistă!"

Ioan Şerb

A venit[84] toată conducerea Partidului Comunist din Braşov, începînd cu secretarul de partid, era şi Ion Radu, şi ne-au adunat la colţ şi au spus clar: „Din acest moment nu mai sînteţi angajaţii acestei fabrici. Nu mai sînteţi nimic pentru noi". Se vedea o răutate extraordinară pe chipul lor: „Aţi încercat să stricaţi orînduirea socialistă!". Orînduirea socialistă pe care şi-o imaginau ei era, de fapt, doar pentru ei. Ei îşi ridicau şi primele, în timp ce noi, muncitorii, nu ne luam nici măcar salariile.

Inspectoratului Judeţean MI, gen. Gheorghe Bucur, să intervină în forţă pentru dispersarea manifestanţilor, dar aceştia au aşteptat ordinul de intervenţie transmis de la Bucureşti în jurul orei 14, de către Emil Bobu, refuzînd să răspundă solicitării tovarăşei Cebuc. Singurele unităţi care au intervenit au fost cele de pompieri: col. Radulian, anunţat că arde Comitetul judeţean de partid, a trimis la faţa locului trei maşini, care au stins focurile din faţa clădirii, precum şi o gheretă de lemn a miliţianului care păzea intrarea, de asemenea incendiată de manifestanţi. A doua zi, gen. Gheorghe Bucur a fost destituit de Macri, dar a fost numit „pe şest" şef al unei şcoli de perfecţionare a Departamentului Securităţii Statului. La fel au păţit şi şefii Securităţii şi Miliţiei judeţene, iar şefului Miliţiei municipiului (col. Mihalache Stancu) i s-a pus în vedere să se pensioneze.

83. Constantin Faina, secretar al Comitetului municipal PCR Braşov.

84. Este vorba de aceeaşi şedinţă plenară din 16 noiembrie dimineaţa. După şedinţă, Ioan Şerb, fiul lui Ioan şi al Mariei-Caliopi, născut în Purcăreni-Săcele la 7 martie 1943, a fost ridicat şi transportat la Miliţie, iar de aici la Bucureşti, unde a fost anchetat cu mijloace brutale.

Undeva, într-un ziar care se numea *Drum Nou*[85], scria că Fabrica de Autocamioane a depăşit planul de producţie cu un procent mare şi cu economie de curent electric. Doamne, şi noi, prin secţie, bucuroşi toţi. Am depăşit planul şi economie la curent electric, o să ne luăm banii. În ziua cînd a trebuit să ne luăm salariile, ne-au reţinut 30%[86]. Nu se plăteau concediile medicale, iar eu, pînă atunci, cu 27 de ani muncă, nu luasem nici o zi de concediu medical. Întîmplarea a făcut să-mi luxez piciorul cu cîteva săptămîni înainte. Lucram pe un utilaj foarte important şi necesita prezenţa mea acolo. Au venit după mine acasă, să vin şi măcar să stau pe un scaun şi să dau indicaţie celui care lucra. În fine, am venit aşa, cu piciorul rănit.

Se zvonea prin secţie… de fapt nu se zvonea, aveam un coleg a cărui soţie lucra la Contabilitate. Şi îmi spune că s-au luat prime deosebite. Mie mi-a spus el, eu am spus altuia şi toată lumea ştia că noi nu ne luăm salariile, iar cei din conducere iau şi prime. La ora două noaptea sînt luat la o anchetă în Bucureşti : „Băi, tu ai declarat că s-au luat nişte prime. De unde ştii ? Şi cît zici tu că a luat şeful tău ? ". Şi dă un telefon : „Ce primă a luat fostul şef de secţie ? ". I se răspunde : „Opt mii de lei". Opt mii de lei atunci erau două salarii de-ale noastre[87].

85. Oficiosul local al PCR.

86. Nemulţumirile erau cu atît mai mari cu cît secţia 442, unde Şerb lucra ca frezor, se număra printre cele care, de mai multe luni, îşi realizau indicatorii de plan, fără însă ca muncitorii să-şi ia salariile integral, din cauză că, după cum am mai arătat, situaţia desfacerii autocamioanelor pe piaţă era critică, majoritatea producţiei realizîndu-se „pe stoc" şi nefiind „încasată", aşa cum cereau reglementările aplicării „noului mecanism economico-financiar". Cu toate acestea, cei din conducerea întreprinderii nu-şi refuzau acordarea unor prime, după cum arată muncitorul braşovean în declaraţia sa.

87. În noaptea de 14-15 noiembrie 1987, Ioan Şerb a fost printre primii care au refuzat să mai lucreze, încă de pe la ora 23, după ce şi-a văzut „fluturaşul" cu salariul. Lui i s-au alăturat curînd Ioan Dan, Augustin Jeler şi alţii, care au cerut să stea de vorbă cu inginerul Ghelase – dialog încheiat, după cum am mai arătat, în jurul orei 23.30 fără nici un rezultat şi care a avut darul să sporească nemulţumirile muncitorilor, care s-au trezit ameninţaţi şi înjuraţi în loc să primească lămuririle solicitate. Din cauza celor de mai sus, Şerb a fost considerat iniţial printre „instigatori", dar după anchetă a fost eliberat, fără a fi condamnat. La Bucureşti, după cum relata la 29 noiembrie 1990, „am fost anchetat de mai multe persoane ; singurul care s-a purtat foarte urît, înjurînd de fiecare dată cînd nu declaram aşa cum îi plăcea, a fost un colonel sau locotenent-colonel, în vîrstă de 52-54 de ani, grăsuţ, înalt, ochi verzi, purta ochelari atunci cînd scria : avea o chelie foarte pronunţată în părul castaniu, cu foarte mult alb. Fuma mult şi bea de asemenea multă cafea, pe care o prepara acolo, la birou. În timpul anchetei am fost în mai multe rînduri lovit cu pumnii şi palmele de acest individ, care presupun că se numeşte Popa, dar nu sînt sigur" (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 50).

„Nu se mai putea!”

Marin Bădica

M-am trezit cu ei acasă[88]. Normal, eram schimbul trei. Eu am oprit din lucru oamenii, le-am spus să nu mai muncească, să oprească maşinile, aşa că am fost trecut pe listă. Mă trezesc cu doi indivizi acasă. Veneam de la cumpărături, eram cu fetiţa. Cînd au urcat, eram în baie: „Nu vă mai dezbrăcaţi, veniţi cu noi pentru o declaraţie” – „Mergem!”. Îi zic soţiei: „Pregăteşte şi tu raţa aia” – cumpărasem o raţă, am găsit-o pe la un restaurant. Numai raţă n-am mai mîncat, că nu m-am mai întors.

În timpul anchetei de la Bucureşti nu reuşeam să dorm nici măcar o oră pe noapte. Numai în declaraţii am stat. Purtam barbă şi îmi era frică nu cumva să mă considere organizatorul manifestaţiilor. Timp de trei zile mi-au pus întrebări: „Spune, bă, ce ai spart? Cum ai organizat revolta?”. De unde organizare? Toţi oamenii au ieşit de nevoie, nu se mai putea[89].

88. Nu cunoaştem datele de identitate ale lui Marin Bădica. În noaptea de dinaintea revoltei lucra ca sudor în secţia 570 (Caroserii); i-a întrebat pe maistrul de schimb, Voicu Cercel, şi pe locţiitorul şefului de secţie, Horia Maier, de ce nu i s-au plătit 30 de ore de muncă, pe care le efectuase (pe „fluturaş” erau trecute 178 de ore, în locul celor 208 lucrate). La ieşirea din schimbul trei a plecat spre casă, dar numele său fusese trecut pe o listă a „turbulenţilor”, predată Biroului de Securitate al Platformei IABv. Cu ajutorul ei, Bădica a fost relativ uşor de identificat drept „instigator” şi arestat a doua zi după manifestaţie. A fost anchetat timp de 11 zile, după care a fost eliberat, comunicîndu-i-se că „a fost o confuzie”. La întreprindere i s-a spus că pentru zilele în care a fost anchetat să facă cerere de concediu fără plată, care i-a fost aprobată retroactiv. În februarie 1990, Bădica susţinea într-o declaraţie că, ulterior, „timp de doi ani am fost supravegheat îndeaproape de către organele de securitate, pînă la schimbarea şi căderea dictaturii [*sic!*]” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 16-17).

89. În declaraţia citată mai sus, Bădica îşi aminteşte că, după ce a fost arestat, la Miliţia din Braşov a fost ameninţat că i se va smulge barba dacă nu va recunoaşte participarea sa la manifestaţie (le dovedise deja celor care l-au arestat că poartă barbă în urma decesului recent al mamei sale). Şi-a menţinut însă pe tot parcursul anchetei declaraţia iniţială, iar prezenţa sa la manifestaţie nu a fost dovedită de nici un fel de probă. Pe de altă parte, din momentul în care ancheta a renunţat la ideea „premeditării” manifestaţiei ca act ostil îndreptat împotriva regimului, muncitorii care fuseseră trecuţi pe listele înmînate de unii maiştri şi şefi de secţii Biroului de Securitate al IABv ca „sabotori” ai producţiei pe parcursul schimbului trei din noaptea de 14-15 noiembrie şi care nu au participat la manifestaţie au fost, ca şi Bădica sau Şerb, eliberaţi fără a fi condamnaţi.

„Am simţit că se poate”

Teodor Damian

Cu adevărat important, cred că trebuie neapărat să subliniez faptul că am simţit că se poate – şi ţin să accentuez acest „am simţit că se poate”. Eram apropiat de oameni[90]. Mi s-a reproşat: „Bine, dacă nu ai pactizat, de ce pe tine te-au lăsat în pace, iar pe ceilalţi i-au cotonogit?”. Eu eram apropiat de ei, îi cunoşteam, de profesie sînt inginer şi am făcut practica în „Steagul Roşu” – nu am avut decît relaţii bune cu ei şi nu eram implicat din punct de vedere politic. Mă vedea lumea şi-mi ziceau să stau de o parte, că e de rău – am încercat şi să-i zic lui Calancea, să-i sugerez o modalitate de rezolvare mult mai amiabilă, dar a refuzat: „Lasă, că-i liniştesc eu!”.

În momentul cînd s-au deschis porţile a fost o situaţie mai specială. O cunoşteam foarte bine pe doamna de la poartă, doamna Iluşka, era unguroaică, dar asta nu a contat. Îi spuneam săru’ mîna, chiar dacă ea era doar la poartă. Ne înţelegeam bine, ne respectam, era mai în vîrstă decît mine. În momentul cînd oamenii erau deja adunaţi, femeia a întrebat ce să facă, iar eu i-am zis să deschidă porţile pentru că oricum puteau să le deschidă manifestanţii şi nu avea rost ca ea, o femeie bătrînă, să-şi pună mintea cu ei, mai ales în acele momente. Nu cred că a fost organizată această manifestare – a fost o manifestare spontană, iar evenimentele au decurs aşa cum au decurs[91].

90. Teodor Damian s-a născut la 8 martie 1946 în comuna Urecheşti, judeţul Vrancea. Cele de mai sus sînt scrise într-o declaraţie pe care a dictat-o, refuzînd să fie înregistrat pe bandă magnetică.

91. După 1990, într-o declaraţie pusă la dispoziţia Asociaţiei „15 Noiembrie 1987” de Teodor Damian, fostul şef al Biroului de Miliţie de pe Platforma Industrială a IABv, acesta lămureşte multe dintre episoadele izbucnirii revoltei, din momentul în care muncitorii au părăsit secţiile şi s-au adunat în curtea întreprinderii: „În data de 15 noiembrie 1987, în jurul orei 6.30, lt.-maj. Mihail Rădulescu, care era şef de serviciu la Biroul de Miliţie din cadrul Platformei «Steagul Roşu», mi-a adus la cunoştinţă telefonic faptul că muncitorii de la secţia 446 Agregate au întrerupt lucrul la schimbul trei şi s-au adunat pe aleea din faţa secţiei, fiind nemulţumiţi. Am ajuns imediat în întreprindere, unde am constatat faptul că, pe lîngă muncitorii secţiei menţionate, se adunau şi muncitori din alte secţii, după care am luat legătura telefonică cu col. Proca Pavel, fost şef al Miliţiei municipiului Braşov, în prezent decedat, raportînd situaţia existentă şi faptul că am hotărît ca lucrătorii Biroului din subordine să nu acţioneze în nici un fel. A fost de acord, cerîndu-mi să raportez periodic evoluţia situaţiei, respectiv deplasările făcute de demonstranţi, dacă aceştia produc dezordine etc., lucru pe care l-am executat. O parte din muncitorii demonstranţi au plecat de la locul adunării iniţiale, au trecut prin faţa altor secţii din întreprindere, unde li s-au alăturat şi alţi demonstranţi, prin faţa clădirii administrative, după care s-au îndreptat spre poarta 1. În acel moment am fost întrebat de către doamna Iluşka, care era de serviciu la poartă, cum să procedeze. I-am spus, simplu, să

„Pe 15 noiembrie 1987 am văzut pentru prima oară un ananas”

Marian Ricu

Pe undeva, m-a durut ceea ce s-a întîmplat pe 15 noiembrie[92]. A fost o manifestaţie de amploare, dar cei mai mulţi gîndeau : „Lasă-i pe alţii şi noi stăm şi îngroşăm rîndurile, nu ne dăm la o parte, dar nici nu ne ducem cu ei”. Dacă toată lumea ar fi făcut ceea ce doar puţini dintre noi au făcut, poate era cu totul altceva, poate era o mică revoluţie. Dar au mers, au stat, au privit şi cînd s-au tulburat apele, au plecat.

Cu vreo două luni înainte lucrasem la ICA. Mai face omul cîte o glumă cîteodată, dar atunci toate glumele erau interpretate, întotdeauna se găsea cîte un

deschidă porţile” (*Ibidem*, p. 392). Mr. Damian a fost cercetat în seara aceleiaşi zile de generalii Mihalea Velicu şi Constantin Nuţă, adjunctul, respectiv şeful Inspectoratului General al Miliţiei, fiind acuzat de „nestoparea producerii evenimentului, nestoparea evenimentului în incinta întreprinderii, dispunerea deschiderii porţilor pentru ieşirea demonstranţilor, pactizarea cu demonstranţii”. I s-a reproşat că demonstraţia a fost pregătită din vreme şi că el nu a sesizat faptul, la care mr. Damian a susţinut că „acest lucru nu este adevărat şi că demonstraţia a fost spontană. Cerîndu-mi să argumentez afirmaţia, eu fiind militar şi considerînd că este normal şi logic să raportez adevărul, am răspuns că acest lucru s-a produs ca urmare a neprimirii salariilor de către muncitori şi că un muncitor de la forjă nu poate trăi cu trei kilograme de carne pe an şi 15 ouă pe lună. Din acel moment, mi-am semnat sentinţa” (*Ibidem*, p. 394). Mr. Damian a fost destituit din funcţie şi mutat disciplinar la Craiova, nu înainte de a fi dat dovezi de solidaritate cu cei care urmau să fie deportaţi şi au sosit la uzină pentru a-şi rezolva lichidarea : „Am constatat cu uimire că în faţa noastră, a celor aproximativ 25 de persoane care urma să plecăm prin diferite locuri din ţară apăruse şi se manifesta un alt fel de miliţian, diferit de cei pe care-i cunoscusem pînă atunci, la Braşov sau Bucureşti, caracterizaţi în general prin violenţă şi mitocănie. Pe scurt, mr. Damian, şef al Miliţiei de pe Platfora IABv ne-a întrebat dacă cineva dintre noi are de rezolvat vreun litigiu cu întreprinderea, avertizîndu-ne că după ce vom pleca de aici va fi mai greu să rezolvăm ceva”. Ca urmare, mr. Damian a cerut celor de la Personal să rezolve toate cererile depuse de cei ce urmau să fie deportaţi. „Personal – continuă Gavrilă Filichi în declaraţia citată mai sus, dată pe 10 septembrie 1997 – nu voi uita niciodată această întîmplare care, privită acum, pare banală, dar atunci, la fel ca şi acum, mi-a întărit credinţa că solidaritatea umană nu are bariere” (*Ibidem*, pp. 97-98). În timpul deportării, un alt participant la revoltă, Gheorghe Gyerko, ajuns la Craiova, l-a întîlnit pe fostul mr. Damian „în faţa porţii de la căminul studenţesc [...]. A fost găzduit [ca şi Gyerko – n.n.] în perioada deportării într-o cameră mică, lipsită de căldură. Menţionez că acest om, în toată perioada deportării, nu mi-a adus injurii, nu m-a lovit şi a avut cuvinte încurajatoare, pentru care semnez” (*Ibidem*, p. 159). La Miliţia din Craiova, Teodor Damian a fost repartizat pe cea mai mică funcţie din cadrul Miliţiei Economice. S-a reîntors în Braşov la începutul lunii ianuarie a anului 1990.

92. Marian Ricu, fiul lui Vasile şi al Septimiei, născut la 24 mai 1936 la Braşov, era forjor la Întreprinderea de Unelte şi Scule (IUS). A fost printre primii participanţi la manifestaţie arestaţi.

substrat. Mergeam prin curte, ne pusese nu ştiu ce să facem. Trebuia să săpăm nişte flori. Maistrul mi-a dat o coadă de tîrnăcop şi mi-a zis: „Du-te, măi, la tîmplărie, să mai ia din coadă, că nu intră". Şi mă duceam cu ea prin curte, cînd mă întreabă unul: „Ce faci, bă, cu aia?". Zic: „Băi, mă duc să cer şi eu mărirea salariului". O glumă, ca între oameni. A doua zi m-a chemat securistul, am fost dus la Securitate să dau declaraţie şi după o săptămînă mi-au spus să-mi caut de lucru în altă parte. Bineînţeles, pe vremea aia trebuia să ai un serviciu. Dar unde mă duceam, îi auzeam: „A, ăsta e ăla cu bîta... nu ne trebuie, domnule!". Acolo nu, acolo nu, pînă la urmă am găsit la IUS, bineînţeles, un loc de muncă unde nu se înghesuiau prea mulţi, la Forjă. 15 noiembrie m-a găsit acolo.

În acea zi lucram – că s-a lucrat, s-a sărbătorit prin muncă şi era ceva normal să mergi duminica la serviciu. Mergeam spre casă, cu gîndul să trec pe la nişte alimentare, să mai cumpăr cîte ceva, dar nu găsisem nimic. Apoi am intrat la cafeneaua „Select", m-am aşezat la o masă să beau o cafea şi pe urmă să plec acasă. Cum sînt geamurile mari şi poţi să vezi bulevardul, am văzut un grup mare, cu steaguri. A, zic, o mascaradă comunistă: iese lumea de la vot şi au de gînd să facă o adunare populară. La un moment dat mi s-a părut că lumea huiduie şi strigă altfel decît la adunările comuniste. Nu puteai să-ţi închipui că este posibil aşa ceva, mi se făcuse deja pielea găină. Am ieşit, m-am aşezat pe margine ca toată lumea şi îi auzeam cum strigă: „Veniţi cu noi, veniţi cu noi!". Eu, înrăit ca orice om – aveam nişte nervi atunci, pentru că nici măcar pîine nu găsisem la alimentară –, am decis să mă alătur mulţimii. Am mers pînă la Comitetul judeţean de partid şi am asistat la toate momentele care s-au petrecut. M-am băgat în faţă şi, atunci cînd oamenii au spart uşa de la intrare, am intrat şi eu. Cînd am intrat într-un birou, am văzut pentru prima oară în viaţa mea un fruct de ananas. Mai văzusem în filme, în reviste, dar unde puteai vedea în România un ananas la vremea aceea?

L-am lăsat acolo, nu-mi trebuia nimic. Am răsturnat frigiderele, am aruncat cu portocale pe geam, l-am ajutat pe Duduc să arunce portretul lui Ceauşescu şi, deşi eram conştient că pot să fiu prins şi să plătesc toate acestea, ura pe care o aveam era mare. Între timp, toate geamurile, cel puţin de la parter, erau sparte. Afară era un covor de cioburi. După aceea am intrat şi în Primărie. Am luat un scaun şi am spart ce întîlneam în cale. Cineva a spus că e un miliţian printre noi şi l-am lovit pe individul bănuit, încît i-am rupt falca. Mai tîrziu am aflat că era lt. Achim, care nu prea mai putea să vorbească, dar m-a bătut cu predilecţie în ficat[93].

93. La 28 noiembrie 1990, Marian Ricu a dat o declaraţie în care dă numeroase amănunte privind procedurile de anchetă la care a fost supus. Ca urmare a participării sale la revolta din 15 noiembrie 1987, a fost condamnat la 2 ani şi deportat la Slatina. Ulterior a mai fost condamnat în octombrie 1989, de Tribunalul Slatina, la 3 luni de închisoare la locul de muncă, fiind, conform instanţei, „persoană fără ocupaţie". Motivul real a fost revenirea sa la Braşov fără aprobarea organelor de miliţie din Slatina.

„Mergeam prin alte oraşe să fac aprovizionarea”

Toma Gheorghe

În perioada aceea făceam liceul la seral, lucram schimbul unu şi doi şi aveam şi trei copii, de 9, 7 şi 5 ani. Lucram în secţia 570[94] şi nu reuşeam să facem faţă greutăţilor, în timp ce membrii de partid erau privilegiaţi, se alimentau de la cantina partidului, li se dădeau locuinţe, puteau urma o şcoală, un liceu, o şcoală de maiştri. Era perioada cînd alimentele erau raţionalizate : 5 kg de cartofi aveam raţia, 1 kg de zahăr, 1 kg de ulei, 300 g mezeluri – eram nevoit să merg prin alte oraşe să fac aprovizionarea, pentru că aici nu se găseau. Mergeam în Sfîntu Gheorghe împreună cu trei colegi pentru că acolo se mai găsea şi luam cu noi un coleg care ştia limba şi cerea în ungureşte pui. Nu se putea să nu te revolţi.

Atunci adjunct de şef de secţie era inginerul Maier Horia[95], care a văzut că nu muncim şi ne-a îndemnat : „De ce nu ieşiţi la Palat ? Ce-mi cereţi mie să vă dau lămuriri ? ”[96].

94. Toma Gheorghe, fiul lui Gavril şi al Mariei, s-a născut la 19 martie 1953 în comuna Frumosu, judeţul Suceava. La data izbucnirii revoltei era electrician în secţia Caroserii.
95. „În dimineaţa zilei de 15 noiembrie, dl Maier Horia cere prin telefon lista celor mai revoltaţi, pe care o predă la Securitate. După demonstraţia din 15 noiembrie, la care nu am participat direct, luni, 16 noiembrie, am fost arestat de la domiciliu de către un miliţian şi doi civili de la Securitate.” Are aici parte de acelaşi tratament ca şi colegul său, Marin Bădica. La fel, refuză să recunoască ceea ce nu a făcut – adică participarea sa la manifestaţie şi la „distrugerile” care au însoţit-o. A citat chiar martori care, în cursul zilei de 15 noiembrie, în momentele în care manifestaţia se afla în derulare, l-au vizitat la domiciliu. Familia nu a fost înştiinţată despre soarta lui, iar Toma a fost între timp transferat, cu toţi cei arestaţi, la Bucureşti. „Pe 18 noiembrie am primit un ceai neîndulcit cu un colţ uscat de pîine şi am fost supus altor declaraţii, fotografieri, amprente, în timp ce soţia şi cei trei copii minori nu ştiau nimic de soarta mea. Situaţia disperată care s-a creat în familie – soţia lucra, copiii rămîneau singuri în frig – era amplificată şi de faptul că nu ştiau motivul pentru care mă aflam acolo.” A fost, ca şi Bădica şi alţi cinci colegi aflaţi în aceeaşi situaţie, eliberat din arest la Braşov, nu înainte de a intra în greva foamei, pe data de 25 noiembrie. „Revenind la serviciu, am fost primit cu o oarecare simpatie din partea colegilor, dar şi cu o răceală din partea şefilor. Pentru regimul de detenţie la care am fost supus, am fost pus să fac o cerere de învoire, care urma să fie aprobată de Consiliul Oamenilor Muncii. Alocaţia pentru copii a fost tăiată pe perioada cînd am fost arestat, nu mi s-a plătit, iar la acel banal dar de Moş Gerilă pentru copii nu am avut dreptul…” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 18-19).
96. După alţi muncitori ai schimbului trei, nu doar Maier, ci şi şeful de atelier Fekete Istvan ar fi făcut liste, predate ulterior Securităţii, care au atras arestări ale unor muncitori pe 16 noiembrie, fără ca ei să fi participat la manifestaţie. Conduita celor doi a rămas şi după noiembrie 1987 una discutabilă : după cum arată Ion Sandu, muncitor în aceeaşi secţie Caroserii, „pînă la data Revoluţiei, am fost ameninţaţi mereu de către Fekete Istvan şi Maier că dacă nu ne vedem de treabă, vom fi daţi pe mîna Securităţii” (*Ibidem*, p. 23).

„Se simţea o tensiune în secţie”

Mihai Macovei

Plutea ceva în aer, aşa, din momentul cînd vedeam că nu vin banii, se simţea o tensiune în secţie[97]. Pe la ora 9 jumătate a venit cineva din afara secţiei şi a zis : „Băi, vin ăştia cu răngi ! ”. Noi începusem lucrul, am dat drumul la utilaje şi s-a ivit un defect, deci am lucrat vreo oră. M-am dus de curiozitate spre ieşire, să văd ce se întîmplă – era un grup mare de oameni, în salopete : „Haideţi cu noi ! Hoţii ! Nu staţi ! Vă ajung banii ? ”. Am părăsit locul de muncă împreună cu alţi colegi, eram vreo cinci din secţie, de la linia mea, am ieşit afară şi am mers cu ei. Erau multe femei de la noi.

Atunci conjunctura a făcut să fiu eu în faţă : cînd mulţimea a făcut un arc de cerc în faţa Consiliului judeţean de partid, cei de la mijloc am rămas mai în faţă. Am intrat, trei rînduri am intrat, împins de la spate, s-a spart uşa, era o presiune fantastică la spatele meu, mă călcau în picioare. N-am spart nimic, am vrut să intru pe scări, dar în momentul acela venise cineva cu un steag în mînă şi a început să dea în candelabru şi, ca să mă feresc de cioburi, m-am retras în lateral. Am ieşit înapoi afară. Apoi a doua oară am intrat în sediu cînd a venit cineva şi a zis : „Băi, vedeţi că i-au prins pe ăştia sus, i-au sechestrat ! ”. Cînd am intrat, ei coborau : „Mă, v-au prins pe sus ? ” – „Nu, domnule ! ”. Am ieşit afară să văd spectacolul – eu de asta eram curios, că înăuntru nu se mai întîmpla nimic.

După aceea am mers la Primărie, tot grupul s-a întors către Primărie. Aici s-a dat foc, s-a stropit, a luat foc dintr-odată şi steagul, şi tabloul, şi uşa. Cînd am ieşit a doua oară, am văzut că era scris şi pe perete : „Jos Ceauşescu ! ” cu vopsea roşie. Am încercat să plecăm cu toţii înapoi, spre uzină, să fim în siguranţă, pentru că ne aşteptam la represiuni, dar mulţi s-au împrăştiat : am rămas vreo două sute din zece, cincisprezece mii. Ne-am grupat : „Unitate ! ”. Se striga deci să mergem uniţi, în coloană, spre uzina „Steagul Roşu” şi atunci am văzut două tanchete care împrăştiau gaze lacrimogene şi soldaţi cu arme în mîini, care se răsfirau. Atunci am fugit înspre Teatrul Dramatic – era un gard, nu ştiu ce înălţime avea, dar cînd am sărit, nu cred că l-am atins. Cînd am ajuns între nişte blocuri, am lăsat pufoaica şi casca într-un tufiş şi am mers la o mătuşă care stătea pe Strada Hărmanului. I-am spus ei ce s-a întîmplat şi m-a rugat să plec – nu voia necazuri din cauza mea.

97. Mihai Macovei, fiul lui Octavian şi al Elenei, s-a născut la 31 octombrie 1966 în Botoşani. La data izbucnirii revoltei era lăcătuş la Întreprinderea de Autocamioane ; a fost condamnat la 2 ani închisoare, transformată, ca şi în cazul restului celor condamnaţi, în măsura administrativă a deportării şi executării pedepsei la locul de muncă.

Pop Simion[98], secretarul de partid, zicea că ne împuşcă atunci cînd ne-am întors în uzină : „Eu v-aş împuşca cu mîna mea dacă aş avea armă ! ”. După 1990, mulţi dintre cei care au fost la manifestaţie, dar s-au întors imediat din cauza fricii, mi-au mărturisit că le pare rău acum. Mai bine luau o bătaie cîteva zile[99]...

„Mă săturasem de chin”

Aurel Buceanu

Munceam ca sclavii şi nu aveam ce mînca. Locuiam în Săcele, aveam apartament cu patru camere, trei copii, aveam bani cît de cît[100]. O luam pe jos cînd mergeam la cumpărături – dacă găseam nişte oase, ceva, bine, dacă nu, eram mulţumit să vin cel puţin cu pîine acasă. Pe 15 noiembrie 1987, cînd am văzut ce se întîmplă, am decis să mă alătur mulţimii : era de partea mea suferinţa. Am ajuns cu prietenii exact pînă la Comitetul judeţean de partid, sus. Am forţat uşa şi am urcat. Da, am fost foarte răi... Eu am plecat de la întreprindere în mînă cu un steag, cînd am ajuns la Comitetul judeţean nu mai aveam ţigări. Am înmînat steagul unui coleg, Mureşan Vasile, am traversat, mi-am luat ţigări şi pe urmă mi-am luat steagul înapoi. Cu acel steag am mers pe scări, sus. Am trîntit uşile şi am dat şi în stînga, şi în dreapta, candelabrele acelea frumoase şi geamurile, am dat foc... Neajunsurile ne împingeau să facem rău. Şi eram pur şi simplu epuizat : de luni pînă duminică munceam fără să ne dăm seama pentru ce. Mi-am zis că cel puţin lupt eu şi mor eu, dar poate o duc copiii mei mai bine, în urma mea. Mă săturasem de chin[101]...

98. Într-adevăr, Pop Simion, secretarul de partid al secţiei 660 Turnătorie, unde s-au întîmplat scenele relatate de Macovei, a participat în după-amiaza de 15 noiembrie 1987 la prima şedinţă cu secretarii de partid şi şefii de secţie din IABv, prezidată de fostul prim-secretar Ion Radu. La această şedinţă, „tov. Pop Simion arată că era în Turnătorie cu întreg efectivul cînd a auzit strigăte. Erau afară cîteva sute de oameni şi veneau să racoleze alţi oameni. Am acţionat ca să nu-i lăsăm să intre în secţie. Au vrut să oprească utilajele. După 20 de minute, i-am scos din secţie şi oamenii s-au întors la muncă. Cred că 1, 2, 3 au plecat şi din secţia 660. Sînt identificaţi. În numele colectivului de muncă din care fac parte, cer să fie condamnaţi la pedeapsa maximă aceşti criminali” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 206). Din păcate, aşa cum o dovedesc stenogramele şedinţelor de partid desfăşurate aproape fără încetare vreme de două săptămîni la IABv, care se află în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987” şi care au fost publicate în lucrarea menţionată mai sus, atitudinea lui Pop Simion nu a fost una singulară, majoritatea factorilor de decizie din întreprindere de la acea vreme situîndu-se pe aceleaşi poziţii.

99. Amănunte despre cele îndurate de Macovei cu prilejul anchetelor, în capitolul următor.

100. Aurel Buceanu, fiul lui Alexandru şi al Mariei, s-a născut la 4 aprilie 1950 în comuna Traian, judeţul Ialomiţa. La data izbucnirii revoltei lucra în secţia 570 Caroserii, ca sudor. A fost condamnat pe 3 decembrie 1987 la 1 an şi 6 luni închisoare la locul de muncă şi deportat. În legătură cu detenţia şi deportarea, vezi amănunte în capitolele următoare ale cărţii.

101. Aurel Buceanu relata, imediat după 1990, împrejurările izbucnirii revoltei într-o declaraţie în următorii termeni : „În dimineaţa zilei de 15 noiembrie 1987, după ce am fost la vot, am

„Am zis fără frică: Unde a fost toată lumea, am fost şi noi”

Gheorghe Zaharia

Eram căsătorit, aveam doi copii şi vîrsta de 38 de ani în momentul cînd m-au arestat[102]. Pe 15 noiembrie 1987 am fost la muncă, schimbul unu. Am apucat să fac un camion şi a venit un şef de echipă, Nuţu Vasile[103], care umbla cu aprovizionarea prin uzină. Mi-a zis că e jale în uzină şi au ieşit oamenii. Am lăsat sculele şi m-am dus la „Palat” să văd ce se întîmplă. Era puţină lume – plecaseră prin uzină să se adune mai mulţi. Atunci m-am alăturat coloanei şi am intrat în secţia 550 şi am dat o tură pe la „Palat”. Nu se mai putea sta de vorbă cu nimeni, şefii toţi fugiseră. Văzînd că n-avem cu cine sta de vorbă, a zis unul că toată lumea să meargă la primar, în oraş. Chiar cînd să ieşim pe poartă, m-am întîlnit cu un coleg de-al meu: „Nu, măi Zaharia, nu mergem, că avem copii”. Eu am insistat: dacă vedem că vine miliţia, fugim şi intrăm înapoi în uzină. Şi l-am convins şi am plecat împreună pe tot traseul[104].

Cînd am ajuns acolo, am văzut că s-a dat foc tabloului lui Ceauşescu, s-a spart bufetul lor, s-a scos caşcavalul... Am stat cam pînă în jurul orei 13. Prima dată a venit maşina de pompieri să stingă focul şi lumea nu le-a permis. După aceea au venit scutierii şi lumea a început să fugă. Eu, cu colegul meu, am zis: „Hai, că iese cu scîntei!”. Am luat-o mai pe ocolite, pe sub Tîmpa, şi fiindcă eram în

---

plecat la serviciu. Acolo, muncitorii din secţii erau afară şi cereau plata chenzinei. Deoarece problema nu se rezolva, a izbucnit un miting spontan şi muncitorii s-au deplasat la Direcţiune (Palatul administrativ), pentru a cere lămuriri. Acesta nu a dat nici un răspuns concret şi atunci lumea, nemulţumită şi supărată pentru neajunsuri, a hotărît să ceară rezolvarea problemelor la Comitetul judeţean PCR. Demonstraţia anticomunistă şi marşul care a urmat a îngroşat rîndul muncitorilor cu trecători şi alţi oameni, de la alte întreprinderi [...]. Am pătruns în incinta Comitetului judeţean şi municipal PCR şi, supăraţi că sistemul comunist ne înfometează şi ne lasă să murim de frig în case, am devastat clădirea, spărgînd geamuri, telefoane, mobilier şi alte bunuri. Menţionez că pe parcursul marşului de protest de la uzină la Comitetul judeţean eu am purtat steagul tricolor şi poate de aceea am fost remarcat de Miliţie” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 128).

102. Gheorghe Zaharia, fiul lui Dumitru şi al Mariei, s-a născut la 14 iulie 1950 în comuna Arsura, judeţul Vaslui. Lucra la IABv ca lăcătuş normator; a fost condamnat la 2 ani închisoare la locul de muncă şi deportat, ca participant la manifestaţia din 15 noiembrie 1987.

103. Nu cunoaştem date în legătură cu acesta. Nu a participat la evenimente şi nici nu a ieşit în evidenţă pe parcursul şedinţelor PCR „de înfierare” a manifestaţiei care s-au succedat după 15 noiembrie.

104. Este vorba de Ştefan Micu, fiul lui Iordache şi al Alexandrei, născut la 6 noiembrie 1956 în Şimleul Silvaniei, judeţul Sălaj, condamnat la 1 an închisoare la locul de muncă şi deportat în Zalău. Detalii despre anchetarea sa, împreună cu cea a lui Zaharia, în capitolul următor.

salopete, am zis să mergem în secţie şi să ne dezbrăcăm de ele. Am intrat în secţie, unde s-a întîmplat să fie prezent secretarul de partid, preşedintele de sindicat, care ne întrebau unde am fost. Şi am zis fără frică: „Unde a fost toată lumea, am fost şi noi". N-au zis nimic atunci, ştiau că a fost lume multă, dar au venit a doua zi şi ne-au luat de la locul de muncă şi pe mine, şi pe colegul meu[105].

„Eram singurul cu cască albă din tot convoiul"

Aurică Geneti

În duminica aceea am fost învoit pentru botez, că născuse soţia[106]. La ora 7 şi jumătate am fost în faţa secţiei, văzusem oamenii, trebuia să mă duc acasă [la Focşani – n.n.] să-mi aduc vinul pentru botez şi nimeni nu ştia că sînt la muncă. Mulţi au rămas uimiţi cînd au aflat că eu sînt la manifestaţie. Am intrat dimineaţă, i-am văzut şi m-am alăturat lor fără să mă convingă nimeni. Erau vreo 200 de oameni, mai mulţi împrăştiaţi, şi n-am crezut că vom ajunge unde am ajuns. Nimeni nu se gîndea la aşa ceva. Cîteva secţii aveau uşile închise, blocate, iar inginerii ne spuneau să nu intrăm. Am dat cu pumnul într-un geam, am descuiat uşa, am tras zăvorul şi am intrat înăuntru. O parte veneau, o parte nu veneau, dar am avut satisfacţia că am intrat peste ei. În faţa secţiei 610, un inginer stătea în faţa uşii. Era inginerul Valentin. Şi cum eram în faţă, îmi spune ceva despre articolul 400[107]. Atunci l-am lovit pur şi simplu. I-am dat una de i-a căzut casca şi dînsul a luat-o la fugă printre maşini. Cred că eram singurul cu

105. Cunoaştem doar numele liderului de sindicat pe secţie, Ion Ţepuşă, care de altfel l-a şi anunţat pe 17 noiembrie pe Zaharia, la locul său de muncă, în legătură cu faptul că este aşteptat de doi tineri în civil, pentru a da o declaraţie la Palatul administrativ. În realitate, a fost dus la Miliţie.

106. Aurică Geneti, fiul lui Oratie şi al Călinei, născut la 31 decembrie 1963 la Focşani, judeţul Vrancea, lucra pe atunci la secţia 660. A fost considerat, în urma anchetelor şi a procesului din 3 decembrie 1987, şef al „lotului" participanţilor la manifestaţia de la 15 noiembrie. Într-adevăr, participarea sa a avut darul să îi încurajeze pe muncitori, datorită faptului că purta o cască albă, semn distinctiv al inginerilor. Alături de Gheorghe Duduc, Werner Sommerauer şi Florin Muthiac, a primit cea mai mare pedeapsă (3 ani închisoare), fiind, ca şi aceştia, un personaj emblematic al evenimentului.

107. De fapt este vorba de celebrul decret care pedepsea drastic consumul de alcool la locul de muncă. Fiind proaspăt tată, Geneti dorise să cheme acasă cîţiva colegi, pentru a-i cinsti. Inginerul Valentin a reclamat pierderea căştii în altercaţia cu manifestanţii, iar aceasta, ca şi un halat, i-au fost imputate lui Geneti (casca: 68 lei, halatul: 276 lei), în urma notei de constatare făcute pe întreaga secţie 610 de Tratament termic şi galvanizare de inginerul Ion Scorţea. În secţie s-au spart, după aceeaşi notă, 20 metri pătraţi de geamuri, în valoare de 908 lei (nota se păstrează în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987").

cască albă din tot convoiul. Bine, aveam cască fiecare, se purta casca neagră, însă casca de culoare albă era casca inginerilor. După 1990, am dat mîna cu directorul Valentin, căci mi-a fost director după '90. M-a chemat în birou, mi-a zis că el este cel în care am dat atunci şi eu m-am scuzat, pentru că nu am avut nimic cu el. S-a ieşit pe poartă şi am plecat în oraş. La Comitetul judeţean de partid a ieşit Calancea afară : l-am lovit cu steagul, am spart geamul şi l-am lovit cu steagul în faţă. Aici s-a înrăit lumea. Am putut să deschidem uşa şi am intrat. Ei deja dispăruseră. Pe urmă a început calvarul. Devastări. Am distrus, începînd cu parterul şi pînă sus.

Cînd am văzut că s-a spart toată manifestaţia, am plecat şi eu liniştit spre casă – m-am dus la o nepoată, aveam botezul peste o săptămînă şi i-am povestit mamei cum a fost. „Mamă, treaba acuma se încurcă cu tine ! ", mi-a zis[108].

„Să bem un suc, măcar atît"

Daniel Anghel

M-am dus la locul meu de muncă[109]. După ora 7.15 a venit cineva : „Băi, ce, te-ai apucat de lucru ? Opreşte, băi, maşina aia ! ". N-am ştiut, eram tînăr, n-aveam idee de grevă. Am oprit maşina şi am ieşit şi eu. Grupul s-a mărit imediat. Am rămas foarte impresionat – eram atras de mulţime, era ca un cîmp magnetic. Nu participasem niciodată la o manifestaţie, ce am văzut aşa, prin filme sau la televizor, şi nu puteam să-mi dau seama ce senzaţii trăieşti în acele situaţii. Cînd am ieşit din uzină n-aveam curaj, dar febra mulţimii mi-a luat toată teama şi frica din mine. Nici nu mi-am dat seama ce se poate întîmpla. Eram vreo 200 de inşi cînd am plecat de aici, dar cînd am ajuns la Spitalul Judeţean deja se umpluse toată Calea Bucureşti. Niciodată n-am fost în faţă, cam pe la mijloc, însă la Consiliul judeţean s-au împins între ei şi eram cam în dreapta şi destul de în faţă. Eram cu frate-miu[110] : „Hai să intrăm şi noi înăuntru, să vedem cum e, dacă tot am ajuns pînă aici". Şi am intrat. Reacţia lui frate-miu a fost rapidă : cum am intrat, era un candelabru mare, frumos, iar el a început să-l spargă. L-am şi tras de mînecă : „Ce-ai cu ăla ? ". Nu venisem să distrugem.

108. Aşa a şi fost. Vezi relatările lui Aurică Geneti privind arestarea, procesul şi deportarea în capitolele următoare.
109. Daniel, fiul lui Vasile şi al Valeriei, născut la 6 august 1958 în comuna braşoveană Dumbrăviţa, lucra ca frezor în secţia 410. A fost condamnat, în urma participării sale la revoltă, la 2 ani închisoare la locul de muncă şi deportat (vezi capitolele următoare).
110. Vasile Anghel, cu un an mai mare decît fratele său Daniel, de asemenea condamnat la 2 ani şi deportat (vezi în capitolul următor depoziţia sa).

Unii trăgeau de covoare, alţii luau navete de pepsi, caşcaval, pîine, fiecare cobora cu ce putea. Cineva, Raban Vasile[111], cobora cu o ladă de pepsi – am luat şi eu două, i-am dat lui frate-miu una: „Hai, mă, să bem un suc, măcar atîta să prindem şi noi”[112].

„Am vrut o viaţă mai bună şi pentru copilul meu”

Gheorghe Banciu

În ziua de 15 noiembrie 1987 nu am lucrat[113]. M-am sculat dimineaţa, pe la ora 4, şi m-am dus să-mi cumpăr lapte – nu am găsit decît pe la „Universal” doi litri, cît era raţia de persoană. Lucram la „Rulmentul” în perioada aceea. Muncitorii depăşeau norma şi aveam salarii bune. Cîştigam 5.200, 5.500 lei, iar soţia lucra la un depozit, contabilă, aşa că aveam alimente de tot felul: banane, portocale, carne, cafea, ulei etc.

Dimineaţa, pe la ora 8, mă întorceam acasă. Cumnata mea venise în vizită şi începuse să plîngă. Ne spunea că a primit foarte puţini bani de la serviciu. Ieşisem în balcon pentru că aveam porumbei şi în momentul acela trecea pe Calea Bucureşti un grup de oameni scandînd: „Laşii, laşii! Haideţi cu noi!”. M-am îmbrăcat repede şi am coborît – soţia şi cumnata mea încercau să mă reţină în casă spunînd că avem tot ce ne trebuie. Le-am spus că şi copilul meu vreau să ducă o viaţă mai bună, şi am fugit repede pentru a prinde coloana de manifestanţi. Eu am făcut armata la artilerie şi parcă ceva îmi spunea să merg în faţa coloanei. Mergeam în fruntea ei, dar nu în mulţime, mergeam pe partea stîngă. Am ajuns în faţa Consiliului judeţean şi am început să strigăm cu toţii să iasă primarul. Nu după mult timp, au apărut la faţa locului maşini de pompieri. Cîţiva tineri l-au

111. Vasile Raban, fiul lui Constantin şi al Mariei, s-a născut la Scutelnici, judeţul Buzău. Lucra ca frezor în secţia 410. A fost arestat după evenimente, dar eliberat după anchetarea sa de către lt. Huţanu şi plut. Alexandru (*cf.* „Tabelul nominal cu persoanele cercetate”, întocmit de Miliţia Braşov pe 25 noiembrie 1987, D 52, f. 138). Nu a fost condamnat, nu a dat niciodată vreo declaraţie cu privire la participarea sa la manifestaţia din 15 noiembrie 1987.

112. Vezi în capitolul următor detalii legate de anchetarea fraţilor Anghel. Într-un memoriu din 2 octombrie 1997, Vasile Anghel arăta între altele că „am participat la manifestaţia de la 15 noiembrie 1987, ca toţi ceilalţi colegi nemulţumiţi de starea generală social-politică de la acea dată [...]. De asemenea, am remarcat ataşamentul şi dragostea totală pe care ne-au arătat-o locuitorii Braşovului, faţă de gestul nostru” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 170).

113. Gheorghe Banciu, fiul lui Gheorghe şi al Elisabetei, născut la 16 iulie 1956 în Sita Buzăului, judeţul Covasna, era la acea dată strungar. A fost condamnat pentru participarea la revoltă la 1 an de închisoare cu executare la locul de muncă şi deportat la Alexandria.

luat pe subofiţer din maşină, l-au dus în parc, iar eu am preluat comanda vehiculului. Am dat ordin soldaţilor să treacă la posturi, după aceea la loc comanda, am dat maşina de pompieri între Poştă şi Consiliul municipal şi m-am întors la Consiliu[114].

La un moment dat s-a zvonit că sînt prinse cîteva persoane în clădire. Am mers pînă la primele scări şi m-am întors, intrînd într-o cameră de unde am luat un felinar, scandînd cu el în mînă: „Asta e lumina noastră!".

114. Este maşina a cărei fotografie a apărut în ziarul francez *Libération* (vezi *infra*, capitolul „Aici Radio Europa Liberă"). Credem că acest fragment din declaraţia lui Gheorghe Banciu, ca şi altele privind episoade din cursul arestării sale (asupra căreia revenim în capitolul următor) trebuie privite cu oarecare rezervă, întrucît nu sînt susţinute şi de alte depoziţii.

Capitolul II

ARESTAREA ŞI ANCHETA

Securitatea a fost surprinsă de revolta muncitorilor, la fel ca şi Miliţia sau partidul, prima lor reacţie fiind una defensivă. Maşini cu geamuri fumurii se strecurau pe lîngă mulţime, fotografiind şi filmînd cele ce aveau să devină probe pentru Dosarul nr. 101, cum se va numi mai tîrziu dosarul-problemă de la Securitate privind evenimentele din noiembrie 1987. Au urmat arestările operate începînd cu ziua de 15 noiembrie şi bătăile crunte din timpul anchetelor. Primele zile de arest au fost petrecute de cei reţinuţi la Braşov. Au fost aduse echipe de anchetatori din întreaga ţară, care au făcut o selecţie cu cei mai „periculoşi" dintre protestatari, lideri de opinie care trebuiau separaţi atît între ei, cît şi de restul muncitorilor.

Deşi la Braşov a fost prezentă o parte din conducerea Securităţii şi a Inspectoratului General al Miliţiei pentru a supraveghea ancheta, la 17 noiembrie, cei mai mulţi dintre arestaţi (majoritatea celor care aveau să fie condamnaţi la simulacrul de proces din 3 decembrie 1987) au fost transferaţi la Bucureşti, în arestul de tristă faimă al Securităţii din Calea Rahovei, unde ancheta a mai continuat timp de două săptămîni. Iniţial s-a dorit identificarea organizaţiilor străine şi a persoanelor care au stat în spatele acestei revolte, care au organizat-o şi au determinat izbucnirea ei. Pentru început, regimul comunist nu putea accepta ideea că protestul a fost spontan, cauzat de penuria în care atît muncitorii braşoveni, cît şi românii în general erau nevoiţi să trăiască.

Dar în lipsa oricăror probe asupra premeditării revoltei, anchetatorii, cu tot zelul depus, au renunţat la idee şi, peste noapte, au început să le ceară protestatarilor să şteargă din noile declaraţii care le erau solicitate orice referire la revendicări. Li se cerea, în a doua fază a anchetei, să se rezume doar la distrugerile provocate pe parcursul manifestaţiei. Cei arestaţi deveneau treptat din conspiratori împotriva regimului comunist simple „elemente turbulente". Pur şi simplu „huligani", cum au fost etichetaţi pe parcursul procesului şi în şedinţele de partid care „prelucrau" evenimentele de la Braşov.

„O lingură de orez şi o cană de ceai”

Gheorghe Banciu

Au apărut amfibiile care împrăştiau gaze lacrimogene, am luat o bară de un metru şi jumătate şi am introdus-o pe acolo pe unde ieşeau gazele. Nu după mult timp, am fost înconjurat de un grup de soldaţi cu arma la piept, am luat un sector de armă de la un militar pentru a vedea dacă au muniţie sau nu, şi pentru că nu aveau muniţie, am început să strig către mulţime să nu plece. Imediat am fost secerat la pământ de o persoană îmbrăcată civil, m-am dezechilibrat şi am căzut pe spate, dar nu am apucat să lovesc pământul, pentru că am fost prins şi imobilizat de mîini şi de picioare. Am fost dus pe sus şi introdus într-o maşină de miliţie, unde se mai afla cineva mai în vîrstă. M-am aşezat pe spate şi am început să lovesc cu picioarele în uşă, dar nu am reuşit s-o deschid. Cînd am ajuns în curtea Miliţiei, am fost coborît, prins de doi miliţieni de fiecare mînă şi ţinut aplecat pentru a nu reuşi să fug. Unul dintre ei a dat ordin să se aducă nişte cătuşe pentru a fi cît mai bine imobilizat şi bătut pentru că sînt „rău”. După ce am fost prins cu mîna în perete, miliţienii îmi strigau să le declar ce am făcut. Am fost bătut şi la tălpi, încît nu mai puteam de durere… Prima masă am primit-o luni seara, după mai bine de 24 de ore de arest. O lingură de orez şi o cană de ceai neîndulcit. Marţi am fost încătuşat din nou şi la mîini, şi la picioare şi în jurul orei 13 am fost urcat într-o dubă şi transferat la Bucureşti. Mi-au spus că am numărul 284, pe care trebuie să-l reţin, pentru că nu voi mai fi strigat pe nume.

„Ieri eraţi zmei, astăzi sînteţi mieluşei!”

Ioan Dan

M-au arestat seara, în Săcele[115]. Comandantul postului mă întreabă: „Ce-ai făcut, mă?” – „N-am făcut nimic!”. S-a uitat către ceilalţi miliţieni şi le-a spus: „Faceţi-i bagajul şi ştiţi unde să-l duceţi”. Şi de la postul de miliţie local am fost dus la Braşov, la sediul judeţean. În clădire, la fiecare colţ erau nu subofiţeri, ci ofiţeri – toţi erau ofiţeri! Cu puşti-mitralieră Kalaşnikov în braţe,

115. Vezi împrejurările participării lui Ioan Dan la revoltă în capitolul anterior.

la fiecare colţ, la fiecare etaj. Nu aveai cum să faci nici o mişcare, nu puteai să fugi, nici măcar să te uiţi în dreapta sau stînga. Pînă la ora 11 seara am dat o singură declaraţie în care nu recunoşteam nimic. Din momentul acela s-a schimbat totul. Aproximativ 10 minute mă băteau la tălpi aşezat în genunchi pe un scaun, după care mă băteau la palme. Primele 30 de lovituri le-am simţit, după aceea nu mai eram în stare să simt nimic. Şi continuam să dau declaraţii fără să schimb nimic.

Aveau un stil aparte de a mă lovi. Îmi luau declaraţia şi mi-o citeau stînd în capătul celălalt de masă. În felul acesta eram nevoit să mă întind pentru a semna hîrtia. Celălalt anchetator, aflat în partea cealaltă a mesei, în momentul cînd voiam să semnez, mă lovea în rinichi cu bastonul. Atît de tare, încît am căzut şi în acel moment, cred că era vreo 4 dimineaţa, le-am spus că nu mai vorbesc cu nimeni pînă nu vine cineva de la Procuratură. Şi am fost dus la Procuratură, unde am fost invitat să stau jos, singurul loc unde am stat jos în seara aceea, iar procurorul mi-a spus să scriu o declaraţie. N-am fost bătut, mi-a vorbit frumos, iar eu am avut curajul să-i spun: „Nu ştiu dacă sînteţi procuror, nu ştiu cine sînteţi, dar dacă pe mine mă mai bate cineva în halul acesta, mă apuc de gîtul lui. Mor eu împuşcat, dar moare şi el!”[116].

Înainte de a mă elibera, am fost chemat să mai semnez o declaraţie. În total au fost opt – opt declaraţii care seamănă foarte bine între ele. Şi atunci am văzut dosarul meu, pe care scria foarte clar: „Cazul IABV”[117]. Mi-au spus că pot pleca, dar nu cumva să părăsesc localitatea fără să anunţ Miliţia. Veneau o dată la două zile. O întrebau pe soţia mea dacă sînt acasă şi-mi spuneau: „Am venit să te vedem”. Pînă la urmă am reuşit să scap de deportare. Le spusesem că am dormit şi că nu ştiu nimic.

Anchetatorul meu era un tip cu părul creţ, pe care l-am revăzut după 1990. Aveam de rezolvat actele pentru paşaport şi, aflîndu-mă într-un birou la Poliţie, l-am recunoscut. Le-am spus cine este, dar imediat mi s-a răspuns: „Ai venit aici cu o altă problemă, n-ai treabă cu el!”. Mă bătuse atît de rău la picioare, încît după o noapte şi o zi de anchetă, n-am mai putut să merg pe jos timp de două săptămîni. Într-o zi, după ce m-au eliberat, întîlnindu-mă cu un ofiţer pe care îl cheamă Rusu, îmi spune: „Domnu’ Dan, ieri eraţi zmei, astăzi sînteţi mieluşei!”[118].

---

116. Ioan Dan a fost eliberat la două zile după anchetarea sa la sediul Miliţiei din Braşov, nefiind printre cei trimişi în beciurile din Rahova.
117. Autorităţile (prin intermediul Serviciului Român de Informaţii, deţinătorul arhivelor fostei Securităţi) neagă că ar exista un asemenea dosar. Singurele date furnizate către Consiliul pentru Studierea Arhivelor Naţionale au fost deja menţionate în prefaţă, iar revenirea CNSAS-ului asupra acestei comunicări, făcută la solicitările noastre către SRI de CNSAS nu a schimbat această situaţie.
118. Anchetatorii săi au fost: lt. Ciuditu Dumitru, lt. Vlase Costel şi plut. Ariton Vasile (D 52, f. 130).

„Nu ştiam cine era omul cu cască albă”

Sofia Postelnicu

Aveam atunci doi copii[119], unul de cinci ani şi celălalt de trei ani şi jumătate, care au rămas cu soţul meu în momentul cînd am fost arestată. După două săptămîni, fiind eliberată, i-am găsit pe amîndoi bolnavi, unul dintre ei internat în spital. Cînd m-au ridicat, mi-au spus că vor să dau o declaraţie şi mă întorc imediat, însă a doua zi deja eram în duba care ne ducea la Bucureşti. Îmi tot cereau să declar că am dat foc la perdelele din Consiliul judeţean de partid. Pe atunci nici măcar nu fumam!

Eu mă numesc Postelnicu şi pe atunci era Tudor Postelnicu ministru de Interne. M-au întrebat dacă sînt rudă cu el, dacă am rude în Buzău şi în alte localităţi de prin Oltenia. Au început să dea telefoane din birouri, pentru că îi auzeam cînd întrebau de rudele lui Postelnicu. Îmi aduc aminte că nu eram decît patru femei. În Bucureşti, pentru că nu mai aveau locuri în celule, ne-au ţinut o zi întreagă într-un WC. Şi de dimineaţă pînă seara la 9, numai în anchetă, apoi venea noaptea, cînd dădeai declaraţii pînă pe la 2 dimineaţa, la 5 te trezeai şi intrai tot în anchetă. Unii dintre ei se mai prezentau, însă eram atît de speriată, încît n-am reţinut nici un nume. Nu m-au bătut, dar îmi vorbeau urît, cum n-am crezut că-mi poate vorbi cineva. La un moment dat m-am adresat anchetatorului cu: „Tovarăşe căpitan...” – „Ce ai, fă, ai tovărăşit cu mine?”.

Prima întrebare pe care mi-o puneau la anchetă era: „Cine este omul cu cască albă?”. Numai că eu nu ştiam cine era. Îl văzusem atunci, dar nu-i ştiam numele. Abia mai tîrziu am aflat. Îmi citeau din Codul penal şi îmi spuneau că fapta mea se încadrează între 7 şi 25 de ani. Bineînţeles, spuneau ei, nu voi avea parte de clemenţă, ci voi primi 25 de ani. Cînd auzeam toate aceste lucruri, deja socoteam în minte: unul dintre copiii mei avea 3 ani, însemna că în momentul cînd voi ieşi va fi bărbat în toată firea, la 28 de ani. De altfel, copiii mei sînt speriaţi şi acum. După atîţia ani, îmi spun: „Mama, îţi mai aduci aminte cînd au venit oamenii ăia şi te-au luat de acasă?”. De parcă eu aş putea uita[120]...

119. Sofia Postelnicu s-a născut la 25 septembrie 1961 în localitatea Popeni, judeţul Vaslui. Nu a fost condamnată, dar, ca şi în cazul altor participanţi la manifestaţie, numele ei apare în proces, fiind citată ca martoră a acuzării – după ce însă aceste mărturii i-au fost smulse sub presiune, fără a fi însă bătută, aşa cum s-a întîmplat cu bărbaţii arestaţi. După proces i s-a desfăcut contractul de muncă, iar soţul ei, muncitor la aceeaşi întreprindere, a fost şi el nevoit să părăsească IABv. A fost arestată în urma delaţiunilor maistrului Bogdan Mircea şi a secretarei de partid pe secţia 550 (Linia roţi), care au trecut-o pe lista cuprinzînd numele muncitorilor din subordine care au participat la manifestaţia din noiembrie 1987 (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 11). După cum se va vedea, reacţia organelor represive a fost promptă.

120. Scena arestării, ca şi una dintre cele înregistrate în arestul Miliţiei din Braşov au fost zugrăvite extrem de plastic de Sofia Postelnicu în mai 1997: „Era într-o seară tîrzie, mai

„Scrie şi tu că ai spart un geam”

Mihai Macovei

Ne-au arestat în serii[121]. La uzină eram sub presiune psihică, mai ales pentru că veneau de la partid sau şefii de secţie şi ne ameninţau că vom fi împuşcaţi. Personal, activistul pe secţie, Pop Simion[122], a venit şi mi-a spus: „Mă, criminalule, tu meriţi să te împuşte! Lasă, o să vedeţi voi…”.

M-au ridicat pe 18 dimineaţa şi am fost bătut o noapte întreagă, pînă pe 19[123]. Am fost arestat circa două săptămîni. În pauza de bătaie trebuia să scriu declaraţiile. Am trecut prin mîinile a numeroşi anchetatori, veneau cam cinci în

precis în seara zilei de 17 noiembrie 1987; abia ajunsesem acasă după o zi de muncă şi nu reuşisem decît să-mi îmbrăţişez copiii, că am auzit cîteva bătăi în uşa de la intrare. Cînd am deschis, am rămas înmărmurită: trei matahale de bărbaţi, că abia au reuşit să se aplece de cap ca să poată intra în chichineaţa de casă în care locuiam [la Timişul de Jos – n.n.]. Nu le-a scăpat nici o mişcare a mea pînă cînd am ajuns la sediul Miliţiei din Braşov, unde a început aşa-zisa anchetă [...]. Bărbaţi, femei cu cătuşe pe mîini, figuri disperate, nici un zgomot, doar paşii grăbiţi ai celor ce trebăluiau cu vrednicie la locul lor de muncă şi, din cînd în cînd, uşi deschise prin care ieşeau sau intrau nişte oameni cu feţe supte şi palide, că, privindu-i, îţi venea să te blestemi de ce te mai născuseşi. Încet-încet îmi dădeam seama că eram ca un om fără sens chiar în propria ţară”. După transferarea la Bucureşti, a urmat o anchetă de nouă zile „de umilinţă, degradare umană. Atît de bine erau pregătiţi aceşti oameni pentru a putea tortura psihic un om, încît într-un timp foarte scurt jucam după cum ni se dicta”. În timpul în care era arestată, asupra soţului se exercitau presiuni de către un posibil agent al Securităţii, care „acasă, în faţa lui şi a copiilor, avusese grijă să îmi facă o biografie destul de nefastă” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 38-40).

121. Vezi date biografice privindu-l pe Mihai Macovei, ca şi împrejurările participării la revoltă, în capitolul anterior.

122. Secretar de partid la secţia Turnătorie (vezi *supra*, nota 98), cu un rol extrem de activ în reprimarea manifestaţiei.

123. La 30 noiembrie 1990, Macovei retrăia mult mai puternic evenimentele petrecute cu trei ani în urmă: „În jurul orei 18 am fost introdus într-un birou unde se afla un anchetator. Semnalmentele lui sînt următoarele: înălţime 1,70-1,85 m, suplu, brunet, vîrsta în jur de 35-40 de ani. Acesta mi-a dat două palme în timpul anchetei deoarece nu am vrut să recunosc lucruri pe care mi le impunea el. După aceea, am fost trimis din nou în biroul de aşteptare. În jurul orei 23 am fost introdus în alt birou, unde se afla alt anchetator, de înălţime medie, 1,70-1,75 m, şaten, suplu şi avînd vîrsta în jur de 40 de ani. Acesta mi-a pus mîinile la spate şi mi-a pus cătuşe. Deoarece nu voiam să recunosc unele fapte pe care nu le făcusem, m-a bătut cu bastonul de cauciuc la tălpi şi pe spate. Tot în acelaşi timp venea dintr-un birou alăturat un alt anchetator, de înălţime 1,65-1,70 m, solid, brunet şi avînd în jur de 45 de ani. Acesta din urmă m-a lovit în repetate rînduri cu pumnul în stomac, în spate, cu cotul şi piciorul, pentru a mă determina să declar ceea ce îmi spunea el şi pentru motivul că eu l-aş fi lovit pe dînsul, în faţa sediului PCR. Spre dimineaţă a mai venit şi un plutonier-major sau adjutant în uniformă, care spunea că vine de pe teren, avînd talia în jur de 1,80-1,85 m, solid, cu părul scurt şi în vîrstă de aproape 50 de ani, şi m-a lovit cu palma şi m-a supus la diferite cazne” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 143-144).

fiecare zi. Problema lor era că nu voiam să recunosc. Îmi spuneau: „Mă, de ce eşti atît de încăpăţînat? De ce nu vrei să recunoşti?". Apoi au scos o fotografie de grup pe care mi-au arătat-o, spunîndu-mi că persoanele din fotografie, colegi de muncă cu mine, au recunoscut deja, iar eu stăteam ca prostul acolo, cînd puteam să plec acasă. Cînd am văzut fotografiile am cedat, nu am mai avut ce să fac, dar continuam să neg faptul că am spart şi distrus mobilierul de la Consiliul judeţean. „Acum, dacă tot ai recunoscut că ai intrat, scrie şi tu că ai spart un geam şi cu asta basta!", îmi spuneau. „Dar de ce să recunosc, dacă nu am spart?" La un moment dat, bătăile au fost întrerupte datorită unei infecţii pe care o aveam la o măsea. Chiar mi-au dat şi medicamente, aşa că mă pot considera norocos.

Însă mai mult decît norocos, fericit chiar, mă pot considera pentru că am fost de faţă atunci cînd coloana de oameni a început să cînte *Deşteaptă-te, române!* A fost cel mai impresionant moment pe care l-am trăit pînă astăzi[124].

„Din acest moment, eşti un număr de înregistrare!"

Iosif Farcaş

Primul lucru pe care mi l-a spus un anchetator[125] a fost: „Din acest moment, eşti un număr de înregistrare!". Era obosit, anchetase multă lume, şi-mi cerea să nu neg nimic, dar nici nu mă bătea. Asta pînă a doua seară... cînd am fost scos din celulă, era în jurul orei 11 noaptea, şi dus cu cătuşe la mîini cam la nivelul etajului 3 sau 4, pe scări. Acolo am fost dat în primire unui căpitan pe care îl chema Rădoi, aşa se recomandase. Acesta m-a bătut o noapte întreagă fără să mă pună să declar nimic în scris: nu voia decît o declaraţie verbală prin care să confirm că am participat la demonstraţie, că am spart uşa Consiliului judeţean de partid şi că l-am lovit pe primarul Calancea. O noapte întreagă am fost bătut şi nu am putut să recunosc nimic, pentru că pur şi simplu nu era adevărat ceea ce îmi cerea să recunosc. M-a bătut cu bastonul la mîini, la palme, pînă dimineaţa, cred că în jur de ora 5. La final, mi-a promis că a doua seară, dacă nu scriu exact

124. Macovei este unul dintre puţinii care, în cursul anchetelor de la Bucureşti, care au durat încă 14 zile, nu a mai fost bătut. A fost deportat la Botoşani, unde şi-a executat pedeapsa de 2 ani la locul de muncă la Întreprinderea Mecanică Auto din Botoşani, unde a lucrat pînă pe 10 februarie 1990, cînd s-a reîntors în Braşov şi a solicitat înscrierea în Asociaţia „15 Noiembrie 1987", care tocmai se constituise.

125. Iosif Farcaş, fiul lui Ioan şi al Mariei, s-a născut la 12 iunie 1958 în comuna Cizel, judeţul Sălaj. La data revoltei lucra ca strungar în secţia 440. A fost condamnat, în urma participării la manifestaţie, la 2 ani închisoare cu executare la locul de muncă şi deportat la Filiaşi, judeţul Dolj. El este cel care a dat tonul cîntecului *Deşteaptă-te, române!* în faţa Spitalului Judeţean Braşov, transformat apoi în imn al revoltei braşovenilor din 15 noiembrie 1987.

ceea ce voia el, o să mă bată în continuare[126]. Nu a avut norocul ăsta, pentru că a doua zi după-amiază am fost transferat la Bucureşti cu un ARO, în care se aflau şi alţi colegi de muncă, şi ei arestaţi, legaţi cu cătuşe la mîini[127].

La Bucureşti am stat în celulă cu Filichi Gavrilă[128] şi chiar din prima seară am fost dus la anchetă, care a durat toată noaptea şi unde am fost din nou bătut cu bastonul de lt.-maj. Iordache[129], care voia acelaşi lucru : să declar că am spart uşa Consiliului judeţean şi că l-am lovit pe primarul Calancea. După cîteva zile am început să fiu scos la anchetă numai noaptea. Mă lăsau să declar orice voiam. Şi începeam să scriu : „Noi, muncitorii, ne-am adunat în faţa secţiei, printre care şi eu…". Se distrau copios cînd scriam „printre care şi eu". Deja se obişnuiseră cu stilul meu de a redacta declaraţiile şi, în momentul cînd scriam „noi, muncitorii", ei adăugau, rîzînd : „printre care şi eu". În următoarele declaraţii mi-au spus că trebuie să schimb cîte ceva. În loc de „muncitori", trebuia să scriu „elementele turbulente". După cîteva zile nu mai eram lăsat să scriu nici aşa. Voiau să schimb din nou sintagma, dar de această dată cu „elementele huliganice". Aici voiau să ajungă. Să declarăm în scris că sîntem huligani. Elementele huliganice s-au adunat, s-au grupat, s-au deplasat în oraş şi au provocat tulburări şi distrugeri. În toate declaraţiile mă puneau să scriu „am distrus" : „Dar nu le-am distrus, le-am răsturnat…". Nu, ei simplificau totul pentru a ne judeca exact pentru asta, pentru huliganism, nu pentru protest politic şi social.

În timpul anchetelor mă întrebau cine a organizat totul, cine erau tinerii din fruntea coloanei de muncitori. Pentru că alături de noi, în primele rînduri, au fost şi numeroase grupuri de tineri, chiar elevi, adolescenţi şi copii. Chiar în presa vremii apăruseră nişte articole în care se scria că „un grup de elemente certate cu legea, elemente degenerate, elemente frecvent consumatoare de băuturi alcoolice provenite din familii destrămate s-au adunat în faţa uzinei şi au provocat…". Am fost întrebat de ce am ieşit în stradă ? Ce motive aveam, din moment

126. Într-o declaraţie din 3 decembrie 1990, Iosif Farcaş îşi amintea încă înfăţişarea cpt. Rădoi : „Înălţimea 1,60-1,65 m, vîrsta 35-36 de ani, gras, părul şaten, tuns scurt, ochii albaştri. Ulterior am aflat că activează la Poliţia judeţului Vîlcea". La fel şi faptul că a fost arestat de o echipă compusă din doi civili, alături de un sergent de miliţie în uniformă, care s-a prezentat cu numele Leţ Valentin (M. Arsene, *op.cit*., II, pp. 186-187).
127. Vezi *infra*, la alţi anchetaţi, relatări despre modul în care a decurs drumul la Bucureşti.
128. Într-o excelentă carte deja pomenită (*Ziua a cincisprezecea. 15 noiembrie 1987 – o mărturie*, ed.cit.), Gavrilă Filichi relatează propria experienţă din 15 noiembrie 1987 şi perioada care a urmat. Din păcate, colegii săi din Asociaţie nu au reuşit să-l contacteze pentru a ne acorda un interviu care să fie consemnat şi în prezentul volum.
129. Iosif Farcaş îşi mai amintea, cu prilejul declaraţiei citate mai sus, că acest lt.-maj. Iordache l-a însoţit în drumul spre Bucureşti, unde l-a bătut cu bastonul de cauciuc. Îşi mai aminteşte că acesta era de „1,60 m, vîrsta 32-35 de ani, gras, părul negru, tuns scurt, foarte brunet, cu mustaţă". A fost bătut şi de mr. Florea, de 50-52 de ani, înalt de peste 1,70 m, voinic, părul cărunt, faţa prelungă, cu mustaţă, precum şi de un alt anchetator, ofiţer de securitate, slab, foarte zvelt, cu părul negru şi creţ, de circa 1,75 m, cu mustaţă, al cărui nume nu l-a putut afla. A fost bătut cu predilecţie cu bastonul de cauciuc la tălpi şi la spate.

ce partidul mi-a asigurat un loc de muncă, locuinţă şi toate condiţiile ? Era atîta vorbărie goală ! Eu stăteam la un cămin cu familia, cu soţia şi copilul meu, într-o singură cameră, cu bucătărie şi toaletă comună. Şi nu eram singurul – erau zeci de familii care aveau cîte doi sau trei copiii în căminul nostru. Acestea erau minunatele condiţii despre care mi se povestea în anchetă.

„Eram speriat de moarte”

Constantin Lungu

Cînd am venit din armată[130], mi-am cumpărat un apartament pe „Răcădău” [Valea Cetăţii, un cartier aflat încă în construcţie la acea dată – n.n.]. În noiembrie 1987 locuiam acolo, dar aveam mutaţia pe adresa veche, de la Gară. Ieşind de la muncă, m-am dus pe la maică-mea să o liniştesc, normal, pentru că vuia tot Braşovul, toată suflarea. Tot Braşovul era speriat de moarte. Şi cînd am ajuns la maică-mea în casă, n-a trecut un minut şi o aud vorbind la uşă cu cineva : „Vrem buletinele tuturor celor care stau în această locuinţă ! ”. Tata nu venise de la muncă, iar sora mea a căutat buletinul lui şi l-a dat miliţienilor. Eu stăteam la masă, îmi pusese maică-mea ceva de mîncare. Mîncam în tăcere, cu privirea coborîtă în farfurie, dar m-a pufnit rîsul, un rîs nestăpînit, pentru că ştiam că, de fapt, pe mine mă caută. Şi le spun : „Tovarăşi, dar buletinul meu nu-l vreţi ? ” – „Ba da ! Dar cum vă cheamă ? ” – „Lungu Constantin”. Am văzut în ochii lor o uşurare : „Da, bineînţeles ! ! ! Cum se poate ?! Daţi-l încoace ! ”. Apoi au inventat un motiv oarecare, ceva de genul că îmi lipsea mutaţia din buletin la noua adresă, spunîndu-mi să vin cu ei la Miliţie.

Am plecat însoţit de patru miliţieni. Unul era în stînga, unul era în dreapta, unul în spate şi unul puţin mai în spate. Bineînţeles că maică-mea a făcut o criză de nervi – acela a fost momentul cel mai critic. Oricum ar fi te doare, e părinte, iar eu nu avusesem niciodată probleme cu Miliţia. Cînd am ajuns la sediu, am urcat nişte scări, m-au coborît, în orice caz am ajuns într-un hol, erau vreo patru uşi deschise, în fiecare uşă era încadrat cîte un civil. S-au uitat la noi ca la nişte animale şi mi-au zis : „Bă, tu, ăla cu mustaţă ! Vino încoace ! ” – „Eu ? ” – „Da, tu ! Vino aici, stai frumos pe bancă ! ”. M-au băgat într-un birou şi a început ancheta. La un moment dat a venit tovarăşul Alexandru Ionaş [pe atunci căpitan, şeful cercetărilor penale de la Inspectoratul de Miliţie al municipiului Braşov – n.n.], care l-a întrebat pe anchetator : „Cum e ? ” – „Tovarăşe căpitan, n-a fost băiatu’ nicăieri ! ” – „Ce vorbeşti, mă ? ”. Eu am lăsat pixul lîngă foaia de hîrtie

130. Constantin Lungu, fiul lui Ştefan şi al Silviei, născut la 18 noiembrie 1958 la Braşov, lucra ca modelator în secţia 440.

şi le-am spus că, începînd din acel moment, nu mai discut cu nimeni decît în prezenţa avocatului. „I-auzi, mă! Ăsta a văzut prea multe filme. Bagă-l la beci, nu mai discuta cu toţi dobitocii!”

Pe 18 noiembrie mi-au dat drumul. Am coborît scările şi cînd am ajuns la ieşire cineva mi-a dat buletinul, spunîndu-mi că sînt liber. Voiam să plec cît mai repede de acolo, însă nu m-am putut abţine să nu întorc privirea şi să-l întreb: „Tovarăşu’, dar mă mai chemaţi?” – „Bă, nu ştiu, depinde de ce au declarat colegii tăi despre tine”. Cînd am ieşit de acolo eram speriat de moarte – cred că am albit puţin[131]...

„Nu ştiam dacă am să-mi mai văd vreodată copiii”

Vasile Bădin

Mi-a fost frică, îngrozitor de frică în momentul cînd am fost arestat[132]. Mi-a fost frică pentru că ştiam că securiştii sînt fără scrupule, iar noi nu mai speram că vom apuca o viaţă normală atît pentru noi, cît şi pentru copiii noştri. Îmi aduc aminte că povesteam între noi sau auzeam de la unul sau altul ce se întîmpla cu colegii noştri. Ne întrebam dacă mai avem şanse să scăpăm. Luni auzisem că a fost arestat nu ştiu care coleg, marţi că l-au ridicat pe un altul, miercuri că au mai dispărut cîţiva. Deja nu-i mai vedeam. Eram speriat, conştientizam ce se poate întîmpla. Venise Ion Radu dimineaţa şi ne-a spus: „Pentru voi, secretarul general al partidului a cerut pedeapsa capitală”. Din cauza asta, ne aşteptam la orice.

Pe mine m-au arestat chiar în momentul cînd mă întorceam acasă. Mă întîlnisem cu un coleg de serviciu, Costică Lungu, şi, pentru că soţia mea lucra în schimbul doi pe atunci, mă hotărîsem să-mi iau copiii de acasă pentru a-i duce la maică-mea. În momentul cînd coboram scările blocului, văd doi civili care mă întreabă: „Eşti Bădin Vasile? Hai, te aşteptăm de la ora 12”. Era ora 19.30. Le-am spus că nu am ce face cu copiii, că vreau să îi duc la maică-mea, pentru că nu pot să-i las singuri în casă. M-au luat cu maşina şi mi-au dus copiii pînă la maică-mea. Pe drum, le spuneau copiilor: „Avem puţină treabă cu tata şi după aceea îl aducem acasă”. Mai tîrziu, copiii m-au întrebat ce s-a întîmplat atunci: „Păi, tată, le spun, atunci nu ştiam dacă am să vă mai văd vreodată”.

131. Probabil că Lungu a fost arestat în urma trecerii sale pe vestitele liste întocmite de şefii de secţie şi transmise Biroului de Securitate al IABv-ului – sau, dacă nu, în baza unei simple asemănări cu una dintre persoanele din manifestaţie fotografiate de activiştii de partid şi securişti. În cele două zile în care a stat în arestul Miliţiei, a fost anchetat de locotenenţii Ciupitu Dumitru şi Huţanu, plut. Miciu şi serg.-maj. Alexandru (D 52, f. 132).

132. Vezi în capitolul anterior împrejurările participării sale la revolta din 15 noiembrie 1987.

Am fost arestat doar două zile. Nu m-au bătut. Iar după ce s-au mai liniştit lucrurile, am reuşit să mă întorc la muncă. Era o altă atmosferă, nu ne mai lăsau să stăm de vorbă, iar dacă ne vedeau adunaţi cîte doi-trei în secţie, ne luau imediat la întrebări. Apoi, eram chemat la o săptămînă sau două la Miliţie. Veneau la uşă şi-mi spuneau : „Unde ai fost ieri, că uite, a luat ceva foc în Săcele…". Tot timpul eram ţinuţi sub presiune. De exemplu, am vrut să plecăm la nişte rude. Cînd am ajuns la Cilibia, o comună din judeţul Buzău, imediat am fost vizitat de şeful de post, care m-a întrebat : „Cîte zile stai, Vasile ? ". Cînd se organizau defilările de 23 august trebuia să stăm acasă. Nu aveam voie să participăm. Nici la vizitele lui Ceauşescu nu aveam voie să participăm. Stăteam acasă[133].

„A fost un coşmar"

Gheorghe Oprişan

Eram în coloană, printre protestatari[134], dar n-am ştiut exact ce s-a întîmplat. La un moment dat, la intersecţia dintre Zorilor şi Uranus, un coleg mi-a atras atenţia că o vede pe soţia şi fetiţa mea care mergeau la piaţă. Am ieşit din coloană, soţia nu m-a mai lăsat să merg cu manifestanţii şi am plecat la piaţă, apoi acasă, ca şi cum nu s-ar fi petrecut nimic. Nu ştiam ce s-a mai întîmplat cu mulţimea. A doua zi am mers la serviciu, unde era zarvă mare, toată lumea vorbea. Într-un fel, mă simţeam vinovat. Totuşi fusesem în mulţime – mai mult, noaptea, cînd ne-am adunat în secţie, cînd au fost chemaţi maiştrii să dea socoteală, mă nimerisem printre primii care l-au luat la întrebări pe Ghelase, şeful secţiei. De atunci eram vizat[135].

133. Vasile Bădin a fost reţinut, în principal, pentru că a îndrăznit să se intereseze de cuantumul primelor primite de şefi, ceea ce i-a atras, automat, trecerea sa pe lista instigatorilor. Dar, după terminarea lucrului la schimbul trei, Bădin nu a părăsit fabrica împreună cu coloana de manifestanţi, ci s-a îndreptat spre casă. Anchetatorii nu au putut găsi astfel pe nimeni care să poată da mărturii incriminatoare despre el ; de altfel, numele lui nu apare pe lista celor anchetaţi la sediul Miliţiei din Braşov.

134. Gheorghe Oprişan, fiul lui Alexandru şi al Lenuţei, s-a născut la 16 octombrie 1956 în comuna Filimon Sîrbu, judeţul Brăila. La data revoltei lucra ca strungar în secţia 440. A fost printre primii care au întrerupt lucrul şi au cerut socoteală inginerului-şef Ghelase, ceea ce i-a atras ulterior o condamnare de 1 an şi 6 luni la locul de muncă. A fost deportat la Şantierul Naval Brăila.

135. Aceste împrejurări în care Oprişan s-a aflat printre primii care au purtat discuţii în contradictoriu cu inginerul Ghelase sînt relatate de Mircea Sevaciuc (M. Arsene, *op.cit.*, I, p. 20), iar alţii, printre care regretatul Cornel Vulpe, certifică prezenţa sa printre cei care au ieşit pe porţile uzinei în grupul de circa 200 de manifestanţi.

M-au arestat pe 16 noiembrie după-amiază cînd veneam de la serviciu. Auzeam ce urmează să se întîmple cu noi, dar nu ştiam nimic concret. Iniţial, tovarăşa Ciuboca a fost cea care m-a identificat cînd ne-a chemat în sala de şedinţe. M-au dus în vestiar să-mi vadă haina cu care am fost îmbrăcat şi, fără să aibă nici un argument, a spus: „Da, el a fost! Îl recunosc după haină". Eram acuzat fără să fiu vinovat. Dacă eram vinovat nu-mi părea rău. Apoi, cînd toate aceste amănunte au fost stabilite între ei, întorcîndu-mă de la serviciu acasă, am fost ridicat. Doar pentru o declaraţie, spuneau, şi declaraţie m-am făcut. Nu m-am mai întors. Nici măcar nu mai aveau locuri unde să ne ţină la Miliţie. Era atît de multă lume. A doua zi ne-au îmbarcat şi am plecat către Bucureşti.

Mă simt norocos că am scăpat cu viaţă şi astăzi ne putem aminti de acest eveniment. A fost un coşmar, sigur că da, mai ales pentru că am fost urmăriţi tot timpul. Îmi era frică şi să merg pe stradă[136].

„Pentru ce ai făcut tu, ce pedeapsă să existe?"

Marius Nicolăescu

Nu am fost arestat imediat[137], pentru că nu plecasem împreună cu grupul din uzină, ci mă alăturasem lor în oraş[138]. Şi cum ei s-au concentrat asupra secţiilor 440 şi 410, locurile de unde ştiau că izbucniseră nemulţumirile şi unde era foarte uşor să-i găsească pe cei responsabili, au uitat cîteva zile de mine. Identificarea mea a durat patru zile şi s-a făcut pe baza mărturiilor şi declaraţiilor date de cei arestaţi deja. Au mai fost şi cîteva fotografii în care eram şi eu în timp ce dădeam foc tabloului lui Ceauşescu, şi pentru că sînt un tip fotogenic, am ieşit foarte bine în poză. Pe 19 noiembrie, joi dimineaţa, a venit maistrul meu la mine să-mi comunice că sînt chemat la Personal. Şi ce teroare era în uzină în acele zile! Toată lumea era foarte speriată, pentru că puteai fi ridicat în orice clipă[139]. În timp ce mergeam spre Personal, îmbrăcat în hainele de lucru, mă gîndeam ce să fac. Să mă duc sau să plec pur şi simplu din uzină, să încerc să scap? Dar în

136. Gheorghe Oprişan nu a dat pînă acum o altă declaraţie cu privire la participarea sa la manifestaţia de la 15 noiembrie, cea consemnată aici fiind singura sa mărturie directă despre cele întîmplate atunci.
137. Vezi mărturiile despre participarea lui Marius Nicolăescu la revoltă şi datele sale de identitate din capitolul anterior.
138. Aurel Huian l-a strigat din stradă pe Nicolăescu, care domicilia pe Strada Soarelui (în cartierul „Steagul Roşu", foarte aproape de traseul urmat de manifestanţi). Acesta apucase să vină acasă şi să se schimbe de salopetă.
139. În total, în zilele de 16-18 noiembrie s-au operat peste 180 de arestări, dintre care majoritatea printre muncitorii de la IABv (D 52, *passim*).

acelaşi moment mi-am dat seama că nu am unde să scap. Eram într-o colivie – nu aveam unde să fug de sistem şi de Securitate. Colivia asta se numea România. Oriunde aş fi fugit în ţara asta, puteam fi arestat şi dus într-o celulă.

Acolo mă aşteptau doi tipi în civil, foarte solizi, foarte hotărîţi, care mi-au spus că am o problemă cu buletinul şi că trebuie să merg cu ei. La Miliţie era vînzoleală mare, o grămadă de arestaţi pe coridoare, iar bătaia a început imediat. N-au stat mult la discuţii. M-au identificat şi am fost introdus într-o celulă cu încă patru muncitori şi un tip arestat pentru trafic cu aur, dar care era acolo pentru a obţine informaţii despre noi. În următoarele 10 minute ne-am luat la bătaie, pentru că îmi tot punea întrebări, iar eu eram sub o presiune psihică deosebită.

În prima fază am fost anchetat de un ofiţer din Braşov, după aceea au adus ofiţeri de securitate din alte judeţe. Am nimerit pe mîinile unui anchetator din Argeş, un tip brunet, creţ, n-am cum să-i uit figura, mai ales pentru că avea o fire sadică. Voia să ştie cine a organizat revolta, dacă a fost plănuită din vreme şi dacă există în spatele ei o organizaţie care ar putea lupta împotriva statului şi Partidului Comunist. Lucrurile se întîmplaseră tocmai pe dos, dar cred că au tras concluzia asta pentru că pe 15 noiembrie aveau loc alegeri. După trei zile de anchetă, timp în care am fost bătut aşa cum nu m-a bătut nimeni vreodată, n-am reuşit să mai ascund nimic, cu excepţia unui singur lucru : faptul că şi fratele meu, care avea 14 ani pe vremea aceea, a fost cu mine la demonstraţie. Oricîtă bătaie am luat, a fost singurul lucru pe care n-au reuşit să-l scoată de la mine.

Mă rog, noi o numim anchetă acum, dar n-a fost anchetă. A fost un fel de răzbunare a sistemului împotriva noastră. Pe tipul acesta, anchetatorul meu, tare mult aş vrea să-l întîlnesc într-o zi, să-i sucesc gîtul, pentru că avea un stil aparte. Pe vremea aceea, la Miliţie, în orice birou din Miliţia română, la înălţimea de un metru se afla în zid un piron, prins în beton, cu un belciug la capăt, de care erau legaţi infractorii cu ajutorul cătuşelor. Nu te legau de calorifer, ci aveau scula pe perete, ca în Evul Mediu. Ofiţerul acesta a luat un scaun, l-a pus cu spătarul la perete şi mi-a zis : „Ia urcă-te, tu, în genunchi, pe scaun şi stai cu faţa la perete ! ”. M-am urcat şi nu i-a convenit. A mai pus două tomuri din cuvîntările lui Ceauşescu pe scaun şi m-a pus să mă urc din nou. De ce ? La înălţimea la care eram, nu-i convenea pentru că nu avea acces liber la rinichiul meu. Şi în felul acesta putea să mă lovească cum trebuie. Apoi, deşi pare ciudat să te temi de aşa ceva, mă puneau să stau cu cîte o carte de un kilogram în fiecare mînă, cu braţele întinse, şi după un sfert de oră nu mai ştiam ce se întîmplă cu mine. Dacă îmi coboram mîinile sub nivelul liniei de pe perete, începeau să mă lovească cu bastonul tot în rinichi, locul cel mai sensibil, şi fără să lase urme. Nu-mi rupeau mîinile, nu mă învineţeau, pentru că trebuia să arăt bine în poză, iar ei să nu poată fi traşi la răspundere.

Duminică am fost dus la Inspectoratul General al Miliţiei din Bucureşti. Pe vremea aceea nu ştiam că sîntem acolo. Ne-au transportat cu o dubă închisă,

plină de arestaţi, cu cătuşe la mîini şi la picioare. Aici se simţea că e un alt fel de Miliţie. Mult mai dură, mult mai milităroasă. M-au pus să scot tot ce aveam la mine, obiectele personale. Eu, fiind luat direct din uzină, am scos verigheta de pe deget, mă căsătorisem cu trei săptămîni înainte, o monedă de un leu, care reprezenta lichidarea mea pe luna octombrie, şi bonul de plată, hîrtia aceea pe care o primeam şi pe care scria că am primit 750 lei avans, ce plăţi aveam, rate sau ce mai aveam pe atunci. Iar rest de plată, un leu. Miliţianul le-a studiat, le-a băgat în plic, pe care l-a închis în casa de bani. În celule stăteam cu deţinuţii de drept comun, tot felul de hoţi, dar după cîteva zile aveau o simpatie faţă de noi. Pentru că toţi şi-au dat seama ce se întîmplă cu noi.

În Bucureşti n-am mai fost bătut. Nu te striga după nume, ci după numărul de apel. Al meu era 455. Gardianul striga : „Numărul 455, la anchetă ! ". Din clipa aceea, toţi deţinuţii se opresc din ceea ce fac, se aliniază cu faţa la perete, şi numai cel care este strigat are dreptul să se apropie de uşă pentru a ieşi pe culoar. Am fost anchetat de un singur maior şi primele trei zile nu ne lăsau să dormim. Eram anchetaţi numai noaptea. Lipsa somnului a fost singurul instrument de tortură. La un moment dat, tot stînd noapte de noapte cu ofiţerul anchetator, l-am întrebat : „Domnule, ce crezi că o să se întîmple cu noi ? ". S-a uitat trist la mine, ştia că sînt căsătorit de trei săptămîni, avea dosarul meu în faţă, îmi ştia pînă şi notele de la şcoală, şi mi-a zis : „Păi, pentru ce ai făcut tu, ce pedeapsă să existe ? ". Între timp, au dispărut întrebările de genul „ce ai strigat la manifestaţie ? " şi „ce ai vrut să faci acolo ? ". Au început să fie redirecţionate toate declaraţiile. Trebuia să fim legaţi de Codul penal, la distrugere de bunuri, vandalism şi huliganism. Brusc, nu ne-a mai întrebat nimeni de Ceauşescu, de comunism, de nimic. Într-o seară, un ofiţer mă întreabă : „Eşti un tip tînăr, de-abia te-ai căsătorit, mi-ai spus că ai pus banii de la nuntă la CEC, deci nu-ţi era foame. Tu de ce ai făcut-o ? ". I-am zis să aducă plicul pe care l-am depus la recepţie. A adus plicul pe care scria numele meu. S-a uitat pe fluturaş. În loc de 208 ore, cît avea săptămîna lucrătoare comunistă, aveam 248 de ore lucrate şi rest de plată un leu. Şi i-am spus : „La banii aceştia, cum să nu strig de foame ? "[140].

140. Această substanţială declaraţie a lui Marius Nicolăescu urmează uneia mult mai succinte, dată la intrarea în Asociaţia „15 Noiembrie 1987", la începutul anului 1990, în care arăta (telegrafic) că „am fost anchetat şi declaraţiile mi-au fost smulse prin tortură, bătăi, anchetă prelungită pînă la 20 de ore pe zi. Nu cunosc numele celor care m-au anchetat şi torturat la Braşov. Dus la Bucureşti, am stat în arest cu Zaharia Gheorghe, Pricope Petru şi încă patru deţinuţi de drept comun. Am fost condamnat la 2 ani cu suspendarea pedepsei şi deportat în municipiul Botoşani. Am lucrat la Întreprinderea Electrocontact Botoşani. Trebuia să anunţ plecările la Braşov. Am fost dat în grija comandantului, col. Diamandescu Corneliu, actualul adjunct al ministrului de Interne şi a lt.-col. Calistru. Familia m-a urmat" (documentul se află în arhiva Asociaţiei şi a fost publicat de M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 145).

„În loc să stai acasă şi să speli...”

Gabriela Chivi

A doua zi m-am dus la muncă[141]. Nimeni nu spunea nimic, în condiţiile în care eram terorizată de zvonuri. Colegii nu vorbeau, ne vedeam cu toţii de treabă, parcă ţi-era frică şi să te uiţi prin secţie. Auzeam că se fac arestări. Mai mult, fiind membră UTC, fusesem convocată la şedinţe, unde ni se reproşa că am participat la revoltă. Noi, de fapt, ar fi trebuit să dăm un alt fel de exemplu, ar fi trebuit să-i convingem pe ceilalţi utecişti şi membri de partid să renunţe la proteste. La vreo două zile după ce l-au arestat pe fratele meu, în timp ce mă întorceam de la serviciu împreună cu o prietenă, am fost ridicată de un miliţian, sub pretext că trebuie să dau o declaraţie care să-l ajute pe fratele meu, Dănuţ Iacob. Noi nu ştiam nimic despre el, doar că era arestat. Nu ştiam dacă mai era în Braşov, nu ştiam nimic. Cînd era cîte unul eliberat, toţi ne adunam în jurul lui şi-l întrebam de rude şi prieteni. Nu vorbea nimeni. Probabil că erau bătuţi şi înfricoşaţi. Am ajuns la Miliţia din Săcele şi de acolo la Braşov. Bineînţeles, în anchetă. Îmi arătau poze, pentru a încerca să-mi dovedească prezenţa mea la manifestaţie, dar nu mă recunoşteam în nici una dintre ele. În seara aceea cred că am scris cinci sau şase declaraţii din diferite motive. Ori nu înţelegeau ce am scris, ori că am avut greşeli de ortografie, moment în care eram luată de păr şi înjurată. Vorbeau îngrozitor de urît: „În loc să stai acasă şi să speli...”. Foarte, foarte urît! Tremuram, nici nu mai ştiam cum să mă stăpînesc. Aveam 20 de ani atunci. După vreo trei-patru ore mi-au dat drumul. Însă ne chemau aproape în fiecare zi.

Eram luate de la muncă şi aveam nişte emoţii îngrozitoare, nu ştiam dacă ne vom mai întoarce, dacă vor să ne împuşte. Ne vopsiserăm părul, ne tunseserăm, voiam să arătăm altfel, cine ştie, poate nu ne recunoşteau. Într-o zi, după ce am ieşit din anchetă, un miliţian mi-a spus: „Valea, la servici!” – „Păi, zic, nu am bani de bilet” – „Te duci pe jos, crucea mă-ti!”. Şi eram îmbrăcată în halat. În felul acesta, eram nevoită să fac un altfel de „navetă”, de la uzină la Miliţie. Povestea s-a tot repetat, pînă au venit cei care fuseseră anchetaţi la Bucureşti şi condamnaţi la procesul din Braşov[142].

141. Vezi cele relatate de Gabriela Chivi în legătură cu ziua de 15 noiembrie 1987 în capitolul anterior.

142. Este greu de estimat la cît se ridică numărul celor anchetaţi în stare de libertate, în general rude şi colegi ai celor ce urmau să fie condamnaţi. Fără ca, probabil, să se urmărească efectuarea unor noi arestări, aceste anchete aveau darul să menţină presiunea psihică asupra muncitorilor, pentru ca „spectacolul” procesului public în care au fost implicaţi o parte dintre manifestanţi la 3 decembrie 1987 să se desfăşoare fără incidente.

„Am fost lăsat să plec acasă pentru că nu mai erau locuri în arest”

Costică Băhnăreanu

A doua zi, 16 noiembrie, fiind schimbul trei, m-am dus la lucru[143]. Au început colegii să mă întrebe ce s-a întîmplat – le-am povestit ce am văzut, după care, pe la 3 noaptea, am fost chemat în birou la şeful secţiei, care m-a întrebat ce am căutat acolo. I-am explicat că, deşi am fost prezent la manifestaţie, nu am spart nimic, nu am intrat nicăieri. Deja luni se cam auzea cine a fost arestat, ce colegi de-ai noştri dispăreau. Aşa că ne aşteptam să fim ridicaţi. Marţi am fost ridicat şi eu, de trei indivizi de la Miliţie. Mi-au spus că ştiu ei ce am făcut pe 15 noiembrie şi că trebuie să-i însoţesc. M-am îmbrăcat şi am mers cu ei. În anchetă, am început să dau declaraţii. Mi-au explicat că, dacă nu recunosc, alţi colegi de-ai mei arestaţi m-au menţionat deja în declaraţiile lor. Am scris că am participat, dar ei voiau să scriu şi că am intrat în Comitetul judeţean de partid: „Nu am intrat şi vă pot dovedi că nu am intrat” – „Cum?” – „Martorul meu este Filichi Gavrilă: cu el am stat pînă la sfîrşit şi vă pot dovedi că nu am intrat în sediu”.

Ce se întîmplase? După ce am ieşit pe poarta uzinei, toată coloana s-a deplasat către centru. Eu nu intrasem în Comitetul judeţean de partid. Acolo se spărseseră geamuri, s-au răsturnat birouri, telefoane, calculatoare… Eu, împreună cu Filichi şi [Nicuţă] Paraschiv[144], stăteam în faţă. În timpul acesta, apăreau maiştri, şefi de secţie care încercau să-i convingă pe oameni să se întoarcă. Văzînd amploarea pe care a luat-o manifestaţia, am plecat. În faţa Teatrului Dramatic m-am întîlnit cu Leancu, şeful secţiei, dar nu am stat de vorbă cu el. M-am dezbrăcat de halat, pentru că observasem că veneau pompierii şi miliţienii, şi nu voiam să fiu arestat pe stradă. Am plecat acasă cu halatul în mînă. Aşa că puteam dovedi că nu am intrat şi nu am distrus nimic. Am continuat să dau aceeaşi declaraţie pînă seara, cînd am fost lăsat să plec acasă, pentru că nu mai erau locuri în arest. Mi-au spus să vin a doua zi, miercuri, pentru a continua ancheta. Miercuri, la ora 12, m-am dus la sediul Miliţiei. Am intrat în sala de aşteptare, am văzut după vreo oră că îi scoteau pe arestaţi afară, îi aliniau cîte doi, le puneau cătuşe la mîini şi îi băgau într-o dubă. Am fost şi eu legat cu cătuşele de Nicuţă Paraschiv şi băgat în aceeaşi dubă. Cînd a plecat camionul, nu ştiam unde mergem. Abia cînd am intrat pe Calea Bucureşti, Valea Prahovei, Cîmpina, ne-am

143. Costică Băhnăreanu, fiul lui Mihai şi al Eugeniei, s-a născut la 17 iunie 1954 în comuna Tătărani, judeţul Vaslui. La 15 noiembrie era rectificator la IABv. A fost condamnat la 1 an închisoare la locul de muncă, pentru participarea sa la manifestaţie.

144. Vezi *infra* declaraţia acestuia.

dat seama că mergem spre Bucureşti. La un moment dat, maşina a avut o defecţiune. S-a oprit şi cei mai mulţi dintre noi am crezut că ne vor împuşca.

Cînd am ajuns la Bucureşti, fiind peste treizeci de persoane în maşină, eram uzi cu toţii. Transpiraserăm, eram mulţi şi nu aveam aer. Ne-au introdus într-o baie, am făcut un control medical, după care am fost introduşi în celule[145]. La ancheta de a doua zi am spus ceea ce declarasem şi la Braşov. Eram anchetat de la 9 seara pînă dimineaţa la 5. În a patra zi de anchetă mi-au schimbat anchetatorul – era anchetatorul lui Filichi. Mi-a cerut să declar acelaşi lucru, să le spun cum am intrat în clădire şi am distrus birourile : „Eu nu pot să declar aşa ceva, zic, pentru că nu am făcut". A deschis uşa unui dulap unde avea vreo patru bastoane de cauciuc şi m-a întrebat pe care mi-l aleg : „Eu nu aleg nici unul, faceţi cum credeţi" – „Scrie că ai intrat în clădire". Am luat hîrtia şi am scris tot aşa cum declarasem înainte. „Mă, dobitocule, îţi baţi joc de mine ? " Îmi ia hîrtia, o rupe şi-mi dă altă foaie. Am continuat să scriu acelaşi lucru. S-a enervat, a luat un album cu poze şi m-a pus să identific diferite persoane, după care l-a adus în birou pe Năstase Dumitru, muncitor care lucra la Turnătorie. „L-ai văzut ? " – „Da, spune, l-am văzut. A ieşit afară din Comitetul judeţean cu o rudă de salam". L-am întrebat cu ce eram îmbrăcat şi a spus că purtam o salopetă vişinie, însă eu fusesem îmbrăcat cu un halat. Şi tot aşa au ţinut-o, pînă am fost adus în Braşov pentru proces. Eram într-un autobuz cu securistul lîngă mine, care-mi zicea : „La proces nu trebuie să spui decît : regret faptele pe care le-am făcut. Atît. Nu spui nimic altceva". În sală, fiind aranjaţi pe rînduri, după condamnările pe care urma să le primim, cînd a ajuns la mine, am spus : „Recunosc şi regret faptele pe care le-am făcut". Nici nu ştiu ce au consemnat ei[146].

---

145. La Bucureşti, în arest, Băhnăreanu a stat în celulă cu Dumitru Broască (născut la 12 august 1957 la Braşov, fiul lui Radu şi Neaga, condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare în urma participării la revolta din 15 noiembrie). Citäm un fragment din declaraţia lui Dumitru Broască, consemnată în cartea lui Mihai Arsene (*op.cit.*, II, pp. 162-163), privind atmosfera din celulă : „Bucureşti ! Aici a fost frumos. De cum am coborît din dubă, am cazat, eu şi încă alţi doi, într-un WC ; cei doi aveau ceva de vorbit, aşa că au intrat doi subofiţeri şi ne-au umplut capetele de pumni. În celula în care am fost dus nu aveam decît un coleg, Băhnăreanu Costică, ceilalţi erau bătrîni, condamnaţi la ani grei de închisoare. Mai adusese un puşti de la Braşov, un minor, nu mai ştiu cum îl cheamă, care am impresia că nu realiza situaţia ; de fapt, ulterior minorilor le-au dat drumul [...]. În legătură cu comportamentul colegului meu de arest ce pot să spun ? De cîte ori ne întîlneam în arest, ne întrebam din ochi cît o să mai rezistäm". Numele minorului era Dan Ordace. Acesta a fost într-adevăr eliberat pe 26 noiembrie 1987, dar mărturiile sale – care, cum declara în 1990, au fost obţinute sub tortură – au fost (ca şi în cazul altor reţinuţi asupra cărora nu se putuse proba participarea la distrugeri) folosite la întocmirea actului de acuzare, minorul anchetat fiind citat ca martor în rechizitoriul Procuraturii – o practică de altfel cu totul în afara legii.

146. La 28 noiembrie 1990, Costică Băhnăreanu declara succint, la intrarea în Asociaţia „15 Noiembrie 1987" : „Am fost dus la Poliţia Braşov în data de 16 noiembrie 1987, unde am dat o declaraţie despre ce am făcut în ziua de 15 noiembrie 1987. Declaraţia am dat-o lt.-maj. Negrilă. Nu am fost bătut. După ce am dat declaraţia, mi-a dat drumul acasă şi mi-a

„Pixul ăsta te bagă la zdup sau te scoate nevinovat...”

Vasile Anghel

În ziua aceea, pe 15 noiembrie, cînd am intrat pe poarta uzinei, am fost surprins să văd lumea adunată. Oamenii erau nemulţumiţi de faptul că începuseră să ne taie din salariu. La început cinci procente, zece procente, pînă s-a ajuns la douăzeci şi trei de procente, iar salariile oricum întîrziau cu trei-patru zile. Noi trebuia să ne primim salariile pe data de 10 noiembrie şi veniseră abia pe 15. Muncitorii îşi exprimau public nemulţumirea. M-am dus să văd ce se întîmplă şi m-am alăturat grupului[147]. Apoi a urmat arestarea.

De fapt, pe data de 16 noiembrie a venit în uzină un colonel de securitate, care mi-a ţinut un discurs în care îmi explica cum nişte huligani au devastat Primăria şi Comitetul judeţean de partid şi mă întreba dacă ştiu pe cineva dintre muncitori care a fost acolo. Eu chiar mă înţelesesem cu colegii mei să nu spunem nimic, orice s-ar întîmpla. După orele de program, cînd am ajuns acasă, după ce mi-am cumpărat acea jumătate de pîine care mi se cuvenea, am observat patru persoane necunoscute care aşteptau pe cineva, probabil pe mine. Aşa a şi fost. N-am apucat să bag bine cheia în yală şi m-am trezit cu ei în spatele meu. M-au identificat şi mi-au spus că nu-mi voi mai vedea copilul, care avea patru săptămîni, niciodată. M-au introdus într-o maşină şi continuau să mă întrebe dacă am fost la demonstraţie. Am negat, dar din informaţiile pe care le aveau mi-am dat seama că fusesem bine reperat de ei[148].

La Miliţie am fost anchetat de un maior care îşi tot arăta muşchii. Făcuse lupte şi box la Dinamo şi mi-a spus : „Ştiu ce înseamnă anchetă dură, ştiu şi ce înseamnă să vorbim omeneşte. Spune, ai fost sau nu ieri în oraş ? ”. Am pus capul în pămînt şi în cîteva secunde mi-a trecut tot filmul zilei de 15 noiembrie prin faţa ochilor. M-am gîndit că cei care erau deja arestaţi, supuşi la torturi, au recunoscut

---

spus să mă prezint pe 17 noiembrie 1987, la ora 10.30, la Poliţie. M-am prezentat la Poliţie pe 17 noiembrie 1987, unde erau şi alţi colegi din IABv, şi ne-au dus la Bucureşti, la IGM. Am dat mai multe declaraţii la trei anchetatori. La Bucureşti nu am fost bătut. Am fost deportat la Huşi [detalii despre deportare în capitolul următor – n.n.]” (documentul din care am citat este păstrat în arhiva Asociaţiei).

147. Vasile Anghel, fiul lui Vasile şi al Valeriei, născut la 6 august 1958 la Dumbrăviţa, judeţul Braşov, era frezor la secţia 410 în momentul izbucnirii revoltei din 15 noiembrie. Din cauza participării la manifestaţie, alături de fratele său Daniel, a fost condamnat la 2 ani închisoare cu executare la locul de muncă. Detalii despre participarea fraţilor Anghel la revoltă, în capitolul anterior.

148. Ca şi în cazul tuturor arestărilor ulterioare, identificările s-au făcut în baza a trei elemente : listele întocmite la IABv de şefii de secţii şi secretarii de partid, precum şi de cadrele sau informatorii Securităţii, fotografiile luate în timpul manifestaţiei de activişti şi securişti şi recunoaşterile celor arestaţi iniţial, făcute pe fotografii, ale unora dintre colegii lor.

şi m-au identificat printre participanţi. Şi am zis : „Da, am fost”. M-a bătut părinteşte pe umăr şi mi-a spus că, în cazul acesta, putem sta de vorbă omeneşte. Am început să scriu declaraţii. Cu lux de amănunte, tot ceea ce s-a întîmplat. Dar am omis să spun un lucru : anume că la intrarea în Comitetul judeţean de partid am luat un steag tricolor din mîna unui coleg şi am spart candelabrul de la intrare. După ce mi-am încheiat declaraţia, ca să fiu împăcat cu conştiinţa mea, i-am spus maiorului că vreau să mai declar ceva, ceea ce nu spusesem la început. A luat declaraţia şi a notat ceva în continuarea ei, în timp ce-mi spunea că ceea ce am spus acum e colacul meu de salvare, că e cel mai important lucru să declar adevărul şi că va fi o circumstanţă atenuantă pentru mine.

A doua zi, din arest, împreună cu vreo cincizeci de oameni, am fost îmbarcat într-o dubă în care încăpeau maxim cincisprezece persoane. Stăteam înghesuiţi ca nişte animale şi legaţi cîte doi cu cătuşele. La urcarea în maşină ni s-a spus clar : ori mergem în pădure la Sinaia, ori la Balta Albă să ne execute. Pe drum nu mai circula nici o maşină. Cînd am plecat din Braşov, aveam maşini de miliţie în faţă şi în spate şi drumul era complet liber. Culmea a fost că pe drum s-a stricat maşina în care eram noi şi au oprit. Cînd am văzut brazii, am crezut că sîntem pe la Sinaia şi urmează să fim executaţi, mai ales că era în noi o tensiune deosebită. Pînă la urmă, spre seară, am ajuns la Bucureşti. Ne-au făcut percheziţia corporală şi am fost introduşi în celulă. Începea ancheta, care dura pînă seara tîrziu. Pe mine m-a anchetat cpt. Erhan, cel puţin aşa a declarat că îl cheamă. A fost foarte dur cu mine. La Braşov nu primisem nici o palmă, dar cînd am ajuns la Bucureşti, cpt. Erhan mi-a spus : „La Braşov ai declarat numai ceea ce ţi-a convenit ţie. Aici o să povesteşti şi despre ţîţa pe care ai supt-o la mă-ta ! ”. Şi mi-a aplicat o lovitură peste urechea dreaptă şi un pumn în stomac rapid, fără să-mi dau seama, încît atunci am leşinat pentru prima oară în viaţa mea[149]. Mi-au

149. Diferenţele de tratament pot fi explicate prin ceea ce s-a întîmplat în spatele uşilor închise ale aparatului represiv în prima săptămînă de după revoltă. Avem acum posibilitatea să aruncăm o privire în spatele acelor uşi. Simion Airinei (pseudonimul ofiţerului de securitate din Braşov) prezintă unele aspecte deosebit de interesante ale evoluţiei situaţiei, prin prisma unui „om al aparatului”. Ancheta de la Braşov, coordonată de gen. Emil Macri, pe atunci ajuns „omul forte” al Ceauşeştilor (fapt probat şi de trimiterea sa la Timişoara, la izbuncnirea Revoluţiei din decembrie 1989 ; a deţinut pînă la Revoluţie funcţia de şef al Direcţiei de Contrainformaţii Economice), a debutat prost. Acesta a fost nevoit să-şi însuşească teza emisă de dictatori, se pare că la sugestia lui Emil Bobu, pe atunci „sfetnic apropiat” al lor, potrivit căreia revolta a fost pregătită din timp de... „elemente legionare”. Astfel, Macri şi Nuţă şi Mihalea, şeful, respectiv adjunctul Inspectoratului General al Miliţiei, au sosit în Braşov însoţiţi de o armată de anchetatori pregătiţi în acest sens, cu ideea „că în spatele revoltei musai trebuie să se fi aflat legionarii ! Macri nu era în mod cert un ofiţer incompetent, nici atît de tîmpit încît să nu fie convins că legionarii, ca şi alţi *foşti*, nu aveau nici în clin, nici în mînecă cu revolta, dar preluase din zbor ideea lui Ceauşescu, care-i convenea şi lui, întrucît îl scotea din cauză în mod direct, avînd în vedere că responsabilitatea supravegherii legionarilor şi altor *foşti* nu intra în atribuţiile unităţii centrale pe care o conducea [contrainformaţii economice – n.n.] ; în schimb, prevenirea oricăror evenimente negative în marile obiective industriale, ei bine, aceasta era chiar sarcina de bază a renumitei Direcţii a 2-a pe

adus un pahar cu apă şi o pastilă. Pastila am refuzat-o, m-am gîndit că ar putea să mă otrăvească. Şi am început să scriu declaraţii pînă la 5 dimineaţa. De la ora 5 nu mai aveau voie să te ţină în anchetă, pentru că se dădea deşteptarea. Am ajuns în celulă, s-a dat deşteptarea la ora 5.30, m-am trezit şi mi-am zis: „Doamne, am dormit”[150].

După cîteva zile petrecute cu cpt. Erhan s-a făcut o rotaţie de cadre ale Securităţii. Am intrat pe mîinile unui colonel din Botoşani, pe nume Frîncu, cel puţin aşa s-a recomandat, cărunt, în jur de 60 de ani. Mi-a explicat şi el că ştie

---

care o comanda”. Ofiţerul de securitate citat nu-i poate ierta nici astăzi „subiectivismul şi modul pătimaş în care s-a comportat cu cei care vreodată au avut curajul să-l înfrunte sau să-l contrazică, chiar în baza unor motive întemeiate”. Fost şef al unui serviciu de securitate judeţean, însărcinat cu supravegherea mediilor fostelor partide şi mişcări politice interbelice, autorul acestor dezvăluiri arată că de cum a sosit în Braşov, „Macri s-a instalat în biroul şefului Securităţii, a adunat colectivul de comandă căruia i-a adus la cunoştinţă că *tovarăşul comandant suprem* este foarte nemulţumit şi supărat pe aparatul Securităţii judeţene, care n-a reuşit să prevină producerea unui eveniment atît de grav ce afectează enorm imaginea României în plan internaţional, iar în interior este de asemenea cauzator de consecinţe grave şi imprevizibile, prin puterea lui de «exemplu negativ», putînd constitui o încurajare pentru producerea şi proliferarea altor asemenea manifestări ostile de anvergură şi că, în marea lui clarviziune, este convins că această revoltă soldată cu violenţe şi mari distrugeri de bunuri materiale nu putea fi pusă la cale decît de legionari şi de descendenţii acestora, aşa că sarcina ce revine aparatului de informaţii este de a-i descoperi pe aceştia şi a-i băga *la beci*”. S-a încercat o argumentare timidă, potrivit căreia faptele nu stau deloc aşa, că „dacă se pleacă de la o asemenea ipoteză neverosimilă şi absurdă, cercetările nu vor progresa”. Dar „Macri s-a enervat” şi a întrebat ce măsuri s-au luat „pentru intensificarea supravegherii legionarilor, descendenţilor şi anturajului acestora”. Ofiţerul de securitate citat susţine că multă vreme „la conducerea ministerului şi chiar mai sus se refuză acceptarea ideii că legionarii n-au nici un amestec în pretinsa organizare a revoltei”. Adevăratele cauze trebuiau căutate în altă parte, dar degeaba i s-au prezentat lui Macri „toate informările trimise de Securitatea judeţeană organelor locale de partid şi conducerii Ministerului de Interne, în care se menţiona cu insistenţă starea generală de nemulţumire existentă în rîndul populaţiei judeţului, inclusiv a muncitorilor din marile uzine”, dintre care cîteva se refereau în mod expres la situaţia de la Uzina de Autocamioane şi chiar la iminenţa declanşării unor posibile proteste deschise. De asemenea, Macri nu a vrut să ţină cont nici de lista, deja întocmită, „ce cuprindea datele complete de identificare ale celor cîtorva zeci de persoane reţinute şi cercetate ca iniţiatori ai revoltei şi autori ai distrugerilor din sediile partidului şi Primăriei, spre a constata că nici una dintre acestea nu proveneau din familii de legionari, nu aveau antecedente politice. Cu cîteva neînsemnate excepţii, aceşti capi ai revoltaţilor proveneau din Moldova, făcînd parte din generaţia de ţărani săraci pe care politica socialistă de industrializare forţată îi transformase peste noapte în muncitori, iar acum se ajunsese la faza în care marele oraş nu mai avea nevoie de ei” (S. Airinei, *op.cit.*, pp. 269-271). Pe măsura adunării probelor şi declaraţiilor celor inculpaţi, s-a revenit asupra ideii complotului legionar, folosindu-se eticheta penală, mult mai convenabilă regimului, a unei infracţiuni de drept comun: „huliganism”. A fost şi momentul în care ancheta a fost transferată din sarcina Securităţii în cea a Miliţiei, urmărindu-se schimbarea declaraţiilor anterioare şi transformarea manifestaţiei dintr-un act politic în unul huliganic.

150. Majoritatea celor anchetaţi atunci şi care au dat declaraţii ulterioare la Asociaţia „15 Noiembrie 1987” sau au fost intervievaţi în această carte insistă asupra acestor anchete prelungite, „în ture”, specifice mijloacelor de tortură utilizate în anii ’50.

ce înseamnă o anchetă la calorifer, cu mîna la uşă, agăţat de perete, ştie toate formele, dar crede că putem discuta omeneşte. Într-adevăr, am discutat cu el şi am dat alte nenumărate declaraţii. În ultimele patru sau cinci zile am primit un alt anchetator. Un locotenent-major care s-a recomandat cu numele de Roşu. Era mai tuciuriu şi-i plăcea să scoată bastonul pe masă şi să bată cu el în lemn. Atunci am văzut că bastoanele folosite în anchete sînt diferite, că miliţienii de pe stradă au bastoane mai scurte, acestea fiind mai mari. Avea un astfel de baston în mînă şi se arăta nemulţumit de faptul că nu declarasem ceea ce trebuia să declar. Stînd în faţa mea, mi-a dat stiloul, avea un stilou frumos, în mînă şi mi-a spus : „Uite, pixul ăsta te bagă vinovat vreo 25 de ani sau te scoate nevinovat. Ceea ce scrie el…". L-am rugat să scrie el ce vrea în declaraţie, iar eu numai să semnez. S-a enervat şi a repetat episodul pe care îl trăisem cu Erhan în prima seară : m-a lovit cu podul palmei. Îmi spunea că din cauza mea nu poate să sărbătorească ziua nevestei. La un moment dat, am încercat să-i explic cum s-a desfăşurat episodul cu spargerea candelabrului. După ce am povestit cum am lovit candelabrul, m-am descărcat psihic. M-am descărcat şi am privit totul cu alţi ochi. Aşa încît am văzut pe hol un hidrant din care curgea apă pe pereţii proaspăt vopsiţi : m-am dus şi am oprit hidrantul. Cînd i-am spus această poveste, lt. Roşu mi-a zis : „Bă, dar n-ai vrea să te fac erou acuma ? "[151].

A urmat ultima zi, chiar îmi aduc aminte că era un meci Steaua – Dinamo şi anchetatorii erau nemulţumiţi că trebuiau să meargă cu noi la Braşov. Ascultau meciul la radio. Dar înainte de a ne urca într-un autobuz, am trecut printr-un fel de şcolire. Ne prezentam la şeful Securităţii, la gen. Postelnicu [de fapt, din 3 octombrie 1987, acesta era ministru de Interne – n.n.]. Înainte de a ajunge în biroul lui, ne-a pus pe fiecare să semnăm un angajament, că partidul a înţeles situaţia noastră, că sîntem tineri, la prima abatere, şi, dacă se întîmplă să ne întoarcem înapoi în Braşov şi să nu mai lucrăm în aceeaşi întreprindere, să semnăm că sîntem de acord, că acceptăm şi n-avem de obiectat. Bineînţeles, luînd în calcul posibilitatea unei execuţii sau a unor ani grei de puşcărie, lucrul în altă întreprindere a fost ceva de dorit pentru fiecare. Am semnat declaraţia. Ulterior am constatat că ne-am semnat condamnarea la deportare în ţară[152].

Acum rămîn cu amintirea a ceea ce s-a întîmplat atunci, pe 15 noiembrie. Nu se poate explica în cuvinte ce momente, cît ataşament a fost din partea celor care erau pe margine, pe stradă, faţă de noi, care eram pe mijlocul străzii. A fost

151. Într-o declaraţie nedatată, aflată în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", Vasile Anghel scrie că acesta s-ar fi numit lt.-maj. Roată, de la IGM ; în rest confirmă, în scris şi succint, toate relele tratamente care i-au fost aplicate. În plus, mai arată următoarele : „Pe toată perioada anchetei, am fost prezentat în faţa procurorului de două ori, reţin eu, prima dată însoţit fiind doar de un gardian ; procurorul mi s-a adresat aşa : «Voi sînteţi, măi, ăia care aţi vrut să schimbaţi regimul… ?», după care m-a întrebat dacă recunosc învinuirile care mi se aduc şi dacă susţin declaraţiile date în faţa organelor de procuratură şi miliţie, iar apoi m-a pus să semnez".

152. Vezi relatările suferinţelor sale pe parcursul deportării în capitolul următor.

fantastic. Aşa ceva am mai văzut doar la Revoluţie. Nu mai simţeam nimic, nimic. Parcă eram într-o altă lume. Eram tînăr, aveam 27 de ani atunci. Un copil, practic, un tînăr, dar luat de valul evenimentelor, nu mai realizam că sîntem copii. Eu simţeam atunci că sînt într-adevăr important pentru braşoveni, pentru oraş. Cel mai impresionant moment rămîne cel în care am simţit că am curajul să particip la o mişcare anticomunistă, în perioada în care dictatura dezvoltase cel mai feroce aparat de securitate. Mişcarea din 15 noiembrie a fost prima cărămidă scoasă din zidul comunismului, zid care urma să se dărîme cît de curînd. Asta cred că a însemnat mişcarea din 15 noiembrie : prima cărămidă scoasă din zidul comunismului. Iar în ceea ce ne priveşte, la modul personal, a fost o revoltă : o revoltă a nemulţumirilor, o revoltă împotriva a ceea ce a însemnat şurubul strîns pînă la maxim, o revoltă împotriva lui Ceauşescu şi, bineînţeles, a sistemului comunist. La momentul respectiv, după revoltă, după ce-am fost arestaţi, am fost făcuţi huligani, depravaţii societăţii. Nu înţeleg nici acum de ce unii oameni, care actualmente sînt în funcţii destul de înalte – continuă să fie anchetatori, procurori, generali, deputaţi – ne-au putut considera atunci huligani[153].

„Am aşteptat cu speranţă ziua în care ei vor răspunde pentru ceea ce au făcut”

Iuliana Biro

Lucram la Oţelărie, secţia 620[154], şi am fost foarte nemulţumită că în luna respectivă, noiembrie, nu primisem banii. Am mers la şefi, am întrebat care este situaţia, de ce nu primesc nici un leu. Au spus că pentru frumuseţea

153. În general, există şi acum (cu excepţii, fireşte), din partea celor care au participat la manifestaţie, tendinţa de a nu evidenţia nominal aceste persoane, cu atît mai mult cu cît, atunci cînd unii au făcut-o, pe parcursul ultimilor 12 ani, au fost ameninţaţi cu tîrîrea prin instanţe şi, susţin unii, cu represalii directe asupra lor şi a familiilor. Fără îndoială că acest zid al tăcerii nu ar putea fi spart decît prin deschiderea arhivelor cu privire la manifestaţia din 15 noiembrie 1987. Iar faptul că aceasta nu s-a întîmplat, cu toate insistenţele pe care le-am depus prin intermediul CNSAS la SRI, deţinătorul arhivelor anchetei de atunci, arată că, în mare măsură, cînd afirmă asemenea lucruri grave, cei care au fost supuşi represiunilor au dreptate.

154. Iuliana Biro, fiică a Luizei, s-a născut la 17 iulie 1957 la Aita Mare, judeţul Covasna. La data revoltei locuia în Ormeniş, de unde făcea zilnic naveta la Braşov, la IABv, unde lucra la secţia 620 Turnătorie oţel. La intrarea în Asociaţia „15 Noiembrie 1987”, ea declara : „În ziua de 15 noiembrie 1987, era duminică, am fost chemată la lucru în schimbul unu. A doua zi după manifestaţie, pe 17 noiembrie, am lucrat în schimbul doi. Seara, după ce am ieşit de la muncă, sosind în gara Ormeniş cu trenul, am fost aşteptată de organele Miliţiei din localitate” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 52).

oraşului[155]. Am fost prinsă în gara Ormeniş – de la schimbul doi am mers acasă şi am coborît din tren. Mă aşteptau acolo organele de miliţie şi nici măcar nu m-au lăsat să intru în casă pentru a-mi lua rămas-bun de la familie[156]. Pînă dimineaţa am stat la Miliţie. Dimineaţa m-au dus la Miliţia din Braşov, m-au bătut, m-au pus să dau tot felul de declaraţii, iar după-amiază am fost băgată într-o dubă. Credeam că ăsta-i sfîrşitul, pentru că nu ştiam ce se întîmplă cu mine. Am simţit că este sfîrşitul, că voi fi împuşcată, aşa nevinovată cum am fost. Simţeam o durere în suflet atunci, pentru că mă gîndeam că nu voi mai avea ocazia să-mi văd familia. Zilele de anchetă din Bucureşti sînt de neiertat şi de neuitat. Nu pot să uit toată viaţa bestialitatea, vorbele… mai ales o anchetatoare care m-a torturat. Mă băteau în talpă şi în mijloc. Ce cuvinte jignitoare mi-a adresat, mai ales pentru că sînt maghiară. Atunci eram şi membră de partid şi îmi spuneau : „Da, o membră de partid a făcut revoluţie”. N-am făcut nici o revoluţie, am făcut doar ceea ce a făcut toată lumea care era lîngă mine. Pentru ei eram doar o „curvă unguroaică”. Au avut un comportament de nedescris oamenii ăştia. N-am putut să le reţin numele, dar chipurile lor sălbatice nu le pot uita, cît am să trăiesc. Şi trauma, spaima, frica. În cele 11 zile petrecute acolo am slăbit 10 kg. Cînd m-am întors acasă, nimeni nu m-a recunoscut, nici familia, nici colegii de la muncă. Şi acum simt că sînt distrusă complet : mereu [iau] medicamente, am dureri, nervii îmi sînt la pămînt. Am fost internată vreo trei luni la neuropsihiatrie şi sînt încă distrusă complet[157].

Sînt mîndră că am putut să particip, împreună cu colegii mei alături de care am suferit. Şi acum, dacă ar fi să mai fie, aş mai face-o încă o dată, dar pe monştrii ăştia i-aş împuşca pe toţi, fără să clipesc, să simtă chinul şi durerea. Cum am scăpat de acolo, numai Dumnezeu ştie. Mă uit la fiecare dintre noi, Doamne, şi ăla a fost bătut, şi ea a fost chinuită, dar niciodată n-am putut să răspundem la întrebarea : „Pentru ce ? Pentru ce ? ”. Aveam în cadrul secţiei unde lucram un tovarăş membru de partid, Gheorghe Marin[158], care explica tot

155. Nu era tocmai o luare în derîdere, ci într-adevăr se reţineau din salarii, sub tot felul de pretexte – cum ar fi şi cel menţionat (pentru amenajarea oraşului) –, diferite sume de bani. Nemulţumirea ei a fost însă, foarte probabil, consemnată pe listele întocmite de unul dintre cei mai servili secretari de partid din întreprindere, cel de la Sectoare calde – Pop Simion, de la care i se şi trage arestarea – cu atît mai mult cu cît ea s-a aflat printre cei care a părăsit secţia şi s-a alăturat protestatarilor din curtea întreprinderii.

156. Iuliana Biro avea atunci trei fete.

157. Iată cîteva dintre suferinţele la care a fost supusă Iuliana Biro în ancheta de la Bucureşti, aşa cum le arată în declaraţia citată mai sus : „Crunt, ziua şi noaptea cu bastonul de cauciuc, zece zile de nopţi şi chin, am fost nemîncaţi, chinuiţi, nedormiţi, declaraţii după declaraţii […]. Am fost tratată în mod bestial, cu cele mai josnice cuvinte («afurisită» şi «curvă unguroaică»). Numele anchetatorilor nu le ştiu, dar niciodată, cît trăiesc, n-am să uit chipurile lor sălbatice”.

158. Gheorghe Marin era secretar de partid al Comitetului de partid nr. 14 – Oţelărie. După manifestaţia din 15 noiembrie 1987, a luat cuvîntul în două împrejurări pentru a „înfiera” participanţii. Mai întîi la Plenara extraordinară a Comitetului de partid IABv „cu activul lărgit” din 25 noiembrie 1987. La zece zile de la manifestaţie, în timp ce Iuliana Biro, una

timpul la şedinţele de partid că trebuie să fim nişte exemple pentru toată lumea. Dar nu mă puteam abţine să nu întreb cît mai e nevoie să ne purtăm ca nişte roboţi, să fim supuşi? Astfel că şi acum, după 15 ani, nu pot să înţeleg de ce n-a venit toată lumea, de ce am fost atît de puţini? Frica? Şi nouă ne-a fost frică, nu pot să zic că am fost neînfricaţi. Pentru mine, faptul că după eliberare, după 1989, n-am putut să-i dăm în judecată pe aceşti oameni care s-au purtat atît de urît cu noi e o mare durere. Am aşteptat cu speranţă ziua în care aceşti oameni vor fi întrebaţi şi puşi să răspundă la întrebări. Pînă atunci, ei trăiesc şi merg pe drum cu fruntea sus, cred că au uitat tot ce-au făcut şi e păcat, pentru că au suferit nişte oameni nevinovaţi, tineri, oameni în vîrstă, femei cu copii, cu familii. Şi îmi pare rău din cauza asta[159].

---

dintre membrele organizaţiei de partid de la Oţelărie, era torturată la Bucureşti, acesta „condamnă cu vehemenţă actele petrecute în 15 noiembrie 1987". Apoi o face din nou cu ocazia Plenarei Comitetului de partid pe întreprindere din 1 decembrie 1987, care fusese gîndită ca o repetiţie generală în vederea procesului public ce avea să se desfăşoare în întreprindere două zile mai tîrziu, cînd afirmă: „Îndeplinindu-mi mandatul încredinţat, exprim regretul comuniştilor şi al tuturor oamenilor muncii din Oţelărie faţă de actele de huliganism şi vandalism săvîrşite în uzina noastră şi în afara acesteia în ziua de 15 noiembrie 1987. Cu toate că majoritatea membrilor de partid au dat dovadă de maturitate politică în gîndire şi acţiune, şi din secţia noastră au fost unii oameni care s-au lăsat antrenaţi de aceşti huligani. Aceştia vor trebui să răspundă de faptele săvîrşite, pedeapsa lor trebuind să fie în raport cu gravitatea faptelor şi cu legile ţării [...]. Solicităm organelor de partid să analizeze posibilitatea ca cei [*sic !*] vinovaţi să fie judecaţi în cadrul întreprinderii noastre, pentru a da posibilitatea tuturor oamenilor muncii să înfiereze cu toată tăria faptele lor, care au întinat munca şi prestigiul constructorilor de autocamioane" (stenogramele celor două plenare, ca şi alte documente de partid se află în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987"). Cum se ştie, „dorinţa oamenilor muncii", exprimată de Gheorghe Marin, precum şi de alţi politruci din întreprindere a fost respectată, iar procesul a avut loc acolo.

159. Iuliana Biro nu a fost condamnată, dar mărturiile ei smulse sub tortură au fost folosite, ca şi în cazul altor arestaţi, drept mărturii ale acuzării. I s-a desfăcut contractul de muncă şi a fost nevoită să lucreze la CAP Ormeniş. Cu mare amărăciune, relata în declaraţia dată la intrarea în Asociaţie, din care am citat mai sus (vezi nota 154): „Nu am fost condamnată, ci numai deportată după desfacerea contractului de muncă. Am fost repartizată cu locul de muncă la CAP din comuna Ormeniş, am fost supravegheată tot timpul de organele de miliţie, pe stradă de multe ori m-a urmărit o Dacie de culoare albă [...]. Conducerea CAP-ului, în frunte cu preşedinta Feneki Agatha şi inginera Oncioiu Maria, mi-a făcut zilele vai şi amar, toţi şefii mei au profitat de situaţia în care eram, au folosit cuvinte jignitoare şi am fost nevoită şi forţată să preiau toate indicaţiile". De pildă, arată Iuliana Biro, în timpul iernii era obligată, încălţată în cizme de cauciuc, „cînd afară era ger mare şi zăpadă, să curăţ canalizările în jurul grajdurilor. Dacă am vrut să mă adresez tovarăşei Oncioiu Maria în privinţa salariului după munca prestată, mi-a răspuns vehement şi fără ruşine: *Vrei să faci revoluţie ? Taci, eşti condamnată la noi !* Nu m-a lăsat să vorbesc şi nici nu m-a ascultat niciodată. Zilnic am lucrat 10-12 ore pentru nimica, am fost paznică de zi, îngrijitoare, păstoriţă de vaci, am fost nevoită să fac după placul fiecăruia. Am fost obligată să curăţ şi WC-ul după ei şi să zugrăvesc birourile pe timp de iarnă – etc. Cei doi ani petrecuţi la CAP-ul din Ormeniş, după mine, este echivalent cu o condamnare foarte grea, pentru că în acest timp din viaţa mea toţi slujitorii comunismului şi ai regimului dictatorial s-au purtat neomeneşte. Copiii mei tot

„Cînd am ieşit din anchetă, părinţii nu mă mai recunoşteau”

Dănuţ Iacob

Luni dispăruseră Corneluş Vulpe[160] şi alţi prieteni din grupul meu[161]. Ne-am gîndit să profităm de faptul că, avînd o echipă de fotbal cu care jucam între secţii, ne putem întîlni după meciuri să stăm la o bere. Nu se ştia cînd ne mai vedem şi

timpul au fost terorizaţi la şcoală, au fost urmăriţi pas cu pas, cu cine se împrietenesc, ce vorbesc, despre cine vorbesc, nu cumva să facă rău profesorilor. Participarea mea la revolta din 15 noiembrie 1987 s-a datorat în totalitate sărăciei în care am trăit, fără drepturile omului, în frig, fără curent şi – cel mai drastic dintre toate necazurile din viaţa omului – fără mîncarea şi pîinea de toate zilele ; şi cu un regim numit «epoca de aur», dar numai pentru unii, cei care ne-au minţit şi au trăit din munca noastră cea fără de pauză şi fără de odihnă. Să fie binecuvîntat numele Domnului că a venit Revoluţia din decembrie 1989 şi comunismul cu conducătorii săi au căzut, iar noi am prins un pic de speranţă pentru o viaţă mai bună şi mai dreaptă, fără frica de a trăi în spaimă şi teroare. Ca mamă în familie şi o femeie printre toate femeile, sînt mîndră, chiar şi după suferinţele de care am avut parte în aceşti ani, că în 15 noiembrie 1987 nu am participat fără rost la manifestaţie, mai puţin în favoarea mea, cît pentru viitorul copiilor noştri, să nu mai sufere ca noi într-un regim atît de sălbatic. Cu respect, Iuliana Biro”.

160. Cornel Pavel Vulpe, fiul lui Pavel şi al Elenei, s-a născut la 6 august 1969 în Braşov (în momentul revoltei împlinise de nici două luni 18 ani). Era muncitor necalificat la IABv, iar prietenii şi colegii din întreprindere îi spuneau Corneluş. A fost condamnat la 2 ani închisoare şi a fost deportat la Botoşani. S-a reîntors în Braşov după decembrie 1989 şi a murit în 1994, la 25 de ani. Dănuţ Iacob ne-a relatat despre Corneluş Vulpe următoarele : „Lui Corneluş Vulpe i-am ţinut scara în momentul în care s-a urcat pe poarta 1 a uzinei şi a luat steagurile pentru a le împărţi oamenilor. Tot împreună am distrus vitrinele partidului din uzină, unde erau prezentate «realizările comunismului». Am împărţit pîine, caşcaval şi ceea ce am găsit în sediul de partid. Toate acestea le-am făcut împreună, pentru că aveam mare încredere unul în celălalt. Cînd ne-am revăzut şi am devenit şi vecini de bloc, Corneluş nu mai era cel pe care îl cunoşteam eu. Nu mai era sociabil şi devenise închis. Nu discuta prea mult cu noi, iar cînd boala s-a agravat a devenit şi mai închis. Probabil că nici nu mai voia să trăiască… Se vedea că este marcat de faptul că medicii îi spuseseră că nu mai are mult de trăit. Mergea pe stradă foarte încet. Nu mai putea să urce scările. Nu mai vedea, vomita sînge tot timpul. Aproape că se scursese toată viaţa din el. A murit în 1994. Cînd ne povesteam ce am trăit în anchete, mă întreba : *Dane, ai luat bătaie ? Pentru că pe mine m-au nenorocit*. Niciodată nu spunea mai mult de atît…”. Marius Boeriu, un alt prieten şi coleg al lui Corneluş, îşi aminteşte impresia puternică pe care i-a produs-o acesta cînd l-a zărit în momentul în care erau îmbarcaţi în dube, spre a fi transportaţi la Bucureşti : „L-am zărit pe colegul meu Vulpe Cornel, actualmente decedat, care era foarte speriat şi bătut, că pur şi simplu m-am cutremurat cînd l-am văzut, gîndindu-mă că eu am scăpat foarte uşor faţă de el…”. Iar cît de „uşor a scăpat” Boeriu, puteţi citi mai jos în mărturia sa.

161. Vezi date despre participarea sa la revolta din 15 noiembrie 1987 în capitolul anterior, iar în legătură cu deportarea sa, în cel care urmează.

în felul acesta puteam să stăm de vorbă. A doua zi, după ce am fost la o nouă rundă de discuţii, pentru că dispăruseră încă vreo doi din secţie, am ajuns acasă pe la 10 seara. Locuiam în Săcele şi pe drum m-am întîlnit cu un fost coleg de clasă, ospătar la un restaurant, şi care mi-a spus : „Vezi că ai fost căutat de nişte securişti". El îi ştia bine pe securişti, pentru că aceştia veneau şi chefuiau la separeurile restaurantului unde lucra fostul meu coleg. N-am intrat în casă. Am mai stat prin jurul blocului, m-am plimbat, m-am uitat, poate văd vreo persoană dubioasă. Cineva chiar îmi spunea că nu te arestează nimeni după ora 10 seara, ar fi fost vorba de un ordin, aşa că am intrat în casă pe la 22.30. Maică-mea era plecată într-o staţiune, iar sora mea, care era acasă şi se pregătea să plece la schimbul trei, mi-a spus că am fost căutat de miliţieni. La ora 6 dimineaţa a sunat ceasul, a venit tatăl meu, a bătut la uşă şi ne-a spus să ne sculăm. Ne-am trezit, m-am dus la baie şi cînd am ieşit de la toaletă, am auzit soneria. Venise un tip care mă căuta pe mine. A intrat în casă şi zice : „Trebuie să vii la sediul Miliţiei, să dai o declaraţie. În cartier s-a comis un viol şi semnalmentele corespund cu ale tale. Mergem la Miliţie, faci confruntarea cu victima, ea spune clar dacă eşti tu sau nu. Dacă n-ai nimic de ascuns, care-i problema ? ". Nevastă-mea se speriase, începuse să plîngă şi intrase în panică. „Staţi, doamnă, liniştită, vine, o confruntare şi gata." Ne-am luat la revedere, am coborît şi am intrat într-o Dacie verde. Într-un gang, maşina a intrat doar cu spatele, cît să se deschidă portierele, s-au deschis porţile şi am coborît cu toţii. În momentul acela mi-au dat un pumn în cap şi au început să mă înjure – încercau să mă intimideze. Cînd am intrat în sediul Miliţiei din Săcele, i-am văzut pe alţi doi colegi cu care obişnuiam să mă întîlnesc în staţie : Aurel Buceanu[162] şi Ioan Grădinaru[163], navetişti ca şi mine. Stăteam cu toţii într-o cameră şi discutam, întrebam de ce se află acolo. „Cu 15 noiembrie", mi-au spus. „Măi, pe mine m-au chemat pentru un viol, aştept s-o aducă pe fată." A apărut o namilă care ne întreabă : „Care-s, mă, cu Braşovul ? Ăştia trei ? " – „Nu, zic, doar ei doi. Eu sînt cu violul" – „Ce viol, f... mama ta ! ", şi mi-a tras una. Abia atunci am înţeles că fusesem identificat şi nu mai speram să se întîmple nimic bun.

---

162. *Ibidem*.

163. Ioan Grădinaru, fiul Elenei, născut la 3 aprilie 1955 în comuna Şipote, judeţul Iaşi, lăcătuş la IABv, a fost condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare în urma participării sale la revolta din 15 noiembrie şi deportat la Iaşi, unde l-a urmat şi familia. În declaraţia dată la 5 decembrie 1990, la intrarea sa în Asociaţia „15 Noiembrie 1987" (în arhiva căreia se păstrează documentul), declară succint, dar elocvent : „Am fost arestat la Braşov şi nu m-a bătut nimeni. La Bucureşti am fost anchetat şi bătut de următorii : mr. Cocean, şaten, 1,65 m, grăsuţ, vîrsta 40-45 de ani. Un coleg de-al lui Cocean, blond, 1,70-1,75 m, fizic bine potrivit, vîrsta 30-35 de ani. O persoană brunetă, slăbuţă, 1,70-1,75 m, vîrsta 35-40 de ani. Un căpitan din provincie, 1,75-1,80 m, solid, vîrsta 40-45 de ani, păr puţin cărunt. O persoană brunetă, buze mari, păr ondulat, 1,75-1,80 m, grăsuţă, vîrsta 40-45 de ani. Iar la Iaşi, lt.-maj. Ciobanu Ioan m-a înjurat. Iar sectoristul din cartierul în care locuiesc mă ameninţă că dacă nu mă liniştesc, mă face el ca să-l cunosc mai bine, dacă nu am auzit de numele lui".

Am fost îmbarcaţi într-un ARO şi trimişi la Miliţia din Braşov. Ne-au băgat într-un hol şi în jurul meu parcă era abator : oamenii urlau ca din gură de şarpe, se auzeau strigătele lor din toate birourile, prin uşile închise[164]. Am coborît într-un beci unde am stat vreo oră, după care am fost urcat în camera de anchetă. Îl văzusem pe unul că iese învelit într-o pătură, deci se eliberase camera… „Spune, ce-ai făcut în data de 15 noiembrie ? ” – „Nu pot să vă spun, sînt căsătorit şi-am fost şi eu… am avut o aventură” – „Care-i aia, cum o cheamă ? ” – „Nu pot să vă spun numele, e căsătorită, stricaţi două căsătorii ? ”. Mi-a dat una după cap şi a ieşit afară. După el a intrat unul cu mînecile suflecate : „Ai belit…”, exact aşa. „Ţi-a plăcut pi…, stai că-ţi dau eu acuma ! ” Cînd mă lovea, mă lungeam tot pe biroul lor. M-a lăsat jos, întins în birou. „Nu te ridici de aici ! ” A intrat celălalt, care încerca să-mi ia prima declaraţie. Îmi zice : „Bă, schimbă declaraţia, las-o dracu’ cu femeile şi cu toate astea, schimbă declaraţia şi spune exact ce-ai făcut. Te nenorocesc ăştia cu bătaia ! ” – „Nu ştiu, eu asta am făcut, n-am ce să spun” – „Bun, ia şi scrie ! ”. Am început să inventez o poveste, cum că m-am dus la iarbă verde, cu pătura, timp frumos etc. După ce a citit declaraţia a plecat, dar a intrat celălalt, cel cu mînecile suflecate, care a început să mă bată din nou. După ce au început să-mi spună că nu mai are rost să mint, deoarece colegii mei au scris în declaraţiile lor adevărul şi despre mine, mi-am schimbat povestea. Le-am spus adevărul.

---

164. Ce declară după Revoluţie şi la zece ani după manifestaţie (în 1997) foştii capi ai Miliţiei din Braşov ? Iată : „Desigur, aici la sediu era agitaţie mare şi s-a ordonat ca toţi lucrătorii să fie chemaţi de la domiciliu. Curios este faptul că, pînă să se prezinte lucrătorii noştri, au sosit trei autobuze cu lucrători, în civil, de la Bucureşti, despre care ni s-a spus că sînt lucrători de miliţie, securitate şi procurori care au venit să restabilească ordinea. Tot cu această ocazie au fost aduşi primii cetăţeni la sediul unităţii, cetăţeni despre care se afirma că au participat la devastarea celor două sedii […]. Dovedind un curaj ieşit din comun, lucrătorii din Miliţie au boicotat cercetările, au refuzat să cerceteze muncitorii care au fost aduşi la sediul Miliţiei, fapt pentru care s-a hotărît ca toate persoanele să fie cercetate la Bucureşti” (Alexandru Ionaş, fost şef al serviciului cercetări penale din Inspectoratul Judeţean de Miliţie Braşov). „Pe la ora 13 am fost sunat de la serviciu să mă prezint de urgenţă la sediul Miliţiei şi mi s-a spus că a fost devastat sediul Comitetului judeţean PCR Braşov. Cînd am ajuns la Miliţie, am aflat ce s-a întîmplat şi acolo veniseră deja de la Bucureşti cadre care efectuau cercetări. Pe tot parcursul cercetărilor, eu nici în ziua aceea şi nici după [nu am participat la cercetări – lacună în text, n.n.], întrucît în mod intenţionat nu s-a dorit ca ofiţerii şi subofiţerii de la Braşov să facă cercetări” (Victor Iordache, fost şef al serviciului de pază şi ordine). „Ştiu că ancheta a fost condusă de ofiţeri din Inspectoratul General al Miliţiei, ofiţeri de economic, judiciar şi de cercetări penale, cu care nu am avut tangenţă şi nu îi cunosc. Cei care nu aveam legătură directă cu cazul nici nu aveam voie să ne interesăm de mersul anchetei” (Traian Dîrlău, pe atunci maior, şeful serviciului circulaţie de la Inspectoratul Judeţean de Miliţie ; declaraţiile au fost extrase din M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 396-397, 399, 401-402). Din înşiruirea de mai sus lipseşte numele unui singur ofiţer, pe atunci şef de serviciu în Miliţia braşoveană. În schimb, semnătura sa lizibilă apare la finalul unui tabel nominal al persoanelor cercetate, pe care îl redăm în anexa prezentului volum. Documentul contrazice multe dintre afirmaţiile de mai sus privind „neimplicarea Miliţiei” din Braşov în cercetări, aşa cum o fac şi multe din mărturiile celor anchetaţi…

Au folosit tot felul de metode în timpul anchetei. Formula de adresare era „cetăţene anchetator". Ne spuneau că nu sîntem tovarăşi cu ei, partidul ne educase, ne crescuse, iar noi nu am ştiut să apreciem toate aceste eforturi. Un tip creţ, cu mustaţă, mă punea să mă uit pe nişte fotografii. Îşi lăsa geaca de piele jos, scotea pistolul şi-l punea pe masă. După aceea ieşea din cameră şi revenea după cîteva minute crezînd că voi lua pistolul, care oricum nu avea gloanţe. Trebuia să mă uit după colegii mei, să-i identific în fotografii. La un moment dat, vine un altul : „Ce faci, bă ? Tu umbli în acte ? " – şi urma bătaia. Am aranjat fotografiile, le-am pus în birou în timp ce intra celălalt : „Bă, te-ai găsit în poze ? " – „Păi, ştiţi că...". M-a luat şi el la bătaie. Eram bătut şi dacă mă uitam în poze, eram bătut şi dacă n-o făceam. Mă întrebau, arătînd tabloul de pe perete : „Bă, ştii cine e ăla ? " – „Ceauşescu" – „Bă, ăla e tovarăşul Ceauşescu, f... mama ta ! ". A luat tabloul din cui şi mi-a zis : „Ţine-l cu nasul ! ". A trebuit să sprijin tabloul lui Ceauşescu pe perete numai cu nasul, pînă cînd n-am mai putut s-o fac şi l-am scăpat pe jos. Nu se spărsese, dar următoarea repriză de lovituri era asigurată. Am fost pus să stau într-un picior în timp ce eram supravegheat de un cîine-lup care stătea în poziţia şezut în faţa mea. Dacă încercam să las piciorul jos, cîinele mîrîia, mă avertiza că se pregăteşte să mă atace.

A urmat ancheta de la Bucureşti. În subsolul de la Rahova mi s-au dat haine de militar peticite şi o bonetă pe cap. Mi-au atras atenţia că nu mă mai numesc Iacob Dănuţ, ci sînt numărul 416 : „Dacă ai uitat o singură dată numărul acesta, eşti mort", aşa că îmi tot repetam în cap cifra 416. Deschideau vizeta, strigau „416", închideau vizeta şi deschideau uşa. În acel interval de 15-20 de secunde trebuia să mă pregătesc pentru anchetă : să mă îmbrac şi să stau în picioare cu faţa întoarsă spre dreapta, pentru a fi văzută. Îmi aduc aminte de o anchetă care se prelungise pînă seara tîrziu. La un moment dat sună telefonul de pe biroul anchetatorului. Acesta ridică receptorul, vorbeşte cîteva minute şi îmi zice : „Ia uite, bă, nevastă-mea nu mă crede că sînt la muncă ! ". A întors telefonul către mine şi a început să mă bată, spunîndu-mi să urlu. Cînd a ridicat receptorul, se auzea cum femeia rîdea. „Ei, te-ai convins ? " – şi a închis telefonul.

Pe toată perioada anchetei reuşisem să nu mai dau nici un nume nou, altele decît cele pe care deja le declarasem la Braşov. Recunoscusem că am participat, dar nu mai dădusem nici un alt nume în afară de cele ştiute de ei. Într-o cameră în care se afla un ofiţer mai în vîrstă şi care îmi făcea portretul psihologic, mi-au spus că mama şi soţia mea sînt deja arestate şi că numai prin declaraţiile mele le mai pot salva. Totul era regizat, pentru că eu eram considerat în continuare o persoană necooperantă[165]. Scrisesem că am spart şi distrus lucruri din birourile

165. Pentru a reuşi performanţa de a nu „coopera" cu anchetatorii, Dănuţ Iacob devenise puternic introvertit, dintr-o persoană extrem de sociabilă şi comunicativă cu cîteva zile în urmă. Unul dintre colegii de celulă, Dumitru Broască, afirmă că Iacob era liniştit, dar „comportarea lui în loc să mă liniştească, mă înspăimînta. Liniştea care ne înconjura simţeam că aduce un dezastru" (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 162).

Comitetului judeţean de partid, dar nu a fost de ajuns. M-au trimis la „bicicletă", o cameră rece şi întunecoasă, pe ai cărei pereţi curgea întotdeauna apă. În acea cameră umedă m-au dezbrăcat la chiloţi şi m-au încătuşat de o verigă într-o poziţie în care numai vîrfurile de la degetele picioarelor mai atingeau pămîntul. Am stat acolo suficient timp, nu ştiu, nu pot să-mi dau seama cît, iar la un moment dat mi-am pierdut şi cunoştinţa. Din cauza durerilor, foamei şi bătăilor, n-am mai rezistat. După ce am fost scos de la „bicicletă", pînă să fiu adus în cameră am fost însoţit de un ofiţer, cred că era colonel, pentru că avea trei stele mari, şi introdus într-o cameră capitonată în roşu. Am stat acolo preţ de un minut, după care s-a deschis cealaltă uşă a ei şi am ieşit. Mă însoţeau în celulă, unde m-au lăsat vreo jumătate de oră să mă refac, în aşa măsură încît să fiu capabil să semnez declaraţia finală, cea în care spuneam că sînt de acord să suport cheltuielile, sînt de acord cu orice pedeapsă pe care o voi primi şi că voi încerca, avînd în vedere tinereţea mea, să mă reabilitez şi să fiu un sprijin partidului. Era o declaraţie-angajament la finalul căreia, culmea ironiei, scriam că nu am dat-o sub presiune sau fiind constrîns[166].

166. Aceste mijloace de tortură, ca şi altele pe care le relatează alţi anchetaţi, nu diferă de arsenalul utilizat de poliţia politică comunistă în România anilor stalinismului. În arhivele fostului Comitet Central al Partidului Comunist Român s-a păstrat un document clasificat „strict secret", din 1 noiembrie 1967, care trece în revistă aşa-numitele „metode necorespunzătoare" folosite înainte de 1964 de către anchetatorii Securităţii. Acestea au fost clasificate în document în patru categorii, după cum urmează :
    1. folosirea bătăii, subalimentaţia prelungită şi tortura, în scopul obţinerii de declaraţii acuzatoare ;
    2. presiuni morale pentru constrîngerea anchetaţilor să declare ceea ce li se impunea ;
    3. falsificarea unor declaraţii date de cei anchetaţi şi folosirea de scrisori plastografiate pentru a obţine recunoaşterea unor fapte ;
    4. redactarea unor declaraţii în lipsa anchetaţilor sau consemnarea unor răspunsuri ireale, pe care anchetaţii erau constrînşi să le semneze.

    Tortura morală a fost preponderentă atît în cursul anchetelor, cît şi pe parcursul detenţiei, iar cea fizică era doar un adjuvant al unei stări de presiune permanent menţinute. Lena Constante, spre exemplu, fostă deţinută în „lotul Pătrăşcanu", membră de partid, declara în faţa unui oficial al Comitetului Central în 1967 următoarele : „Am fost ameninţată cu arestarea părinţilor mei, domnul anchetator scriind ordinul în faţa mea, dînd şi un telefon şi spunînd că-mi dă timp de gîndire pînă a doua zi dimineaţa. Îngrozită la gîndul arestării acestor bătrîni, mi-am spus că trebuie să duc minciuna pe drumul dictat de anchetă". Falsificarea declaraţiilor în anchete sau obligarea deţinuţilor să semneze declaraţii cu fapte ireale, dar care trebuiau să justifice noi arestări dublau efectele torturii morale, prin crearea sentimentului de culpabilitate faţă de cei incriminaţi prin aceste falsuri. Anchetele, în ansamblul lor, erau de fapt nişte scenarii deja scrise, în care anchetatorii erau siliţi să-şi joace rolurile : „Faptele erau astfel repartizate pe fiecare arestat, încît ele dădeau tabloul unei acţiuni organizate, antipartinice şi antistatale – sau, în cazul anchetatorilor lotului manifestanţilor braşoveni, huliganice. Şeful anchetei formula atît întrebările, cît şi răspunsurile pentru fiecare arestat în parte, din birou", relata un fost anchetator al Securităţii. Problema care trebuia rezolvată consta în obţinerea confirmării acestor vinovăţii prestabilite. În acest scop, se recurgea la mijloacele de tortură fizică, a căror prezentare acoperă zeci de mii de pagini

Dimineaţa, după ce s-a dat deşteptarea, stăteam aliniaţi cu toţii. Se organizau şi era forfotă mare, pentru că urma să ne îmbarce în autocare şi să ne întoarcem la Braşov. Coloana era formată din trei autocare, însoţite de numeroşi soldaţi înarmaţi cu pistoale-mitralieră. La Braşov am fost debarcaţi în sala de şedinţe a Miliţiei, la ultimul etaj. Acolo ne-au aliniat, a venit gen. Mihalea, unul micuţ, şi ne-a întrebat pe fiecare dacă ne-am recuperat bunurile. Ţin minte că mie îmi lipsea legitimaţia şi 100 lei. I-a zis însoţitorului meu, cpt. Dulgheru, să-mi dea banii – acesta s-a executat imediat. Ne-au dus pe fiecare acasă, cu cîte un însoţitor care ne-a pus în vedere că trebuia să ne pregătim pentru a doua zi, să avem haine decente şi să ne hrănim. Urma procesul. Au fost unii dintre noi care stăteau la cămin şi-au zis că nu au unde să facă baie, nu au ce mînca – şi i-au dus la hotelul partidului. Pe mine, cpt. Dulgheru m-a urcat într-o Dacie şi am fost dus acasă. A deschis uşa şi a intrat în casă, direct, fără să sune. Nu-mi dădeam seama cum arătam, nu avusesem posibilitatea să mă uit în oglindă pînă atunci, dar am văzut-o pe maică-mea cum striga : „Alecule ! Alecule ! ". Credea că a intrat cineva străin în casă şi se speriase. După care se uita la mine, fără să aibă nici o reacţie. Tata s-a ridicat din pat şi întreba ce căutăm în casă, iar eu am izbucnit în plîns. Nu-mi venea să cred că nu mă recunosc. Au început să plîngă toţi, era o durere acolo… Căpitanul Dulgheru s-a uitat în frigider să vadă dacă am ce mînca şi ne-a spus că revine dimineaţa, să mă ia la proces. „Aranjează-te frumos. Mîine să pui o haină curată pe tine", mi-a zis[167].

---

de mărturii, la care se adaugă şi cele din prezentul volum (vezi Marius Oprea, „Tortura în România anilor '50", în *Analele Sighet*, nr. 8, Bucureşti, 2000, culegere de studii editată de Fundaţia Academia Civică, citată în continuare M. Oprea, „Tortura…").

167. În declaraţia dată de Dănuţ Iacob pe 6 decembrie la Asociaţia „15 Noiembrie 1987" (document păstrat în arhiva Asociaţiei), acesta dă mai multe amănunte despre anchetatori şi mai puţine despre „tehnicile" folosite de aceştia : „În ziua de 18 noiembrie 1987 am fost arestat de la domiciliu de către trei persoane şi dus la Miliţia din Braşov, unde urma să fiu anchetat pentru evenimentele de la 15 noiembrie 1987. În prima fază am fost anchetat şi bătut de un individ cu părul creţ, brunet, înalt, slab, în vîrstă de 30-35 de ani ; am aflat că are gradul de căpitan, deoarece ne-am întîlnit şi la sediul Poliţiei Vîlcea, unde mai tîrziu am fost deportat. Am mai fost anchetat de unul mic, gras, păr şaten, 1,60 m, care îi cam bătea pe toţi cei aflaţi la anchetare în stare de detenţie, şi de cpt. Dulgheru". Însoţindu-l acasă din ordinul lui Mihalea şi probabil supărat pentru pierderea a 100 lei pe care nu prea avea cum să-i deconteze, acesta „m-a bătut şi înjurat, spunîndu-mi : *Ce vrei, mă ? Să mori în puşcărie ?* La Bucureşti m-a anchetat şi bătut unul înalt, brunet (ţigan), cu mustaţă, slab, 30-35 de ani, care şi acesta ne cam bătea pe toţi, şi de unul înalt, solid, cam 25-30 de ani ; şi acesta îi bătea pe fiecare, ca să scrie tot ce voia anchetatorul, pentru a putea fi acuzaţi de huliganism şi nu politic. Toate aceste bătăi le luam sub diferite forme, ori să spun cine a organizat greva şi mitingul, cine era omul cu cască albă pe care ei îl credeau capul mişcării, sau ce a făcut unul sau altul pe care îl cunoşteam şi puteam da declaraţie ca martor împotriva lui, sau mă puneau să scriu tot felul de lucruri pe care eu nu le făcusem, dar acolo trebuiau recunoscute obligatoriu". Sintetizînd „mersul" anchetei, Dănuţ Iacob ne-a declarat : „În prima fază ne băteau să declarăm că am strigat *Jos comunismul !* , iar în a doua fază ne băteau să nu mai scriem asta şi să povestim fiecare ce am distrus".

„Lasă, îţi arătăm noi ţie demonstraţie!”

Marius Boeriu

Ancheta de la Braşov[168] a fost mai dură. Am fost bătut de la ora 17, momentul arestării[169], pînă la ora 12 noaptea. În tot acest timp nu am dat decît o singură declaraţie, în care am povestit ce am făcut în ziua de 15 noiembrie[170]. Se ocupau de mine doi ofiţeri de miliţie, îmbrăcaţi civil, bănuiesc că erau din Bucureşti, nu erau din Braşov. Ancheta din Bucureşti era mai mult o anchetă psihică, bătăile erau nesemnificative. Acolo, cînd îţi aducea mîncarea, automat îţi spuneau să te pregăteşti pentru anchetă. Cînd te întorceai, nu mai aveai nici hrana aia, arpacaşul pe care ţi-l dădeau. Îl luau cît stăteam în anchetă. O oră, două, trei ore cît dura ancheta, cînd mă întorceam nu mai era nimic. La un moment dat, nici nu mai aveam idee dacă e zi sau noapte, fiind şi celula foarte întunecoasă – nu ştiam nici ce dată mai e, cîte zile au trecut de cînd sînt arestat. Cred că erau foarte surprinşi de ceea ce s-a întîmplat pe 15 noiembrie – pur şi simplu nu le venea să creadă că nu a fost o revoltă organizată. Îi interesa foarte mult cine este capul, relaţii externe, influenţe vestice. Nu le venea să creadă că a fost o mişcare spontană.

Eu am avut o cerere de învoire făcută maistrului meu pentru data de sîmbătă 14 noiembrie şi luni 16 noiembrie. Din cauza acestei coincidenţe, anchetatorii încercau să mă determine să recunosc ceea ce era neadevărat: mi-am luat sîmbătă liber ca să mă pregătesc pentru demonstraţie şi luni ca să pot să dispar. A fost o simplă întîmplare, o coincidenţă. Am fost supus la atîtea presiuni fizice şi psihice, încît, la un moment dat, începusem să cred că e adevărat ce spun ei. Eram considerat unul dintre organizatorii evenimentului. Chiar ministrul de Interne Tudor Postelnicu a intrat în biroul unde eram anchetat şi mi-a pus pistolul la cap, spunînd că ne împuşcă cu mîna lui pe toţi, în faţa Comitetului judeţean de partid, dacă nu zic cine a organizat toată manifestaţia[171]. Toată lumea stătea în

168. Vezi detalii biografice despre Marius Boeriu şi impresia sa despre revolta din 15 noiembrie 1987 la nota 33.

169. Care s-a petrecut pe 16 noiembrie 1987. Boeriu a declarat că a fost atunci arestat de col. Mureşan de la Braşov, însoţit de doi subofiţeri.

170. Iată cum relata Boeriu, într-o declaraţie consemnată de M. Arsene (*op.cit.*, II, pp. 115-116), anchetarea sa la Braşov: „Ancheta a durat pînă la 12 noaptea. În tot acest timp am fost obligat să execut tot felul de munci, dacă le pot numi aşa. Să stau într-un picior fără să mă mişc, să stau pe vine şi, stînd pe vine, să ţin un creion la verticală pe masă, cu barba. Ore în şir, cu asemenea torturi. Nu ştiu cine ar fi rezistat, dar interveneau ei cu pumnii şi cu picioarele. Atunci mi-am dat seama că multe filme sînt inspirate din realităţi şi toate aceste realităţi le-am simţit pe pielea mea. Am văzut ura şi dispreţul în ochii lor, în mîini şi în picioare. Tot ceea ce făceau, făceau din plăcere. Şi un animal feroce care te hăituie, la un moment dat te abandonează. Dar ei continuau, continuau...”.

171. A fost, probabil, momentul în care „teoria conspiraţiei legionare” pe care o acreditase Ceauşescu şi încerca să o probeze Postelnicu începuse să se năruie, trecîndu-se la documentarea noii acuzaţii, aceea de huliganism (vezi nota 149).

picioare, erau mai mulţi anchetatori şi toţi erau în picioare. A intrat vijelios, a stat trei minute. I-am zis că nu ştiu şi a plecat.

Eu fusesem duminică la serviciu şi participasem la demonstraţie. De acolo am plecat acasă, i-am povestit tatălui meu bucuros, fericit ce-am făcut noi. Mi-a zis: „Bine, bine, dar o să vedeţi urmările mai tîrziu!". Exact aşa s-a şi întîmplat. Cînd m-au arestat eram liber, eram acasă. Am dat telefon la serviciu să vorbesc cu cineva, care mi-a zis: „Vezi că-i gravă! Te caută şi pe tine". În acel moment eram îmbrăcat şi m-am gîndit să fug. N-aveam idee unde, dar voiam să fug, să plec de acasă. Am deschis uşa, dar deja erau trei ofiţeri de miliţie în civil care mă aşteptau. M-au luat ca din oală, m-au băgat în dubă şi direct la Miliţie. Bineînţeles că nu mi-au zis că mă arestează pentru ce s-a întîmplat pe 15 noiembrie. Mi-au spus o poveste cu mama care lucra în Poiana-Braşov şi că trebuie să dau o declaraţie despre ce relaţii are ea cu turiştii străini. La sediul Miliţiei am fost întrebat pe scări: „Ştii pentru ce eşti aici?" – „Da". Eram conştient pentru ce. „Pentru ce?" – „Pentru ce s-a întîmplat ieri". Şi atunci au început să mă bată chiar pe scări. Am fost ţinut pe scări vreo oră, pentru că nu găseau nici un birou liber: toate erau pline – erau ocupate cu colegi de-ai mei, care erau anchetaţi. Se auzeau ţipete, urlete. Şi continuau să mă bată pe scări: „Lasă, îţi arătăm noi ţie demonstraţie!".

Prima oară cînd am avut o singură persoană în cameră mi-am dat seama că era informator al Securităţii, pentru că tot încerca să mă tragă de limbă. Îmi povestea că e acuzat de subminarea puterii de stat, că lucrase la o fabrică de încălţăminte şi a trimis nişte încălţăminte cu pielea putrezită pe la export. „Tu ce-ai făcut? Dar cine a organizat toată treaba?", mă tot întreba. Eu îi povesteam, oricum ce-am povestit la anchetă îi povesteam şi lui, altceva nimic, nici n-aveam ce să-i povestesc în plus. După aceea au încercat altă metodă. M-au mutat cu un criminal în cameră. Unul de prin judeţul Covasna, care tăiase gîtul cuiva. Cînd mă scoteau la anchetă îmi spuneau: „Vezi, ai grijă că ăla care stă în cameră cu tine e un criminal". Cam în felul acesta încercau ei să mă intimideze. La un moment dat, la finalul anchetelor, mi-au pus în faţă un angajament pe care trebuia să-l semnez. Prin el îmi asumam responsabilitatea daunelor produse şi spuneam că voi accepta să plec acolo unde voi fi trimis. Eu n-am vrut să semnez declaraţia, iar anchetatorul, mr. Cocean, un tip foarte bine făcut, m-a luat într-o serie foarte puternică de lovituri[172]. N-am avut încotro, n-am mai rezistat şi am semnat declaraţia respectivă. Apoi au urmat procesul şi deportarea[173].

172. Marius Boeriu susţine că l-a revăzut pe mr. Cocean, cel care l-a bătut la Bucureşti după Revoluţie, cu gradul de colonel şi în noua sa calitate de comandant al unităţii militare de jandarmi de lîngă întreprinderea braşoveană „Rulmentul". Aceasta nu este decît fosta unitate USLA, cea care a participat la reprimarea revoltei din noiembrie 1987.

173. Amănunte despre deportarea lui Marius Boeriu în capitolul următor.

„Ai spart candelabrul de la Judeţeană”

Aurel Hoszu

În ancheta de la Braşov n-am fost niciodată în aceeaşi cameră. Cînd mă scoteau din beci, mă băgau de fiecare dată în altă încăpere. Dacă se întîmpla să fiu scos din celulă pentru a intra la interogatoriu şi mă întîlneam cu vreun coleg pe culoar, automat ne întorceau cu faţa la perete, ori pe unul, ori pe celălalt. Nu trebuia să ne privim faţă în faţă – le era frică să nu ne facem semne. La Bucureşti, mă ancheta cineva căruia îi ziceau „maiorul” : era îmbrăcat civil şi avea un defect fizic, era şchiop, nu mergea bine. Nu mai ştiai cînd era zi sau cînd era noapte. Bastoane de cauciuc la talpă şi pe urmă eram pus să scriu declaraţiile. Şi eu scriam în declaraţie ce făcusem, mai bine zis ce văzusem. „Nu-i bine ! Alta ! ” Mă loveau peste palme pînă nu mai puteam să ţin pixul. Îi interesa cine a condus revolta, cine era organizatorul. „Ai spart candelabrul ! Trebuie să scrii că ai spart candelabrul de la Judeţeană ! ” – „Cum să scriu, domnule, cum să scriu dacă nu l-am spart ? ! ”[174]

„Cînd au vrut să mă excludă din UTC, nimeni nu a ridicat mîna”

Eugen Tudose

Am fost impresionat[175] în momentul cînd oamenii au început să cînte *Deşteaptă-te, române !* Am văzut destule persoane care au început să plîngă. Eram în stradă din cauza condiţiilor pe care nu le mai puteam suporta, ne era frig, trăiam cu raţii la alimente şi nu puteam să spunem nimic. Acela a fost momentul în care am început să ne dăm seama că, de fapt, noi facem cu mult mai

174. Date biografice despre Aurel Hoszu şi informaţii cu privire la participarea sa la manifestaţia din 15 noiembrie 1987, care i-a adus o condamnare de 2 ani şi 6 luni, în capitolul anterior.

175. Eugen Tudose, fiul lui Vasile şi al Ioanei, s-a născut la 3 iulie 1960, în Sibiu. La data revoltei era lăcătuş la secţia 410 şi secretarul UTC al acestei secţii. Participarea la manifestaţia din 15 noiembrie 1987 – cu toate că, pe parcursul ei, a încercat să-şi tempereze colegii care trecuseră la distrugeri (vezi mărturii în capitolul anterior) – i-a atras o condamnare de 1 an şi 6 luni, poate numai pentru că fusese secretar UTC, iar partidul avea nevoie şi de exemple negative, prin care să arate unde duce „lipsa de vigilenţă revoluţionară”. A fost deportat la Pogoanele, judeţul Buzău. Este unul dintre puţinii asupra cărora nu s-au făcut presiuni fizice, după cum declară, iar despre cele psihice vorbeşte în mărturia de faţă.

mult. Îmbrăcam toată demonstraţia într-o haină socială, dar şi politică. După ce oamenii au cîntat *Deşteaptă-te, române !* , au strigat şi „Jos Ceauşescu ! ”, „Jos comunismul ! ”…

În seara zilei de 16 noiembrie, fiind transportat cu duba împreună cu circa 25 de persoane legate cu cătuşe cîte doi şi într-o căldură insuportabilă, cineva a lansat zvonul că pe serpentinele de la Predeal – Sinaia ne vor debarca şi vom fi executaţi. Ne era teamă[176]. Totul se năştea din teamă. Foloseau tot felul de metode pentru a ne intimida şi a ne determina să recunoaştem că nu mai sîntem muncitori care revendică o serie de condiţii mai umane, ci nişte huligani care distrugem, spargem, dăm foc. Pentru ei, eram vandali. Nu am declarat niciodată că ştiu pe cineva care a spart sau a distrus bunuri. La ce se aşteptau ? Într-o asemenea manifestaţie şi mai ales cu atitudinea sfidătoare a unui primar [Dumitru

176. Despre efectele devastatoare ale călătoriei la Bucureşti asupra psihicului celor arestaţi, Marius Boeriu (vezi M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 116-117) are o mărturie emoţionantă : „Drumul a fost groaznic, deoarece fiind mulţi în dubă, simţeam că nu mai este aer şi ne lăsam jos, cît mai aproape de podea, pentru a putea respira. Din cauza căldurii şi pentru că eram mulţi, s-a format condens şi din tavan mereu picura. Cătuşele de la mînă ne strîngeau dacă te mişcai mai brusc şi, cum şoferul de pe dubă frîna mai mereu, la un moment dat îmi dăduse sîngele la mîna unde eram prins. Eram speriaţi, dar fiind toţi acolo, parcă eram mai uniţi ca niciodată. La un moment dat, cineva spusese că vom fi duşi undeva să fim împuşcaţi. N-a fost să fie aşa, dar nu ştiu dacă a fost o pură întîmplare sau ceva programat să ne sperie, dar pentru nu ştiu cît timp duba s-a oprit, nu ştiu de ce. Aşteptam îngroziţi să ne scoată undeva în cîmp şi să ne împuşte ; undeva, în depărtare, se auzeau bătînd clopotele. Nu ştiu dacă am scăpat vreo rugăciune, nu ştiu dacă aş mai putea trăi clipele acelea. Aveam 20 de ani, eram singur la părinţi, dar erau în dubă colegi care aveau copii acasă, soţii şi nimeni nu ştia nimic de noi. Am crezut că viaţa mea se încheie în acel moment şi încercam să îmi derulez în minte tot ce am făcut pînă atunci. Dar duba a plecat cu noi şi am respirat cît de cît uşuraţi. Am fost duşi la Inspectoratul General al Miliţiei Bucureşti şi în fiecare după-amiază, la ora 17, băteau clopotele la o catedrală care se afla lîngă Inspectorat. Îmi reveneau în minte clipele trăite în dubă”. Nu era nimic nou sub soare. Pe acelaşi drum şi în aceeaşi porţiune, înainte de a coborî serpentinele pe Posada spre Bucureşti, se petrecuse cu aproape 30 de ani în urmă o scenă similară, plină de coincidenţe stranii. O altă dubă, de astă dată transportînd şapte condamnaţi la moarte în iulie 1957, membri ai grupului de rezistenţă condus de Ion Gavrilă, s-a oprit în noapte, iar cei dinăuntru aşteptau resemnaţi execuţia. Miliţienii opriseră doar să ia apă, dar au ţinut să transforme această operaţie banală într-o ultimă tortură. Coincidenţele nu se opresc aici. Şase din cei şapte au fost executaţi pe *15 noiembrie 1957*. Unul dintre condamnaţi, doctorul Burlacu, a cărui sentinţă a fost comutată în ultimul moment în muncă silnică pe viaţă, a povestit că, rînd pe rînd, cei scoşi spre a fi executaţi au tuşit în dreptul uşilor celorlaţi : „Era semnalul de rămas-bun”. A urmat „o pauză care nu se mai sfîrşea : îmi aşteptam rîndul. Prelungindu-se pauza (mie mi s-a părut o veşnicie), am bătut în uşă, cerînd gardianului să fiu scos la raport. *Ce vrei, mă ? – Vreau să fiu dus cu ceilalţi din lotul meu !* ”. I s-a răspuns : „*Vei muri cînd vrem noi, nu cînd vrei tu !* ”. Doctorul Burlacu a mai trăit pînă în zilele Paştilor anului 2000 şi a condus Filiala din Braşov a Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici, cunoscîndu-i pe unii dintre participanţii la manifestaţia din 15 noiembrie 1987, dar necunoscînd această stranie coincidenţă pe care o putem observa abia acum (vezi relatarea doctorului Burlacu la Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frîng, dar nu se îndoiesc*, Editura Marineasa, Timişoara, 1995, vol. II, pp. 190-191).

Calancea – n.n.], era firesc să reacţionăm violent. Eram utecist pe atunci. Pe 16 dimineaţa, nu mai ştiu pe la ce oră, a fost convocată o şedinţă UTC pentru a fi exclus din organizaţie. Se organizase în secţie. Venise cineva de la UTC, un activist înrăit. Se enervase şi transpira: „Pentru faptele acestea trebuie să fie exclus din organizaţie. Cine e pentru?" – dar nimeni nu a ridicat mîna. Trebuia să arate că au luat măsuri. Nu puteau să organizeze un proces dacă membrii de partid nu erau excluşi. De fapt, toate acestea nu erau decît formalităţi[177].

„Declaram orice pentru a prinde cîteva ore de somn"

Cristian Zavela

Stăteam la parter[178], dar nu am apucat să intru în casă. Pe casa scărilor, de sus, de la şeful de scară[179], au coborît trei persoane în civil şi unul dintre ei s-a legitimat că ar fi... era subofiţer, din cîte îmi aduc aminte: „Tu eşti Zavela? Ia-ţi buletinul şi vii cu noi". Părea mai dur. Îl ştiu acum, e colonel. L-a arătat la televizor, comentau despre el că a fost cel mai bun judoka la o competiţie a poliţiştilor din Europa. A luat medalia de aur. Acum lucrează tot aici, la Poliţie. Era maior, acum un an sau doi. Au coborît de la şeful de scară şi m-au luat cu totul. Am fost dus la Miliţie şi am dat o declaraţie. Iar spre dimineaţă m-au dus într-o altă încăpere, unde erau colegi de-ai mei: „Hai, că o să-ţi dăm drumul, mai întîi să-ţi găsim buletinul – dar la cine e?". Pînă la urmă nu s-a găsit nici un buletin. Pe 17 noiembrie am plecat la Bucureşti. Din cauza faptului că erau puţine cătuşe, eram nevoiţi să purtăm cîte două persoane o pereche de cătuşe.

M-au stresat mult anchetele – pe mine m-au terminat psihic. Într-o noapte m-au scos de două ori. Imediat după stingere şi după aceea, spre dimineaţă,

177. Este şi motivul pentru care am decis să utilizăm doar fragmentar stenogramele „plenarelor" de partid care s-au succedat vreme de două săptămîni cu „activul de partid" de la IABv. Sub demiterea spectaculoasă în ordinea timpului respectiv, dar care acum pare cu totul lipsită de relevanţă, se încerca mascarea adevăratelor motive ale revoltei muncitorilor braşoveni. Această carte am gîndit-o ca fiind despre oameni şi mai puţin despre instituţii sau întruniri formale, al căror loc se poate afla mai degrabă într-o lucrare istorică de sinteză, deocamdată imposibilă, ca atîtea altele privind istoria comunismului românesc, datorită blocării accesului la arhivele timpului respectiv.

178. Cristian Zavela, condamnat la 2 ani şi 6 luni la locul de muncă pentru participarea sa la revolta din 15 noiembrie (detalii în capitolul anterior), face, ca şi alţi protagonişti ai acestei cărţi, pentru prima oară dezvăluiri mai amănunţite asupra episodului trăit de el atunci.

179. În multe situaţii, aceştia erau racolaţi ca informatori ai Securităţii şi Miliţiei, pentru a ţine sub observaţie toate „mişcările" din bloc. Sub pretextul păstrării la ei a celebrei „Cărţi de imobil", contactarea lor de către securişti sau miliţieni era mult mai uşoară, nu bătea la ochi, iar administratorii aveau, prin natura îndatoririlor lor, posibilitatea să afle orice se întîmplă pe scara unui bloc.

spunîndu-mi că dacă nu scriu, nu mai am timp să mă culc. Spre finalul anchetei, de mine se ocupa lt.-maj. Dincă Valeriu – acum e şeful cercetării penale. Mă servea cu ţigări, dar dacă nu spuneam ce trebuie, mă lovea cu bastonul. Eram lovit la mîini şi la picioare[180] şi voiam neapărat să scap de dureri. Declaram tot ce voia. Nu voiam decît să mă duc la culcare. Lipsa somnului mă făcea să accept orice. Este de necrezut cît de eficientă e tortura de genul acesta. Cred că dacă mai dura vreo două zile, nu ştiu... poate nu rezistam[181].

Declaraţiile pe care le-am scris în arestul de la Bucureşti au fost date prin prisma presiunilor psihologice. Acceptam să declar orice. Drept urmare, în timp ce eu eram anchetat, acasă mi se făceau percheziţii periodic. Au pus sechestru pe mobilă, pe tot ce aveam în casă, iar familia mea era deosebit de stresată. Voiau să găsească ceea ce eu declaram la Bucureşti, pixuri, creioane, stilouri etc., obiecte pe care eu le-aş fi luat din birourile lor. Declaram toate acestea pentru a scăpa de bătaie şi pentru a prinde cîteva ore de somn. Am declarat vrute şi nevrute.

„Ori cu tine, ori fără tine România merge înainte”

Cecilia Jugănaru

Luni am venit la serviciu[182] şi am fost avertizată: „Cecilia, ai grijă că eşti urmărită – taie-ţi părul!”. Era tovarăşul Tăbăcaru[183] cel care mă urmărea, dar nu încerca niciodată să stea de vorbă cu mine. Cu alţii vorbea să afle detalii despre

180. Cel mai des folosită metodă de constrîngere în primele două decenii de represiune comunistă, conform depoziţiilor foştilor ofiţeri de securitate, a fost bătaia la tălpi şi palme. Arestatul era legat de mîini şi de picioare, iar pe sub legături era trecut un drug de fier. Atîrnat de acesta, cel anchetat era bătut cu o curea, pînă la leşin – procedura era numită, cu cinism, de către anchetatori *rotisor* (vezi M. Oprea, „Tortura...”). Anchetatorii din 1987 au renunţat doar la drugul de fier, cerîndu-le pur şi simplu muncitorilor arestaţi să se întindă pe birouri, în vreme ce apelau la „obiectul făcător de minuni”, cum denumea anchetatorul lui Zavela bastonul de cauciuc.

181. Tortura prin lipsa de somn nu era nici ea o noutate: în anii ’50, se atinsese un record de anchetare în ture, care ducea la privarea totală de somn a anchetatului vreme de două zile. Oricum, majoritatea metodelor de tortură fizică şi psihică utilizate asupra celor arestaţi şi anchetaţi pentru a fi participat la revolta din 15 noiembrie 1987 nu diferă, în fond, de metodele Securităţii staliniste (vezi M. Oprea, *Banalitatea răului*..., pp. 332-353).

182. Detalii despre participarea Ceciliei Jugănaru la revoltă, în capitolul anterior.

183. În stenogramele şedinţelor de partid, acest secretar PCR care răspundea de secţia unde lucra Cecilia Jugănaru apare cu numele Tătaru, iar replica sa la „plenarele” de înfierare este deosebit de dură: „Tov. Tătaru îşi exprimă indignarea. Arată că muncitorii de la maşini au fost instigaţi să-şi părăsească locurile de muncă [...]. Personal am fost imobilizat de aceşti indivizi şi obligat să merg cu ei, însă am reuşit să mă eliberez şi să vin în secţie [...]. Nu aduc numai indignarea mea, ci şi a colectivului. Am fost la Comitetul judeţean şi mi s-a făcut părul măciucă. Cum să calificăm pe cei care profanează steagul? [activistul se referă la steagul

mine, dar cu mine nu. Miercuri, 18 noiembrie, am ajuns acasă pe la ora 15.30. La ora 18 a sunat soneria : doi indivizi solizi îmi spuneau „tovarăşa Jugănaru, veniţi cu noi. Sînteţi invitată la Miliţie, să daţi o declaraţie". Prima dată cînd am intrat într-un birou am văzut că înăuntru se afla un tip de vreo 50 de ani[184]. Eram îmbrăcată în salopetă. Am dat bună ziua, dar domnul m-a primit cu o palmă atît de puternică, încît acum am timpanul spart. Mi-a spus foarte pe scurt ce trebuie să fac : „Noi îţi dictăm şi tu scrii". Am încercat să-i explic, să-l fac să înţeleagă faptul că eu scriu ceea ce am făcut, nu ce vor ei. Au început să vorbească urît, să mă înjure, şi am mai primit o palmă. După două ore de discuţii în cabinet, am fost preluată de lt. Marin [al doilea anchetator – n.n.], care mi-a arătat o poză unde eram cu spatele, deci mi se vedea doar părul. Puteam să neg, dar am recunoscut. În jurul orei 21 a fost adus în birou un copil. Bătut, cu palmele umflate, de-abia mergea. În momentul în care a intrat, mi-au zis să mă întorc cu faţa şi l-au întrebat pe copil dacă mă recunoaşte : „N-am văzut-o pe doamna în viaţa mea". Cred că avea vreo 15 ani. Un copil arestat cu geanta de şcoală pe umăr. „Doamnă, nu v-am văzut, dar am fost pus să declar că da, mi-au spus ce să scriu."

După patru zile de anchetă în Braşov, am fost ridicată şi dusă la Inspectoratul General al Miliţiei din Bucureşti. Din acel moment am rupt orice legătură cu familia. Cred că e prima dată cînd spun că am fost bătută în Bucureşti – nu am recunoscut niciodată[185], nici soţului, nici colegilor nu am spus cîte palme şi bastoane am putut să primesc. Eram şi gravidă şi le-am spus să nu mă mai bată. Au zis că mint şi nu mai conteneau să mă facă „tîrfă". Spre final, am nimerit un anchetator, Dumnezeu să-i dea sănătate, din Tîrgu-Mureş. El a fost singurul care m-a crezut. Îmi era rău, nu puteam să mănînc decît coaja de la pîine. În seara cînd ne-au eliberat, am fost chemaţi într-o sală mare, îmbrăcată în catifea roşie. Pe rînd, eram întrebaţi dacă vrem să plecăm acasă şi dacă mai avem de gînd să ne revoltăm. Erau numai persoane importante acolo : „Gata, te duci acasă, dar să fii cuminte. Dacă scoţi o vorbă şi spui la cineva prin ce ai trecut, iar vei fi arestată şi nu mai scapi. Te împuşcăm. Ori cu tine, ori fără tine România merge înainte".

---

roşu cu secera şi ciocanul, singurul steag profanat – n.n.] Au văzut copiii. Ce au avut de învăţat ? Să crească spiritul de vigilenţă. Să oprim în faşă orice manifestaţie. Aveau banderolă galbenă pe mînă, vandalii ! Cum de nu am putut să-i oprim ? " (procesul-verbal al şedinţei cu activul de partid din întreprindere, prezidată de fostul prim-secretar pe judeţ Ion Radu, desfăşurată chiar în după-amiaza zilei de 15 noiembrie 1987, document aflat în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987"). Deşi notate telegrafic, cuvintele secretarului de partid Tătaru, care probabil a turnat o mulţime de muncitori la Securitate, relevă o elocventă „mînie proletară".

184. Pe care Cecilia Jugănaru îl mai descria, pe 3 decembrie 1990, într-o declaraţie dată Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", ca avînd „circa 1,60 m, cu chelie, brunet, care mi-a vorbit foarte vulgar. M-a lovit, m-a tras de păr şi mi-a vorbit foarte urît".

185. În declaraţia din 3 decembrie 1990, Cecilia Jugănaru afirma : „Am fost dusă la Bucureşti în condiţii neomeneşti. Aici am stat opt zile. Nu am nimic de obiectat în legătură cu cele întîmplate la Bucureşti, adică nu am fost bătută, maltratată, dar în schimb anchetele durau 23 din 24 de ore".

După ce ne-a dat drumul, a doua zi m-am prezentat la serviciu. Întîmplător, m-am întîlnit cu secretarul de partid din secţia 530, care a început să strige: „Fugiţi, e recalcitranta, nu o băgaţi în seamă, nu staţi pe lîngă ea, evitaţi-o!". Toată lumea mă ocolea. După trei zile am fost chemată la Personal şi am fost anunţată că mi s-a desfăcut contractul de muncă cu articolul 130 litera I, pe motiv că am părăsit locul de muncă în data de 15 noiembrie 1987. Aşa am ajuns să lucrez la Întreprinderea Mecanică. Mi s-a diminuat salariul, mi s-au tăiat drepturile de vechime, eram o nouă angajată. Începea o etapă nouă în viaţa mea, cea mai neagră perioadă.

„Am avut tăria să-mi asum responsabilitatea"

Werner Sommerauer

M-au arestat[186] pentru că am fost recunoscut de muncitorii din coloană care au fost arestaţi. Într-un fel, am fost trădat. Au venit la uşă, dar n-am deschis pentru că, în urmă cu o seară, făcusem o petrecere cu vecinii: fusese ziua fetei mele, iar masa nu era încă strînsă. Eram conştient că la mine vin. S-au dus şi la vecini. Cîţiva tineri erau deja arestaţi şi unul dintre ei declarase în anchetă că am fost prezent în centru. La anchetă am fost pus faţă în faţă cu el şi m-am răstit la el, i-am spus că e laş şi că şi-a asumat o responsabilitate, din moment ce a ieşit în stradă. Şi eu am fost şi am strigat „Jos Ceauşescu!" şi am tăria să recunosc.

[Într-o altă relatare, Sommerauer afirmă că anchetatorii de la Braşov s-au purtat frumos cu el, dar de aici a fost transportat la Bucureşti pe 17 noiembrie, într-o dubă, cu lanţuri la picioare – n.n.]

[La Bucureşti], căpitanul care mă ancheta mi-a pus pistolul în gît în faţa lui Ristea Priboi. Nici Priboi nu s-a lăsat mai prejos: m-a lovit peste palme, m-a întins pe masă şi m-a lovit peste tălpi atît de tare, încît îmi crăpaseră tălpile de la pantofi. Mă considerau unul dintre organizatorii evenimentului şi pentru că fusesem deja luat în urmărire de către ei, dar şi pentru că eram radioamator. S-a crezut că eu am fost cel care a transmis în Occident informaţiile despre mişcare, dar se înşelau. Aveam autorizaţie de radioamator după ce absolvisem nişte cursuri, era un hobby de mic copil. Ei au crezut că de la mine au plecat informaţiile către Occident, dar eu aveam numai recepţie – 5088 era indicativul meu, Ildiko 6. La percheziţie mi-au distrus toată aparatura, trîntind-o de pămînt[187].

186. Vezi în capitolul anterior detalii privind implicarea lui Werner Sommerauer în revolta de la 15 noiembrie 1987, care i-a atras o condamnare de 3 ani la locul de muncă.

187. În aceste circumstanţe, dată fiind natura funcţiei lui Ristea Priboi la data respectivă, poate fi plauzibilă implicarea sa în anchetă – pentru a afla dacă Sommerauer a fost calea prin care s-au transmis informaţiile la „Europa Liberă".

Pe Ristea Priboi l-am văzut prima dată în timpul anchetelor din Bucureşti. A intrat în birou şi i-a spus anchetatorului să înceteze ancheta, pentru că „generalul" îi cere rapoartele. Îmi spunea: „Fir-ai al dracului, tu vrei statut [de] politic? De ce nu aţi ieşit sîmbătă, de ce nu aţi ieşit luni, n-ar mai fi fost nici o problemă". De fapt, cele mai crunte bătăi le-am îndurat la Bucureşti – mi se închegase sîngele şi îmi era frică să nu urce cheagurile către inimă. Eram numărul 199, nu-l pot uita nici o clipă, şi stăteam în camera 22. Dar tot pe nume mă strigau şi nu erau în stare să-l pronunţe. Le plăcea să te scoată la anchetă nedormit. Te duceau încelulă, credeai că ai în sfîrşit un răgaz de odihnă, dar veneau să te cheme după numai cîteva minute. Eram anchetat 24 de ore din 24, iar ei lucrau în trei schimburi. Îmi aduc aminte că unul dintre ei obişnuia să vină beat: era căpitan şi cred că se recomandase cu numele de Călan[188]. L-am auzit într-o seară, cînd discuta cu cineva pe hol. L-au întrebat ce caută acolo şi a răspuns: „Am venit să mă distrez". Se distrau cu noi. Chiar Vlad Iulian mi-a dat o palmă peste ceafă – mi-a spus că sînt fascist şi m-a întrebat: „Ce cauţi aici, de ce nu pleci dracului în Germania?". Nu voiam să plec, aici copilărisem şi mă consideram cetăţean român[189].

Cred că am dat vreo 60 de declaraţii în perioada asta. Dar ce am scris, nu mai pot să spun. Pentru că vedeam în ceaţă, auzeam foarte prost, nici nu mai ştiam pe ce lume mă aflu. Căpitanul Călan, la un moment dat, scosese un pistol din seif. Era un pistol nichelat, cu butoiaş. Şi s-a aşezat la masa de alături. Îl vedeam în ceaţă, dar nu m-am putut abţine să nu-i spun: „Hai, domne! Trage o dată! Nu mă mai chinui!". A apăsat pe trăgaci, am auzit ţăcănitul pistolului îndreptat înspre mine şi apoi tot el a zis: „Păi ce, crezi că sîntem chiar criminali?" – „Da. L-aţi omorît pe Gheorghe Ursu şi l-aţi ars, ca să nu rămînă urme!" – „Păi de unde ştii?" – „Ascult «Europa Liberă»!". Gen. Nuţă mă tot întreba de ce am ieşit în stradă. Am încercat să-i explic: trăim fără curent electric, fără mîncare, fără căldură... „Bă, cînd eram ca dumneata, eu mîncam pîine de mei şi mergeam entuziasmat!", mi-a răspuns[190].

---

188. Pe care îl descrie ca fiind „puţin chel, la 1,70 m înălţime, circa 45 de ani" şi îl acuză că l-ar fi bătut bestial în cîteva rînduri, la tălpi şi la palme. Între anchetatori mai menţionează „unul care era şchiop, iar altul care făcea filosofie în întrebări", dar care nu l-au bătut.
189. Pe 28 noiembrie 1990, Sommerauer susţine că l-a recunoscut pe Iulian Vlad din momentul în care s-a difuzat celebra casetă cu „Noaptea generalilor" şi că şi acesta „m-a bătut pînă la leşin", dar acest din urmă aspect nu este reluat în interviul pe care ni l-a acordat, în care apare, în schimb, identificat Ristea Priboi – tot în urma apariţiei televizate a acestuia, ca persoană publică.
190. Despre deportarea sa, Werner Sommerauer relata pe 28 noiembrie 1990 următoarele: „În urma înscenării procesului, eu am fost deportat la Tulcea". Aici a fost permanent controlat de col. Poteică, şeful Miliţiei judeţene, col. Colnăr, şeful Miliţiei economice judeţene, cpt. Bozoghevici Ioan, din partea cărora, spune, „am avut un tratament de înţelegere şi umanitar". Mai mult, „la un mic concediu, cpt. Bozoghevici m-a ajutat să pot veni în Braşov, în luna iulie 1989, însă la Miliţia Braşov am fost primit de mr. Chiţu, care m-a înjurat foarte ordinar, obligîndu-mă ca din două în două zile să mă prezint la control, fiind ţinut pe culoarul Miliţiei, fără să pot sta clipele [de concediu] cu familia". Sommerauer mai relatează încă două episoade

„Eşti o cantitate neglijabilă”

Florin Postolachi

Am ajuns acasă[191] şi aveam un video la mine, al lui Eugen Tudose. Ne uitam la nişte casete cînd a venit mama, să-mi spună că mă caută patru miliţieni. „Vii cu autobuzul sau luăm maşina? Fugi?” – „Unde să fug?”, i-am întrebat. Şi m-au luat cu troleibuzul pînă la Miliţie. Primul meu anchetator a fost un căpitan de la Bucureşti, blond, care nu mi-a dat nici o palmă. Mi-a spus de la început: „Prietene, eu o să încerc să te salvez!”. Dar din cauza lui am luat bătaie. La un moment dat m-a pus să dau o declaraţie. Eu stabilisem cu Eugen Tudose un anume format al declaraţiilor noastre. Să nu spunem nimic despre Bencze Deneş[192], iar despre noi că nu am fost nicăieri, pentru că ne-am uitat la video. Mi-a luat declaraţia şi a plecat să o confrunte cu cea dată de Eugen Tudose. În lipsa lui a venit altul, care a început să mă bată. Avea un prosop legat de jur-împrejurul capului, îşi ţinea mandibula cu el şi zicea că i-am rupt eu falca, în timpul manifestaţiei. După ce m-a bătut şi m-a tot dat cu capul de birou, a plecat. În cîteva clipe îşi face apariţia căpitanul cel blond, care mă întreabă ce s-a întîmplat cu mine. „Păi, m-a bătut unul!” I-am zis cine şi s-a dus după el. În timp ce îl căuta, a intrat în cameră cel care era căutat, mă leagă de un belciug aflat în perete şi mă loveşte în ficat: „A, te-am bătut, f... Dumnezeii mă-ti!”. A plecat, a venit celălalt, dar eu nu mai ziceam nimic. Mi-am dat seama că sînt înţeleşi. Unul pleca şi celălalt mă bătea. M-a întrebat dacă a mai venit bătăuşul şi i-am spus că nu. Mi-a spus să scriu o declaraţie care să fie conformă cu cea a lui Eugen Tudose, a plecat şi iar am fost bătut de cel după care se tot ducea în lipsa lui şi pe care niciodată nu-l întîlnea. Căpitanul nu m-a lovit, dar s-a jucat tot timpul cu mine. A venit, mi-a spus că rezolvă el să fiu trimis acasă şi chiar

interesante. Primul este legat de anchetarea sa la Bucureşti, cînd „un procuror tînăr, înalt, căruia i-am arătat condiţiile ce ne-au scos în stradă, mi-a răspuns foarte respectuos, oftînd, că mă înţelege, *însă...*”. Cel de-al doilea este legat de deportarea sa la Tulcea, unde a fost „pus în supravegherea şi urmărirea tovarăşului maior de securitate Neacu Ioan, care nu m-a bătut, însă prin informatori m-a ţinut sub teroare psihică”. Este probabil vorba de fostul ofiţer de securitate Florian Nencu, pensionat la limită de vîrstă în 1995, cu gradul de colonel. După pensionare, el a lucrat ca şef al agenţiei locale Gelsor, reuşind o lovitură de afaceri în beneficiul lui Sorin Vîntu, prin achiziţionarea a 60% din acţiunile firmei cu capital privat Atbad SRL (care a preluat activele fostei gospodării de partid), firmă profilată în prezent pe activităţi de turism, deservind în special personal diplomatic acreditat la Bucureşti şi în egală măsură pe „prietenii” celebrului SOV – din păcate, mult mai celebru decît muncitorii braşoveni care s-au ridicat împotriva regimului în 1987...

191. Amănunte despre implicarea lui Florin Postolachi în revolta de la Braşov, în capitolul anterior.

192. Vezi *infra* declaraţia lui Bencze.

mi-a spus : „Hai, pleacă acasă ! ”. Cînd mă pregăteam să plec, a intrat un necunoscut cu care a vorbit, după care mi-a zis să mai stau puţin. M-am întors în cameră şi pînă dimineaţă am stat în picioare[193]. Erau vreo trei scaune, dar toate erau ocupate de oameni bătuţi violent, şi erau şi în vîrstă. Toţi stăteau prăbuşiţi pe scaune.

Nu-mi dădeam seama dacă am plecat la Bucureşti dimineaţa sau nu. Drumul a fost stresant, eram legaţi la mîini cu cătuşe care îţi intrau în carne la orice mişcare bruscă a maşinii şi credeam că vom fi executaţi pe drum. Am ajuns la Bucureşti într-o stare deplorabilă. După ora 10 seara am intrat în anchetă, la nici o jumătate de oră după ce am ajuns acolo, pînă dimineaţă la 6.00. Era a doua noapte de cînd nu dormisem. Am fost arestat luni şi n-am mai dormit pînă joi. La un moment dat nu mai ştiu ce vorbeam, mi se închideau ochii şi nu voiam decît să dorm.

Am avut mai mulţi anchetatori în arestul de la Bucureşti. Era mr. Voinea – nu se prezentase, dar scria pe dosarul lui. Alături de el au mai fost alţi patru indivizi. Cel mai mic în grad era locotenent, dar era şi cel mai rău. La prima noastră întîlnire mi-a dat, cred, vreo două sute de palme, fără să-mi spună nimic. Dacă mr. Voinea nu mi-a dat o palmă, acest locotenent mă bătea de fiecare dată cînd avea ocazia. Pentru că încercam să mă protejez, declaraţiile date la Braşov erau cam în felul următor : dacă mă întrebau despre demonstraţii, spuneam că nu am fost. Apoi, după cîte o bătaie, scriam în marginea foii că „am minţit”. Dacă mă întrebau despre lozinci, spuneam că nu am strigat „Jos Ceauşescu ! ”, după care mă puneau să scriu „menţionez că am minţit”. Cînd am ajuns la mr. Voinea, aveam vreo şapte declaraţii cu „menţionez că am minţit”. Şi mi-a zis : „Dacă mă mai minţi o dată, te bat de te rup. Scrie şi tu o declaraţie în care să mărturiseşti adevărul. Liderul, cine era cel cu cască albă ? ”. Eu nu-l cunoşteam. Mai tîrziu am aflat că era Aurică Geneti. La un moment dat, mr. Voinea m-a întrebat dacă citesc şi ce îmi place să citesc : „Băiat deştept, ai liceul, te exprimi bine, ia zi, ce citeşti tu acasă ? ” – „Păi… *Cei trei muşchetari*, *Contele de Monte-Cristo*, romane poliţiste…”. Cu aceeaşi metodă l-au abordat şi pe Eugen Tudose, care provenea dintr-o familie în care fusese crescut frumos, el fiind un om deosebit de cinstit şi corect. Eugen a răspuns că citeşte *Numele trandafirului* de Umberto Eco. După ce ne-am reîntîlnit şi am povestit unul altuia prin ce-am trecut, am aflat că pe el l-au dus într-o cameră ai cărei pereţi erau pătaţi cu sînge şi unde se auzeau tot felul de zgomote, ca şi cum ar fi fost bătut cineva[194], iar pe mine mă lovea de-a

193. Acest joc de-a „miliţianul cel bun şi miliţianul cel rău”, cu anchetatul prins la mijloc şi din ce în ce mai derutat, a fost „jucat” cu majoritatea celor anchetaţi, dar în relatarea lui Florin Postolachi el apare cu totul evident.

194. Metoda a fost îndelung folosită de Securitate în cursul anchetelor. Pentru diverse procedee de presiune morală, vezi M. Oprea, *Banalitatea răului...*, pp. 345-353, ca şi întreaga literatură memorialistică a foştilor deţinuţi politici din primele două decenii de comunism, în care asemenea exemple sînt numeroase. Un singur exemplu de metodă des folosită : în

dreptul, aproape iraţional, acel locotenent. Cred că, în urma întrebărilor pe care ni le puneau, aplicau metode diferite. Locotenentului îi plăcea să-mi spună că sînt „o cantitate neglijabilă, fac pe tine şi nu ştie nimeni! Aici rămîi!". Pentru că locotenentul continua să mă bată, de îmi venea să plîng, mai ales pentru că dispunea de mine cum voia el, l-am întrebat într-o zi dacă are dreptul. Dacă are dreptul să mă bată, evident, numai că el a înţeles altfel întrebarea, dacă are Facultatea de Drept. Şi m-a văzut că am zîmbit. „A, eşti arogant!" – şi a început din nou să mă bată.

Mr. Voinea îi plăcea să fumeze Carpaţi. Unele discuţii pe care le purtam erau, aparent, fără nici o legătură cu ancheta. Vorbeam despre femei, îmi povestea că fiul lui are vîrsta mea şi mă întreba: „De ce fetele tinere se uită la bărbaţii în vîrstă?" şi tot felul de prostii. Şi pentru că eram scos la anchetă pentru a fi privat de somn, se întîmpla să mai aţipesc în timpul discuţiilor noastre. În momentul cînd aţipeam, instinctul de conservare acţiona şi mă trezeam, dar nu deschideam ochii, numai aşa, pleoapele puţin. Mă uitam la el să văd ce se întîmplă. Şi îl vedeam cu altă mască. Era puţin grijuliu, părea un fel de tată şi îmi dădeam seama că îi pare rău de ceea ce face. Cum vedea că mă trezesc, îşi relua figura anchetatorului, cu care mă obişnuise. Omul ăsta, de exemplu, l-a bătut pe Constantin Bradu[195] încît i-a spart timpanul. Însă cu mine se purta altfel.

În arest, unul dintre colegii mei de celulă, Bencze Deneş [vezi declaraţia următoare – n.n.], avea o stare de spirit aparte. Cînta şi dansa toată ziua, convins că urmează să plece cît de curînd. Şi cum aveam coleg de celulă un doctor care se îngrijea şi de mine, un om cu caracter, acesta mi-a atras atenţia că lui Deneş nu ai ce să-i faci acum, abia cînd va realiza cît de gravă e problema va intra în stare de şoc. Aşa se face că într-o zi, cînd Deneş s-a întors din anchetă, s-a aşezat

---

celulele în care se aflau deţinuţii izolaţi pentru a fi supuşi la astfel de torturi se „făceau" auzite voci ale celor apropiaţi, răzbătînd de dincolo de pereţi, după care la anchete li se prezentau acestora procese-verbale (false) potrivit cărora cei ale căror voci au fost auzite se află arestaţi, iar eliberarea lor stă doar în puterea celui anchetat.

195. Constantin Bradu, fiul lui Dumitru şi al Mariei, s-a născut la 3 octombrie 1935 în localitatea Tania, judeţul Iaşi. A fost arestat mai întîi în ziua de 16 noiembrie 1987, după care a fost eliberat şi arestat din nou a doua zi, direct de la locul de muncă, alături de colegul său mai tînăr din secţia 430, Petru Pricope. Printre cei despre care Bradu relata pe 3 decembrie 1990 (declaraţie aflată în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987") că l-au anchetat în Braşov îl numeşte pe col. Dumitrescu „şi o altă persoană al cărei nume nu-l cunosc. La Bucureşti am fost anchetat de mr. Grigoriţă Florin, de un alt colonel în vîrstă de circa 45-50 de ani, cu nişte urme pe faţă, şaten, care m-a bătut la palme şi la tălpi. Am mai fost anchetat de mr. Oancea [şi nu Voinea, cum îl numeşte Postolachi], care m-a bătut, spărgîndu-mi timpanul stîng, pierzîndu-mi parţial auzul". A fost eliberat după zece zile de anchete fără a fi condamnat, întrucît nu a participat direct la manifestaţie, ci doar la crearea stării de spirit care a declanşat-o, fiind din aceste motive denunţat de şefi şi probabil de unii colegi din secţie, informatori la Securitate. I s-a desfăcut contractul de muncă, fiind nevoit să se angajeze la Întreprinderea Poligrafică Braşov. A fost supravegheat pînă la Revoluţie de lt. Negrea, de lt.-maj. Gărdan şi de plut.-maj. Vîrtic Valentin.

la mine în braţe şi a început să plîngă, întrebîndu-se ce vor păţi mama şi sora lui. Realiza că nu mai pleacă acasă prea curînd.

După '90, procurorul Robu a vrut să facă curăţenie. Şi a venit la Braşov, ne-a adunat pe toţi la Primărie, la masă – cred că toţi colegii mei ţin minte acest moment –, şi ne-a zis: „Băieţi, i-am găsit pe toţi cei care v-au anchetat în noiembrie 1987. Sînt la Serviciul Român de Informaţii, la Armată şi la Ministerul de Interne. Am înaintat cîte un dosar domnului Ursu, domnului Stănculescu şi domnului Măgureanu. Să-şi facă ordine în ministere şi eu îmi voi face ordine la mine în minister" (s.n.). După scurtă vreme, am aflat că domnul Robu a murit. Cu moartea lui şi cu ce ne amintim fiecare s-a încheiat tot ce se ştie despre torţionarii noştri.

„Nu aşa am fost învăţat de Partidul Comunist"

Bencze Deneş

La un moment dat, eu, cu Eugen Tudose şi Florin Postolachi eram în primul rînd[196]. Cînd mergeam pe Calea Bucureşti, s-a oprit coloana şi m-a văzut maică-mea de la geam: „Vino acasă, vino acasă!" – „Vin acuma, vin acuma" – şi nu m-am dus. De unde să ştiu că nu mă voi mai întoarce acasă decît după mai bine de doi ani? M-au arestat a doua zi – lucram, şi portarul a venit să-mi spună că sînt chemat la poartă de sora mea. Am oprit strungul, şi cînd am ajuns la poartă m-am trezit cu cătuşele pe mîini. Bineînţeles, nu era nici o soră la poartă care să mă aştepte. Am fost introdus într-o maşină şi îmi spuneau că aş fi violat o fată[197]. Mi-au arătat o fotografie de-a mea, pe care era scris pe spate „Te iubesc…".

196. Bencze Deneş, fiul lui Deneş şi al Elenei, s-a născut la 5 martie 1965, în Braşov. La data manifestaţiei de la Braşov era muncitor necalificat la Uzina de Autocamioane, fiind bun prieten cu colegii săi Postolachi şi Tudose. A fost arestat pe 16 noiembrie la locul de muncă, „de către un locotenent şi alţii trei. La Miliţie am fost bătut de cei patru. Locotenentul: înalt, brunet, 27-28 de ani, înălţimea 1,70 m; celălalt, cu păr brunet, vîrsta 30 de ani, înălţimea 1,75-1,80 m, solid; unul cu părul şaten, vîrsta de 35 de ani, solid, înălţimea 1,75-1,80 m; al treilea brunet cu mustaţă, vîrsta 27-28 de ani, înălţimea 1,70 m. După care am fost preluat de către un căpitan de la Bucureşti, care a chemat pe un alt căpitan – aşa cred – care m-a bătut [se repetă scenariul descris de Postolachi – n.n.]. Era brunet, avea un palton din piele, vîrsta de 40 de ani, înălţimea 1,80 m, solid. La Bucureşti am fost bătut de către un anchetator în vîrstă de 50 de ani, înălţime 1,60 m, gras, cu părul cărunt, şi de un alt anchetator care era brunet, înălţime 1,75 m, vîrsta 40 de ani [...]. Alţi anchetatori sau procurori nu m-au bătut" (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 96). Participarea lui Bencze la revolta din 15 noiembrie 1987 i-a atras acestuia o condamnare de 6 luni la locul de muncă şi deportarea la Tîrgovişte, unde a fost cazat la căminul de nefamilişti al Întreprinderii Mecanice din localitate.

197. Acelaşi scenariu a fost utilizat şi în cazul arestării lui Dănuţ Iacob.

După aceea am aflat că au venit acasă şi au luat fotografia mea de pe livretul militar, pe care au scris pe spate.

Într-o singură noapte de anchetă petrecută în Braşov, am fost bătut de cinci sau şase anchetatori. Pleca unul, venea altul. La un moment dat m-am ascuns sub un birou, pentru că m-au bătut. Am primit o lovitură care m-a trimis direct într-un geam, pe care l-am spart: „A, vrei să evadezi?" – şi a continuat seria loviturilor, cu mai multă forţă.

A doua zi am fost transportat la Bucureşti. Unul dintre anchetatori, care spunea că e din Buzău, mic de statură şi cu mustaţă, îmi spunea: „Domne, dacă eu zic că laptele-i negru, tu trebuie să zici că-i negru". Şi aşa făceam. „Bă, ai fost acolo?" – „Am fost" – „Ai spart?" – „Am spart tot". Apoi îmi spuneau că nu aşa am fost învăţat de Partidul Comunist, să merg la Primărie şi să sparg, nu asta era morala comunistă[198].

„Nu-i bine, ţine palma!"

Constantin Cocan

Seara, pe la ora 20.00, mă uitam la televizor, era un film, au venit şi m-au arestat[199]. O maşină cu doi civili, au tras Dacia mai încolo, la vreo 50 de metri de blocul unde stăteam, şi au venit frumos, au bătut la uşă: „Domnule Cocan, veniţi să-mi daţi o declaraţie. Cum s-a întîmplat, ce aţi văzut acolo?". Eu ştiam despre ce-i vorba. M-am îmbrăcat şi-am plecat – şi bun plecat am fost. Pe 15 noiembrie 1987 mă trezisem dimineaţa şi mă pregăteam să merg să votez. Am auzit zgomote şi nu înţelegeam ce se întîmplă în faţa Comitetului judeţean de partid. Se striga „Jos Ceauşescu!" şi, la un moment dat, am văzut cum cineva a reuşit să desprindă tabloul lui Ceauşescu de pe clădire. Cînd a căzut, lumea a început să-l aprindă şi m-am alăturat lor, să dansez pe pînza aceea mare.

198. Trimis la 18 ani abia împliniţi departe de ai săi, printre oameni total necunoscuţi, Bencze a înaintat chiar memorii la Comitetul Central, pentru a fi lăsat să se întoarcă lîngă mama şi sora sa. Memoriile nu au avut nici un rezultat, fiind doar consemnate în lista întocmită de Securitate şi prezentată în anexa acestui volum.

199. Constantin Cocan, fiul lui Ioan şi al Anicăi, născut la 24 noiembrie 1940 în municipiul Galaţi, pe 15 noiembrie era portar la Întreprinderea de Panificaţie. Poate pentru că ştia mai bine decît oricine cît adevăr era în nemulţumirea muncitorilor de la „Steagul Roşu" care strigau, printre altele, „Vrem pîine!" (în acea perioadă, raţia era de 1 pîine pe zi de persoană), s-a alăturat manifestanţilor. A fost „răsplătit" cu 2 ani la locul de muncă şi deportat la Galaţi, unde a lucrat ca muncitor la Portul Nou. Este prima declaraţie pe care o dă în legătură cu cele ce i s-au întîmplat.

Apoi m-am îndreptat către Primărie, unde venise deja o maşină de pompieri şi nişte soldaţi, pentru că deja beciul clădirii luase foc. M-am dus la unul dintre ei şi le-am spus : „Dacă mişti vreun furtun, îl înghiţi ! ”. Au înţeles oamenii, s-au urcat în maşină şi au plecat înapoi de unde au venit. Cînd a început lumea să se împrăştie, am plecat şi eu către casă. La Miliţie a trebuit să dau o declaraţie, după care m-au ţinut o noapte întreagă în picioare pînă dimineaţa. Dimineaţa ne-au băgat la beci şi după o noapte sau două am fost trimişi la Bucureşti. Acolo am văzut ce înseamnă bătaia. Eram lovit de fiecare dată cînd scriam o declaraţie, pentru că, la finalul ei, auzeam : „Nu-i bine, ţine palma ! ”. Apoi mă trimiteau jos, eram ţinut vreo 10 minute, după care mă urcau din nou în birou şi povestea se repeta. În zece zile de anchetă am slăbit exact 12 kilograme şi am ajuns să urinez sînge din cauza bătăilor. Nu cred că mai rezistam încă două zile[200].

„Nu m-am gîndit la consecinţe”

Barti Angela

Eram foarte tînără, abia împlinisem 18 ani şi mă angajasem recent în uzină. Şefii mei de la început au zis că sînt prea scandalagioaică şi cred că şi din cauza asta am fost dată pe lista cu cei care trebuiau să fie anchetaţi. Eu nu m-am gîndit la consecinţe, nici nu-mi păsa ce se va întîmpla ulterior. Pe 16 noiembrie, la 3 dimineaţa, au venit şi mi-au bătut la uşă. Doi soldaţi cu mitraliere şi doi miliţieni în uniformă. Mama a venit cu mine şi le tot zicea : „Fata abia a împlinit 18 ani. Unde o luaţi ? Ce faceţi cu ea la 3 noaptea ? ”. Eu nu aveam curaj să zic nici o vorbă, aşa ţipau la mine. Nu puteam să deschid gura şi m-au pus să scriu zeci de declaraţii şi să le rescriu pentru că nu corespundeau. A venit unul şi a dictat cîteva rînduri : „Tu scrii ce-ţi spun eu, nu scrii ce vrei tu”. Mi-a rupt declaraţia de multe ori şi stătea în spatele meu şi se mai apleca spre mine şi striga în gura mare : „Minţi ! Te-am văzut că eşti în poze ! ”. Eram pierdută. Cînd mi-au dat drumul, ţin minte că eram atît de zăpăcită, încît nu mai ştiam unde-i ieşirea din sediul Miliţiei. M-am tot învîrtit şi nu vedeam uşa. Nu doresc nimănui să treacă prin asta. Eu am fost atît de traumatizată psihic, încît nu puteam să realizez că i se poate întîmpla aşa ceva unui om.

200. Vezi în capitolul următor cele trăite de Constantin Cocan pe parcursul deportării.

ROUMANIE

Le « génie des Carpathes » épouvante les Roumains

Dix jours après les émeutes de Brasov, un touriste français nous a rapporté des images des manifestations qui ont mobilisé entre 10 et 20 000 personnes. Régnant en maître sur 23 millions de sujets, Ceaucescu apparaît aujourd'hui comme le dirigeant le plus conservateur du bloc de l'Est.

La famille, les favoris, la manie des décrets et la folie des grands projets (voir *Libération* d'hier) : jusqu'au 15 novembre dernier, Nicolae Ceaucescu régnait en maître incontesté sur 23 millions de sujets. Les émeutes de Brasov viennent d'ébranler le régime. Mais il en faudrait plus pour convaincre le *conducator* d'abandonner son style de gouvernement, le seul digne du « génie des Carpathes ».

Longtemps considéré comme l'enfant terrible du camp socialiste, le régime roumain a, au cours des dernières années, perdu une bonne partie du crédit dont il jouissait à l'Ouest. Ses dernières incartades – comme sa participation au jeux Olympiques de Los Angeles, malgré le boycott du bloc – ne font plus guère illusion. Preuve de ce désenchantement occidental : les Etats-Unis, dernier garant de l'« indépendance » roumaine, ont suspendu en juin dernier la clause de la nation la plus favorisée accordée à Bucarest.

Le numéro un roumain se retrouve paradoxalement aujourd'hui le plus

conservateur du bloc. En plein « nouveau cours » soviétique, le style Ceaucescu renvoit aux grandes heures staliniennes. Sur les portraits officiels et les photos à la une de *Scinteia*, le quotidien du PC, le *conducator*, qui a 69 ans, est tour à tour grandi de plusieurs centimètres pour dominer ses interlocuteurs, rajeuni d'une dizaine d'années pour effacer les marques du temps (et de la maladie ?), entouré d'enfants radieux lui tendant des bouquets de fleurs.

Pour une population, épuisée par la crise, ce culte de la personnalité, dont bénéficie aussi son épouse Elena, est presque devenu dérisoire à côté des pénuries qui sévissent. Il suffit de regarder l'émission hebdomadaire « Chantons la Roumanie », sur l'unique chaîne de télé roumaine – qui ne diffuse plus que deux heures par jour, par économie –, pour mesurer l'indifférence avec laquelle les Roumains déclament, le regard vide, des poèmes à la gloire de Nicolae et d'Elena Ceaucescu.

Plus angoissante, l'obsession des décrets du président. Publiés par l'organe du parti, souvent sans explications, ces textes, plus ou moins appliqués, constituent une épée de Damoclès qui peut s'abattre à tout moment. Les Roumaines apprirent, par décret, que des visites gynécologiques seraient instaurées sur les lieux de travail, pour pourchasser les candidates à l'avortement : l'accroissement de la population était jugé insuffisant par le *conducator*. Selon des témoignages d'émigrées roumaines, cette mesure est progressivement appliquée.

Les Roumains apprirent aussi à coup de décrets l'intention du pouvoir de transférer les personnes âgées des villes vers les campagnes, et de remplacer dans les villages les maisons individuelles par des immeubles avec cuisines collectives – selon des témoignages récents, certaines régions seraient déjà *« en cours de systématisation »*. Il fut aussi fait obligation à la population de déclarer les machines à écrire à la milice, et de signaler toutes les rencontres avec des étrangers.

« Ceaucescu, *Gorbatchev* », « Ceaucescu, *Gorbatchev* »... Ce slogan, le plus souvent scandé lors de la réception très organisée faite au numéro un soviétique, en visite en mai à Bucarest, en dit long sur l'état d'esprit de Nicolae Ceaucescu : le « génie des Carpathes », n'entend céder la vedette à quiconque chez lui, fut-il le premier Soviétique. Le président roumain dut toutefois écouter Mikhail Gorbatchev vanter à la tribune les charmes de la *perestroïka* et critiquer, dans une allusion transparente, le nepotisme et la personnalisation du pouvoir.

Nicolae Ceaucescu cumule la plupart des tares brejnéviennes. En plaçant des dizaines de membres de sa famille et de celle de sa femme à des postes clés d'une part, en faisant tourner des favoris d'autre part, il a verrouillé le pouvoir. Pour combien de temps encore ? L'explosion de Brasov a fait remonter à la surface toutes les rumeurs sur un affaiblissement du pouvoir. On évoque entre autres l'existence d'une contestation au sein même de la Securitate (la police politique), l'un des piliers du pouvoir, et certaines interventions soviétiques en faveur d'éventuels successeurs.

Une chose est sûre. Le président Ceaucescu n'est parti en visite officielle en Egypte, huit jours après les émeutes, qu'assuré de la reprise en main de la situation. La pacification de Brasov est en cours. Selon des témoignages cités hier par le journal ouest-berlinois *Tageszeitung*, on aurait procédé à quelque 2 000 arrestations et 400 ouvriers seraient toujours emprisonnés. Reste pour le pouvoir l'essentiel : prévenir d'autres explosions.

Véronique SOULÉ

Brasov, dimanche 15 novembre *Durant plusieurs heures, des milliers de personnes, en majorité des ouvriers, prennent d'assaut l'hôtel de ville, le siège du Parti et le magasin réservé aux cadres, aux cris de : « Nous voulons du pain, à bas Ceaucescu. »*

Libération, 26 noiembrie 1987 :
„«Geniul Carpaţilor» îi terorizează pe români”

„Ceauşescu v-a salvat!”

Marian Ricu

Am ieşit din mulţime[201] cu gîndul să plec spre casă. În faţă la Capitol erau două femei, pe care miliţienii intenţionau să le aresteze. Se trîntiseră la pămînt, iar miliţienii le tîrau pe jos pentru a le introduce într-un ARO. Am pus mîna pe o piatră din rondul de flori şi am aruncat-o în parbrizul maşinii, care s-a spart – cred că l-am şi lovit pe şofer. „Pune mîna pe ăla cu fîşul roşu!” Eu, cînd am auzit, am rupt-o la fugă. Am fugit pe la Telefoane, am intrat prin spate pe la ARO, ăla fugea... eu făceam trei paşi, el făcea unul... Individul care mă urmărea era un tip masiv, sportiv, de 1,90 m. Era ca în filmele de groază: vedeam că mă ajunge şi parcă visam, parcă voiam să fug şi nu puteam. Am intrat pe o străduţă care iese în fosta stradă Armata Roşie, o străduţă îngustă. O singură poartă era acolo. Instinctul de conservare m-a împins să intru în acea curte interioară, m-am ascuns după nişte tomberoane şi am stat acolo. Curtea avea un gard. M-am urcat pe tomberoane să mă uit în stradă, ceea ce a fost o mare greşeală, pentru că miliţianul stătea şi mă aştepta: „A, aicea eşti?”. A intrat în curte şi m-a legat cu cătuşele de ţeava de gaz. Oamenii de acolo, săracii, nici nu ştiau ce se întîmplă. Se sculaseră şi ei, probabil, mai tîrziu – era duminică. A venit după vreo 5 minute, mi-a legat o cătuşă mie, cealaltă de el şi am mers către maşina pe care, între timp, o adusese. M-a urcat în maşină şi m-a dus la Miliţie. Era ora 12-12.30. „Şefu’, am mai adus încă unul” – „Stai, mă, că-ţi dau eu numai revoluţie!” Au început să mă bată în reprize: cînd se odihnea unul, începea celălalt.

Mă acuzau că am găurit tabloul lui Ceauşescu, că am luat o coadă de steag pentru că era din pînză şi nu se găurea. Îl găurisem de vreo două ori şi pe vremea aceea, să găureşti tabloul lui Ceauşescu... „Eu n-am făcut” – „N-ai făcut? Bine. Ia vino încoace”. Era albumul cu fotografii. M-a lovit de cîteva ori şi mi l-a arătat. Poza era destul de neclară, dar bine, eu oricum nu recunoşteam. Eram aplecat şi era luată destul de aproape, de undeva din faţă[202]. Era ea mai neclară, mai mişcată, dar eu mi-am dat seama. Majoritatea erau în salopete şi foarte puţini îmbrăcaţi ca mine, „civil”. Aveam un fîş roşu, cu dungi albe pe mîneci, care îţi săreau în ochi. N-am recunoscut, dar ce bătaie mi-au dat! Şi cînd îţi dădeau cîte una, cădeai în genunchi[203]. Eram prezent într-o fotografie cu portretul

201. Pentru participarea sa la revoltă, Marian Ricu a fost condamnat 2 ani la locul de muncă şi deportat. Date în legătură cu acesta, în capitolul precedent.
202. Probabil este vorba de o fotografie mult mărită, pentru a scoate chipuri din ansamblu – după metodele uzitate de cei de la unitatea de filaj a Securităţii.
203. Marian Ricu arată într-o declaraţie că la Miliţia din Braşov a fost bătut cu pumnii şi bastonul de lt.-maj. Achim, precum şi de un căpitan „brunet, 40-45 de ani, înalt (1,80 m), solid, cred eu căpitan, din ce am auzit – m-a bătut cu pumnii, lovindu-mă de calorifer, după care m-a lovit cu piciorul”, pe tot parcursul nopţii de 15 spre 16 noiembrie 1987. Acesta l-a anchetat

şi pe scări. Una cînd ieşeam şi una pe scările interioare ale clădirii[204]. Se vehicula că la ceasul de la „Modarom”[205] era instalat un aparat de filmat. Dar eu nu sînt convins. Putea să fie şi o fabulaţie a oamenilor faptul că era un ceas care se învîrte şi filmează.

Apoi, în timpul procesului pe care l-au organizat ei, ni s-a spus: „Să-i mulţumiţi lui Ceauşescu, că el v-a salvat. O să primiţi un loc de muncă unde o să lucraţi şi o să vă reabilitaţi – vă dă o şansă...”[206].

„Voiam să trecem graniţa”

Ovidiu Mocanu

A doua zi am venit să-mi ridic salariul[207]. Am luat banii şi, împreună cu Toma, un prieten[208], am plecat spre Turnu-Severin. Voiam să trecem graniţa, dar nici măcar nu ne pregătisem cum trebuie. Ne căutau pe acasă, iar la graniţă ne-au

ulterior şi la Bucureşti, unde a primit acelaşi tratament de la un tip de 1,70 m, solid, brunet, cu un început de încărunţire, cam la 50 de ani, care, din descrierile făcute în celulă, a fost identificat de colegi ca fiind mr. Cocean. „Semăna cu Lino Ventura” – îşi aminteşte Marian Ricu. Numai că spre deosebire de acesta, „m-a ameninţat şi cu o scîndură de lemn, zicînd că dacă nu spun nimic, mă toacă”. Un alt anchetator, „căpitanul Neagu”, este descris ca fiind cel mai vulgar dintre toţi (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 174-175).

204. Fără îndoială, aceste fotografii sînt luate cu camere ascunse de profesionişti infiltraţi printre manifestanţi – ceea ce dovedeşte că Securitatea, după cum scrie Simion Airinei în romanul *25 de ani de Securitate*, se ocupa deja serios de pregătirea reprimării manifestaţiei.

205. Aceste zvonuri s-au lansat în oraş ulterior, o dată cu montarea ceasului, care s-a petrecut după manifestaţia de la 15 noiembrie 1987. Nu întîmplător, la Revoluţie, ceasul rotitor din faţa magazinului „Modarom” (aflat în faţa clădirii Judeţenei de partid) a fost distrus de mulţime.

206. După condamnare, Ricu povesteşte în declaraţia citată mai sus că a fost trimis la Slatina, unde a fost supravegheat de lt. Grecu Cristian, cpt. Popescu şi plut.-maj. Pătraşcu. „În octombrie 1989 am venit înapoi în Braşov fără voia organului de miliţie, fapt pentru care am fost dus înapoi cu cătuşele la mîini de către lt. Grecu şi plut.-maj. Pătraşcu. Acesta din urmă nu m-a dezlegat toată ziua, pînă cînd am ajuns la Slatina. Nici chiar pentru a merge la toaletă. Cînd am ajuns la Slatina, m-a legat cu cătuşele de un grilaj la o uşă din curtea Miliţiei şi m-a lăsat acolo pînă cînd au venit de la meci (căci juca Dinamo). M-a ţinut trei zile fără să mănînc nimic, după care m-a dus la comandantul Securităţii [nimeni altul decît Emil Bărbulescu, nepotul lui Nicolae Ceauşescu – n.n.] şi apoi la Tribunal, unde m-au judecat ca persoană fără ocupaţie şi m-au condamnat 3 luni la locul de muncă.” Este o probă cu totul exemplară despre „şansa” de „reabilitare prin muncă” dată de regim, ca şi mărturiile din capitolul care urmează.

207. Ovidiu Mocanu, fiul lui Petru şi al Catincăi, s-a născut la 10 iulie 1969 în Săcele, judeţul Braşov. Imediat după absolvirea a 12 clase, se angajează strungar la IABv, secţia 430. A fost condamnat la 2 ani şi 6 luni la locul de muncă.

208. Lucian-Tudor Toma, fiul lui Constantin şi al Mariei, s-a născut la 28 iunie 1968 în Zărneşti. La data revoltei lucra ca sculer-matriţer, în secţia 440 a IABv-ului. Nu există date privind participarea sa la manifestaţia din 15 noiembrie, fiind inclus în lot probabil doar pentru că,

prins. Ne-au întors cu o dubiţă, în haine vărgate. Încercam să-i mint, mă gîndeam că pentru trecere frauduloasă de graniţă „scăpam" cu doar şase luni condamnare la locul de muncă. Dar cînd au văzut că sîntem din Braşov şi-au dat seama : „A, păi voi sînteţi din Braşov ! Voi sînteţi cu 15 noiembrie ! Unde lucraţi ? " – „La Steagu' Roşu". Şi au început să ne bată. Pe 18 noiembrie, seara, eram înapoi în Braşov. La primele anchete am încercat să spunem că nu ne cunoaştem între noi, eu şi Toma. Şi ei jucau rolurile miliţianului bun şi miliţianului rău. Intra unul în cameră şi îmi spunea să stau pe un scaun : „Te ia dracu' dacă te mişti de acolo ! ". Venea altul : „Ce faci bă, stai pe scaunul şefului meu ? ". Şi începeau loviturile. Ne puneau să ne alegem bastoanele cu care ne loveau. Nici nu mai ştiu ce am declarat în anchetă, pentru că nu mai ştiam ce se întîmplă cu mine. De fapt, scriam ceea ce spuneau ei, nu aveam cum să schimb nimic.

La Bucureşti am împărţit celula cu un avocat, care mă învăţa ce să spun : „Fă pe prostul, că îţi merge bine". Gheorghe îl chema. Şi în ziua de azi îi mulţumesc. Era din Bucureşti, mi-a povestit de ce era acolo, dar am uitat. Era şef de cameră, încerca să mă protejeze de deţinuţii de drept comun şi îmi spunea ce-o să se întîmple cu noi : „Vouă vă dă drumul în două săptămîni, du-te de-aicea, nu te mai plînge ! În puşcărie se aude orice..."[209].

„Am crezut că ne împuşcă"

Nicuţă Paraschiv

Cînd m-au arestat[210], m-au luat din lift. Am dat o declaraţie cu ce s-a întîmplat, ce am făcut, m-a băgat jos la arest şi i-a spus subofiţerului să nu mă scoată nimeni de acolo fără avizul lui. A doua zi dimineaţă ne-au dus la Bucureşti. Cînd

împreună cu Mocanu, au fost surprinşi la două zile de Miliţia TF din Turnu-Severin, avînd asupra lor o hartă a României, două hărţi turistice ale Iugoslaviei, două mingi din material plastic, o pereche de ochelari pentru înot subacvatic şi doi saci de plastic. Au fost arestaţi imediat pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei, dar situaţia lor s-a complicat : aveau buletine de Braşov şi lucrau la IABv...

209. După arestarea la Severin, cei doi au fost transportaţi la Braşov şi depuşi în arestul Miliţiei. Aici, Mocanu spune că a fost bătut de un subofiţer de circa 50 de ani, cărunt, iar la Bucureşti a fost bătut de mai mulţi anchetatori, dintre care îşi aminteşte doar de un subofiţer înalt de peste 1,80 m şi mustăcios. După condamnare în simulacrul de proces din 3 decembrie 1987, desfăşurat „în mijlocul oamenilor muncii de la Autocamioane", Ovidiu Mocanu a fost deportat la Cîmpulung Muscel, unde a lucrat la Uzinele ARO. Nu a oferit amănunte legate de perioada de deportare, care pare să fi rămas o „pată albă" în amintirile sale. A reţinut doar faptul că era permanent supravegheat de cpt. Manolache (securistul întreprinderii sau miliţianul care îl primise „în grijă"), care i-a vorbit întotdeauna foarte urît şi l-a ameninţat, ţinîndu-l sub o permanentă presiune psihologică.

210. Pentru participarea sa la revolta din 15 noiembrie (vezi capitolul anterior), Paraschiv a primit o condamnare de 2 ani la locul de muncă.

ne-au urcat în maşină, asta m-a speriat cel mai tare, n-am să uit niciodată, erau două boxe unde stăteau doi subofiţeri cu pistol automat în mînă. Cînd au urcat în maşină, cineva în civil i-a întrebat: „Ştiţi să trageţi cu automatul?" – „Da" – „Bine, urcaţi sus şi daţi-i drumul!". Noi am zis că ne duce la Codlea, la Dîmbul Morii, să ne împuşte. Şi eu, şi alţi colegi am început să plîngem.

„Lasă, că te aranjez eu!"

Aurel Buceanu

După manifestaţie, am venit foarte satisfăcut la uzină[211]. Rămăsese tubul de oxigen – eu lucrez ca sudor – şi mi-am strîns cu grijă sculele. M-am gîndit să plec către Săcele, să merg la vot, poate nu ştie nimeni, pun şi viza pe buletin. Dar aici am fost întîmpinat de secretarul de partid, Trăscovan[212], care a venit după mine la vestiar: „Şi tu ai fost în oraş?" – „N-am fost, domnule!" – „Lasă, că te aranjez eu!". Dimineaţa, trei miliţieni, unul la geam, că stăteam la parter, şi doi la uşă: „Hai să dai o declaraţie". Prost eram eu? Doar nu ştiam unde am fost? M-am îmbrăcat, m-am dus şi mi-am sărutat copiii, i-am lăsat, dormeau, mi-am pupat femeia, plîngea, am luat două pachete de ţigări la mine şi m-am prezentat la Miliţie, în oraşul Săcele. A venit comandantul Lupu, un om foarte liniştit, avea legea în mînă, nu m-a lovit cu un deget, nici n-a pus mîna pe mine, m-a întrebat cum mă cheamă, mi-a luat datele, ne-a luat pe toţi[213]. Nu ne-a pus cătuşele pe mînă, nici nu m-a întrebat: „Ce ai cătat ieri acolo?".

În Braşov au început anchetele: „Ai participat?" – „Nu!"... Eu am crezut că o să-i induc în eroare. M-a întrebat de două, trei ori şi pe urmă a scos declaraţia: „Îl cunoşti pe Mureşan Vasile... cutare... cutare... ai mers pînă la Comitetul judeţean de partid, i-ai dat steagul?". Ce să mai spun... ăsta e adevărul! Am recunoscut[214].

---

211. Aurel Buceanu a fost condamnat, la 3 decembrie 1987, la 1 an şi 6 luni la locul de muncă şi deportat, fiind remarcat pentru că purtase un steag tricolor pe parcursul manifestaţiei. Vezi în capitolul anterior mărturia lui privind participarea la manifestaţie.
212. Nu cunoaştem date în legătură cu acesta.
213. Fusese arestat Ion Grădinaru, iar după Buceanu a fost adus la Miliţia din Săcele şi Dănuţ Iacob.
214. Despre ancheta de la Bucureşti, Buceanu este mult mai darnic în amănunte, în declaraţia sa deja citată în capitolul anterior: „Timp de două săptămîni, indiferent de zi sau noapte, eram scos din celulă şi anchetat. Purtam numărul de ordine 408. Ancheta decurgea în felul următor: aşezat pe genunchi, pe un scaun cu spătar, eram bătut la palme şi la tălpi cu bastonul de cauciuc. După aceea eram pus să dau declaraţia. Palmele nu le mai simţeam de durere şi, nemaiputînd să scriu nimic, scria anchetatorul declaraţia şi eu doar reuşeam să semnez. Această anchetă se desfăşura de 2-3 ori pe zi sau de 2-3 ori pe noapte. După aproximativ 30 de declaraţii date în faţa anchetatorilor, am fost trimişi, în autobuz, spre Braşov".

Cînd ne-am întors în Braşov din anchete, ne-au trimis seara acasă. Securiştii în faţa blocului, tot aşa, trei, doi în faţă şi unul la geam. Pe unde era să fug eu? M-au dus la proces. Ei erau pe partea stîngă, noi eram pe partea dreaptă. Cei care nu fuseseră cu noi, activiştii de partid şi de UTC, ne acuzau, erau revoltaţi de atitudinea pe care am avut-o în noiembrie.

„Ionaş venea şi dădea"

Gheorghe Zaharia

M-au băgat într-o cameră micuţă şi mi-au spus să dau declaraţie[215]. În altă cameră era şi colegul meu. Şi ce scriam eu, scria şi colegul. Cînd vedeau că declaraţiile corespund, considerau că sîntem vorbiţi. Era unul, Ionaş, cred că era comandantul Miliţiei. Şi Ionaş venea şi dădea. Acest Ionaş m-a luat, m-a dus pe nişte scări şi pînă să dau declaraţie, m-a pus să stau cu mîinile întinse, mi-a pus două coli de hîrtie albă pe ele şi mi-a dat cu bastonul cît a putut el. Mi s-au învineţit mîinile şi mi s-au umflat palmele ca nişte pîini. Abia atunci m-a pus să scriu, dar aveam palmele umflate şi tremurau[216].

Cînd am ajuns la Bucureşti, în anchete, mă întrebau dacă am fost în oraş, dacă am intrat, dacă am spart – şi spuneam că am fost, dar nu am intrat şi nu am spart nimic. M-au bătut cu palmele la cap, m-au pus cu genunchii pe scaun şi mă loveau la tălpi. Strigam ca din gură de şarpe că nu am făcut nimic. Rîdeau de mine, întrebîndu-mă dacă sînt microbist. Le-am zis că sînt, dar nu aşa pasionat, doar mă uit la Steaua şi Dinamo. Au insistat pînă am zis: doar la Dinamo. „Ei, dacă ţii cu Dinamo, atunci ai să spui aşa cum zicem noi. Scrie că ai distrus o

215. Amănunte despre participarea lui Zaharia la revoltă, în capitolul anterior.

216. În declaraţia dată de Gheorghe Zaharia pe 10 iulie 1997, acesta nu specifică numele anchetatorului (Ionaş). Spune în schimb: „Anchetatorului i-am declarat că am strigat *Vrem mîncare la copii! Vrem lumină! Vrem căldură! Jos comunismul! Jos Ceauşescu!*, după care, în dreptul Spitalului Judeţean, am început cu toţii să cîntăm *Deşteaptă-te, române!* Odată ajunşi în faţa Comitetului judeţean de partid, am început să strigăm: *Să vină primarul Calancea!* Acesta nu s-a lăsat aşteptat şi a venit în faţa mulţimii, spunîndu-ne să fim paşnici şi să ne întoarcem la uzină. Atunci mulţimea a început să huiduie şi să strige negativ la propunerea primarului şi totodată au început să îl bruscheze şi să-l lovească cu unul dintre steagurile comuniste. În timpul ambuscadei dintre primar şi mulţime, s-a reuşit să se pătrundă în Consiliu. Atunci mulţimea a spart bufetul şi s-au aruncat spre mulţime roţi de caşcaval, un sac de făină de porumb, peşte, suc, pepsi şi altele nevăzute de populaţie de mult timp. Declarînd cele de mai sus anchetatorului, acesta a început să mă lovească şi să-mi spună: *Ce, nu îţi convine regimul?* După care m-a dus personal la subsolul Miliţiei, în arest" (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 141).

masă" – „Da, domnule, dacă vreţi" – „Şi masa are scaune... hai, bă, dă-o dracului, ce, o masă are numai două scaune?" Pînă la urmă mi-au spus să trec în declaraţie că am spart şi un geam dublu, un cuier de pus haine[217]...

„Locotenentul blond din Botoşani"

Daniel Anghel

Şi pe mine, şi pe fratele meu[218] [Vasile Anghel – n.n.] ne-au arestat din faţa blocului. Eram împreună. După cîteva zile de anchetă la Braşov, ne-au transferat la Bucureşti. Am scris declaraţii şi de trei ori într-o noapte. O rupea, mai scriai una. Ce să scriu? Mai inventam anumite chestii, să vadă că mai e scris altceva. „Nu e bună", o rupea. O dată, după ce mi-a citit declaraţia, un maior mi-a explicat: „În orice caz nu e bună, n-o să scapi aşa uşor, că îl ai pe frate-tu, sînteţi împreună, sînteţi complici, aţi intrat în Comitetul judeţean de partid amîndoi, el a spart, deci unul din voi e capul răutăţilor – dar fiind fraţi, normal că n-o să vă divulgaţi unul pe altul...".

Un locotenent care spunea că e din Botoşani, unul înalt şi blond, nu stătea la explicaţii precum maiorul, doar te bătea fără să-ţi dai seama dacă mai scapi din mîna lui. Era un tip atletic, se vedea că e un băiat bine pregătit şi bătea şi cu picioarele, suindu-se pe tine. Voia să te bată pînă nu mai putea respira. La anchetă, frate-miu a recunoscut că a spart, eu n-aveam nimic de recunoscut. Şi pentru asta, am luat bătaie cu nemiluita[219]. Foloseau bastoane. În celulă stăteam

217. „Tot la fel ca la Braşov am fost bătut şi înjurat. Spre deosebire de ancheta de la Braşov, la Bucureşti ancheta se desfăşura noaptea, de la ora 22 la 5, bineînţeles, aceasta fiind cea mai mare tortură, de a nu te lăsa să dormi şi pe deasupra să te mai şi bată la tălpi" (*Ibidem*).

218. Ambii fraţi au fost condamnaţi la cîte 2 ani la locul de muncă şi deportaţi: Daniel la Fabrica de Supape şi Bolţuri din Topoloveni – Argeş, iar Anghel la Întreprinderea de Utilaj Alimentar Slatina. Aveau 18, respectiv 19 ani.

219. „Schimbarea de macaz" de la anchetarea protestului politic pentru transformarea lui în act huliganic a fost însoţită de un şir întreg de noi bătăi în anchetă, mai ales că declaraţii smulse cu greu, privind lozincile strigate şi distrugerile însemnelor partidului, trebuiau acum negate şi înlocuite cu acte de distrugere a bunurilor publice. După cum se vede din declaraţia lui Dănuţ Anghel, în cea mai mare derută au fost puşi cei care nu distruseseră nimic. Dar ancheta trebuia finalizată în acest sens, şi rapid. Noul ei mers a fost dictat de inconsistenţa oricărei acuzaţii privind un presupus „complot legionar" (idee la modă, de altfel, pînă la începutul anilor '90), dar şi de ecourile deja puternice ale revoltei, ajunse în străinătate. Astfel că „dimensiunea politică" a evenimentului trebuia camuflată sub aparenţele unor simple infracţiuni de drept comun, ale unor „acte de huliganism". Fără îndoială că un complot extremist, legionar, cu care a venit pregătit de la Bucureşti gen. Macri ar fi fost mai confortabil şi de aceea iniţial a fost preferat realităţii, deoarece lui Ceauşescu „nu-i convenea

de vorbă cu fratele meu : „Băi, n-are rost, uite, pe mine nu mă mai bat. Eu am recunoscut ce am făcut şi au încetat să mă mai bată" – „Dom-le, dacă n-am făcut, cum să spun că am făcut ? ". Pînă la urmă am acceptat să „recunosc" că am spart nişte vaze de flori.

După proces am ajuns acasă… aveam o pereche de blugi în care fusesem arestat : cînd am ajuns acasă, trebuia să-mi ţin blugii cu mîna. Slăbisem de îmi cădeau pantalonii de pe mine, în două săptămîni.

„Eram şi nervos, pentru că nu puteam să le dau măcar una peste faţă"

Gheorghe Gyerko

În momentul arestării[220], m-a luat mecanicul-şef, era şeful nostru. Lucra la întreţinere. M-a luat de la serviciu, m-a dus la Personal să repar o uşă. Împreună cu un alt angajat care mă însoţea – de fapt, stătea în spatele meu ca un căţel. Cînd am ajuns la Personal şi am intrat pe uşă, m-au lovit cu un baston, cu un obiect dur. Nu ştiu cine m-a lovit, dar cînd mi-am revenit eram deja legat la spate cu cătuşele. Ofiţerul sau subofiţerul care era prezent în cameră a început să-mi spună că ştie ce am făcut, indiferent ce am eu de gînd să declar. Am început să scriu, dar mi-au spus să mergem la Miliţie.

Acolo mi-au desfăcut cătuşele şi mi-au dat pixul în mînă să scriu. „Nu scriu nimic, ce să scriu ? " – „A, nu vrei să scrii ? " şi a vrut să mă lovească ; eu m-am ferit şi, din reflex, i-am scăpat una. O stîngă. Eu dau cu stînga. A fluierat, a strigat o dată şi au intrat două namile pe uşă, care au sărit pe mine. N-am crezut că sînt în stare să suport asemenea bătaie. Am căzut şi tot nu se opreau – mă loveau şi cu picioarele. După care m-au ridicat, mi-au legat mîinile la spate în veriga din perete şi preţ de cîteva ore au continuat bătaia. Cred că leşinasem,

să se recunoască faptul că manifestaţia ostilă, *evenimentul negativ*, cum îl denumea, a fost înfăptuit tocmai de elemente din rîndul clasei muncitoare". Dar găselniţa nu putea fi „nici adevărată, nici verosimilă. De altfel, în mai puţin de două-trei zile, informaţiile obţinute şi cercetările efectuate au impus adevărul care era atît de evident, încît a trebuit, volens nolens, să fie acceptat în cele din urmă atît de general [Macri – n.n.], cît şi de stăpînii lui de la Bucureşti. Odată stabilit şi recunoscut faptul că revolta a fost una muncitorească cu punctul de plecare în nemulţumirile provocate de viaţa de mizerie în care se zbătea imensa majoritate a populaţiei [...], s-a hotărît ca cercetarea participanţilor să fie efectuată nu de Securitate, ci de către organele de miliţie, iar capii manifestanţilor să fie acuzaţi de infracţiunile de tulburarea ordinii publice şi de distrugerea unor bunuri materiale" (S. Airinei, *op.cit*, p. 271).

220. Detalii în legătură cu participarea lui Gheorghe Gyerko la revolta din 15 noiembrie, în capitolul precedent.

m-am trezit că au aruncat cu apă, mi-au desfăcut mîinile şi mi-au spus : „Scrie ! ”. Nu puteam să scriu, tremuram tot. Eram şi nervos, pentru că nu puteam să le dau măcar una peste faţă. Am fost dus în celula 4 la subsol şi, a doua zi, ne-au scos pe hol şi ne-au aliniat. A venit tovarăşa Cebuc, reprezentanta partidului, împreună cu cîţiva generali : „Ia să-i vedem pe ăştia care… Vă ia dracu’, aţi făcut Braşovul de ruşine ! ”. Treceau pe lîngă noi şi ne scuipau. Am reuşit să slăbesc cel puţin 12-13 kg în 7-8 zile. M-au bătut în fiecare zi şi nu mă lăsau să dorm.

În momentul cînd am plecat la Bucureşti, a început perioada în care am îndurat teroarea de pe pămînt. Anchetatorii se prezentau cu nume fictive. Pe unul îl chema Timofte, pe altul Petrache etc. Şi în Braşov, aici, ofiţerii cu care am avut de-a face, însuşi Ionaş, au avut un comportament care a lăsat de dorit. Un om cu o pregătire şi o şcoală nu-ţi dă cu picioarele în burtă sau fărîmă scaunul pe tine. Aveai impresia că fac nişte experimente, să înţeleagă şi ei ce vedeau prin filme. În Bucureşti erau bătăile mai clasice. La rinichi, numai în zona rinichilor. Te legau într-o anumită poziţie şi nu te loveau cu bastonul pentru că era prea moale, ci cu picioare de scaun. Sau le plăcea să-ţi prindă degetele în uşă, pînă curgea sîngele de sub unghii[221]…

221. **Eniko**, soţie : „Tot calvarul familiei mele a început din data de 19 noiembrie. Din seara de 19 noiembrie, soţul meu nu a venit acasă. După cîteva zile, au venit la domiciliul meu doi ofiţeri, care m-au anunţat că soţul meu este reţinut şi că trebuie să facă sechestrul bunurilor din casă. Au făcut proces-verbal şi mi-au spus că nu am voie să vînd şi să deteriorez obiectele comune, deoarece se vor licita. După două săptămîni, soţul meu a fost adus acasă de doi securişti. Era foarte slăbit şi tras la faţă. În perioada deportării, soţul meu nu avea voie să vină la Braşov. Deplasarea mea la Craiova a fost foarte greoaie, deoarece trebuia să schimb două trenuri şi călătoream noaptea, timpul era foarte scurt. După cîteva luni n-am mai putut să mă duc la el, deoarece nu-mi permitea sarcina”. **Gheorghe**, deportat : „Cred că nimeni dintre noi, dintre cei care au participat la acest eveniment, nu regretă că a fost prezent la revolta din 15 noiembrie. Aceste lucruri sînt rare în viaţa unui om şi sînt pe măsură de şocante şi emoţionante. Am fost deportat la Craiova şi majoritatea ştiau că m-au adus din Braşov şi care era situaţia mea. Mă ocoleau de parcă aveam rîie. M-au cazat la un cămin de nefamilişti. Nu prea puteai să discuţi. Chiar dacă deschideai discuţia, ieşeau afară, nu stăteau de vorbă cu tine. După un an de zile am reuşit să-i conving că, într-adevăr, eu nu am fost huligan – aşa mi se spunea, că sînt huligan care distrug şi lovesc oamenii. Era normal, dacă nu produci stricăciuni pe undeva, nu te bagă nimeni în seamă. Pe calea dialogului nu se putea atunci rezolva nimic…”.

„Căutau omul cu cască albă”

Aurică Geneti

Prima declaraţie am dat-o marţi[222]. Un căpitan de la Cluj a venit şi mi-a spus că trebuie să dau declaraţia şi pe urmă îmi dă drumul. Mi-a spus să iau şi 5 lei de bilet, să vin înapoi. Şi chiar aşa a şi fost. Ei încă nu ştiau adevărul despre mine : eu apăream învoit de la serviciu şi eram în regulă. Am minţit, am spus că am fost la ţară, am plecat pentru un botez şi după aceea am plecat acasă. Căpitanul, ăla de la Cluj, mi-a spus : „Eşti liber”. Joi seara a venit acasă, eu eram la serviciu, a venit la soţie şi mi-a lăsat o citaţie. Mai voiau detalii. Atunci mi-am dat seama. Mi-am luat vreo zece pachete de ţigări, era şi un cumnat cu mine, mi-am luat un pulovăraş pe mine, pentru că realizam : înapoi nu mai veneam. Ei căutau omul cu casca albă şi cînd au pus mîna pe mine, parcă li s-a luat ceva de pe suflet. Căpitanul[223] m-a întrebat de ce am minţit în declaraţii. Am spus că n-am minţit şi a venit cu o fotografie de-a mea – aveam geacă de velură, şapcă de velură… „De ce nu recunoşti, că uite ce declară colegul tău despre tine, că ai fost.” Am recunoscut, aveau pe birouri mai multe tipuri de bastoane, picioare de pat, şi m-a întrebat pe care îl prefer. „Cu ăla invizibil”, i-am răspuns şi a considerat că fac mişto de el. Atunci a început bătaia în reprize. Cu pauză de ţigară, pentru că fuma şi el, fumam şi eu.

La ora 3 vine Alexandru Ionaş, fostul comandant al Poliţiei[224]. Mă ia de gît şi-mi spune : „Măi, Geneti, ai să mergi acasă la botez, mergem sus acuma, îţi dau buletinul şi eşti liber”. Ceea ce însemna că mă aşteaptă altă tură de bătaie sus, la etaj. M-a dus pe scări, el m-a condus, şi am intrat într-o cameră unde am fost bătut, iar Ionaş a stat ce a stat şi a plecat. Am fost dus şi la confruntarea cu Calancea, tot de Ionaş. M-a luat de mînă : „Îl cunoşti ?” – „Da, îl cunosc” – „L-ai lovit ?” – „Da”. A fost destul de diplomat, de fapt nici nu ştiu ce a gîndit

222. Aurică Geneti a fost arestat abia pe 20 noiembrie 1987, cînd majoritatea arestaţilor fuseseră deja transportaţi la Bucureşti, iar la Braşov rămăsese, dintre forţele represive suplimentare aduse aici, doar o echipă restrînsă de anchetatori, care încercau să-i dea de urmă.

223. Într-o declaraţie care se află în arhiva Asociaţei „15 Noiembrie 1987”, dată după 1990, Geneti îi atribuie anchetatorului clujean gradul de maior şi afirmă că l-ar fi chemat Trandafir : „Am suportat bătaia cu bastonul la picioare şi la mîini, am fost bătut de la ora 8.45 pînă la ora 18.30. În intervalul acesta am mai fost bătut de un cetăţean din organele de ordine, nu cunosc cum îl cheamă, dar îl descriu : era înalt de 1,70-1,75 m, avea 40-45 de ani, era chel, părul şaten, de care am fost bătut cu bastonul. În declaraţiile pe care le-am dat la Braşov am fost supus să dau declaraţiile aşa cum le dictau ei, că am fost băut şi că am spart multe obiecte din Consiliu”. Fireşte, un lider în stare de ebrietate a unui grup de huligani puşi pe distrugeri era tot ce spera regimul să obţină în urma anchetelor, pentru a masca realitatea şi cauzele care au produs manifestaţia de la 15 noiembrie.

224. În declaraţia citată mai sus (de altfel, extrem de succintă) nu relatează acest episod.

în zilele acelea. În ’90 [Ionaş] m-a chemat la dînsul, m-am dus, şi a început să-mi explice cum a fost regimul, că a fost obligat să procedeze aşa, dar să-l auzi cum spune că-i pare rău... Nu cred că are remuşcări.

În Bucureşti, am nimerit un anchetator care îmi spunea „tizul” – Aurică îl chema şi pe el, era şchiop, avea probleme cu un picior[225]. Declaraţii peste declaraţii, dar era un băiat mai bun. În rest, la o declaraţie m-a bătut gen. Nuţă. L-a pus pe un locotenent tinerel să mă bată. Săracul avea mai multă milă şi nu dădea cu multă forţă. „Aşa se bate un infractor? Stai că-ţi arăt eu!”

Aveau obiceiul să ne pună să ne confruntăm între noi şi să ne lovim unul pe celălalt. L-au adus pe Nicuţari în biroul anchetatorului şi anchetatorul lui vorbea cu al meu: „Băi, ăsta nu recunoaşte că a spart acolo”. Am fost pus să-i dau două palme. Ne băteam reciproc[226]...

225. „Am fost dus la Bucureşti, unde am avut ca anchetator pe mr. Ciocan Aurel, de care am fost supus sub tortură şi să declar tot ce spunea el. M-a bătut şi gen. Mihalea, şi gen. Nuţă”, mai spune în aceeaşi declaraţie. În timpul deportării sale la Focşani, afirmă că a avut parte de „condiţii necorespunzătoare în privinţa locuinţei, unde soţia a zis că se duce la Bucureşti, la CC. Între timp, am fost chemat la Miliţia Focşani, unde am fost luat la întrebări de cpt. Dinuş. Am fost înjurat şi mi-a vorbit urît”.

226. Metoda intrase în arsenalul organelor de represiune în urma experimentului de tristă faimă exersat la începutul anilor ’50 cu deţinuţii de la Piteşti, Gherla şi de la coloniile penitenciare de pe Canalul Dunăre – Marea Neagră. O altă victimă a confruntărilor cu Geneti este Costică Sbîrn, chiar cel alături de care avea să călătorească Nicuţari în drumul spre locul comun de exil (judeţul Suceava). Sbîrn, care nu a putut fi găsit pentru a fi intervievat în această carte (ca şi alţii dintre cei condamnaţi), este fiul lui Constantin şi al Ecaterinei, s-a născut la 9 aprilie 1958 în comuna Rîşca, judeţul Suceava, şi a fost condamnat la 2 ani şi 6 luni la locul de muncă. În cursul anchetelor (a fost arestat pe 20 noiembrie) nu a vrut să recunoască multe dintre cele ce i se imputau. Într-o declaraţie a sa relatează că la Braşov a primit 47 de lovituri cu bastonul de cauciuc la tălpi, după care a leşinat. Revenit din leşin, şi-a menţinut însă declaraţia anterioară, cu toate bătăile la care a fost supus ulterior. La Bucureşti a fost anchetat 18-20 de ore zilnic. Acolo, „cea mai puternică bătaie am luat-o în faţa gen. Mihalea, de la trei persoane pe care nu aş putea să le descriu, şi înainte de a mă pune faţă în faţă cu Geneti Aurică, şi după, chiar personal şi gen. Mihalea m-a bătut cu o bucată de lemn rotund ca un picior de scaun pe care îl avea pe birou, după care a chemat persoana care m-a adus la dînsul, care avea grad de colonel, şi s-a exprimat cam aşa: «Ia-l şi du-l în Cristosu mă-sii, că îl omor degeaba, că tot nu vrea să recunoască nimic din ceea ce a făcut!». După care m-a luat acea persoană care m-a dus acolo – de statură potrivită, mustaţă bogată, păr şaten spre roşcat, înălţime 1,65-1,70 m, cu un defect la un picior, care m-a sfătuit că dacă nu declar ceea ce a spus Geneti, mă duce înapoi la şefu’ şi mă sparge în bătăi, pînă tot am să declar” (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 153-154).

Capitolul III

DUPĂ PROCES

Procesul muncitorilor a avut loc pe 3 decembrie 1988. S-a desfăşurat cu uşile închise. A fost atent monitorizat de secretarul judeţean de partid, Petre Preoteasa, şi de Securitate. Pentru pregătirea lui, cu o zi înainte venise în Braşov chiar ministrul de Interne Postelnicu. Deşi anterior, în numeroase şedinţe de partid, se ceruse chiar pedeapsa cu moartea pentru participanţii la revoltă, pentru a constitui un exemplu, 61 dintre aceştia au fost condamnaţi la pedepse cu executare la locul de muncă între 6 luni şi 3 ani. Suplimentar, s-a luat măsura îndepărtării lor din oraş şi a stabilirii domiciliului obligatoriu în alte oraşe, deşi hotărîrile cu privire la asemenea măsuri administrative fuseseră abrogate încă de la sfîrşitul anilor '50.

După 1987, braşovenii au trăit într-o penurie chiar mai severă decît pînă atunci. Ceauşescu, în 1988, a sfidat protestul muncitorilor de la „Steagul Roşu" făcînd o vizită în uzină, pentru a demonstra că nu oamenii muncii s-au revoltat, ci „elementele turbulente certate cu legea şi consumatoare frecvent de băuturi alcoolice", după cum s-a scris, la terminarea procesului, în presa de partid. Muncitori nominalizaţi de Biroul de Securitate al întreprinderii ca reprezentînd potenţiali factori de risc pentru „perturbarea" vizitei oficiale la Uzina de Autocamioane au fost închişi în secţii care nu intrau în circuitul vizitei lui Ceauşescu, iar în curtea uzinei au fost aduşi muncitori de la o altă întreprindere braşoveană şi numeroşi membri ai activului de partid din oraş, care au primit salopete cu însemnele IABv.

Pe 23 august 1988, cînd coloanele de oameni ai muncii au defilat pe muzică patriotică în centrul oraşului, în momentul cînd muncitorii de la secţia 440 – „Steagul Roşu", locul de unde pornise revolta, au păşit prin faţa tribunei oficiale, muzica a fost întreruptă, iar crainicul a trecut sub tăcere numele secţiei care defila în stradă. Cei care treceau în tăcere pe sub privirile ostile ale conducerii locale de partid nu erau altceva decît muncitorii care au tolerat ca sub ochii lor să fie trădate interesele şi aşteptările partidului. Între timp, viaţa personală a celor găsiţi vinovaţi pentru „producerea evenimentului" din 15 noiembrie 1987 lua o turnură tragică şi nici un semn nu arăta că ar exista vreo şansă de revenire la normal. Soţiile condamnaţilor rămase la Braşov erau chemate deseori la Securitate sau vizitate acasă, pentru a fi convinse fie să-şi urmeze soţii acolo unde au fost trimişi, fie să divorţeze. Erau asigurate că, pentru cei deportaţi, nu mai există cale de întoarcere în oraş.

„Stimaţi tovarăşi, constructori de autocamioane...”

Gheorghe Niţescu

În 1988, s-a întîmplat să vină Ceauşescu în vizită la Braşov. Cînd a ajuns la uzină, toate secţiile erau deja închise. Pe clădiri montaseră mitraliere îndreptate către secţiile noastre, erau prezenţi şi pompierii cu tunurile de apă. Nu aveam voie să ieşim din ateliere pe durata vizitei. Secţia 440 a fost ocolită, nu au vrut să o viziteze. După ce tovarăşii au vizitat uzina, Ceauşescu a vrut să le vorbească oamenilor. De sus, de la tribună, s-a auzit: „Stimaţi tovarăşi, constructori de autocamioane...”. Şi toată lumea din secţie a început să rîdă. Muncitorii adunaţi pentru vizita lui Ceauşescu la „Steagul” erau de la altă întreprindere, de la „Hidromecanica”.

Toată perioada de după revoltă a fost marcată de frică. Ne era frică. Frica se instalase în sufletele oamenilor. Puteai să fii făcut din cel mai al dracului oţel şi tot îţi era frică. Ca să fiu cinstit, imediat după 1990, tot nu aveam curajul să spun cum a fost. Şi cum să nu-mi fie frică, dacă ştiam că este posibil ca într-o bună zi să nu mă mai întorc acasă? Iar astăzi, cînd toată Miliţia s-a transformat în Poliţie, îşi face cineva de acolo procese de conştiinţă?

„Mi-au spus că mai bine aş fi violat o femeie”

Ciprian Pintea

Am fost deportat[227] în judeţul Constanţa, în Medgidia, o localitate cu 50.000 de locuitori. Aveam obligaţia să mă prezint periodic la Miliţie pentru a mi se face prezenţa, să ştie că mai sînt pe acolo. Faptul că mă ţineau sub continuă observaţie

227. Ciprian Pintea, fiul lui Octavian şi al Ecaterinei, s-a născut la 8 octombrie 1963 în Braşov. La data revoltei, care i-a atras o condamnare la locul de muncă de 1 an şi 6 luni, lucra ca lăcătuş la Uzina de Autocamioane. Iată cum relata, într-o declaraţie din 28 martie 1990, anchetarea sa: „La Braşov am stat într-o celulă unde altceva nu auzeam, decît gemete şi ţipete de oameni bătuţi, iar cîinii poliţiştilor lătrau infernal. Nu cunosc numele celui care m-a anchetat în Braşov, însă nu m-a bătut şi nici nu m-a înjurat [i s-au aplicat aceleaşi metode de tortură psihică folosite şi în cazul lui Eugen Tudose – n.n.]”. La Bucureşti spune că a fost anchetat de un căpitan de securitate, care s-a purtat „decent” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 135).

îmi provoca un stres puternic. Uneori, cînd mă prezentam la Miliţie, îl întrebam pe un locotenent de acolo dacă îmi vor da drumul vreodată, pentru că aveam o condamnare de un an şi şase luni cu suspendarea pedepsei, perioadă care trecuse deja. Într-o zi, locotenentul îmi răspunde: „Măi, Pintea, hai să-ţi spun o chestie, să-ţi spun care este adevărul. Da', zice, vorbim aici, între patru ochi! Mai bine violai o fată decît să fi făcut ceea ce ai făcut tu în Braşov! Erai privit mult mai frumos decît eşti privit acum! Tu eşti privit…" – şi s-a oprit fără să mai spună nimic.

Trebuia să fac tot felul de intervenţii dacă voiam să mă internez în spital, spre exemplu. Să anunţ Securitatea, pentru ca ei să-mi aprobe internarea. Cu alte cuvinte, dacă eram bolnav, trebuia să merg prima dată la ei. Cînd a fost Congresul al XIV-lea al PCR, cineva a scris pe tribunalul din Medgidia: „Jos dictatura! Jos Ceauşescu! Porcilor, daţi-le drumul braşovenilor!". Bineînţeles, au venit şi m-au arestat pe mine. N-am fost eu cel care a scris, dar a trebuit să dau declaraţii despre ce am făcut în ultimele două luni de zile, pentru fiecare zi cîte o foaie. Noaptea, timp de 12 ore, am dat 60 de declaraţii. Am fost agasat tot timpul, am fost tot timpul urmărit, tot timpul stresat psihic şi cu teama că nu mă voi mai întoarce vreodată acasă, să-mi văd familia şi să mă bucur de locul unde m-am născut, de Braşov.

Am suferit foarte mult din punct de vedere psihic, probabil că am fost şi vulnerabil, e adevărat. Cînd a venit Revoluţia din 1989 am scăpat de acolo, mi-am făcut o cruce şi mi-am zis: „Uite, poate mai există un Dumnezeu, de asta sînt şi eu în viaţă! Dar cu ce preţ? Au murit oameni, tineri, bătrîni, copii". Felul în care manifestanţii din decembrie 1989 au fost consideraţi de către comunişti drept huligani mi-a adus aminte de ceea ce am trăit noi în 1987, pentru că exact aşa am fost şi noi catalogaţi. Probabil că i-a durut faptul că ne-am bătut joc de caşcavalul lor, că le-am aruncat toată bunăstarea pe fereastră. Cu tot ce am îndurat, cea mai frumoasă zi din viaţa mea a fost 15 noiembrie 1987, cînd am văzut tabloul lui Ceauşescu arzînd.

„Braşovul trebuia să rămînă doar un vis"

Iosif Farcaş

Am fost trimis la Filiaşi, în judeţul Dolj, departe de ai mei, eu fiind din Ardeal. Graba a fost atît de mare, încît abia am apucat să-mi pun într-o plasă cîteva lucruşoare. Eram aşteptat de dubă şi de însoţitorii mei, care m-au luat fără să ştiu unde mergem. Pe la miezul nopţii am ajuns la Craiova, unde am fost cazat la un hotel, fără ca eu să plătesc ceva, iar a doua zi am ajuns la Filiaşi, la sediul Miliţiei. Un plutonier şi un sergent-major m-au „prelucrat", mi-au spus că

trebuie să-mi văd de muncă, să nu le fac probleme, să nu intru în restaurante şi să nu discut cu localnicii. Soţia şi copilul rămăseseră în Braşov şi se făceau presiuni foarte mari asupra lor. „Dacă nu pleci la Filiaşi eşti obligată să divorţezi", îi spuneau la Miliţie. Şi au reuşit să o convingă, aşa încît au venit şi soţia, şi copilul în anul următor. Voiau să uităm de Braşov, oraşul acesta să rămînă pentru noi numai un vis. Eram obligat să merg în fiecare joi la Miliţie, dar asta nu însemna că nu eram urmărit.

În 1989, era pe 17 decembrie, am fost adunaţi toţi colegii de la fabrica unde lucram şi ni s-a spus că la Timişoara sînt mari tulburări. Judeţele Dolj, Vîlcea şi Gorj trebuiau să trimită gărzile patriotice la Timiş pentru a înăbuşi protestele. Gărzi care erau, de fapt, muncitorii, colegii mei de muncă. Au primit uniforme şi bastoane şi au plecat. Mie mi s-a spus clar : „Tu, Farcaş, nu pleci la Timişoara ! "[228].

„Voiau să fie siguri că nu plecăm dincolo"

Suzana Farcaş

Pe 15 noiembrie nu am fost la muncă, eu şi soţul meu Iosif Farcaş aveam schimburi diferite, pentru că trebuia să ne îngrijim de băiat. Abia cînd s-a întors el am aflat amănunte despre protest. Dar vorbea cu teamă. L-au arestat abia a patra zi, joi. Şeful de atelier umbla printre noi, de parcă trebuia să simţim ce urmează să se întîmple. Cînd a fost arestat, pe vremea aceea stăteam la un cămin de nefamilişti, era acasă doar cu copilul. A lăsat copilul pe hol, pentru că nu i-au dat voie să-l lase în grija cuiva, dar am avut noroc atunci, pentru că ieşiseră nişte vecini care au văzut cum era înconjurat de miliţieni şi cărora le-a spus : „Aveţi grijă de copil şi să-i spuneţi lui nevastă-mea că eu am plecat ! ". Atît a mai putut să spună. Apoi n-am mai ştiu nimic despre el timp de două săptămîni. Între timp, eram vizitată acasă pentru a mi se pune întrebări : voiau să ştie ce a făcut pe 15 noiembrie. După care, fără să fie condamnat, fără să ştiu nimic despre el, au

228. Aceeaşi idee de a trimite muncitori să lupte împotriva manifestanţilor pentru a apăra „cauza socialismului" a avut Ceauşescu şi în timpul discuţiei sale cu Petre Preoteasa, primul-secretar al judeţului. Ea nu s-a materializat, pentru că în timpul convorbirii, o bilă de rulment a spart geamul, răsunînd ca o împuşcătură pe fondul huiduielilor care se auzeau de afară. „Ce s-a întîmplat, se trage ? " ar fi întrebat Ceauşescu. Înspăimîntat de moarte de asaltul manifestanţilor, Preoteasa a răspuns că da, ceea ce l-a determinat pe dictator să ordone intervenţia trupelor USLA. Aceasta, ca şi alte relatări similare au o doză mare de credibilitate, întrucît vin din partea unui activist de partid braşovean de la acea vreme, martor ocular al evenimentelor, Dan Brudaşcu (*op.cit.*, *passim*), actualmente deputat PRM. Brudaşcu a fost acuzat de mai mulţi membri ai Asociaţiei „15 Noiembrie 1987" că s-ar fi numărat printre cei care au cerut, în cursul dezbaterilor procesului în care manifestanţii au fost condamnaţi, sentinţa de condamnare la moarte.

venit şi mi-au pus sechestru pe toate bunurile pe care le aveam într-o cameră. Pur şi simplu ! Pe frigider, pe televizor, inclusiv pe hainele mele şi ale copilului. Au motivat că a făcut fapte de huliganism, a spart şi a distrus mobilier şi trebuia să plătească. Fără să se stabilească o sumă anume, fără să-mi dea nici un amănunt cum trebuia să plătească, ce anume şi cît. Pe urmă s-a întors. Nu avea voie să spună nimic despre ce se întîmplase acolo şi-l simţeam că se află sub presiune psihică. S-a întîmplat că plecase să-şi cumpere o pereche de pantaloni şi m-au plimbat cei de la Miliţie pe la toate rudele să-l găsească, pentru că nu avea voie să iasă în oraş. Imediat după proces, i-au dat actele în mînă, l-au urcat într-o maşină şi, în momentul cînd a trecut pe lîngă mine, a reuşit să-mi spună : „Sînt la Filiaşi ! ”. Atît. Nici măcar nu am putut să ne luăm rămas-bun. Am rămas încremenită şi nu puteam să fac nimic, decît să-l privesc cum se urcă în maşină şi pleacă. A trecut pe acasă să-şi pună nişte haine într-o pungă de un leu, cum era pe atunci, şi asta a fost tot. Cu atît a plecat la Filiaşi.

Bineînţeles, au urmat chemările la partid, unde eram făcută troacă de porci. Mă obligau să părăsesc Braşovul, îmi asigurau toate mijloacele, transport, loc de muncă, numai să plec din oraş. Între timp, fiind însărcinată, m-am hotărît să plec. Fugise el de vreo două ori de acolo, dar nu mai puteam să stăm separaţi. În felul acesta, m-am angajat la Filiaşi, dar au vrut să-mi scadă din salariu. Şi pentru că soţul meu trebuia să meargă în fiecare joi la Miliţie, i-a spus unui securist că el are de gînd să plece în momentul cînd îmi vor tăia vreun leu din salariu. A doua zi, cu un simplu telefon, totul s-a rezolvat şi nu am mai avut probleme nici cu maistrul, nici cu directorul. Într-un fel, eram în grija lor, a securiştilor. Le era teamă să nu plecăm de acolo. Îmi aduc aminte că am ţinut mult să plecăm într-o vizită la Zalău, locul de unde este soţul meu. O plănuisem pe 23 august şi tot a încercat soţul meu să obţină acordul lor. Am fost duşi cu vorba, pînă am plecat fără acordul lor. Cînd am ajuns la Zălau, în curte la soacră-mea a intrat un miliţian, un copil nevinovat, care ne-a spus : „M-au trimis să mă asigur că nu plecaţi dincolo”. Eram aproape de graniţa cu Ungaria.

După Revoluţie, am rămas pînă în luna ianuarie la Filiaşi. Stăteam şi ne gîndeam ce să facem. Nu aveam curaj să mergem la Poliţie, să întrebăm dacă avem voie să plecăm, sau trebuie să dăm în continuare declaraţii. După cîteva zile, primim de la uzina „Roman” o înştiinţare prin care ne transmiteau că, în cazul în care dorim, putem reveni în Braşov, deoarece ni se va asigura un loc de muncă şi locuinţă. În felul acesta am putut reveni acasă.

„N-ai înţeles că rămîi aici pînă la pensie ? ”

Marius Nicolăescu

Soţia mea a stat o perioadă cu mine la Botoşani, locul unde am fost deportat, apoi s-a întors, iar a venit, dar cu acte niciodată. În acei ani am lucrat la „Electrocontact” Botoşani. Cînd am ajuns în oraş, în prima noapte am dormit pe culoarele Miliţiei. A doua zi, la ora 10.00, eram deja angajat la „Electrocontact”. Ştia şi directorul, şi maistrul, toţi. Am început lucrul, iar la picioarele mele se afla geanta cu haine pe care o luasem cu mine. După care, pe la ora 16.00, a venit cineva din uzină după mine şi m-a dus într-un cămin de nefamilişti, spunîndu-mi că aceasta e camera în care voi locui. Am stat acolo o singură noapte, după care mi-am găsit o gazdă. Şi m-am mutat. Disperare mare ! A doua zi au apărut cei doi securişti ai întreprinderii şi m-au dus la Miliţie : „Unde ai dispărut azi--noapte ? ” – „N-am dispărut nicăieri” – „Cum, că nu ai fost la cămin ! ” – „Păi nici nu o să mă mai întorc vreodată ! ”. După un timp, a venit gazda mea la mine plîngînd, mi-a spus că l-au chemat la Miliţie şi că l-au bătut bine, rugîndu-mă să plec mîine seară de acolo. A doua zi am căutat o altă gazdă, am găsit un om care tocmai pleca la Canal să lucreze pentru o perioadă de doi ani. După care au încercat să ne facă buletine de Botoşani. Pe vremea aceea, buletinul de Braşov avea o mare valoare, pentru că Braşovul era „oraş închis”. Se ţinea cont de viza de reşedinţă – numai cu viză de reşedinţă te puteai angaja într-un judeţ. Era mai greu pentru un botoşănean cu viză de Botoşani să vină să se angajeze în Braşov, Ploieşti sau altundeva decît în Botoşani. Şi am încercat să ţin de buletinul de Braşov : pentru aceasta nici nu am angajat-o pe nevasta mea acolo – ea totdeauna a avut buletin de Braşov.

Mai erau încă trei băieţi deportaţi acolo, care lucrau în întreprinderi diferite, dar nu puteam să luăm legătura între noi – eram conştienţi că sîntem supravegheaţi şi, pe lîngă asta, în fiecare joi seara la ora 17.00 trebuia să ne prezentăm la Miliţie, chiar la comandantul Miliţiei din Botoşani[229], şi să-i povestim că am fost cuminţi, că nu am părăsit oraşul. Aveam domiciliu forţat. Un control era stabilit, cel de joi, la ora 17.00. În plus, doi tipi de la Securitate m-au avut în grijă tot timpul, veneau şi vorbeau cu maistrul, întrebau la ce oră am venit, la ce oră am plecat, cu cine am stat de vorbă. Veneau la muncă şi verificau dacă mi-am făcut prieteni. Oficial, eram luat în grijă de un maior care tot timpul era după mine şi care lucra la Economic.

229. Acesta era nimeni altul decît viitorul ministru adjunct de Interne Corneliu Diamandescu, de după 1989, implicat în reprimarea brutală a manifestaţiei din Piaţa Universităţii în 13-15 iunie 1990.

Deşi mi-a fost greu să stau departe de Braşov, m-am simţit bine printre botoşăneni, chiar a fost o perioadă frumoasă. Pentru că am fost protejat de toţi cei care se aflau în jurul meu. Toţi colegii mei de muncă. Botoşani nu e un oraş foarte mare, e capitală de judeţ, dar e un orăşel. Lucram în cea mai mare întreprindere de acolo, şi nu cred că exagerez cînd spun că trei mii de oameni au ştiut într-o săptămînă cine sînt, ce s-a întîmplat la Braşov. Oamenii mă vedeau pe stradă, muncitorii din secţie, colegii mei, toţi s-au purtat cu mine extraordinar. Toată lumea din jurul meu încerca să-mi facă viaţa mai uşoară. Să mă ajute. Pentru a putea pleca din Botoşani, singura modalitate legală era să plec în delegaţie. Şi primeam cine ştie ce delegaţie, deşi lucram la un atelier mecano--energetic, nu era treaba mea. Venea şeful de la Aprovizionare şi îmi zicea: „Ştii, trebuie să aducem nişte rulmenţi de la Braşov". Îmi dădea delegaţia în mînă şi veneam la Braşov, pe banii întreprinderii. Măcar la două săptămîni, îmi găsea el o delegaţie. Cu acordul directorului, bineînţeles. Dacă erau întrebaţi unde sînt, le spuneau că sînt la lucru, că întreprinderea m-a trimis în delegaţie. Am fost în cel puţin douăzeci de delegaţii în Braşov şi chiar şi pe 16 decembrie eram tot în delegaţie acasă. De obicei erau delegaţii care nu aveau nici o finalizare. Mă trimiteau la „Răsăritul" ca să aduc oale de turnare, de grafit. Dar în final erau aduse din import, chiar dacă se mai făceau uneori şi pe la noi. Fabrica din Botoşani avea dreptul, la cît erau de scumpe şi de greu accesibile, la două oale de turnare pe lună. Şi mă trimiteau să aduc opt. Mă duceam mai mult să pună ştampila, pentru că nu aveam nici o şansă să aduc atît de multe, iar planul nostru era să primim doar două. Surpriza a fost alta. Cînd am ajuns la Braşov şi m-am dus la „Răsăritul", cei de acolo s-au uitat pe comandă şi mi-au zis: „Hai, domnule! S-au tîmpit cei de la Botoşani? Cum să le dăm opt oale de turnare? Nu se poate! Dar văd că eşti braşovean, ce cauţi în Botoşani?" – „Păi, ştiţi, eu sînt unul din băieţii..." – „Da? Bine, se aprobă comanda de zece oale!". Cînd am ajuns în Botoşani, directorul se închina, nu-i venea să creadă. Toţi aveau un profund respect pentru ceea ce se întîmplase în Braşov.

Pe 19 decembrie 1989, cînd toată lumea aştepta să vadă ce se întîmplă la Timişoara, pe la ora 10.00 au strîns toată mulţimea din secţie şi au apărut cei doi securişti care se ocupau şi de mine, şi de întreprindere, cu secretarul de partid şi cu şeful de secţie, care nu avea nici o treabă cu politica. Secretarul cu propaganda a început să le explice muncitorilor că trebuie să facem o scrisoare către Ceauşescu, în care să ne arătăm revoltaţi de faptele huliganice ce se petreceau în Timişoara. Cuvintele îmi sunau foarte cunoscut. Toată lumea tăcea, stăteau cu ochii în pămînt, se uitau de la unii la alţii. Nu mai lucra nici o maşină, nu se auzea nici o muscă. Doar vocea secretarului de partid. I-am pus o întrebare, dar n-am apucat să spun prea multe, că l-am văzut cum se face verde la faţă şi a început să ţipe: „Tu să taci, că tu şi aşa ai bube în cap, agitatorule!". Din clipa aceea oamenii au început să iasă pe uşă. Nu s-a întîmplat nimic. Nu a venit la mine nici un securist să-mi zică ceva. Reprezentantul partidului urla în continuare,

speriat de faptul că un muncitor i se opune într-o astfel de situaţie, în timp ce şedinţa se spărgea.

Pentru că fusesem condamnat la 2 ani cu suspendarea pedepsei, mi-am spus că voi fi băiat cuminte, nu voi trece pe roşu, nu voi înjura regimul, dar cînd se vor termina cei doi ani voi pleca acasă. Pe 11 noiembrie 1989 am fost chemat la Miliţie, cu o lună înainte de Revoluţie. Era Diamandescu, cu care mă vedeam în fiecare joi, punîndu-mi întrebări de genul „ce-ţi mai face nevasta?", „s-a terminat butelia, ai nevoie de butelie?". I-am dat buletinul şi m-a întrebat de ce am viză de flotant. Îmi dăduseră apartament în centru, se preocupau de situaţia mea, cu intenţia de a mă lega de Botoşani. Le-am spus că nu-mi fac buletin de Botoşani, pentru că aici nu e „ţara" mea. Îmi spune: „Tu încă n-ai înţeles că rămîi aici pînă la pensie?". Mai aveam 29 de zile şi îmi lua sfîrşit condamnarea, moment în care voiam să plec la Braşov. S-a albit la faţă, a chemat un subofiţer şi mi-a pus viză de reşedinţă pe buletin. M-am simţit păcălit.

Cred că ceea ce s-a întîmplat la Braşov în 1987 a fost şi un exemplu, o repetiţie pentru ceea ce s-a întîmplat în 1989. Din păcate, oamenii au început să uite ce a însemnat Ceauşescu, ce a însemnat Securitatea şi Partidul Comunist, ce a însemnat comunismul. Eu nu pot să uit.

„La Revoluţie m-au făcut primar interimar"

Dănuţ Iacob

La proces se strigau condamnările. Unul lua 2 ani, altul 6 luni, dar eu nu-mi auzisem numele. I-am zis anchetatorului: „Domnule, nu mi-am auzit numele" – „Ridică-te, mă, în picioare! Cum te numeşti?" – „Iacob Dănuţ" – „6 luni, stai jos!". Am stat jos. De-acolo ne-am dus la Miliţie, ne-a zis să ne facem lichidarea şi a fost momentul cînd ne-au lăsat liberi pe stradă pentru prima dată. În secţie, oamenii se uitau la noi ca la nişte străini, nu vorbea nimeni, era ca la o înmormîntare. Ne-am dus la magazie, am luat fişele, nu conta ce-ai pierdut, ce sculă, tăiau tot, dă-o dracului de sculă, în cinci minute lichidarea trebuia să fie gata. În mod normal, o lichidare dura între trei zile şi o săptămînă. Trebuia să-i găseşti pe toţi să-ţi semneze hîrtiile, la bibliotecă, la serviciul social etc. Nouă ne-a luat aproximativ 20 de minute. După care ne-au zis că sîntem liberi pînă a doua zi la ora 8, cînd trebuia să ne întîlnim în faţa clubului. A doua zi, în sala de la Personal, intram cîte 3-4 oameni, îţi luau cartea de muncă şi îţi spuneau: Rîmnicu-Vîlcea, Piatra-Neamţ etc. Ţin minte că a ieşit Marius Boeriu, îl aştepta tatăl lui în faţă, tatăl meu era lîngă el, şi-a zis că merge la Piatra-Neamţ. „Ah", a făcut taică-su. Am ieşit şi eu şi-am zis că plec la Rîmnicu-Vîlcea. Marius mi-a zis: „Ce noroc ai avut, eşti aproape mă, nici 200 km".

A doua zi mă aflam într-un ARO care mă ducea la Rîmnicu-Vîlcea. Noaptea mi-am petrecut-o la Miliţie, m-au dus într-un beci cu tot bagajul. Am stat într-o celulă, dar nu au închis-o şi toată noaptea am jucat table cu gardianul. Dimineaţa a venit o maşină de la întreprindere care m-a preluat, m-au cazat la cămin şi mi-au spus că acesta este noul meu loc de muncă. Era o antrepriză energo--montabilă de centrale. Aveau lucrări în toată ţara, se deplasau în Gorj, Sibiu, dar eu nu plecam nicăieri şi eram mutat în toate atelierele, pentru a nu avea niciodată perioade fără lucru. Aveam de semnat celebra fişă la Miliţie, dar într-o zi am plecat. Era după 18 ianuarie, se anunţase intrarea în vigoare a decretului de amnistieri şi am decis să mă întorc în Braşov. M-au adus înapoi şi m-au bătut la fiecare bornă kilometrică. Opreau maşina, mă dădeau jos şi începeau să mă bată, mă dădeau cu capul de bornă să-mi „iasă din cap Braşovul", ziceau. M-au bătut cînd am intrat pe Valea Oltului, m-au bătut la Izvor şi tot aşa.

Pe inginerul care avea în grijă brigada noastră îl chema Diaconescu şi mă simpatiza. Acest tip atît de mult m-a lăudat peste tot, încît la un moment dat s-a pus problema acceptării de noi membri în partid. Inginerul Diaconescu mă pusese primul pe listă şi din cauza asta a fost chemat la Miliţie şi bătut. Strategia lui era următoarea : se gîndea că dacă voi fi făcut membru de partid, voi avea şi posibilitatea să plec acasă. Numai că se înşelase şi a şi avut de suferit din cauza asta. Cel care avea grijă de mine era un locotenent de la Biroul Economic, pe nume State. Ne înţelegeam foarte bine. Mă lăsa să plec acasă fără să anunţe, plecam vinerea şi mă întorceam duminica, şi treceam pe la poarta lui să-i spun că m-am întors. Din acest punct de vedere pot să spun că am avut noroc. State mă mai şi împrumuta cu bani, pe care nu mi-i mai cerea niciodată, îmi dădea şi cîte o conservă, avea grijă de mine. Toată lumea îmi spunea „braşovene". Eram cunoscut de mulţi din Călimăneşti, dar puţini îmi ştiau numele. Fiind şi staţiune, cîştigînd şi bani destui, nu pot să spun că nu am avut o viaţă frumoasă acolo. Singurul care nu mă înghiţea sub nici o formă era maistrul Turcu, responsabilul cu propaganda de partid. Nu voia să ponteze unele femei dacă nu se culcau cu el şi făcea tot felul de lucruri murdare. Noi trebuia să facem pasarela de la intrarea în staţiunea Călimăneşti, pentru ca să poată camioanele evita staţiunea. Se lucra zi şi noapte, şi ţin minte că am lucrat cîte 12 ore, eram atît de obosit, încît tremuram, nu mai puteam şi i-am şi spus maistrului că am nevoie de odihnă. A început să mă amenințe că mă poate acuza de sabotaj şi l-a sunat pe State, care a trebuit să intervină. În momentul cînd a venit Revoluţia, a fost primul om care a venit la mine într-o dimineaţă, pe la ora 8 şi jumătate. Nimeni nu mai muncea pe şantier, toţi ascultau la radio ce se întîmplă, iar atunci cînd s-a anunţat că Ceauşescu a fugit cu elicopterul, maistrul Turcu a venit la mine : „Iacobe, ai scăpat ! ". Ei bine, dacă tot scăpasem, i-am dat o bătaie să mă ţină minte.

State m-a sfătuit să dispar vreo cîteva zile : credea că îmi poate fi în pericol viaţa. Mi-am luat soţia şi am plecat într-un sat la vreo 6 km – mă găzduia Dan, un prieten. Am făcut şi sărbătorile acolo, stăteam în beci şi nu ieşeam nici din curte. Am apărut prima dată în oraş abia pe 29 decembrie – atunci au venit

colegii mei de pe şantier. Aflaseră unde mă ascund şi voiau să revin în oraş. M-au luat, m-au dus la Primărie şi am fost făcut primar interimar. În ianuarie, prima măsură pe care am luat-o în calitate de primar la Călimăneşti a fost să chem un camion în care mi-am încărcat frigiderul şi hainele şi m-am întors în Braşov.

„Te-ai căsătorit cu un vagabond!"

Corina Iacob

Pe Dănuţ Iacob, soţul meu, îl arestaseră dimineaţa devreme. Cred că era ora 6, înainte să plece la serviciu. Au spus că au nevoie de nişte date din buletinul lui şi că are timp să se întoarcă la serviciu. Şi nu s-a mai întors. Preţ de cîteva zile, mergeam pe la Miliţie, mă plimbam prin faţa sediului, dar nu reuşeam să obţin nici o informaţie. Ţin minte că ascultam „Europa Liberă" în fiecare seară: era singurul loc de unde puteam să mai aflu cîte ceva. Tot de la radio am aflat că au fost duşi la Bucureşti. Abia ne căsătorisem, pe 21 octombrie 1987, aşa că nu aveam experienţă în căsnicie, nu ne cunoşteam foarte bine. În ziua cînd l-am revăzut, imediat înaintea procesului, era foarte distant cu mine. Nu prea vorbea, nici nu prea se apropia de mine şi slăbise foarte mult, vreo 20 de kilograme. Nici nu ştiam ce să fac.

După ce a fost deportat, am fost chemată frecvent la partid. Mă puneau să aştept cîte o oră sau două în faţa sălii de şedinţă, apoi mă chemau în sală şi-mi spuneau: „Eşti braşoveancă, abia te-ai căsătorit, dar te-ai căsătorit cu un vagabond. Gîndeşte-te bine, ori îl urmezi, ori divorţezi şi rămîi în Braşov" – „Abia ne-am căsătorit, ziceam, ne iubim..." – „Lasă iubirea, că nu asta e importantă. Ai de ales: rămîi acasă sau te distrugi!". Tot încercam să-l vizitez, umblam noaptea pe trenuri şi nu am vrut cu nici un chip să divorţez. Pînă la urmă, după cîteva luni mi-au făcut transferul în locul unde era Dănuţ deportat, o colonie de muncă din Păuşa, judeţul Vîlcea. Locuia pe un şantier, într-o cabană de carton. Toată lumea era suspicioasă, avea foarte puţini prieteni. Iar el continua să fie schimbat, mai dur, mai nervos, mai irascibil. Condamnarea lui era de şase luni cu suspendare, dar nu am reuşit să plecăm de acolo pînă la Revoluţie. E adevărat, cîştigam mai bine acolo, pentru că eram plătiţi la norma pe care o realizam, însă Dănuţ era obligat să lucreze şi peste normă, care oricum era exagerată. Dacă după 10-12 ore întrerupea lucrul şi spunea că nu mai poate lucra, chemau Miliţia.

Dacă voiam să ne vizităm nişte prieteni din Vîlcea, care stăteau la vreo 20 km, nu puteam s-o facem fără aprobarea Miliţiei. E greu de crezut acum, dar atunci nu puteam să facem nici o mişcare fără ştirea informatorilor şi a securiştilor. În momentul cînd au izbucnit protestele de la Timişoara, fiind

într-un restaurant cu soţul meu şi cu nişte prieteni, am văzut cum intră nişte miliţieni în local şi ne priveau pur şi simplu. Atunci nu ne-au spus nimic, doar ne-au supravegheat, dar a doua zi dimineaţa au intrat peste noi în casă, în timp ce eram în pat. În momentul cînd am realizat că Ceauşescu nu se mai poate întoarce, eram la serviciu. Îmi aduc aminte că Mircea Dinescu vorbea la radio. Lucram în puncte diferite, dar ne-am găsit imediat şi ne-am luat în braţe, m-a învîrtit, şi toată lumea de pe şantier se strînsese în jurul nostru şi aplaudau. A fost un moment deosebit. Nu voi uita niciodată ceea ce s-a întîmplat pe 15 noiembrie 1987. Mi-a marcat viaţa şi cred că m-a maturizat foarte mult. În felul acesta, am învăţat să cunosc oamenii.

„M-au trimis la o casă de copii”

Pavel Nicuţari

A doua zi după ce am ajuns la Braşov a început procesul la clubul întreprinderii[230]. S-a făcut cu uşile închise, repede, după care am fost deportaţi[231]. Eu, fiind din partea Sucevei, am fost deportat în oraşul Siret. În copilărie, pentru că

230. Ajuns în Braşov cu o zi înainte, Nicuţari avusese din nou probleme serioase cu Miliţia. Lăsat, ca toţi ceilalţi, să-şi petreacă o noapte în familie, pentru a se mai întrema după anchete, deşi fusese avertizat să nu-şi părăsească locuinţa, a făcut totuşi o vizită, împreună cu soţia, la cumnata sa, unde a mîncat ceva şi au stat un pic de vorbă. La întoarcere a fost acostat de un echipaj al Miliţiei : „M-au reţinut şi m-au întrebat unde am fost ; eu le-am spus că am fost pînă la cumnată în Triaj, dar ei mi-au spus : «Tu ştii că n-ai voie să-ţi părăseşti domiciliul ! ». Eram şi cu soţia, pe mine m-au reţinut, m-au luat din nou la Miliţie, soţia plîngea, zicîndu-le că nu a făcut nimic rău, dar ei au spus că el ştia că nu are voie să părăsească domiciliul. Fără doar şi poate, în acea noapte soţia a plecat singură acasă, iar eu am rămas să dorm la Miliţie, pe acele bănci de beton” (M. Arsene, *op.cit*., II, p. 181).

231. Spre deosebire de ceilalţi, în declaraţia citată mai sus, dată înainte de 1997, Pavel Nicuţari insistă şi asupra perioadei de deportare, destul de amănunţit (în timp ce colegii săi o tratează în cîteva fraze), arătînd chiar şi cum a decurs drumul pînă la localitatea de destinaţie : „Cum s-a terminat cu procesul, fiecare dintre noi am avut cîte un delegat [miliţian însoţitor – n.n.], în sfîrşit am venit din nou acasă, dar nu singur, ci cu delegatul meu, mi-am mai luat haine, ce mi-a trebuit, mi-am luat rămas-bun de la soţie – şi din nou la Miliţie, cu delegatul meu. Tot în acea zi trebuia să ne adunăm din nou, ca să ne repartizeze unde plecăm, iar eu am fost repartizat cu domiciliu forţat în Siret, judeţul Suceava. În acea zi am aşteptat ca acuma să vină un delegat din Suceava să mă ducă acolo. De-abia înspre seară a venit şi delegatul meu, a mai fost repartizat un coleg, pe nume Sbîrn Costică [confruntat şi el de către anchetatori cu Aurică Geneti – vezi *supra* – n.n.], care tot în Suceava a fost repartizat, şi am ajuns în Suceava cu trenul. La Miliţia din Suceava am aşteptat şi acolo, la Miliţie, pe Costică l-a luat şi l-a dus la locul lui de muncă unde a fost repartizat, iar eu am mai aşteptat pînă cînd a mai venit un alt delegat, să mă ducă la Siret. Pînă la urmă a venit delegatul şi după mine, şi am ajuns la Siret noaptea”.

părinţii mei erau necăjiţi, nu aveau condiţii, am stat la o casă de copii. Acum, tot la o casă de copii m-au trimis. Mi-au dat o cameră unde să stau şi m-au repartizat la un atelier, noul meu loc de muncă. Noii mei colegi de muncă se uitau destul de urît la mine, nu ştiau ce se întîmplă, credeau că sînt securist. Eu mi-am văzut de treabă. Pe urmă m-au chemat la Miliţie, trebuia să dau declaraţii. Îmi făcuseră o fişă personală : „De azi înainte, vei avea o fişă a ta în care, atunci cînd vei veni la noi periodic, vei scrie ce probleme ai". Am înţeles ce trebuie să fac şi mă prezentam aşa cum doreau ei. La un moment dat voiam să plec de la casa de copii, dar unde să merg ? Directorul îmi tot spunea că trebuie să-mi găsesc o altă cameră[232], dar aveam foarte puţini bani, salariul meu era foarte mic şi îmi şi reţineau din el un procent. Încercam să trimit şi acasă nişte bani şi îmi era foarte greu. Pînă la urmă am plecat. I-am spus maistrului meu că plec la Braşov şi am plecat. Băiatul meu avea probleme cu ochii şi trebuia să merg la Sfîntu Gheorghe – aveam un medic acolo. Cînd m-am întors în Braşov, deşi nu fusesem urmărit de nimeni, mă aşteptau doi miliţieni în gară. M-au luat la Miliţie, soţia mea a venit acolo şi a luat copilul, iar eu am fost pus să dau declaraţii. De ce am fugit din Siret, în ce scop etc. Peste noapte am dormit acolo, pe o bancă de beton. Am aţipit cum am putut. A doua zi a venit un sergent din Siret[233] care m-a adus înapoi în localitatea unde fusesem deportat. După aceea am primit un apartament, o locuinţă într-un bloc nou în care nu se afla nimic. Nu aveam nici măcar o masă, nici un scaun. Am vorbit cu colegii de serviciu care m-au înţeles, am zugrăvit împreună şi mi-a dat fiecare ce a putut : o masă, un scaun, tacîmuri, să am şi eu ceva. Îmi făceam mîncarea la reşou, pentru că nu aveam aragaz. Între timp, tot încercau să mă convingă să-mi aduc soţia la Siret şi nu acceptam : De ce să vină aici, cînd eu aveam apartament în Braşov ? [234]

232. Directorul, îşi amintea Nicuţari în aceeaşi declaraţie, „m-a chemat la el şi mi-a spus să nu mă mai prindă pe acolo, că eu sînt ăla care am vrut să răstorn guvernul. I-am spus că nu o să mai stau".

233. Serg.-maj. Rusu, care, îşi aminteşte Nicuţari, s-a purtat omeneşte şi a fost înţelegător cu el – ca de altfel şi ceilalţi miliţieni din Siret.

234. Era supus însă la unele şicane, din cauza „legăturilor" pe care le menţinea cu Braşovul. Solicitînd, de exemplu, audienţă la Consiliul popular, pentru a primi butelie de aragaz, i s-a spus că va primi butelie numai dacă îşi aduce soţia la Siret. „Soţia a venit la mine, a văzut condiţiile care erau la Siret, deci ea nu putea să vină în acele condiţii cum erau şi aşa a trecut timpul, am făcut şi eu cum am putut, am mai fost ajutat şi de unii dintre colegii de muncă din Siret, care la început şi-au făcut o impresie că eu sînt securist, nicidecum ceea ce am fost eu şi cum am fost. Pînă la urmă s-au convins din ce cauză am fost deportat".

„Luaţi-l, legaţi-l şi duceţi-l înapoi la Huşi!”

Costică Băhnăreanu

M-au trimis la Huşi, la o secţie de utilaj petrolier, unde am lucrat în prima lună ca rectificator. Am fost cazat la un cămin de nefamilişti şi am stat şase luni acolo. În decembrie 1988 mi se făcuse un fel de fişă la Miliţie. Trebuia să merg în fiecare joi să o semnez. Am fost de două ori, după care am renunţat să mă mai duc. Făcusem o cerere să revin în Braşov, unde aveam apartament proprietate personală, dar nu mi s-a aprobat. Apoi am făcut altă cerere, la două sau trei săptămîni. La fel, nu mi s-a aprobat. În luna martie am făcut altă cerere, care a avut acelaşi rezultat. Între timp aveam altă problemă. Acolo se lucra şi sîmbăta, şi duminica, iar toată luna ianuarie nu avusesem nici o zi liberă. Am mers la Miliţie şi le-am spus că nu se mai poate, nu mai pot lucra fără o zi liberă. A venit lt.-maj. Leonte de la Miliţia Economică – se ocupa de mine – şi a intervenit să primesc aceste zile libere, conform Codului Muncii. În luna martie, avînd patru zile libere, am plecat fără aprobarea lor. Am ajuns în Braşov şi am primit un telefon acasă, pe la 7 dimineaţa. M-au luat la întrebări, de ce am plecat fără să spun şi că vor trimite pe cineva să mă aducă înapoi. Nu au venit, am stat trei zile, după care am plecat înapoi. Am fost chemat la Securitate, unde mi-au spus că de azi înainte să fac cerere, mi se va aproba. „De cîte ori ai zile libere şi vrei să mergi la Braşov, fă o cerere. O să ţi se aprobe” – „Nu mai fac nici o cerere, le-am spus. De cîte ori am făcut cerere, nu mi s-a aprobat. S-a dat şi decret în ianuarie [Decretul nr. 11/26 ianuarie 1988, pentru graţierea unor pedepse – n.n.], iar eu n-am beneficiat. Nu mai vin să semnez nici o fişă” – „Nu, tu eşti din altă categorie”. Într-o zi, a venit adjunctul comandantului de la Vaslui şi m-au luat la Miliţie, direct de la serviciu. M-a întrebat unde stau, mi-a spus să merg la Primărie, pentru ca să mi se repartizeze un apartament, dar la Primărie au refuzat. M-au chemat iar la Securitate şi m-au acuzat că ascult „Europa Liberă” în camera de la cămin. În cameră cu mine stătea un tînăr care era în ultimul an la liceu. De la el proveneau aceste informaţii. Mi-am dat seama şi am purtat o discuţie cu el. S-a înroşit şi a recunoscut: „Da, m-au chemat la Securitate şi mi-au spus să te urmăresc, să le spun ce faci şi mi-au promis că mă vor angaja la Securitate după ce termin liceul”. Aşa că m-am hotărît să plec din cămin şi mi-am căutat imediat o gazdă. În august 1988, cunoscîndu-l pe domnul Zamfir, care lucra la „Steagul Roşu” şi colabora cu „Mecanica” Codlea, am discutat cu el cum aş putea să rezolv problema revenirii mele în Braşov. Nu aveam nici o şansă să mă reangajez la uzină, dar puteam încerca în altă parte. Am mers cu el la Codlea, am discutat cu inginerul Cîrstea, căruia i-am spus ce s-a întîmplat cu

mine şi mi-a acceptat transferul. După 15 zile de preaviz mi-am făcut lichidarea, dar în seara cînd trebuia să plec au venit doi miliţieni, care mi-au luat buletinul. Peste cîteva zile mi-am luat buletinul şi am venit la Braşov, însă transferul nu era valabil, pentru că plecasem cu lichidare, iar aici trebuia să mă duc la Forţele de Muncă. Am luat un pachet de Kent şi m-am dus, fără să le spun că am fost implicat în revolta de la 15 noiembrie, şi am rezolvat.

În felul acesta am reuşit să lucrez la „Mecanica" Codlea pînă pe 19 octombrie 1988, zi în care am fost vizitat acasă de un tînăr care mi-a spus că trebuie să mă prezint la Securitate. Acolo m-au băgat într-un birou, m-au luat la întrebări[235]. Au chemat un ARO de la Miliţie şi a venit mr. Chiţu, care m-a luat de cap şi m-a pus să scriu declaraţii că mă voi întoarce în Huşi împreună cu familia, iar după ce mi-a rupt cîteva declaraţii în care spuneam că mă întorc, dar fără familie, le-a spus unor subofiţeri : „Luaţi-l, legaţi-l şi duceţi-l înapoi la Huşi ! "[236]. Am ajuns la Huşi, însă a trebuit să mă întorc la Codlea a doua zi să-mi ridic cartea de muncă. Director era Munteanu, care nu ştia nimic despre aranjamentele mele cu inginerul-şef Cîrstea şi care m-a chemat în birou să-mi spună că i-am făcut probleme şi că a fost chemat la Securitate. După ce am obţinut un concediu fără plată de o săptămînă, am plecat la Huşi. În tot acest timp, soţia mea era chemată la Miliţie şi partid. Tovarăşa Cebuc Maria tot încerca să o convingă să divorţeze, dacă nu vrea să plece la Huşi. La fel, mr. Scomblovschi [de la Securitate – n.n.], chiar şi inginerul Florea, care conducea secţia Sculărie, o ameninţa că dacă nu pleacă o dă afară el. Lui Cebuc i-a spus că, atunci cînd va avea ocazia, îi va trimite lui Ceauşescu o scrisoare în care îi va cere să ne rezolve problema. În 1988, cînd Ceauşescu a venit în vizită la Braşov, soţia mea a fost închisă şi supravegheată în birou.

Începînd din luna martie a anului 1988, am făcut mai multe memorii la Comitetul Central. După primul memoriu pe care l-am trimis, am fost chemat la Miliţie şi am fost avertizat să nu mai fac memorii. Am continuat să scriu, iar cînd ajungeam în Braşov mă întîlneam în secret cu avocatul Moise, care îmi dicta şi eu

235. Cel care l-a anchetat la Securitate, îşi aminteşte Costică Băhnăreanu, a fost mr. Scomblovschi. Ca un amănunt demn de menţionat, acesta fusese ofiţer de serviciu la Securitate în noaptea de 14 spre 15 noiembrie 1987, primind primele rapoarte despre iminenţa unei greve atît de la Biroul de Securitate al întreprinderii, cît şi prin intermediul Miliţiei. Pe atunci avea gradul de căpitan.

236. Acesta l-a înjurat, folosind expresii de genul : „Mai bine te făcea mă-ta un rahat, măi, pleava societăţii ! Dacă mai vii în Braşov te omor, dau cu maşina peste tine ! ". Mr. Chiţu a chemat-o şi pe soţia lui Băhnăreanu, trecînd la ameninţări pentru a o determina să părăsească oraşul. La fel de decisă ca şi soţul ei să nu renunţe la apartamentul proprietate personală din Braşov pentru a pleca la Huşi, aceasta a spus că dacă va fi silită să plece din oraş fără voia ei, se va duce în audienţă la Comitetul Central. „Dacă vei merge acolo, te voi aduce înapoi în lanţuri", a ameninţat-o mr. Chiţu. În lanţuri a fost pus însă Costică Băhnăreanu, care pe 19 octombrie 1988 a revăzut beciurile Miliţiei, fără să fi făcut nimic, pînă cînd a fost ridicat şi preluat de un echipaj de miliţie din Huşi, unde a fost silit să se reîntoarcă.

făceam ciorna, pe care o transformam în scrisoare şi o trimiteam la Comitetul Central. În total făcusem şapte scrisori. Într-o zi, fiind în Braşov, am fost chemat la mr. Scomblovschi, care mi-a spus: „Toate memoriile tale sînt aici" – şi mi-a arătat un plic, în care se găseau toate adunate. „Nu mai fă, nu are nici un rost!" Am mai făcut două memorii, le trimiteam cu confirmare de primire şi primeam confirmare, dar fără răspuns.

„I-am spus soţiei să divorţeze, dar la Slatina să nu vină"

Vasile Anghel

Am fost deportat împreună cu fratele meu Daniel: el la Topoloveni, eu la Slatina. Am observat că toţi care eram din Ardeal am fost trimişi cu predilecţie în zona Olteniei, iar moldovenii au fost trimişi, de regulă, în zonele de origine, au fost trimişi acasă, cu gîndul că nu se vor mai întoarce. În Slatina am fost repartizat la o uzină de utilaj alimentar, nu ştiu dacă azi mai funcţionează, tot în meseria de frezor. Eu fiind condamnat, îmi opreau 40% din salariu. Interesant este faptul că noii mei colegi nu au privit lucrurile aşa cum voiau securiştii să le privească. Nu se uitau cu ură şi dispreţ la mine, ci erau foarte prietenoşi şi deschişi. Soţiile noastre au fost mereu chemate la judeţ, la tovarăşa Maria Cebuc. O chema mereu pe soţia mea să-i spună că trebuie să vină la mine, la Slatina, că eu mi-am găsit o femeie la Slatina şi că nu e bine să stăm despărţiţi unul de altul. La plecare i-am spus nevestei, chiar dacă ajungem la divorţ, să divorţeze, dar la Slatina să nu vină. Aşa ne-am înţeles şi ea a respectat spusele mele, n-a vrut să vină. N-a cedat presiunilor, iar eu am rămas acolo pînă la Revoluţie.

Pe 26 ianuarie 1988 s-a dat acel faimos decret de graţiere. Pedeapsa capitală a devenit închisoare pe viaţă, pedeapsa pe viaţă a fost redusă la 20 de ani, 20 la 10, 10 la 5, iar cei cu 5 ani au fost graţiaţi total. Noi eram în ultima categorie. Atunci am primit o hîrtie oficială din partea întreprinderii, în care mi se explica faptul că, fiind beneficiar al decretului de graţiere, s-a suspendat pedeapsa, dar că trebuie să mai rămîn o perioadă la Slatina. Atunci a început războiul meu personal cu autorităţile locale din Slatina. Am făcut nenumărate intervenţii la partid, la Securitate, la Miliţie, la toate organele puterii locale, cît şi la cele centrale. I-am trimis lui Ceauşescu, am trimis Procuraturii Generale, la Inspectorul General al Miliţiei, la ziarul *Scînteia*, am trimis o scrisoare în care arătam că nu m-am dus de bunăvoie acolo şi că nu vreau să mai rămîn. În iulie 1988, am depus preavizul de 15 zile, după care am plecat. Pe 6 august, fiind ziua mea de naştere, am vrut să fiu acasă cu familia. Am plecat, mi-am făcut lichidarea, nimeni nu

mi-a zis nimic. Toată lumea ştia cine sînt, cunoşteau care e situaţia mea acolo şi au tăcut. Simţeam că ceva nu e în regulă, că lucrurile nu se vor termina cu bine. Am ajuns în Braşov, am sărbătorit, dacă se poate spune că am sărbătorit ziua mea împreună cu familia, iar la începutul lunii august am încercat să iau legătura cu fostul IABv, actualul Roman S.A. Cînd m-au văzut cei de la Personal, mi-au spus că din cauza mea şi a celor ca mine uzina are un renume atît de urît, încît nici vorbă de o reangajare.

Am încercat la un trust de construcţii, TAGCM se numea atunci, mi s-a spus clar că nu se poate. Am încercat în mai multe locuri şi, în final, am depus cererea la ICA Ghimbav (Întreprinderea de Construcţii Aeronautice), unde lucra soţia mea. Am depus cererea şi la sfîrşitul lunii august îmi vine un răspuns prin soţie : „S-a aprobat cererea de angajare". Eram bucuros, mai bucuros decît atunci cînd mi-am serbat ziua de naştere. Stăteam la masă, nu terminasem bine de mîncat şi se aude soneria. Cînd deschid uşa, plutonierul-major… nu mai ştiu cum îl chema, de la Miliţia din Braşov, întreabă dacă aici locuieşte familia Anghel. Era scris şi pe uşă. În felul acesta a trebuit să ajung din nou la Miliţie, pentru „nişte date lămuritoare"[237]. A doua zi au sunat la Slatina şi au chemat un echipaj care să mă preia : eram considerat un evadat. Mi-au pus cătuşele la mînă, în stînga şi-n dreapta cu doi miliţieni cu arma în mînă, şi m-au urcat în trenul care mergea la Slatina. Astfel că a trebuit să o iau de la capăt cu intervenţiile mele către oficialităţi. Am continuat să scriu la Miliţie, la primul-secretar al judeţului Olt, Vasile Carp, care era venit de la Iaşi, la Emil Bărbulescu, nepotul lui Ceauşescu şi şeful Inspectoratului Judeţean al MI-ului din judeţul Olt, şi tot aşa. Bineînţeles că nu s-a rezolvat nimic, am rămas acolo, m-am angajat la aceeaşi întreprindere, pînă la Revoluţie. După 1989, uzina a făcut cerere către toate întreprinderile din ţară să ne aprobe transferul, să revenim în Braşov. Singurul meu regret este acela că a trebuit să stau separat de familie în toată această perioadă. Altfel, mă simt mulţumit şi mîndru de mine.

237. Într-o declaraţie nedatată, dar scrisă înainte de 1997, Vasile Anghel arată că la Miliţie, „fiind prezentat la mr. Chiţu, acesta a dat dovadă de vulgaritate şi agresivitate [verbală] pe care hîrtia nici nu le suportă ; pentru clarificare, citez doar *Mai bine se pişa mă-ta, decît să te facă pe tine ! Mă, lepădătura societăţii !* Actualmente, din informaţiile pe care le deţinem, acest ofiţer a fost avansat în funcţia de şef serviciu judiciar la Ploieşti. Pentru ataşamentul faţă de vechiul regim şi cauza comunismului, pentru care lupta, mă întreb : acest om mai poate deţine în continuare funcţie de răspundere în Poliţia română, care se doreşte a fi democrată ? " (M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 170-171).

„Singurătatea mă dobora”

Marius Boeriu

A urmat deportarea la Piatra-Neamţ. Nu cunoşteam pe nimeni acolo şi am trăit o perioadă foarte dificilă – la un moment dat chiar m-am gîndit că a fost mai dificilă decît anchetele din Braşov şi Bucureşti. Am ajuns în Piatra-Neamţ şi mi-au dat o cameră, camera de oaspeţi de la un cămin de nefamilişti [de la Întreprinderea Mecanică „Ceahlăul”, unde fusese angajat – n.n.]. Nu cunoşteam pe nimeni, eram singur. M-a durut foarte mult că securiştii veniseră în cămin şi le spuseseră celorlalţi: „Vedeţi că vine, stă în camera aia, nu-l întrebaţi nimic, nu staţi de vorbă cu el!”. Dacă întrebam pe cineva unde e alimentara, îmi arăta cu degetul şi în 30 de secunde nu-l mai vedeam, dispărea. Fugeau pur şi simplu de mine. Oamenii credeau că sînt omul Securităţii infiltrat printre ei. Mi-a trebuit cam o lună să-i conving ce se întîmplă cu mine acolo. Vorbeam cu ei pentru că singurătatea mă dobora. Nu puteam să nu stau de vorbă, asta mă deranja cel mai tare. În celula în care fusesem arestat mai erau şi alţii şi mai aveam cu cine să discut. Dar să nu vorbească nimeni cu tine e ceva groaznic, e cumplit să fugă toată lumea de tine. Începusem să le povestesc exact ce se întîmplase în Braşov pe data de 15 noiembrie. Nu le venea să creadă că s-a putut întîmpla aşa ceva. Ei ştiau despre evenimentele din Braşov, dar nu credeau că eu, care aveam 20 de ani atunci, am participat la revolta din 15 noiembrie. Întîmplător, unul dintre oamenii de acolo, un tip deschis la suflet şi foarte primitor, mergînd într-o delegaţie la Întreprinderea de Autocamioane din Braşov, a auzit pomenindu-se şi numele meu, că sînt în Piatra-Neamţ deportat. Abia după ce acesta a confirmat la întoarcerea sa, s-au convins şi oamenii. Bineînţeles că aveau loc discuţii pe la colţuri, nimeni nu avea curaj să se manifeste public – numai în cercuri restrînse se discuta despre Ceauşescu[238].

Pe data de 3 decembrie am ajuns şi am văzut care este situaţia, iar pe 31 decembrie am fugit acasă. I-am anunţat, aveam un ofiţer, mr. Grecu, care pur şi simplu nu avea altă activitate decît să se ocupe de mine, să vadă ce fac, unde merg, dacă-mi lipseşte ceva etc. Cred că avea şi informatori care-l ajutau să obţină cît mai multe date despre mine. Şi i-am zis că eu, în situaţia asta, prefer să mă întorc în puşcărie, dar aici nu mai stau. De revelion eu plec acasă. S-au pregătit, au trimis 2 echipaje de miliţie în gară, la tren. Au controlat trenul în fiecare colţ al lui, dar nu m-au găsit. Noi lucrasem şi în ziua de 31 decembrie, pînă la ora 22. Cum am ieşit din secţie, pot să zic că am avut un noroc fantastic: am făcut cu

238. De aici încolo, colegii săi s-au arătat a fi „oameni deosebiţi, care au început să mă ajute să mă adaptez noului meu mod de viaţă”.

Le Monde

QUARANTE-QUATRIÈME ANNÉE – N° 13318 – 4,50 F Fondateur : Hubert Beuve-Méry Directeur : André Fontaine

Nouveaux témoignages sur les émeutes en Roumanie

Le régime du président Ceausescu s'enfonce dans la crise

Selon de nouveaux témoignages parvenus depuis, les émeutes qui ont eu lieu le 15 novembre dans la ville roumaine de Brasov étaient les plus graves depuis dix ans. Deux membres des forces de l'ordre auraient été tués. Ces manifestations contre les réductions de salaires et les pénuries témoignent de la gravité de la crise dans laquelle s'enfonce la Roumanie. M. Ceausescu a retardé de huit jours une conférence nationale que devait tenir le PC roumain début décembre, mais il n'en a pas moins quitté Bucarest, lundi 23 novembre, pour une visite en Egypte.

Le pire exemple

Les émeutes de Brasov sont lourdes de signification pour une Europe centrale qui, décidément, aborde une nouvelle époque. La première leçon – qu'on pardonne aux Persans de communication de la mettre en lumière – est que tout finit par se savoir et, de nos jours, de plus en plus vite et partout. Car ce qui pouvait hier rester confidentiel se répercute désormais à travers les frontières, y compris là où un pouvoir totalitaire tente encore d'assurer sa survie par le silence.

Il y a certes quelque chose de très spécifiquement roumain dans l'affaire de Brasov. Tous les témoignages qui parviennent de Bucarest montrent à quel point le pays est malade. Si les émeutiers, comme les manifestants du 15 novembre, dénoncent la dictature, des personnalités proches... engagées tentent d'expliquer pour leur part, avec beaucoup de prudence, que Nicolas Ceausescu n'est pas l'image de toute la Roumanie. En effet, il n'est sans doute aucun pays en Europe de l'Est où la force soit plus flagrant, plus profond, entre le pouvoir en place et la population. Ironie de l'histoire si l'on se souvient de l'époque, pas très lointaine, où la Roumanie faisait figure jusqu'aux yeux d'hommes comme le général de Gaulle ou Richard Nixon de pays-pilotes en matière d'indépendance à l'égard du grand frère soviétique.

Devenu de très tôt le plus mauvais élève du camp socialiste, le régime de Bucarest se situe aux antipodes d'un courant réformiste d'autant plus vigoureux, en Hongrie et en Pologne par exemple, qu'il a aujourd'hui la bénédiction du Kremlin. A l'heure où M. Gorbatchev se fait le promoteur d'une « nouvelle mentalité », de la « transparence » et d'une certaine dose au moins de démocratisation, la mégalomanie, le despotisme, un nationalisme frénétiquement xénophobe, la terreur policière qui caractérisent le « système Ceausescu » poussent à l'extrême la caricature de ce que peut être aujourd'hui un régime socialiste.

La faillite économique est à la mesure de l'échec politique. Et la manière dont se comporte à cet égard des aspects préoccupants pour

Lire page 3 l'article de WALTRAUD BARYLI

Après l'accord budgétaire am

Effritement du doll et scepticisme des ma

Scepticisme général, tel est le verdict de après l'accord conclu le vendredi 20 novembre Maison Blanche et le Congrès sur la réduction budgétaire américain. La mini-hausse enr l'ouverture de la Bourse de Paris, lundi, était durée. L'Asie – la Bourse de Tokyo était fermé nait l'Europe. Le dollar s'effritait et s'éc 5,66 FF contre 5,70 FF à la clôture de vendredi, 1,665 DM contre 1,6830 DM et contre 135,65 yens.

Pour une fois, les marchés sont tombés d'accord avec le président Reagan. Dans son intervention radiodiffusée, samedi 21 novembre, le président américain avait reconnu que l'accord sur une réduction de 76 milliards de dollars en deux ans du déficit budgétaire auquel la Maison Blanche et le Congrès étaient parvenus la veille n'était *« probablement pas idéal »*, même s'il constitue un *« bon commencement »*. L'effritement du dollar sur les places asiatiques – 135 yens à Hongkong, Tokyo étant fermé en raison d'une fête nationale – se répercutait en Europe, illustrant bien des réticences. Le billet vert s'échangeait à Paris, dans la matinée de lundi, à 5,66 francs (contre 5,70 à la clôture de New-York vendredi), à 1,6650 DM (Contre 1,6830) et à 134,55 yens (contre 135,65). Si

les marchés des ch nerveux, les place étaient moroses, en petites baisses, com kong et Sydney, o hausses, comme à Si

Certes, l'accord vendredi 20 novem largement anticipé. rateurs ne cachaie déception à l'idée d encore de rudes internes au Congrès les lenteurs de l'app avant que la réduct budgétaire ne puiss les faits. *« De la cél lementaires dépend une véritable acca marchés »*, estimait

FRANÇOISE CRO

(Lire la suite p

La préparation de l'élection présidentielle

Gérer l'après-mai 1988

par Jean-Marie Colombani

Les candidats à l'élection présidentielle ne sont pas tous connus et déjà le débat tourne autour de l'après-1988 et de cette question : avec qui gouverner ?

MM. Lecanuet et Méhaignerie avaient donné le signal du départ en souriant en direction des socialistes. Le retour au combat de M. Giscard d'Estaing, plein de bonnes dispositions à l'égard de l'Elysée, et surtout la « bombe » de M. Delors, énonçant à quelles conditions il accepterait d'être le premier ministre de M. Barre, ont fait le reste. M. Bérégovoy a donc pu avouer que le PS *« doit trouver des alliés »*. En attendant, ledit PS s'est créé... une occasion de clivage, en se séparant sur le point enfin les lignes de partage de la vie politique, au moment où celles-ci paraissent inaptes à rendre compte de l'évolution et des aspirations d'une société plus consensuelle que ne le suggère le retour en force du manichéisme, dans les fourgons du traitement politique des « affaires » ?

L'après-mai 1988 apparaît toutefois aussi difficile à gérer politiquement qu'il le sera économiquement. C'est dire l'ampleur de la tâche pour qui voudra s'y atteler.

Quatre préoccupations commandent, en fait, de poser le problème devant l'opinion.

En dehors de M. Chirac, et depuis le 21 novembre, de M. Jospin, tout le monde admet aujourd'hui – à la suite des *70 % des Français »*, ambitionne M. Delors pour 1988. Sauf à vouloir, comme dit M. Chaban-Delmas, *« aller dans le mur »*, ce constat ne peut être que renforcé par la noirceur des perspectives économiques, conséquence directe du remue-ménage boursier. Gouverner en période difficile empêche une majorité de se renforcer, et la conduit plutôt à s'effilocher, voire à se dissoudre. D'où l'urgence d'une réflexion sur la restructuration du paysage politique.

Le jeu combiné de l'alternance et de la cohabitation l'a rendue possible. La première a consacré – grâce au tournant « réaliste » des socialistes – la victoire du pragmatisme ; la seconde a laissé

- Après le con déficit budg bre ? », par recettes et d du budget fé
- Après le lanc téléviseur d actuelles diff utiliser le n concurrent d
- « La lutte co d'Eric Fottori
- La chronique dues ».

JUDO : so

Les championn

Le Monde, 24 noiembrie 1987 :
„Regimul preşedintelui Ceauşescu se adînceşte în criză”

••• Le Monde ● Mardi 24 novembre 1987 3

Etranger

ROUMANIE : baisse des salaires et pénurie alimentaire

Les émeutes de Brasov ont été les plus graves depuis dix ans

NE
tre correspondante

manifestations qui se sont
ées le 15 novembre à Brasov à
te d'une protestation ouvrière
e la baisse des salaires et la
ie alimentaire chronique (*le*
e du 19 novembre) ont dégé-
n une véritable révolte contre
ime du président Ceausescu,
et nécessaire l'intervention de
ie. Selon des voyageurs occi-
ux, témoins de scènes de vio-
et de pillage, au moins deux
ens auraient trouvé la mort
les affrontements. La ville
été littéralement « assiégée »
rmée pour rétablir le calme.

dimanche 15 novembre, les
rs des usines de camions et
ure Steagul Rosu (Etendard
) et Tractorul — qui emploient
urs dizaines de milliers de per-
et où des grèves avaient déjà
en novembre 1983 — auraient
ter voter en groupe pour le
vellement du conseil municipal
asov, deuxième ville de Rou-
et important centre indus-
A la suite d'une vive contro-
avec des dirigeants locaux sur
duction des salaires pour non-
tion du plan mensuel, les
rs, vivement irrités, avaient
qué un incident en attaquant,
n renversant une voiture de

mouvement a rapidement pris
mpleur, et en scandant « *à bas*
escu » et « *nous voulons du*
», les manifestants se sont
vers la mairie et le siège du
Après avoir pris d'assaut les
nts, les manifestants ont pillé
ôt de devrées alimentaires qui
uvait et brûlé des portraits du
nt Ceausescu. Des drapeaux
, et des meubles ont été jetés
fenêtres.

policiers n'ayant pu maîtriser
ls ont appelé l'armée en ren-
qui a cerné une partie de la
vec des véhicules blindés. Au bout de six heures seulement, les forces de l'ordre, tirant en l'air et utilisant des gaz lacrymogènes, ont réussi à disperser la foule et à arrêter un grand nombre de manifestants.

Cinq jours après cette émeute, le comité politique exécutif du PC roumain, réuni le vendredi 20 novembre à Bucarest, décidait de reporter d'une semaine la conférence nationale du parti. Initialement prévue du 7 au 9 décembre, cette conférence aura lieu du 14 au 16 décembre, officiellement pour « *permettre aux organes et organisations du parti de mieux la préparer* ». Les observateurs estiment cependant que le régime, pris de panique devant l'ampleur des manifestations, cherche à gagner du temps pour trouver quelques boucs émissaires que le président Ceausescu n'hésitera pas à sanctionner pour leurs responsabilités dans les événements de Brasov. La conférence nationale du parti a régulièrement lieu entre deux congrès du parti — en général tous les trois ans — et est appelée à faire le point sur la mise en œuvre des décisions prises par le congrès précédent.

Dans son intervention devant le comité politique exécutif, le président Ceausescu a d'ores et déjà critiqué « *certains ministères et comités régionaux du parti* » qui n'ont pas « *mis fin aux pénuries alimentaires en appliquant avec fermeté les mesures prévues* ». Son appel pressant à « *éviter les pertes et gaspillages de matériel* », notamment dans le domaine énergétique, et à « *améliorer radicalement la situation économique dans les mois de novembre et décembre* » illustre ainsi que tous les chiffres la crise dans laquelle se trouve la Roumanie.

« Pour nos enfants »

L'émeute de Brasov, ville de Transylvanie de 334 000 habitants, dont 5 à 10 % sont de souche allemande, n'est pas la première manifestation de mécontentement en Roumanie, mais sans aucun doute la plus sérieuse depuis la grève observée par 35 000 mineurs de la vallée de Jiu, en août 1977, pour protester contre des conditions de travail difficiles et un approvisionnement alimentaire insuffisant. Comme à Brasov, l'armée avait été chargée de rétablir le calme dans la vallée du Jiu. Quelque 4 000 grévistes furent sanctionnés à l'époque par un transfert forcé dans d'autres départements.

A la suite du rationnement du pain à 300 grammes par jour et par personne et de réductions de salaires en novembre 1986, des grèves avaient déjà éclaté dans plusieurs villes de Transylvanie où vit également une forte minorité hongroise (environ deux millions). Des tracts et des graffitis appelant à la « *révolte* » contre le régime et demandant « *de la viande, du pain et du lait pour nos enfants* » ont été découverts dans plusieurs quartiers de Cluj. En janvier dernier, des tracts ont été distribués et envoyés à certaines ambassades à Bucarest, faisant appel à la grève générale et au renversement du régime Ceausescu. Selon des sources catholiques à Vienne confirmées par la revue samizdat *Presse hongroise de Transylvanie*, dont des numéros arrivent de temps en temps à l'Ouest, les auteurs de ces tracts sont des dissidents roumains réunis dans le mouvement d'opposition Action démocratique roumaine à tendance chrétienne.

La Roumanie s'est enfoncée dans une crise économique qui semble sans issue à la suite d'une politique d'industrialisation forcée, d'une planification rigide de son économie, d'un népotisme et d'un culte effréné de la personnalité autour du « clan » Ceausescu, d'un effort irrationnel enfin pour rembourser la dette extérieure avec des conséquences désastreuses pour le développement. Les pénuries sont chroniques dans tous les domaines, et il ne fait pas de doute que le pays doit faire face à un nouvel hiver marqué par les privations les plus dures pour la population.

Le 11 novembre dernier, un décret du Conseil d'Etat a annoncé de nouvelles mesures pour économiser l'électricité et le gaz. La consommation des ménages ne devra pas dépasser des quotas autorisés, qui réduisent à un minimum l'éclairage et le chauffage des appartements, où, l'hiver dernier, 12 degrés seulement étaient autorisés. Les coupures d'électricité, qui peuvent atteindre plusieurs heures par jour, sont devenues la règle en Roumanie et conduisent, dans les usines, à des retards de production, qui, cercle vicieux, entraînent une réduction des rémunérations des ouvriers. En outre, la circulation des voitures privées est interdite l'hiver pour économiser l'essence. Cette situation désastreuse n'a pas changé en dépit de la proclamation de l'état d'urgence dans les centrales électriques en octobre 1985, où leur contrôle a été confié à l'armée.

Isolement

Politiquement, le régime du président Ceausescu est de plus en plus isolé, aussi bien à l'Est qu'à l'Ouest. Le numéro un soviétique, M. Gorbatchev, en visite en Roumanie en mai dernier, avait indirectement critiqué la politique économique des dirigeants roumains et fait de transparentes allusions au népotisme. Mais Nicolae Ceausescu n'a pas cédé. Pour lui, les mesures de réforme entreprises en URSS, comportant notamment une certaine autonomie des entreprises et l'introduction d'éléments d'une économie de marché, sont des « *pas en arrière* ».

Un dossier de « la Nouvelle Alternative »

Les informations sur la Roumanie contemporaine sont toujours rares. Raison de plus pour signaler l'excellent dossier que *la Nouvelle Alternative* a consacré dans son numéro de septembre 1987 à la Roumanie « *sous Conducator* ». De nombreux témoignages d'opposants vivant toujours en Roumanie ou de dissidents ayant réussi à se réfugier en Occident aident à dresser le portrait de cette société en proie à la misère économique et psychologique engendrée par le despotisme et la mégalomanie de Ceausescu. Plusieurs articles sont aussi consacrés au sort réservé aux minorités allemande et hongroise. *La Nouvelle Alternative* complète ce dossier par la première étude sérieuse sur « *le goulag roumain* ».

(*) *La Nouvelle Alternative*, septembre 1987, 14-16, rue des Petits-Hôtels, 75010 Paris – 60 F.

Sévèrement critiquée à l'Ouest pour les atteintes aux droits de l'homme, notamment à l'égard des minorités hongroise et allemande, par Amnesty International et par les organisations juives américaines qui luttent contre les restrictions au droit d'émigration des juifs roumains, la Roumanie s'est vue sanctionnée par les Etats-Unis en juin dernier par la suspension, pour six mois, de la clause de la nation la plus favorisée.

Les remaniements fréquents au sein du parti et du gouvernement, qui permettent au président Ceausescu de limoger des personnalités jugées coupables de situation *a priori* sans issue, ont conduit à construire autour du président et de son épouse Elena, le numéro deux du régime, une sorte de « *cordon sanitaire* » de fonctionnaires faisant partie du « clan » soit par des liens de parenté, soit par leur dévouement sans faille à l'homme qui dirige depuis vingt et un ans avec une main de fer et des méthodes staliniennes la Roumanie. La grogne populaire a culminé, dimanche dernier, dans une première émeute qui risque de ne pas être la dernière.

WALTRAUD BARYLI.

● **Appel à une manifestation de solidarité.** - Des associations d'émigrés roumains en France ont appelé à une manifestation de solidarité avec les ouvriers de Brasov, qui devait avoir lieu lundi 23 novembre à 18 h devant l'ambassade de Roumanie à Paris.

Promenade « boulevard du kitsch »

UCAREST
rrespondance

Boulevard du kitsch... C'est
si que les Bucarestois appel-
t le désormais fameux Boule-
rd de la victoire du socia-
me : 1 kilomètre de long sur
0 mètres de large, bordé
rbres et d'immeubles résiden-
ls, orné de jets d'eau, il tra-
rse le centre de la ville
gubre épargné par le tremble-
ent de terre. Surgis des
combres des démolitions
toritaires et sans indemnisa-
n, les bâtiments ont des
ures très début de siècle,
on un style franchement néo-
ciste dans la démesure et
utilité de ses travaux pharao-
ues. Ce décor est destiné à
cueillir en apothéose les
lires de grandeur de
homme providentiel » auquel
euple doit aujourd'hui de ne
s avoir, au sens précis du
me, quoi que ce soit à se met-
sous la dent.

Dans des nuées de poussière, pervers s'emponcellent et les et autres légumes font défaut en pleine saison, si la viande et la volaille sont de vagues souvenirs de temps meilleurs ! « *La révolution agraire a montré la puissante supériorité de l'agriculture socialiste* », déclarait, début septembre, le président Ceausescu. En attendant, les gens ont faim et les queues n'en finissent pas de s'allonger devant les magasins pour tout ce qui fait l'ordinaire du panier de la ménagère. L'huile et le sucre sont toujours rationnés : 1 litre et 1,5 kilo par mois et par personne quand il y en a.

Aux questions candides des rares visiteurs, les guides ou accompagnateurs répondent que « *la viande est notre dollar* ». Devant un magasin, la nouvelle d'un arrivage de charcuterie se répand comme une traînée de poudre, tandis que la queue grossit à vue d'œil. Après des heures d'attente, la patience sera récompensée par une tranche de lard ou plutôt de couenne, ou encore quelque chose qui porte le nom de saucisson ou de jambon.

restoise qui avait reçu à dîner un couple de jeunes Polonais en transit vers la Bulgarie a été réveillée en pleine nuit par la milice venue perquisitionner à son domicile. Une famille ayant hébergé sans autorisation des amis soviétiques de passage s'est vu infliger une amende représentant quatre mois de salaire.

Le culte effréné de la personnalité de l'« *éminent conducator* » et son épouse Elena ne stimule guère la lecture de la presse, pas plus que l'écoute de la radio ou de la télévision. Au demeurant, toujours par souci d'économie, dès 22 heures, les émissions s'achèvent sur la chaîne nationale. Ultime ressource pour les couche-tard, les deux chaînes bulgares, voire celle de Moscou, dont les propositions — rock, disco ou documentaire — ont nettement meilleure réputation que les locales.

L'extinction des feux à lieu bien plus tôt encore dans les rues, où la tombée de la nuit sanctionne la fin de toute acti-

BRAUDEL.
L'HISTOIRE
MODE D'EMPLOI.
Fernand

Le Monde, 24 noiembrie 1987 :
„Revolta de la Braşov a fost cea mai importantă din ultimii zece ani”

mîna la o maşină, a oprit şi am plecat pînă în Bacău. De acolo m-am suit în tren şi m-am dus acasă. Mă aşteptam să fiu arestat. M-au căutat şi la cămin, au văzut că nu sînt, dar s-au abţinut să intervină. Ulterior mi-am dat seama că se temeau : îşi puteau pierde funcţiile dacă se afla că m-au scăpat din mînă şi am reuşit să ajung în Braşov. Cînd m-au văzut părinţii, mi-au spus că nu sînt sănătos la cap. Tata făcuse deja un preinfarct în momentul cînd am fost arestat şi nu reuşea să afle unde sînt. După sărbători m-am întors singur, n-a venit nimeni după mine, nu m-au căutat. Pe 3 ianuarie coboram din tren şi în faţa gării mă aştepta o maşină de miliţie. Era frig, stăteau în maşină şi m-am dus să le bat în geam : „M-am întors", zic. Am fost băgat repede în maşină şi dus la raport în faţa comandantului Miliţiei. Ştiam lecţia cu declaraţiile şi am povestit exact ce-am făcut, că mi-am petrecut sărbătorile împreună cu părinţii şi că nu m-am întîlnit cu nici unul dintre colegii mei. Mi-am dat seama că ţine figura şi nu prea pot să păţesc nimic şi am plecat foarte des acasă. Cum prindeam o zi liberă, plecam. Cunoscusem un medic acolo, o femeie foarte înţelegătoare din Făgăraş, căreia i-am explicat situaţia mea şi mi-a spus că atunci cînd vreau să plec acasă, să merg la ea şi voi primi un concediu medical. M-a ajutat foarte mult. Mă duceam, îi ziceam că vreau să plec, îmi dădea concediu medical şi veneam acasă. O dată am încercat varianta „oficială", să părăsesc legal oraşul de Sfîntul Petru, ziua tatălui meu. Cînd am cerut voie nu mă lăsau. Era un colonel de securitate, Enea, în faţa căruia nu încăpeau discuţii. Mă expedia cu acelaşi „n-ai ce căuta ! ".

Între timp, cunoscînd o fată, m-am căsătorit în Piatra-Neamţ. I-am cerut aprobarea mr. Emil Grecu, cel care mă avea în supraveghere şi care încerca să se poarte frumos cu mine – chiar îmi spunea : „Bravo vouă pentru ce-aţi făcut la Braşov, dar te rog frumos să nu-mi faci necazuri ; am fost pus să te supraveghez şi asta îmi e meseria". După prima mea fugă din oraş, am aflat că a fost trimis să păzească porumbul într-o comună timp de vreo trei săptămîni[239]. Tot la mr. Grecu m-am dus şi atunci cînd a venit timpul să fac nunta, şi am putut să o fac, şi părinţii mei să fie alături de mine, dar am avut la nuntă mai multă securitate şi miliţie decît invitaţi. S-au autoinvitat ei. Mi-au spus : „Venim la nunta ta" şi patrulau peste tot. De altfel, erau invitaţi care îmi atrăgeau atenţia : „Uite, ăsta e subofiţerul cutare, ăsta e plutonierul cutare, ăsta-i de la Securitate…". Erau în jur de 15 persoane „în plus" la nuntă, dar cînd a venit momentul darului, au plecat cu toţii. După 1989, tot mr. Grecu m-a ajutat să-mi fac lichidarea şi să plec la Braşov cît mai repede. Poate că au fost şi alţi miliţieni de treabă pe vremea aia.

239. „Nu s-a supărat pe mine şi nici nu a încercat să-mi facă zile negre, aşa cum mă aşteptam. Atunci am încercat să am încredere în el şi am început să mă conving, pe parcursul şederii mele acolo, că am un înger păzitor."

„Credeau că sînt securist”

Aurel Hoszu

Am fost condamnat la 2 ani şi 6 luni cu suspendare şi cu un loc de muncă la Roşiorii de Vede, într-o întreprindere de mecanizare a agriculturii. Mi-am făcut bagajele şi am plecat unde mă aştepta căminul de nefamilişti, camera de oaspeţi pregătită. Lucram în trei schimburi la un strung vechi, nu era căldură, nu aveam gaz, doar o lampă cu petrol la care găteam, sau cu care mă încălzeam, pentru că şi curentul era raţionalizat. Oamenii, noii mei colegi de muncă fuseseră informaţi deja. Toţi mă priveau cu suspiciune, credeau că sînt vreun securist infiltrat în mediul lor. După ce „Europa Liberă” a început să transmită informaţii despre revolta braşovenilor, au început şi ei să facă legăturile şi să accepte să vorbească cu mine. Soţia mea şi copilul au rămas în Braşov. Le-am explicat că nu se pune problema venirii lor acolo, în nici o situaţie. În vara anului 1988, soţia nu a mai rezistat presiunilor şi a venit la mine. Era frecvent ameninţată la partid şi la Miliţie, o sfătuiau să divorţeze imediat. Cu două săptămîni înainte să vină la mine, am primit un apartament cu 2 camere în centrul oraşului, în condiţiile în care pînă atunci stătusem la căminul de nefamilişti.

Simţeam nevoia să plec în Braşov şi încercam să-mi iau cîte o zi liberă, pe care o recuperam ulterior. De fiecare dată cînd făceam cerere, trebuia să aştept cîteva zile răspunsul de la Bucureşti, care era invariabil: *nu se acceptă*. Şi am început să fug. Plecam seara, nu spuneam nimic, ajungeam în Braşov şi nu ieşeam din casă. Stăteam cîte două zile, iar în cea de-a treia mă duceam direct la muncă. Un timp a mers figura, pînă şi-au dat seama ce se întîmplă. Într-o seară, cînd mă pregăteam să mă întorc la Roşiorii de Vede, ieşeam din bloc împreună cu soţia mea, care mă conducea la gară. S-a întîmplat să fiu văzut de cineva şi eram convins că Miliţia urmează să afle. Exact aşa s-a întîmplat. A doua zi dimineaţa mi-au intrat în cameră şi am fost luat la întrebări.

La un moment dat am avut nişte probleme cu urechea stîngă, timpanul îmi era fisurat [din cauza bătăilor primite – vezi *supra* detalii privind anchetarea sa – n.n.] şi a trebuit să stau în spital. Mama unui coleg cu care lucram în secţie era secretara directorului Spitalului Municipal. Fiind internat, a venit maică-sa într-o zi pe la mine. Îi spusese Nicu că „băiatul ăla din Braşov e bolnav”. A venit la mine fără să ne cunoaştem şi mă întrebam de ce se interesează de mine. La început am fost suspicios, chiar dacă mi-a adus mîncare. După un timp am început să ne vedem din ce în ce mai des, să merg pe la ei acasă. Securitatea deja se interesa, îi vizita şi pe ei, întrebîndu-i ce legături au cu mine. După ’90, Nicu s-a căsătorit şi eu i-am fost naş de cununie, i-am botezat şi copilul. Cînd venea soţia mea în vizită, nu făceam altceva decît să stăm în cameră. Primul revelion

pe care l-am petrecut în deportare împreună cu soţia mea a fost într-o cameră de hotel, doar noi doi. După ce ne-am împrietenit cu aceşti oameni şi pînă să se stabilească soţia mea în Roşiori, mergeam la Nicu şi mai dormeam pe la el, ceea ce mi se pare demn de remarcat. Sînt gesturi pe care nu toţi oamenii le fac în situaţii mai dificile, iar ei nu au ezitat prea mult să mă sprijine.

În 1989, în ziua cînd am auzit la radio că Ceauşescu a fugit, făceam curăţenie, dădeam cu aspiratorul. Credeam că e o piesă de teatru la radio şi l-am dat mai tare. Nu mi-a venit să cred şi mi s-a făcut şi frică. Mi-am luat soţia şi ne-am ascuns la nişte prieteni, la un bloc situat vizavi de noi. Erau nişte oameni în vîrstă, tanti Geta îi spuneam, care ne-a zis să rămînem la ea, pentru că nu ne găseşte nimeni. Am stat acolo două zile, iar pe 24 decembrie am revenit în apartament, ne-am făcut cîteva bagaje sumare şi am plecat imediat la Braşov.

„După doi ani în care n-am vorbit, nu mai ştiam să leg cuvintele”

Constantin Cocan

Am fost trimis la o magazie de echipamente din portul Galaţi. După un an, cînd a venit un decret de graţiere, am fost chemat la directorul general din port, care m-a trimis la serviciul Personal, pentru ca să mi se facă angajarea. Abia atunci mă angajau. Aveam un salariu de 1.200 lei, dar primeam 270 lei în fiecare lună. Trebuia să primesc de acasă bani şi pachete cu mîncare, altfel nu rezistam. Mă chema Securitatea în fiecare săptămînă să mă întrebe ce mai fac. Erau doi civili care mă conduceau de la domiciliu pînă în port. Nu mă conduceau pe mine : ei mergeau în partea dreaptă, pe malul Dunării, şi eu în partea stîngă. Intram în port, acolo eram preluat de alt civil, dar îl vedeam, ştiam că mă urmăreşte. N-aveam voie să vorbesc cu nimeni, absolut nimic, rămăsesem mut, nu mai ştiam să leg cuvinte. Îmi era frică să vorbesc şi din cauza asta nu mai puteam s-o fac cum trebuie. Nici acum nu mai ştiu să leg cuvintele, pentru că n-am vorbit în doi ani de zile decît foarte puţin – şi astăzi îmi vine greu să construiesc o frază.

Era un colonel de securitate pe care nu pot să-l uit cît trăiesc[240]. Aveam o geantă micuţă şi înainte să intru în Securitate m-am dus şi mi-am cumpărat un covrig pe care l-am băgat în geantă. Am intrat înăuntru : „Ia loc, bă ! ”, zice către mine. Am luat loc. „Ai vorbit ceva ? ” – „N-am vorbit cu nimeni”, zic. Ştiam că

240. Cu o altă ocazie, Cocan şi-a amintit că numele acestuia era Avaritopol şi că o dată l-a şi bruscat, dîndu-i o palmă.

sînt urmărit şi că e foarte posibil să fiu pus la încercare de către provocatorii lor. Nu vorbeam cu nimeni. „Ce-ai acolo, în geanta aia?" O ia el, o desface, ia covrigul şi îl mănîncă în faţa mea. Îmi zic: „Uite ce neam prost, mare colonel şi mănîncă un covrig de la un prăpădit".

Dar controlul lor asupra mea nu se limita doar la aceste vizite pe care trebuia să le fac la Securitate sau Miliţie. Aveam un securist în port. Luam legătura cu el şi scriam ce am mai făcut, pe unde am fost şi mă chema în fiecare zi în biroul lui cîte o oră. Cînd a venit Revoluţia, securistul era chiar înăuntru. Cînd a auzit ce s-a întîmplat, a fugit, a lăsat toate actele, dosarele, tot. M-a chemat directorul sus şi mi-a zis: „Uite cine te verifica pe tine! Un securist. Uite, toate actele". După o săptămînă, directorul mi-a spus să plec acasă: „Nu pot să plec aşa, trebuie să mă duc să-i anunţ pe ăştia la Poliţie" – „Du-te acasă, vezi-ţi de treabă, las' că te pontez eu. Stai şi te odihneşte două săptămîni. Atîta meriţi, cît te-au frecat ăştia!". Şi m-am întors acasă, în Braşov.

„Eşti pleava societăţii"

Nicuţă Paraschiv

Eu am fost deportat la Bîrlad şi am lucrat la întreprinderea „Rulmentul". Tot făceam cereri să plec acasă, la Braşov. Am plecat de vreo cîteva ori; plecam cu schimbare prin Ploieşti, seara, la ora 11 fără ceva eram la Braşov. Dimineaţa veneau după mine. La începutul anului 1988, cînd a dat Ceauşescu graţierea, m-am dus cu ziarul la şeful meu, maistrul meu care era secretar de partid pe secţie. Un om cum puţini se nasc pe pămînt. Cei de la Miliţie îi cereau un raport despre comportamentul meu şi el le zicea: „Pe mine mă interesează să-i dau de lucru şi în momentul cînd îi dau de lucru, îi dau sarcini de rezolvat. Ce face el în viaţa particulară, ce discută, nu mă interesează". De fapt, atunci cînd a apărut în ziar, chiar el a venit la mine şi mi-a zis: „Eşti liber!". Am luat ziarul, m-am dus la Miliţie cu el. Nu era de competenţa lor, aşa că m-am dus la Securitate, la un căpitan pe nume Dorobăţ: „Tu nu te încadrezi. Tu eşti cu alte probleme". Atunci maistrul mi-a zis: „Du-te şi fă-ţi lichidarea". A doua zi mi-am făcut lichidarea şi am plecat la Braşov, am stat cîteva zile, m-am dus la Forţele de Muncă, cu contractul de casă, buletinul soţiei, certificatul de naştere al fetei, şi am primit repartiţie la „Mecanica", în Bartolomeu. Am început lucrul şi după nouă zile a venit un tip în civil care m-a dus la comandantul Miliţiei: Cît i-am dat celui de la Forţele de Muncă de mi-a dat repartiţie, cu cine am aranjat? Şi am fost luat pe sus şi adus înapoi în Bîrlad.

La Bîrlad răspundea de mine col. Zaharia, care m-a chemat în birou şi mi-a spus: „Dacă mai pleci vreodată, eu personal vin după tine şi te arunc din tren –

şi aşa eşti pleava societăţii ! ”[241]. M-am dus la Sava, comandantul Miliţiei, să-i spun exact cum îmi vorbeşte Zaharia. După ce i-am explicat, Sava mi-a spus un lucru pe care n-am să-l uit niciodată : „Bă, Paraschive, mai ai un pic răbdare, că roata se mai învîrte ! ”. Am rămas pur şi simplu mut.

Din cauza mea, maistrului meu i-au retras calitatea de secretar de partid pe secţie. Am făcut un memoriu adresat lui Ceauşescu şi am început să fiu luat la întrebări : „Cine ţi-a scris hîrtia ? ” – „Eu ! ” – „Tu singur ? ” – „Da, eu singur” – „Te-a dus capul ? ” – „Da, m-a dus capul…”, dar nu eu scrisesem hîrtia, tot prin maistrul meu, care mă dusese la un avocat – de-aia zic că oameni ca maistrul ăsta se nasc foarte rar.

„M-am simţit ca proorocul Daniel în groapa cu lei”

Gheorghe Zaharia

Am fost deportat în judeţul Vaslui[242], la o întreprindere IGPIPS. O întreprindere nouă atunci, nu aveau cămine, nu aveam unde să stau şi nici nu prea era de lucru. În prima lună am luat 240 lei. Pe urmă, prin martie, ajungeam şi la 1.400, 1.700 lei. Aveam doi copii, nu ştiam ce să mai fac. În rest, sticle şi borcane. Adunam sticle. Făceam cîte două plase, mă duceam şi beam o bere, mîncam la cantină… Cînd am văzut că mi se termină banii, am început să dorm la întreprindere, pe masă. Mi-era frig şi am început să mă duc prin gară. Dar nici acolo nu mă lăsau. Pînă la urmă, m-au luat nişte colegi de muncă, ce dormeau la un cămin de nefamilişti. În fiecare săptămînă trebuia să mă prezint la comandantul Miliţiei din Vaslui, să semnez fişa. Joia. Apoi am făcut cerere şi m-am transferat la „Mecanica”.

Taică-meu a murit din cauza mea, din pricina supărării, pentru că a fost şi el, acolo, acasă, hărţuit. Şi l-a durut faptul cum am fost dus şi băgat într-o cameră mare, şi erau roată împrejur numai dintr-ăştia solizi, dar care nu ziceau nimic. Doar se uitau la mine, dar urît de tot. M-am simţit ca proorocul Daniel : citeam

241 „La Bîrlad am fost dat în supravegherea unui tov. lt. Bizo Liviu. De cîte ori veneam la Braşov şi aflau, mă chemau la Miliţia din Bîrlad, mă puneau să dau declaraţii că dacă mai plec, o să suport rigorile legii. Un tov. locotenent-colonel de la Miliţia din Bîrlad m-a ameninţat cu moartea dacă mai plec la Braşov – că vine dînsul după mine şi mă aruncă din tren şi că o să pună pe cineva la fabrică să-mi dea cu un rulment în cap” (declaraţie din 28 noiembrie 1990, păstrată în arhiva Asociaţiei „15 Noiembrie 1987”).

242. Adunaţi la Miliţie pentru a primi noile „destinaţii” după proces, Zaharia l-a interpelat pe gen. Mihalea, care le spunea ceva despre clemenţa care le-a fost arătată : „Cum, tovarăşi, după ce ne-aţi desfăcut contractele de muncă, ne mai daţi şi afară din Braşov ? ”. Replica a venit pe un ton rece : „Braşovul pentru voi o să fie un vis ! ” (M. Arsene, *op.cit.*, II, p. 106).

în cărţile religioase că l-au băgat în groapa cu lei şi m-am gîndit… dar a venit la un moment dat unul şi m-a lovit cu palma peste urechea stîngă, că dintr-o dată nu am mai văzut şi nu am mai auzit nimic. Doar atîta, m-am trezit că eram buimac şi mă învîrteam printre ei[243]…

„Am putut să-mi vizitez familia”

Eugen Tudose

După terminarea procesului din 3 decembrie 1987, am fost preluat, împreună cu Ion Năstase[244], de un subofiţer de miliţie din Buzău. Deplasarea am făcut-o cu o dubiţă TV, după ce subofiţerul a făcut autostopul la ieşirea din Braşov. Am ajuns la Buzău seara şi am fost introduşi la cineva din conducerea Miliţiei, nu-i cunosc numele, pentru că nu s-a prezentat. După un comentariu dur la adresa noastră, avînd în permanenţă un cuţit în mînă, a dat ordin să ne deplasăm la la un hotel din oraş, unde erau reţinute camere pentru noi.

243. Gheorghe Zaharia a ajuns în Vaslui „pe 10 decembrie 1987, ora 21.15”. S-a cazat trei săptămîni pe cont propriu la un hotel, după care a dormit cu colegii la un cămin de nefamilişti, refuzînd oferta de a primi apartament şi a-şi aduce soţia şi cei doi copii acolo. Trebuia să se prezinte săptămînal la comandantul Poliţiei, lt.-col. Tănase Eugen. A fost dat în primire, spre a fi supravegheat, căpitanilor Grigoraş Dumitru şi Rădoi, care încercau să-l determine să-şi aducă familia la Vaslui, „că în Braşov n-o să mai locuiesc niciodată. Despre relaţia cu familia pot să spun că a fost una bazată pe înţelegere şi încredere şi nu am simţit niciodată o impresie că se va rupe relaţia, ba din contră, eram mai uniţi ca niciodată. Familia mea, rămînînd la Braşov, a avut parte de vizite la domiciliu şi chemări la organele de conducere ale uzinei (în situaţia soţiei) şi la conducerea şcolii (pentru copii), pentru a întreba ce prieteni are soţul şi cu cine se întîlneşte, dacă avem rude sau prieteni în străinătate şi dacă ţinem legătura cu ei. Soţiei i se propunea să mă urmeze la Vaslui, că eu nu voi mai veni la Braşov decît pentru cîteva zile şi nu o să mai pot să locuiesc definitiv în Braşov” (declaraţie din 10 iulie 1997, la care Zaharia mai adaugă: „De starea sănătăţii mele actuale îi fac răspunzători pe cei care m-au bătut în perioada anchetei de la Braşov şi Bucureşti” – *Ibidem*, pp. 140-142).

244. Ion Năstase, fiul lui Andrei şi al Mariei, s-a născut la 20 martie 1930, în comuna Boldu, judeţul Buzău. La data revoltei era lăcătuş la IABv şi a fost condamnat, pe 3 decembrie, cu o pedeapsă de 6 luni la locul de muncă. Nu este intervievat în această carte, dar putem cita o declaraţie a sa din 28 noiembrie 1990, dată la intrarea sa în Asociaţa „15 Noiembrie 1987”, în arhiva căreia se păstrează documentul: „Am fost arestat pe data de 16 noiembrie 1987; în timpul anchetei de la Braşov nu m-a bătut nimeni. În schimb, în timpul anchetei de la Bucureşti, anchetatorul, care am înţeles că era un căpitan pe nume Mărgărit, m-a bătut în mod sălbatic cu un baston de cauciuc, atît la palme, cît şi la tălpi; era un cetăţean în vîrstă de aproape 45 de ani, înalt de 1,75 m, şaten […]. Martor că am fost bătut sălbatic este Huian Aurel, care a stat cu mine în celulă şi m-a văzut cum arătam”. Năstase nu precizează însă nimic despre perioada deportării.

A doua zi dimineaţa am fost separat de Ion Năstase şi, împreună cu acelaşi subofiţer, ne-am deplasat la IPIC-CF Buzău, unde mi s-au făcut formele de angajare pentru sucursala din localitatea Poganele. Mi s-a repartizat un apartament care aparţinea întreprinderii şi am început să mă îngrijesc de el. Colegii mei de muncă mă priveau ca pe o persoană care are drept scop urmărirea unor eventuali disidenţi împotriva regimului. Această idee a fost, probabil, insuflată de organele de miliţie şi de către Securitate, dar după vreo două săptămîni colegii de muncă au descoperit, după ce le-am povestit ce s-a întîmplat la Braşov, că au fost minţiţi şi am început să ne apropiem între noi. În toată această perioadă am fost verificat de un securist şi, săptămînal, trebuia să mă prezint la şeful de post. Fiind o întreprindere din domeniul reparaţiei căilor ferate, munca era brută, fizică, şi în condiţii grele, dar cu toate restricţiile impuse de regim, am avut permisiunea ca în doi ani să fac şapte deplasări la Braşov şi să-mi vizitez familia.

„Mama nu a vorbit cu nimeni timp de trei săptămîni”

Florin Postolachi

După perioada de detenţie a urmat desfacerea contractului de muncă de la „Steagul Roşu” şi angajarea la Fabrica de Şuruburi, cu un salariu diminuat şi pe post de muncitor necalificat. Noul colectiv s-a dovedit nemaipomenit – aflaseră de ce sînt acolo, chiar dacă motivul „oficial” era acela că bătusem un maistru.

Cînd a venit Ceauşescu în vizită la Braşov, am fost trimis cu mai mulţi muncitori, de către conducerea întreprinderii, să fac parte din colectivul de întîmpinare din cadrul uzinei „Steagul Roşu”. Am găsit secţiile închise, oamenii în secţii, iar cei chemaţi să-l întîmpine pe Ceauşescu veniseră din alte întreprinderi braşovene. A fost prima şi ultima acţiune de acest gen la care am participat pentru că, la cîteva ore, cei care mă trimiseseră la „întîmpinare” au fost mustraţi şi sancţionaţi.

Într-o zi am fost chemat la biroul de documente secrete. Cînd am aflat, am avut un sentiment de teamă, apoi am văzut că, de fapt, un locotenent de securitate voia să mă propună pentru... şcoala de ofiţeri de securitate ! Selecţia se făcuse pe baza cercetărilor făcute la biroul Personal, unde exista o copie cu diploma de bacalaureat, pe care îl absolvisem cu medii bune. Am încercat să-i explic omului, dar mi-a zis că dacă nu am avut probleme cu Miliţia, totul este ca şi aranjat şi pot participa la examenul medical chiar de a doua zi. Cînd i-am explicat adevăratul motiv pentru care nu se poate, a scăpat pixul din mînă.

În toată această perioadă, deşi măsurile restrictive au fost îndreptate împotriva noastră, cred că la fel de mult au avut de suferit şi familiile noastre. Mama mea

nu a vorbit cu nimeni timp de trei săptămîni. Vecinii lăsau lumina aprinsă, iar mama intra noaptea la ei, dar nu spunea nimic. După ce am fost eliberat din arest, chinul ei a continuat seară de seară, miliţienii vizitînd-o regulat. Ajunsese că creadă că fiecare om care purta cravată era securist, astfel încît, atunci cînd unul dintre prietenii mei m-a căutat, mama nu reuşea să-l creadă că îmi este prieten, deoarece purta cravată. Cred că lucrurile acestea, care au constituit viaţa noastră de zi cu zi, se uită extrem de uşor, mai ales de către cei care nu au fost atinşi de ele.

„Ceauşescu a vrut să vadă personal de unde a început revolta”

Sorin Răducanu

Toată manifestaţia asta a fost spontană. Spontană în adevăratul sens al cuvîntului : nimeni nu a obligat pe nimeni să iasă afară. Pe mine nu m-a obligat nimeni să rămîn afară sau să mă duc prin uzină. Nu m-a obligat nimeni, dar aşa simţeam eu că trebuie să facem atunci. Pentru că era prima dată cînd se întîmpla aşa ceva, să te opui regimului comunist[245].

După un an sau doi, Ceauşescu a venit personal să vadă secţia 440, de unde a pornit răzmeriţa. Ţin minte că aveam biroul în spate şi am văzut tot ce era în uzină. În secţie nu erau oamenii noştri, erau din altă parte, aduşi cu autobuzele.

245. Sorin Răducanu s-a născut la 17 martie 1954, la Mizil, judeţul Prahova. La momentul izbucnirii revoltei era subinginer la atelierul de întreţinere al secţiei 440, de unde a pornit revolta. Despre participarea sa la mitingul spontan din curtea uzinei, vezi M. Arsene, *op.cit.*, II, pp. 26-30, ca şi nota 39 din prezentul volum. A doua zi au început şi necazurile. După cum spune Răducanu în memoriul citat, maiştrii primiseră dispoziţie să facă liste cu absenţii din ziua precedentă. Ca urmare, maistrul Vlădărean l-a anunţat în jurul orei 9 că este chemat la sediul organizaţiei de partid a secţiei. Acolo a fost anchetat, „cînd i-a venit rîndul”, de o comisie formată din circa 10 persoane, dintre care i-a reţinut pe Maria Cebuc, Ion Radu, Petre Preoteasa şi col. Nuţu de la Securitate. Supus unui interogatoriu amănunţit, Răducanu a fost silit să meargă prin secţie, flancat de doi securişti, pentru a-i identifica pe participanţii la mitingul din curtea IABv. Ancheta a continuat în stare de libertate timp de trei săptămîni, în care a dat mai multe declaraţii la Biroul de Securitate al Uzinei de Autocamioane. Această atmosferă de teroare instaurată în uzină după manifestaţie este ilustrată şi de declaraţia pe care ne-a făcut-o muncitorul Gheorghe Iosif : „Pe 16 noiembrie, în «Steagul Roşu» au venit o serie de anchetatori. Era o teroare extraordinară, se simţea aproape fizic. Pentru că foarte mulţi colegi din Sculărie au fost arestaţi, am încercat să ne solidarizăm cu ei în momentul în care am aflat că e posibil să fie condamnaţi la moarte. Ţin minte că reuşeam să ne strîngem doi, trei, maxim cinci muncitori. Pînă ajungeam în partea cealaltă a atelierului rămîneam iarăşi doi, iarăşi ne adunam trei sau patru, dar fără să putem menţine acest mic grup prea mult timp. Practic, a fost imposibil, presiunile şi teroarea erau prea mari”.

Alţi muncitori din altă întreprindere, şi toţi erau în mod sigur membri de partid, bine verificaţi. Ceauşescu a făcut un traseu scurt, doar cît să vadă mijlocul secţiei. Să vadă cum arată secţia. Probail că Ceauşescu a vrut să vadă personal de unde a plecat revolta. O parte din secţia 440 a rămas, dar n-au avut voie să se mişte de lîngă maşini, iar cei care erau pe interval erau din altă parte aduşi, nu erau din uzină. La fel şi în faţa secţiei. Cei care strigau nu erau angajaţii noştri, fiind aduşi cu autobuzele de la alte uzine. Unde mai pui că erau foarte mulţi securişti. Pe fiecare macara era cîte un securist. Îi recunoşteam după halatele noi pe care le aveau. A venit cineva cu care Ceauşescu a stat puţin de vorbă, dar nu s-a dus între muncitori – a plecat foarte repede.

În 1988 am plecat într-o delegaţie la Timişoara. La întreprinderea unde m-am dus se adunaseră oameni în jurul nostru şi ne puneau întrebări. Auziseră cîte ceva despre revoltă. Le-am povestit tot, exact cum a fost. Erau foarte interesaţi. Asta mi-a plăcut la ei. Poate aveau şi ei un spirit revoluţionar, pentru că de aceea a pornit de la ei Revoluţia din decembrie.

„În 1989, am încercat să ne solidarizăm cu timişorenii”

Gheorghe Iosif

În decembrie 1989, în momentul în care a început Revoluţia la Timişoara, cîţiva dintre noi am hotărît să facem ceva pentru solidarizarea cu timişorenii. În Braşov, această acţiune a început tot în secţia 440 Sculărie, de unde pornise revolta, e un lucru puţin cunoscut, chiar în dimineaţa zilei de 19 decembrie. Cei care încercaserăm să ne solidarizăm cu colegii noştri din 15 noiembrie 1987 am reuşit să avem încredere în 37 de oameni. A trebuit să amînăm totul cu 24 de ore : eram conştienţi că nu se mai poate pleca din „Steagul Roşu”, aşa cum se plecase pe 15 noiembrie. Pe 21 decembrie am făcut parte din grupul petiţionarilor care au prezentat cererile celor care demonstrau. Am făcut un pas în faţă şi am cerut să fiu introdus în acel grup. Pe actul respectiv, trei dintre puncte se refereau la revolta din 15 noiembrie. Acolo se cerea suspendarea deportărilor, suspendarea oricărei pedepse, revenirea celor deportaţi în Braşov şi repunerea lor în drepturi. La întîlnirea respectivă a participat Gheorghe Dogaru[246], Petre Preoteasa, secretar de partid, Calancea şi încă două persoane oficiale. Doleanţele au fost puse pe o hîrtie după ce ne-am dus la hotel „Capitol” şi ne-au dat o maşină de scris. Nu au avut nimic de comentat. Chiar dacă era tîrziu, încercam să facem dreptate...

246. Membru al CC, trimis de Ceauşescu la Braşov ca secretar pe judeţ cu probleme organizatorice (incluzînd problemele pe linie de securitate).

Capitolul IV

COPIII UNUI DUMNEZEU MAI MIC

Fără îndoială, revolta din noiembrie 1987, chiar dacă a pornit dintr-o uzină şi chiar dacă a avut la bază o grevă, nu aparţine doar muncitorilor. De altfel, unul dintre meritele protagoniştilor este şi faptul că recunosc la tot pasul importanţa pe care a avut-o sprijinul acordat lor de către braşoveni. Acest sprijin a făcut posibilă transformarea protestului dintr-unul social într-unul politic, pentru că trecerea de la „Vrem banii noştri ! " sau „Vrem mîncare şi căldură ! " la „Jos Ceauşescu ! " a reprezentat, în fond, o idee politică cu care nu porniseră la drum iniţial.

Printre locuitorii oraşului care s-au alăturat coloanei de manifestanţi se află o categorie aparte : elevii şi studenţii. Cei mai mulţi dintre ei au stat chiar în primele rînduri. În ceea ce-i priveşte pe elevi, am putea crede că tinereţea lor a făcut ca ei să nu conştientizeze în totalitate importanţa momentului pe care îl trăiau – în fond, erau nişte copii. Dar ca ei erau mulţi şi printre muncitori, tineri de 18-19 ani, abia ieşiţi de pe băncile liceelor şi ale şcolilor profesionale. Majoritatea manifestanţilor şi a celor care au fost arestaţi aveau vîrste între 18 şi 21 de ani, iar lor li se adaugă, după cum veţi vedea în documentul care face obiectul acestui capitol, un grup mare de elevi.

Plină de semnificaţii este şi acţiunea care a avut loc pe 22 noiembrie 1987, cînd Cătălin Bia, Lucian Silaghi şi Horia Şerban, trei studenţi de la Facultatea de Silvicultură din Braşov, s-au aşezat pe o bancă din faţa unei cantine studenţeşti, purtînd o pancartă prin care cereau eliberarea muncitorilor arestaţi. Sau a studenţilor Mihai Torjo, Marin Brîncoveanu şi Marian Lupoi de la Facultatea de Mecanică – aceştia, la 15 decembrie 1987 au împînzit sălile de cursuri şi coridoarele cu lozinci anticeauşiste. Un student al Universităţii din Braşov fusese deja arestat şi deportat : este vorba de Ioan Brumă, muncitor la Autocamioane, dar şi student la seral, care fusese condamnat la 2 ani şi jumătate pentru participarea la manifestaţie. Studenţilor nu le putem pune la îndoială responsabilitatea acţiunii. Şi nici securiştii n-au făcut-o. Tocmai de aceea, măsurile luate la sfîrşitul anchetelor au fost de natură să le schimbe şi lor viaţa – dar acesta este un capitol care depăşeşte ceea ce cartea de faţă şi-a propus.

Chiar dacă ieşirea în stradă a tuturor acestor tineri s-ar putea apropia metaforic de „cruciada copiilor" din zorii Evului Mediu, există un element comun care poate lega cele două evenimente : curajul participanţilor. Neîndoielnic însă, „meritul" represiunilor la care au fost supuşi este şi acela că a contribuit decisiv la maturizarea lor. E greu de imaginat ce poate simţi un adolescent care s-a alăturat mulţimii ieşind din curtea şcolii cu mingea de fotbal sub braţ, în faţa unui anchetator a cărui experienţă profesională presupune rutina torturii (şi în cele ce urmează, prezentăm în premieră şi numele unora dintre aceştia). Din acel moment, elevi de şcoală, tineri muncitori sau studenţi au fost trimişi prematur într-o altă etapă a vieţii lor. Înfrîntă sub ploaia bastoanelor de cauciuc, cruciada pe care o porniseră i-a făcut să-şi conştientizeze condiţia de copii ai unui Dumnezeu mai mic : ei ştiau şi simţeau cu amărăciune, mult mai bine decît mulţi alţi locuitori ai ţării, că nimic nu mai era firesc în România anilor '80.

T A B E L

nominal cu persoanele cercetate.

Nr. crt.	Numele prenumele	Părinţii	Data si locul naşterii	Domiciliul, regedinţa, telefon	Ocupaţia si locul de muncă	Cui a fost repartiz.	OBS.
0	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	ABONEI MARIA	Natural Maria	20.06.1935 Gîrceni jud.Iaşi	Braşov str.Molidului nr.41 Bl.B 48 ap.33.	Turnător-formator Secţia 620 I.A.Bv.		
2.	AIFTIMOAIE LILIANA	Ion Maria	16.11.1967 Comăneşti-Bacău	Reşed.Braşov-Colonia Metrom nr.6 Bl.2 ap.323	Turnător-formator Secţia 620 I.A.Bv.		
3.	ANGHEL ION	Voinea Ilinca	06.04.1938 com.Glodeanu Sărat-Buzău	Brasov-str.Venus nr.2 Bl.122 bis sc.B ap.8	Maistru IA Bv S/410/414		
4.	ANGHEL RADU	Voinea Ilinca	07.03.1941 Glodeanu Sărat jud.Buzău	Brasov str.Lacurilor nr.19	"		
5.	ANTON NICULAE	Alexandru Elena	11.08.1946 Ploeşti jud.Prahova	Brasov - str.7 Noiembrie nr.1	CTC-IA Bv.controlor S.280		
6.	ARDELEAN NICOLAE	Ion Ana	18.06.1936 Suiug jud.Bihor	Brasov-str.Minerva nr.4 Bl.45 sc.D ap.6.	Maistru-IA Bv S./440		
7.	ARHIP IOAN	Ioan Milita	07.03.1951 Berezeni jud.Vaslui	Brasov - str.Lămîiţei nr. 131 ap.5.	Strungar IA Bv. S/440		
8.	ARNAUT CORNELIU	Martin Maria	22.10.1959-Rupea jud.Braşov	Brasov-str.Gladiolelor nr.3 A ap.1.	Lăcătuş IA Bv S/440		
9.	BANU FELICIA ELEONORA	Sergiu Antoniu Viorica	09.03.1967 Braşov	Brasov-B-dul Victoriei nr.7 Bl.37 sc.B ap.43.	Frezor IA Bv S/440		

128

C.N.S.A.S. SERVICIUL ARHIVA 09-10-20[illegible]

Tabel nominal cu persoanele cercetate[247]

1. ABONEI MARIA – 52 de ani, n. Gîrceni – Iaşi, turnător-formator la IABv.
   Anchetatori[248]: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim Mihai, lt. Huţanu Ioan, *serg.-maj. Alexandru Gheorghe*[*].
2. AIFTIMOAIE LILIANA – 20 de ani[249], n. Comăneşti – Bacău, turnător-formator la IABv.
   Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim Mihai, lt. Huţanu Ioan, *plut. Săvescu Mihai*.
3. ALBU CONSTANTIN – 13 ani, n. Tărlungeni – Braşov, elev şcoala generală.
   Anchetatori: lt.-maj. Cosneanu, *plut. Vîrtic V.*
4. ALISTAR AUREL – 51 de ani, n. Gutcani – Vaslui, modelor la IABv.
   [apare menţiunea: *trimis la domiciliu*]
5. ANGHEL ION*[**] – 49 de ani, n. Glodeanu – Buzău, maistru la IABv.
   Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, *lt.-maj. Deheleanu Dumitru*, serg.-maj. Bîlbîie Florin.
6. ANGHEL RADU* – 46 de ani, n. Glodeanu – Buzău, maistru la IABv.
   Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, lt. Friciu Teodor, *lt.-maj. Cristian Emilian*, serg.-maj. Ioniţă Marin.
7. ANTON NICULAE* – 41 de ani, n. Ploieşti – Prahova, controlor CTC la IABv.
   Anchetatori: lt.-maj. Rădulescu M., *lt.-maj. Aldea Nicoară*, serg.-maj. Puşcaru Constantin.
8. ARDELEAN NICOLAE* – 51 de ani, n. Suiug – Bihor, maistru la IABv.
   Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, *serg.-maj. Băncilă V.*

---

247. Documentul provine din dosarul D 52, pus la dispoziţia noastră de Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, filele 128-141. Am intervenit în documentul publicat eliminînd adresele celor arestaţi şi datele de identitate, în afara locului naşterii şi a vîrstei avute la arestare, şi aşezînd într-o mai precisă ordine nominală persoanele din tabel.
248. În tabel, această rubrică este intitulată „cui a fost repartizat". Dat fiind că este vorba de „cercetări", e de la sine înţeles că numele trecute aici (de mînă) reprezintă colectivul de anchetatori de la Miliţia din Braşov, sau detaşaţi aici din ţară, pentru a „rezolva" evenimentul.

* Numele persoanelor scrise cu caractere cursive sînt cele care în original apar subliniate.

249. Îi împlinise chiar pe 16 noiembrie 1987.

** Selecţionaţi de lucrătorii Biroului Platformă IABv (conform indicaţiilor din document, ceea ce semnifică faptul că au fost „livraţi" anchetatorilor Miliţiei de către Biroul de Securitate al Întreprinderii de Autocamioane).

9. ARHIP IOAN – 36 de ani, n. Berezeni – Vaslui, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, lt. Anghel Alexandru, *serg.-maj. Leţ V.*
10. ARNĂUT CORNELIU – 28 de ani, n. Rupea – Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut.-maj. Boer Alexandru.*
11. BĂDIN VASILE – 32 de ani, n. Braşov, modelor la IABv.
Anchetatori: *lt.-maj. Arieşeanu C.*, serg.-maj. Florescu Nicu.
12. BĂLĂCEANU AUREL – 52 de ani, n. Teliu – Braşov, forjor la IABv.
[nu sînt precizaţi anchetatorii]
13. BALLA LASLO – 43 de ani, n. comuna Păuleni – Harghita, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Muraru, *serg.-maj. Butucelea.*
14. BANU FELICIA ELEONORA – 20 de ani, n. Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, *plut. Zbarcea V.*, serg.-maj. Gavrilă V.
15. BARNA FLORIN – 15 ani, n. Braşov, elev Liceul Industrial nr. 7.
Anchetator: Bruy Teodor (?), *lt. Muraru*, plut. Tartură Constantin.
16. BEJENARU AURELIU* – 33 de ani, n. Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Dumitru, lt. Huţanu Ioan, *serg.-maj. Alexandru Gheorghe.*
17. BEJENARU VIORICA – 19 ani, n. Oniceni – Neamţ, muncitor la IABv.
[apare menţiunea: *trimis la domiciliu*]
18. BENKO EMERIC – 38 de ani, n. Filia – Covasna, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Dumitru, lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut.-maj. Boer Alexandru.*
19. BERECMERI IOAN – 31 de ani, n. Braşov, matriţer la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, cpt. Morcov Stelică, *serg.-maj. Dumitrescu R.*
20. BIRO IULIANA – 33 de ani, n. Aita Mare – Covasna, muncitor IABv.
Anchetatori: cpt. Jitaniu, plut. adj. Oroianu.
21. BÎRSAN GHEORGHE* – 43 de ani, Săcele – Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Dumitru, cpt. Ciocotişan M., *plut. Rogojină C.*
22. BLAGA GAVRILĂ – 36 de ani, n. Moigrad – Sălaj, rectificator la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut. Tomulescu M.*
23. BORDEI CARMEN* – 23 de ani, n. Săcele – Braşov, mecanic utilaj IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Petreanu, *serg.-maj. Bourilă V.*
24. BRADU CONSTANTIN – 52 de ani, n. Tania – Iaşi, lăcătuş IABv.
Anchetatori: lt. Cosneanu, *plut. Vîrtic Valentin.*
25. BROTEA SIMION* – 57 de ani, n. Mihalţ – Alba, mecanic-şef la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, cpt. Ciocotişan M., plut. Rogojină.

26. BURGHELEA STELIAN – 53 de ani, n. Huruieşti – Bacău, modelor la IABv.
Anchetatori: lt. Anghel, *serg.-maj. Leţ Valentin*.

27. BURLACU VOICA – 33 de ani, n. Rugineşti – Vrancea, sudor la IABv.
Anchetatori: Huţanu, *serg.-maj. Moldovan*.

28. BURTEA VASILE – 37 de ani, n. Boldu – Buzău, muncitor la Fabrica de Şuruburi.
Anchetatori: lt.-maj. Dobrotă R., *lt.-maj. Arieşanu Constantin*, plut. Iordache Ioan.

29. CALIMOVICI PAVEL – 38 de ani, n. Corbeşti – Arad, şef atelier la IABv.
Anchetatori: lt. Cristian, *plut.-maj. Forişka Fr*.

30. CARTAS VASILE – 46 de ani, n. Mateşeni – Bacău, şofer la Întreprinderea de Utilaj Greu.
Anchetatori: cpt. Creţu Aurel, cpt. Bucşa M., *plut. Hetes N*.

31. CĂRUCERU FLOAREA – 30 de ani, n. Păuneşti – Vrancea, trasator la IABv.
Anchetatori: *lt.-maj. Drion C.*, serg.-maj. Florescu Nicu.

32. CERNĂUŢI MIHAI* – 41 de ani, n. Durneşti – Botoşani, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru, lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut. Tomulescu M*.

33. CESĂREAN PETRU – 36 de ani, n. Scutard – Cluj, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, lt. Huţanu Ioan, *serg.-maj. Alexandru Gheorghe*.

34. CHIRIAC CORINA – 27 de ani, n. Găiceana – Bacău, muncitor IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru N., lt.-maj. Arieşanu C., *serg.-maj. Florescu N*.

35. CHIRIAC NECULAE* – 37 de ani, n. Ciorăşti – Buzău, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru M., *lt.-maj. Arieşanu C.*, serg.-maj. Florescu N.

36. CHIRIAC NECULAI – 21 de ani, n. Tecuci – Galaţi, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut.-maj. Făgădaru, lt.-maj. Arieşanu C., *plut. Iordache Ioan*.

37. CHIŢULEANU ION – 35 de ani, n. Todireşti – Vaslui, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim N., lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut.-maj. Boer Alexandru*.

38. CIACĂ NICOLAE – 31 de ani, n. Simizna – Sălaj, muncitor la IABv.
[nu sînt precizaţi anchetatorii]

39. CIORDAŞ MARIA – 37 de ani, n. Roşieşti – Vaslui, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut.-maj. Făgădaru, *lt.-maj. Deheleanu Dumitru*, serg.-maj. Băncilă Vasile.

40. CÎRŢAN IONEL – 24 de ani, n. Bogdăneşti – Vaslui, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Chirtea Constantin, plut. Făgădaru M., *lt.-maj. Cristian E.*, plut.-maj. Forişka Fr.

41. CIUMAŞ CONSTANTIN – 47 de ani, n. Silvaşi – Bistriţa-Năsăud [nu e menţionat locul de muncă].
Anchetatori: *lt.-maj. Deheleanu Dumitru*, serg.-maj. Bîlbîie Florin.

42. COADĂ ELENA – 22 de ani, n. Negreşti – Vaslui, miezuitor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim N., lt.-maj. Pleoscar Vasile, *plut.-maj. Boer Alexandru*.

43. COROEANU COSTICĂ – 28 de ani, n. Hîrlău – Iaşi, muncitor ucenic la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim N., *lt.-maj. Cristian C.*, plut. Forişka Fr.

44. COVRIG IOAN* – 27 de ani, n. Vulcan – Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu, cpt. Turcu Viorel, plut. Lepădat Ion.

45. COZAC GHEORGHE – 44 de ani, n. Timişoara, turnător la Întreprinderea „Rulmentul".
Anchetatori: [indescifrabil].

46. CRĂCIUN LUCIAN* – 33 de ani, n. Predeal – Braşov, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., cpt. Turcu Viorel, plut. Lepădat Ion.

47. CRISTEA CĂTĂLIN – 16 ani, n. Braşov, elev Liceul Industrial „Steagul Roşu".
Anchetatori: lt. Alecsan Vasile, *lt.-maj. Cozneanu*, plut. Vîrtic V.

48. CRISTEA NICOLAE LAURENŢIU* – 20 de ani, n. Braşov.
Anchetatori: lt. Anghel Al., *serg.-maj. Leţ V.*

49. DAN IOAN – 46 de ani, n. Cărăceşti – Galaţi, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu, lt. Vlase Costel, plut. Ariton Vasile.

50. DEAC AUREL FLORIN – 17 ani, n. Braşov, elev la Liceul Industrial nr. 2.
Anchetatori: lt. Muraru Gheorghe, *plut. Tărînea Constantin*.

51. DOCHIA ŞTEFAN – 18 ani, n. Rîmnicul Sărat – Buzău, turnător la IABv.
[apare menţiunea: *trimis la domiciliu*]

52. DULGHERU ROMEO GHEORGHE – 20 de ani, n. Hlipiceni – Botoşani, strungar la IABv.
[apare menţiunea: *trimis la domiciliu*]

53. DUMITRU VIOREL – 35 de ani, n. Păltineni – Buzău, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Buleandră D., plut. Armenişan.

54. EFTIMIE ION – 19 ani, n. Braşov, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, *lt.-maj. Cochileanu I.*, plut. Făgădaru M.

55. ENACHE PETRU – 17 ani, n. I. Creangă – Neamţ, sudor la IABv.
Anchetatori: cpt. Creţu Aurel, lt. Buleandră D., *plut. Moldovan*.

56. ENOIU HILDEGARD RITA – 52 de ani, n. Braşov, rectificatoare la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru, lt.-maj. Arieşanu C., *plut. Iordache I.*

57. EPURE MIHAI – 31 de ani, n. Cristeşti – Botoşani, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru, lt.-maj. Cosneanu I., *serg.-maj. Iordache N.*

58. FAZAKAS IANOS – 23 de ani, n. Săcele – Braşov, frezor la IABv.
[nu sînt menţionaţi anchetatorii]

59. FAZAKAS IOAN – 49 de ani, n. comuna Cernatu – Braşov, frezor la IABv.
[nu sînt menţionaţi anchetatorii]

60. FEYER ATILA – 17 ani, n. Braşov, elev.
Anchetatori: *lt.-maj. Cozneanu I.*, plut. Vîrtic Valentin.

61. GAL GABRIEL ION – 19 ani, n. Săunceşti – Bacău, turnător la IABv.
Anchetatori: *lt. Cristian*, plut.-maj. Forişka Fr.

62. GHERGELY DENES – 31 de ani, n. Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Friciu T., lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru*.

63. GLIGOR IANOS – 42 de ani, n. Covasna, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu T., lt.-maj. Varga Mihai, *serg.-maj. Burlacu Nicolae.*

64. GOROVEI MARIA – 20 de ani, n. Bereşti-Bistriţa – Bacău, muncitor la IABv.
[apare menţiunea: *trimis la domiciliu 27.11.87*]

65. GRIDEAN ELENA – 41 de ani, n. Hărman – Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut.-maj. Făgădaru N., *cpt. Duţia Nicolae*, plut.-maj. Dobrin Ioan.

66. GRUIA MILICĂ – 29 de ani, n. Braşov, modelator la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu T., *lt.-maj. Arieşean C.*, serg.-maj. Florescu Nicu.

67. HAIDU CORNEL – 30 de ani, n. comuna Camăr – Sălaj, frezor la IABv.
Anchetatori: *Muraru Gh.*, serg.-maj. Butucelea.

68. IACOB PROFIRA – 36 de ani, n. Sineşti – Iaşi, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru M., lt. Huţan Ioan, *serg.-maj. Moldovan N.*

69. IFRIM AUGUSTIN* – 32 de ani, n. Bistricioara – Neamţ, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Friciu T., lt.-maj. Arieşanu C., *serg.-maj. Florescu Nicu*.

70. IFRIM IOAN – 49 de ani, n. Bacău [nu este precizat locul de muncă].
Anchetatori: lt.-maj. Cosneanu I., *plut. Vîrtic Valentin.*

71. ILEANA GHEORGHE – 34 de ani, n. Şelaru – Dîmboviţa, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu T., lt.-maj. Pleoscar V., plut.-maj. Tomulescu M.

72. ILINCĂU IOAN – 46 de ani, n. Hidişeni – Bihor [nu are specificat locul de muncă].
Anchetatori: *lt.-maj. Deheleanu D.*, serg.-maj. Băncilă V.

73. ISTRATE GHEORGHE – 31 de ani, n. Galbenu – Brăila, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru M., *lt.-maj. Cosneanu I.*, serg.-maj. Iordache.

74. IVAN PETRACHE – 34 de ani, n. Homocea – Vrancea, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru M., lt.-maj. Voinea, *plut. Moldovan Gr.*

75. JARCA VASILE* – 30 de ani, n. Boleşti – Neamţ, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Friciu T., lt. Huţanu Ioan, *plut. Moldovan Gr.*

76. JELER AUGUSTIN* – 27 de ani, Bobîlna – Cluj-Napoca, frezor la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru*.

77. JOITESCU BOGDAN – 32 de ani, n. Vultureşti – Olt, rectificator la IABv.
Anchetatori: *lt.-maj. Drion C.*, serg.-maj. Florescu N.

78. JUGĂNARU CECILIA – 30 de ani, n. Mirceşti – Iaşi, pregătitor la IABv.
Anchetatori: lt. Arieşanu C., *slt. Iordache Ion*.

79. KARACSONY OSZKAR – 20 de ani, n. Braşov, muncitor necalificat la TAGCM Braşov, Antrepriza nr. 2.
Anchetatori: *lt. Huţanu I.*, plut. Săvescu M.

80. KASA LAIOS – 43 de ani, n. Magherani – Mureş, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu T., plut. Clocotişan M., *plut. Moldovan Gr.*

81. KISPAL CSONGOR BENI – 16 ani, n. Braşov, elev clasa a XI-a, Liceul Industrial nr. 2.
Anchetatori: lt. Anghel, lt.-maj. Varga Mihai, *plut. Coste Ioan*.

82. KOZAC BELA* – 25 de ani, n. Baraolt – Covasna, muncitor necalificat la Brig. Rupea.
Anchetatori: *lt. Cosneanu*, serg.-maj. Iordache.

83. KOZAC DARIUS – 18 ani, n. Braşov, muncitor necalificat la TAGCM Braşov, Antrepriza nr. 2.
Anchetatori: cpt. Filip S., lt.-maj. Arişan C., *serg.-maj. Florescu N.*

84. KOZAC TIBOR – 19 ani, n. Braşov, muncitor necalificat la TAGCM Braşov, Antrepriza nr. 3.
Anchetatori: lt.-maj. Arişan C., serg.-maj. Florescu N.

85. LEONTE MĂRIOARA – 30 de ani, n. Vizantea – Vrancea, vopsitoare la „Tractorul”.
Anchetatori: plut. Olaru Ştefan, lt.-maj. Arieşanu C., *serg.-maj. Florescu N.*

86. LEŞANU VIOREL* – 33 de ani, n. Corneşti – Iaşi, forjor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim N., *lt.-maj. Hurgoi Costel*, slt. Mihalcea Vasile.

87. LEZERIUC MIHAI – 35 de ani, n. Vlădeni – Botoşani, strungar, secţia 550, IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut. Făgădaru M., *plut.-maj. Boer Alexandru*.

88. LOVIN COSTICĂ – 21 de ani, n. Găgeşti – Vrancea, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu Teodor, *lt.-maj. Cristian Emilian,* plut.-maj. Forişka Francisc.

89. LUNGU CONSTANTIN – 29 de ani, n. Braşov, modelator la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Friciu T., lt. Huţanu I., *serg.-maj. Alexandru*.

90. LUPAŞCU VASILE* – 21 de ani, n. Gropniţa – Iaşi, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: plut.-maj. Făgădaru, lt. Chitea Constantin, lt.-maj. Pleoscar Vasile, *lt.-maj. Boer Alexandru*.

91. LUPU PETRU – 39 de ani, n. Albeşti – Vaslui, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu Dumitru, plut. Ichim M., lt. Morariu Ioan, *plut. Ţărîncă Constantin*.

92. LUTAI THOMAS IOHANN – 16 ani, n. Braşov, elev la Liceul „Honterus”, Braşov.
Anchetatori: *lt.-maj. Aldea Nicolae,* plut. adj. Ilie Ioan.

93. MAGADAN VASILE – 33 de ani, n. Păuneşti – Vrancea, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Arieşanu Constantin, *serg.-maj. Florescu Nicu.*

94. MAJOR IMRE – 30 de ani, n. Odorhei – Harghita, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut.-maj. Făgădaru M., *lt.-maj. Cristian Emilian,* plut. Forişka Francisc.

95. MANIU GABRIEL – 27 de ani, n. Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim Mihai, lt. Omraru Gh., serg.-maj. Butucelea Gh.

96. MANOLE VICTORIA – 30 de ani, n. Găgeşti – Vaslui, tinichigiu la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea Constantin, plut.-maj. Făgădaru M., lt.-maj. Corneanu, *serg.-maj. Iordache M.*

97. MARGINA AXINTE RODICA – 22 de ani, n. Codăieşti – Vaslui, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut.-maj. Făgădaru M., lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

98. MARTINIUC DAN COSTEL – 21 de ani, n. Braşov, muncitor necalificat la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Gotcă C., serg.-maj. Scurtu C.

99. MATE ŞTEFAN – 36 de ani, n. Homorod – Braşov, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Huţanu I., serg.-maj. Moldovanu M.

100. MICU NICOLAE – 40 de ani, n. Dascălu-Creaţa, muncitor necalificat
[nu sînt menţionaţi anchetatorii]

101. MIHĂILĂ DOINIŢA – 23 de ani, n. Pogoanele – Buzău, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut.-maj. Făgădaru M., *lt. Cristian E.*, plut. Forişka Fr.

102. MIHALCEA VASILE – 31 de ani, n. Rîmnicul Sărat – Buzău, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Huţanu I., *serg.-maj. Moldovan M.*

103. MILEA NECULAE – 24 de ani, n. Cobasca – Bacău, muncitor necalificat la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., *lt.-maj.Cristian E.*, plut. Forişka Fr.

104. MOLDOVAN CORNEL* – 45 de ani, n. Totoiu – Alba, controlor tehnic la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Rădulescu Mihai, lt. Anghel Alex., *serg.-maj. Leţ Valentin.*

105. NEACŞU DUMITRU – 28 de ani, n. Tulbureni – Botoşani, turnător la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Pleoscar, *plut.-maj. Boer Alexandru.*

106. NECHITA CĂTĂLIN* – 20 de ani, n. Blaga – Bacău, modelor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

107. NEGOIŢĂ ALEX. – 32 de ani, n. Săgeata – Buzău, strungar la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Dronu C., *serg.-maj. Florescu N.*

108. NICHIFOR ANDREI* – 23 de ani, n. Braşov, mecanic auto la IJTL Braşov.
Anchetatori: lt.-maj. Deheleanu, serg.-maj. [indescifrabil].

109. NICODIM MIOARA – 18 ani, n. Acau – Bacău, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt.-maj.Cosneanu, *plut. Vîrtic V.*

110. NIŢESCU GHEORGHE* – 38 de ani, n. Bărbuleţu – Dîmboviţa, strungar la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Pleoscar V.,
plut.-maj. Boer Alexandru.

111. NOVACK EUGEN – 33 de ani, n. Braşov, forjor la „Tractorul" Braşov.
Anchetatori : cpt. Astăluş Gh., lt.-maj. Deheleanu I., *serg.-maj. Băncilă Vasile.*

112. OLA SILVIA – 51 de ani, n. Crişeni – Sălaj, frezor la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Cosneanu I., *plut. Vîrtic V.*

113. OLARU ION – 33 de ani, n. Sascut – Bacău, strungar la IABv.
Anchetatori : lt.-maj. Pleoscar, *plut.-maj. Boer Alexandru.*

114. OLTEAN ROMEO CORNEL – 27 de ani, n. Braşov, strungar la IABv.
Anchetatori : *lt.-maj. Cristian*, plut.-maj. Forişka Fr.

115. OLTEANU ŞTEFAN – 18 ani, n. Braşov, elev clasa a XII-a, Liceul „Tractorul".
Anchetatori : lt.-maj. Brînză, cpt. Astăluş, lt.-maj. Deheleanu I., serg.-maj. Băncilă V.

116. ORDACHE ADRIAN LAURENŢIU – 19 ani, n. Braşov, mecanic la Întreprinderea „Tractorul".
Anchetatori : mr. Olariu Ştefan, lt. Muraru Gh., *plut. Ţărîncă C.*

117. ORDACE DAN AUREL – 17 ani, n. Braşov, elev, Liceul Industrial nr. 2.
Anchetatori : lt. Anghel Alex., *lt. Muraru*, plut. Ţărînea.

118. PĂIUŞ SOFICA – 32 de ani, n. Buneşti – Vaslui, muncitor la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Vlase Costică, plut. Apahidean Ioan.

119. PĂLĂCEAN VIOREL ALEX. – 24 de ani, Braşov, muncitor necalificat la IEELIF.
Anchetatori : cpt. Filip, plut. Roş Ion, lt. Huţanu I., plut. Săvescu M.

120. PANTAZI ALEXANDRINA – 50 de ani, n. Rîmnicul Sărat – Buzău, turnător la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., *lt.-maj. Gotcă C.*, serg.-maj. Scurtu C.

121. PĂTRĂUCEANU RADU-NECULAI – 30 de ani, n. Straja – Suceava, lăcătuş la IABv.
Anchetatori : lt. Chitea D., plut. Făgădaru, lt. Huţanu Ioan, *serg.-maj. Moldovan M.*

122. PĂUNAŞ MIHAI – 18 ani, n. Andrieşeni – Iaşi, turnător la IABv.
[menţiunea : *trimis la domiciliu – 27.11.87*]

123. PAVEL CORNEL* – 20 de ani, n. Braşov, şablor la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., *lt.-maj. Aldea Eugen*,
serg.-maj. Gheţie Iosif.

124. PAVELIUC LAURENŢIU – 18 ani, n. Braşov [nu este precizat locul de muncă].
Anchetatori : lt.-maj. Arieşanu Constantin, *slt. Iordache Ioan*.

125. PAVELIUC VASILE – 21 de ani, n. Ivăneşti – Vaslui, forjor la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt.-maj. Pleoscar V.,
plut.-maj. Boer Alexandru.

126. PERŞINARU GICĂ – 38 de ani, n. Amaru – Prahova, electrician la IMMR Braşov.
Anchetori : lt.-maj. Ene Nicolae (TF), cpt. Duţia Nicolae, *serg.-maj. Tamas Iosif.*

127. PETRARU FĂNICĂ – 21 de ani, n. Onicani – Neamţ, lăcătuş la IABv.
Anchetatori : lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., *lt.-maj. Cosneanu I.*,
sg.-maj. Ioraşcu Nicolae.

128. PETRE ION – 33 de ani, n. Vadu Soreşti – Buzău, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut.-maj. Făgădaru M., cpt. Morcov Şt., *plut. Ivan Mircea.*

129. PINTILIE ILIE – 32 de ani, n. Puieşti – Vaslui, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., *lt.-maj. Cristian E.*, plut. Forişka Fr.

130. PÎRGOLEA DANIEL* – 23 de ani, n. Turnu-Severin – Mehedinţi, electrician la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Cristian E., plut. Forişka Fr.

131. PÎRVU IONIŢĂ* – 51 de ani, n. Cuza Vodă – Brăila, maistru la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Cosneanu I., *plut. Vîrtic V.*

132. PLATON ELEONORA – 48 de ani, Păstrăveni – Neamţ, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt.-maj. Pleoscar V., *plut. Tomulescu M.*

133. POANCA OLGUŢA – 25 de ani, n. Stoieneşti – Iaşi, vopsitor la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea D., plut. Făgădaru M., cpt. Duţia Nicolae, *plut. Cazacu Ştefan.*

134. POP FLORIN – 21 de ani, n. Braşov, elev.
Anchetatori: lt.-maj. Gotcă Constantin, *serg.-maj. Munteanu George.*

135. POPA PETRU – 56 de ani, n. Avereşti – Neamţ, turnător la Întreprinderea „Rulmentul” Braşov.
Anchetatori: mr. Olaru Ştefan, cpt. Duţia N., serg.-maj. Tamas I.

136. POPIONE FROSICA – 18 ani, n. Şinca Veche – Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., *lt.-maj. Hurgoi C.*, plut. Mihalcea V.

137. POPOVICI DĂNUŢ – 29 de ani, n. Rugineşti – Vrancea, strungar la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Arieşanu C., *plut. Iordache Ioan.*

138. POSTELNICU SOFIA – 26 de ani, n. Poieni – Vaslui, muncitor la IABv.
[nu sînt menţionaţi anchetatorii]

139. POSTOLACHI FLORIN – 23 de ani, n. Braşov, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Cozneanu, *plut. Vîrtic V.*

140. PRICOP ELENA – 20 de ani, n. Roman – Neamţ, forjor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Cosneanu I., *plut. Vîrtic V.*

141. PRICOPIŢĂ CECILIA – 28 de ani, n. Alexandru Vlahuţă – Vaslui, miezuitor.
Anchetatori: lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

142. PUŞCAŞU ANGELA – 27 de ani, n. Răuşeni – Botoşani, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt. Anghel A. *plut. Gălăvan A.*

143. PUŞCAŞU ENEA – 33 de ani, n. Secuieni – Bacău, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: Ciocotin, plut. Obogeanu.

144. RABAN VASILE – 28 de ani, n. Scutelnici – Buzău, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Huţanu, *plut. Alexandru.*

145. RADU ŞTEFAN – 18 ani, n. Măcin – Tulcea, muncitor la IABv.
Anchetatori: lt.-maj. Cozneanu, *serg.-maj. Iordache.*

146. RĂDULESCU MARICICA – 26 de ani, n. Strunga – Iaşi, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., *lt.-maj. Arieşanu C.*, plut. Iordache I.

147. RĂILEANU PAUL – 31 de ani, n. Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Huţan I., *serg.-maj. Alexandru Gh.*

148. RAITĂ SERGIU* – 19 ani, n. Costeşti – Vaslui, forjor la IABv.
Anchetatori: lt. Anghel Al., *plut. Gălăvan A.*

149. RIBIŢĂ TIBERIU – 30 de ani, n. Tohanul Vechi – Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Huţan, *serg.-maj. Moldovan.*

150. ROMAN ALEXANDRU* – 32 de ani, Bicazul Ardelean – Neamţ, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt. Vlase Costică, lt.-maj. Apahidean I.

151. RUS NICOLAE – 30 de ani, n. Braşov, sculer la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., *lt.-maj. Deheleanu D.*,
serg.-maj. Băncilă V.

152. SANDU JAN* – 34 de ani, n. Livezi – Botoşani, mecanic la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., lt.-maj. Cosneanu I.,
serg.-maj. Iordache N.

153. SANDU PETRU – 37 de ani, n. Livezi – Botoşani, electrician la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., lt.-maj. Pleoscar V.,
plut. Tomulescu M.

154. ŞELARIU TEODOR JENICĂ* – 31 de ani, n. Constanţa, subinginer la IABv.
Anchetatori: lt. Chitea D., plut. Friciu T., lt.-maj. Deheleanu D.,
serg.-maj. Bîlbîie Florin.

155. ŞERB IOAN – 44 de ani, n. Purcăreni – Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Muraru Gh., *plut. Ţărîncă Constantin.*

156. ŞERBAN NICOLAE – 38 de ani, n. Prostea Mare [nu este precizat locul de muncă].
Anchetatori: lt.-maj. Aldea Nicolae, *plut. Sotropa Radu.*

157. ŞERBAN NICOLAI – 33 de ani, n. Sihlea – Vrancea, IPO Tulcea.
Anchetatori: *lt.-maj. Gotcă C.*, serg.-maj. Munteanu Gh.

158. SIA ION – 31 de ani, n. Căldărăşti – Buzău, strungar la Întreprinderea „Rulmentul”.
Anchetatori: lt. Muraru, *serg.-maj. Butucelea.*

159. SILVAŞ VASILE – 55 de ani, n. Teleac – Mureş, lăcătuş la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Dobronec Gh., *plut. Sandru Gicu.*

160. SIMA ALEXANDRINA* – 37 de ani, n. Cîmpuri – Vrancea, turnător la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt.-maj. Arieşanu C.,
serg.-maj. Florescu N.

161. SIMO IOSIF – 26 de ani, n. Braşov, frezor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Huţan I., *serg.-maj. Alexandru Gh.*

162. SOARE STELIAN* – 46 de ani, n. Rîmnicul Sărat – Buzău, rectificator la IABv.
Anchetatori: Chitea C., plut. Friciu T., lt. Anghel Alex., serg.-maj. Păun Liviu.

163. SOBRONEŢ IOAN – 26 de ani, n. Havîrna – Botoşani, forjor la IABv.
Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Gotcă C.,
serg.-maj. Munteanu Gh.

164. ŞTEFAN MIHAI – 19 ani, n. Braşov, muncitor necalificat la „Tractorul" Braşov. Anchetatori: cpt. Fărăniş Gh., lt. Muraru D., *serg.-maj. Butucelea Gh.*

165. ŞTEFANOIU ION* – 27 de ani, n. Măgura – Buzău, lăcătuş la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

166. STOIAN MARIA – 34 de ani, n. Blăgeşti – Vaslui, frezor la IABv. Anchetatori: plut. Pantea Vl.

167. STOICA MIŞU – 33 de ani, n. Măgura – Dîmboviţa, frezor la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Huţan I., plut. Moldovan.

168. SUMBLEA VASILICA – 23 de ani, n. Braşov, muncitor la IABv. Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., lt. Buleandră D., *plut. Moldovan T.*

169. SZEKELY ANDREI – 40 de ani, n. Săcele – Braşov, lăcătuş la IABv. Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., cpt. Ciocotişan M., plut. Sidon Gh.

170. SZOCS BALAZS ATILA – 25 de ani, n. Braşov, frezor la IABv. Anchetatori: lt.-maj. Rădulescu C., plut. Friciu T., cpt. Morcov Şt., *serg.-maj. Dumitrescu.*

171. TĂBĂCARU ELENA – 40 de ani, n. Lipova – Bacău, muncitor la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., *lt. Cristian E.*, plut.-maj. Forişka Fr.

172. TELEANU CARMEN – 24 de ani, n. Cislău – Buzău, miezuitoare la IABv. Anchetatori: lt. Zbarcea V., serg.-maj. Gavrilă.

173. TOADER DUMITRU – 47 de ani, n. Măgura – Buzău, miezuitor IABv. Anchetatori: Ciocotian, slt. Arifan Vasile.

174. TOMA GHEORGHE – 35 de ani, n. comuna Frumos – Suceava, electrician la IABv. [nu sînt precizaţi anchetatorii]

175. TOOK ANGELA – 18 ani, n. Braşov, strungar la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., lt. Vlase Costel, plut. Rogojină Costache.

176. TUDORAN STANA – 18 ani, n. Scutelnici – Buzău, miezuitoare la IABv. [apare menţiunea: *trimis la domiciliu 27.II*]

177. TUJAN ANDREI – 40 de ani, n. Ploscuţeni – Vrancea, strungar la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Friciu T., *lt.-maj. Cosneanu I.*, serg.-maj. Iordache N.

178. URSULEANU IONEL LIVIUS – 30 de ani, n. Straja – Suceava, muncitor la IABv. Anchetatori: lt. Ciupitu D., plut. Ichim M., lt.-maj. Pleoscaru V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

179. VALĂU VALENTINA – 35 de ani, n. Sascut – Bacău, mecanic la IABv. Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru M., lt.-maj. Pleoscar V., *plut.-maj. Boer Alexandru.*

180. VIERU RADU* – 25 de ani, n. Fălticeni – Suceava, lăcătuş la IABv. Anchetatori: lt. Chitea C., plut. Făgădaru, lt.-maj. Cristian E., plut.-maj. Forişka Fr.

181. ZĂINESCU MARIUS – 24 de ani, n. Braşov, frezor la IABv. Anchetatori: lt. Vlase C., plut. Moldovan Gh.

182. ZAMFIR PETRU DANIEL – 15 ani, n. Braşov, elev Liceul Industrial nr. 7.
Anchetatori: Bruny, *lt.-maj. Deheleanu I.*, serg.-maj. Băncilă V.

183. ZSIGMOND EDUARD KRISZTIAN – 19 ani, n. Braşov, muncitor necalificat la Întreprinderea Mecanică Braşov.
Anchetatori: Stoian A., cpt. Bucşa M., plut. Hateş.

25.11.1987
Prelucrat cu ofiţeri şi subofiţeri sectorişti nominalizaţi cărora le-au fost înmînate dosarele cu verificările în evidenţele operative, cazier judiciar şi notele privind gradul de participare la evenimentele din 15.11.1987.

N. Neagu

Capitolul V

„AICI RADIO EUROPA LIBERĂ”

Braşov 1987 – începutul sfîrşitului

Emil HUREZEANU
în dialog cu Armand Goşu

Armand Goşu : În 1987 eraţi la München, la Secţia în limba română a „Europei Libere". Cum se vedea România lui Ceauşescu de acolo, din Germania ?

Emil Hurezeanu : În 1987, împreună cu Neculai Constantin Munteanu, Şerban Orescu, Vasile Mănuceanu şi Gelu Ionescu eram realizatorii emisiunii *Actualitatea românească*. Mă ocupam, între altele, de monitorizarea şi reflectarea în programul *Actualităţii româneşti* a presei internaţionale cu referinţe româneşti, despre România. În acest fel, eram mai aproape de ce se întîmplă în România, prin presa internaţională, decît colegii mei, care se bazau pe lectura atentă, între rînduri, a întregii prese româneşti, a scrisorilor din ţară, a mărturiilor venite din partea unor călători, a unor telegrame diplomatice care ne parveneau.

De asemenea, în afară de presa internaţională despre România, mă ocupam şi de cazurile disidenţilor, oameni care protestau într-un fel sau altul. În 1987, Doina Cornea era un nume cunoscut, Vasile Paraschiv, Mihai Botez, Radu Filipescu erau cunoscuţi. Au existat şi oameni care, din păcate, au intrat în uitare astăzi, cum era cazul muncitorului Teodor Briscan, un foarte interesant disident, un om cu mesaje de protest împotriva dictaturii din perspectiva muncitorilor. Era primul caz de acest gen, pentru că Vasile Paraschiv nu era tocmai relevant pentru grupul pe care-l reprezenta. Voia un sindicat al oamenilor liberi, dar nu neapărat pornind de la experienţe muncitoreşti propriu-zise, cum era acest Teodor Briscan. Aici era zona mea de competenţă.

Eram destul de aproape de schimbarea de atitudine, lentă, dar sigură a Occidentului în general – cancelarii, opinia publică şi presă – faţă de regimul Ceauşescu. Această schimbare a început după 1984-1985, în legătură cu evenimentele din ţară, cu penuria, cu autoizolarea regimului faţă de Occident. După 1985, a apărut contenciosul între Moscova şi Bucureşti, după venirea la putere a lui Gorbaciov. În 1987, presa internaţională critica datele fundamentale ale regimului Ceauşescu. Pînă atunci această critică era ocazională, punctuală. Acum se criticau toate strategiile regimului, dictatura ca fenomen politic omniprezent, faptul că familia, clanurile de putere, împreună cu Securitatea, sufocau pînă şi

Partidul Comunist. Deci în 1987 cred că putem vorbi de anul în care această atitudine devenise foarte limpede, foarte tranşantă. În afară de scrisorile disidenţilor şi de această nemulţumire difuză care putea fi citită din mărturii, inclusiv din presa oficială prin decriptare, nu existau alte surse, alte voci critice din ţară, din interior, împotriva regimului. Ipoteza Gorbaciov nu era încă o ipoteză de lucru sau de schimbare atît de apăsată, încît să credem că va avea efecte şi în România. Era la început. Iar din România nu veneau mesaje de nelinişte articulată, altfel decît în cîteva mesaje disidente. În 1986 apar primele mesaje din partea muncitorilor, şi-mi aduc aminte de Briscan. Era un semn că protestul se articulează şi la acest nivel şi, repet, presa internaţională devenise radical anti-Ceauşescu. Nu fusese cazul pînă atunci, mai ales în presa engleză şi americană, dar şi în presa germană existau voci care spuneau – îmi aduc aminte de un articol al lui Lewis, o celebră „columnistă" de la *New York Times*, care trăia la Paris şi scria în *International Herald Tribune* pe vremea aia, „Don't shout at Romania ! " („Nu strigaţi la România ! "). Erau astfel de articole care încercau să sublinieze importanţa geopolitică a regimului Ceauşescu, în condiţiile în care la Moscova gorbaciovismul nu este decît un foc de paie şi o încercare, mai mult sau mai puţin abilă, de a reforma în salon, în cerc închis, comunismul. Ceauşescu încă era considerat în anii aceia, în ciuda datelor din teren, un comunist ireparabil, dar un actor geopolitic încă util, deşi relaţiile cu Statele Unite erau în continuă degradare.

A.G. : Ce fel de informaţii din România primeaţi la „Europa Liberă" ?

E.H. : Noi stăteam sub un clopot de sticlă la „Europa Liberă". Se poate presupune, unii au făcut-o şi cu intenţii răuvoitoare, că eram branşaţi la informaţii interesante, utile din partea serviciilor de informaţii străine, cu spionii… Nu. Nu aveam informaţii de acest gen. Diplomaţii americani, în drum spre Bucureşti sau de la Bucureşti spre Washington, făceau de obicei escale la Frankfurt şi la München şi obişnuiau să-i vadă pe directorii Departamenului românesc. Aceste întîlniri se soldau cu relatări destul de vagi ale situaţiei din România, fără implicare, fără amănunte interesante. Nu eram aşadar în posesia telegramelor diplomatice şi în posesia unor informaţii confidenţiale în legătură cu evoluţiile din România, din interiorul puterii sau din societate, altele decît relatările ziariştilor străini care vizitau România, din ce în ce mai mult după 1987 deghizaţi în turişti, pentru că nu primeau uşor viza, sau din partea unor disidenţi sau oameni care nu-şi asumau identitatea, dar care ne scriau pur şi simplu prin mesageri voluntari.

A.G. : 15 noiembrie 1987. Vă mai amintiţi de această zi ?

E.H. : În 1987, 15 noiembrie era o zi de alegeri în România. Şi ţin minte că lucram la programul politic pe rînd, indiferent de programele la care lucram în mod obişnuit. Sîmbăta şi duminica eram de serviciu, la programul politic. Era singurul program *live* care se difuza sîmbăta, respectiv duminica. Dar noi am

aflat de revolta de la Braşov doar marţi, 17 noiembrie. În Germania era o sărbătoare, deci o zi nelucrătoare.

În acea zi eram împreună cu Mircea Carp, care era prezentatorul emisiunii, şi cu Vlad Georgescu, directorul Departamentului românesc. Şi, la un moment dat, Vlad Georgescu îmi spune: „Eşti mai tînăr, dă o fugă prin Grădina engleză!” – noi eram la capătul nordic al Grădinii engleze, iar la celălalt capăt, în diagonală, spre centrul oraşului, era Consulatul american la München. „Dă o fugă pînă la Consulat, pentru că acolo avem un plic, există un plic la poartă pentru mine. Adu-mi-l rapid!” Era mai uşor să fac drumul ăsta pe jos decît cu maşina, pentru că, din cauza unor sensuri unice, cu maşina trebuia să fac poate o jumătate de oră. Era o zi mohorîtă, ploioasă.

Am avut atunci senzaţia că Vlad Georgescu îmi anunţă deja şi conţinutul mesajului, nu numai traseul de recuperare a lui. În momentul cînd fugeam spre Consulatul american prin Grădina engleză, am simţit că se apropie ceva important, pentru că bănuiam că de la americani nu puteam ridica decît un plic care ar trebui să conţină informaţii importante despre ce se întîmpla în România. Pentru că altfel nu s-ar fi făcut caz de asta. Am primit un plic de la portar, un infanterist marin, negru. L-am luat, am traversat în viteză grădina, i l-am dus lui Vlad Georgescu. L-a deschis şi l-a citit singur în biroul lui. După care Vlad Georgescu a venit şi mi-a arătat prima pagină, unde era vorba despre relatarea foarte rece a unor tulburări la Braşov, cu ocazia alegerilor. Era o telegramă în limba engleză, semicodificată sau poate descifrată între timp. Era oricum într-o engleză foarte seacă. Vlad Georgescu mi-a spus să facem ceva cu asta pentru că, de bună seamă, este ceva important. Am început să scriu, altfel decît în buletinul de ştiri, pentru că la ştiri trebuia să dăm ştiri, iar aici nu aveam de-a face decît cu impresii în legătură cu ce se petrecea. Erau prea puţine informaţii în acel moment. Mai tîrziu au început să sosească.

A.G.: Prin agenţiile de presă?

E.H.: Prin agenţii, două-trei zile după revoltă, nu au venit astfel de informaţii. Nu, pentru că nu existau corespondenţi permanenţi la Bucureşti, pentru că nu erau ziarişti la Braşov atunci, pentru că începînd de a doua zi n-au mai putut ajunge – accesul spre Braşov a fost întrerupt –, pentru că pur şi simplu nu existau alte informaţii. Dar erau telefoane. Oameni care ajunseseră în Iugoslavia…

A.G.: Erau români?

E.H.: Români care plecau din Braşov, care aveau rude la Braşov, care trebuiau să treacă pe acolo şi n-au mai putut, care aşteptau pe cineva din Braşov… Toţi prezentau cam aceleaşi informaţii: la Braşov s-a întrerupt accesul, gara a fost închisă, s-a întîmplat ceva în centrul oraşului, o coloană de muncitori de la „Steagul Roşu” a pornit spre centru, s-au strigat lozinci nu numai împotriva penuriei şi sărăciei, ci şi împotriva partidului, s-a smuls lozinca de pe sediul Comitetului judeţean. Toate informaţiile astea veniseră de marţi-miercuri.

În mare, telegrama pe care o primisem atunci de la Consulat era destul de concludentă. Am făcut o poveste de 5 minute. După difuzarea ei, la ora 20, s-a declanşat un val de informaţii. Ascultătorii, din România şi din străinătate, şi-au sunat prietenii, rudele şi au cerut informaţii. De aici au apărut după aceea informaţii care au curs săptămîni în şir, începînd cu acea noapte. Toate convorbirile telefonice din Braşov şi spre Braşov erau întrerupte. După difuzarea programului am avut bucureşteni, timişoreni… sau din străinătate care dădeau telefoane. Accesul spre Braşov a fost întrerupt. Pe calea ferată cel puţin. Gara a fost închisă.

A.G. : Aţi continuat să relataţi despre Braşov atît în buletinele de ştiri, cît şi în *Actualitea românească*?

E.H. : Celebrele MTI, Taniug şi TASS, care erau cele mai vigilente agenţii – unii poate ar spune agenturi –, au început să vorbească, începînd de marţi sau miercuri. Relatau pe larg. Vorbeau despre un protest al muncitorilor din Braşov împotriva dictaturii. A fost un mesaj univoc de la început. Că nu s-a demonstrat numai împotriva sărăciei, ci gesturile muncitorilor de a rupe lozincile erau semnele unui protest politic.

A.G. : Era clar o schimbare de atitudine din partea Moscovei. TASS nu putea să scrie de capul ei. Sîntem după vizita lui Gorbaciov…

E.H. : Da. Sîntem după vizita din mai 1987 a lui Gorbaciov la Bucureşti. Era o sursă de informaţii în plus. Radio Moscova era chiar mai… analitic decît agenţiile. Agenţiile se limitau totuşi la depeşe destul de seci, ce s-a întîmplat, cum, cînd… Nu trăgeau concluzia. Radio Moscova însă, ţin minte, după vizita lui Gorbaciov îndeosebi, obişnuia să difuzeze comentarii semnate… critice… semicritice, în orice caz. Un astfel de comentariu a fost difuzat şi de Radio Moscova. A doua zi eram inundaţi de informaţii. Multe dintre ele ne ajungeau via Paris, prin biroul de la Paris al „Europei Libere”, prin Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. Ţin minte că în ziua de miercuri, cînd noi pregăteam *Actualitatea românească* special dedicată Braşovului, am avut o lungă discuţie cu Monica Lovinescu. Am umplut atunci cîteva pagini de informaţii. În zilele următoare la fel. De pildă, Monica Lovinescu stătuse de vorbă cu cineva care a ajuns la Paris şi care ştia ce s-a întîmplat la Braşov destul de detaliat. De exemplu, amănuntul interesant, emoţionant, că în seara zilei de luni, după ce Miliţia ridicase barajul din centrul oraşului, mii de braşoveni au inundat străzile oraşului îmbrăcaţi în haine de gală. Mulţi dintre ei şi în costume populare. Era semnul unei solidarităţi evidente a populaţiei.

Nu se ştia ce s-a întîmplat cu muncitorii. Se operaseră arestări. Se vorbea şi despre asta. Oamenii au dispărut de acasă. Nu au mai revenit la familii. Se ştia şi asta. Şi atunci ne-a căutat în acea după-masă o doamnă. Doamna Muscă, Rita Muscă, din Braşov, care era la Budapesta. Venea din Braşov, fusese la Braşov, a asistat la toate întîmplările şi mergea la Waterloo, în Belgia, unde emigra. Şi-a asumat identitatea şi a vorbit despre tot ce s-a întîmplat acolo. I-am luat un

interviu de o jumătate de oră. Toate amănuntele, inclusiv solidaritatea populaţiei Braşovului cu muncitorii, toate astea au făcut obiectul emisiunilor noastre. Dar repet, mărturia cea mai completă, care n-a fost depăşită ani în şir după aceea, prin claritatea detaliilor, mulţimea lor, plasticitatea lor, ne-a venit în ziua de miercuri, cred, prin intermediul acestei doamne Rita Muscă, pe care n-o bănuiesc de rea intenţie sau de înscenarea mesajului, aşa cum mă gîndesc că ar fi fost posibil. Mai ales astăzi, după ce-am trecut prin momentul Revoluţiei. Pentru că, de fapt, după interviul Ritei Muscă s-a declanşat un întreg şuvoi de informaţii care anunţau constituirea Frontului Salvării Naţionale, veneau scrisorile unor organizatori. A început o întreagă perioadă foarte compactă şi densă.

A.G. : Cum aţi reacţionat cînd aţi primit informaţia despre revolta din Braşov ? Colegii din redacţie ce-au spus ?

E.H. : Am spus că erau de faţă, în ziua de 17 noiembrie, Mircea Carp, un vechi anticomunist, care se ocupa cu programul de politică internaţională, şi Vlad Georgescu, care era un om prudent. Informaţia despre Braşov a fost dată la ştiri. Nimic mai mult. Am preferat această variantă de text de ipoteze, dar pornind de la…

A.G. : Care a fost reacţia lui Vlad Georgescu la sosirea telegramei de la Consulatul american ?

E.H. : L-am văzut pentru prima oară pe Vlad Georgescu emoţionat, neliniştit, puţin transfigurat. Era un om altminteri imperturbabil, extrem de calm şi relaxat, foarte stăpîn pe situaţie şi sceptic în general. Poate îi venea acest scepticism şi din profesie, era un istoric al Iluminismului. Era sceptic faţă de posibilităţile rapide de schimbare a situaţiei din România în anii aceia.

A.G. : Vă venea să credeţi că a „explodat mămăliga” ?

E.H. : Da. Pentru că am coroborat aceste informaţii cu mesaje disparate din lunile precedente, manifestările în jurul vizitei lui Gorbaciov la Bucureşti. Dacă textul meu de marţi era relativ sobru, emisiunea *Actualitatea românească* de a doua zi seara era deja… asumarea unei teze. Ţin minte că Neculai Constantin Munteanu, moderatorul emisiunii, şi-a început emisiunea : „Braşov ! Aşadar Braşov ! Acum a început ! ”. Acesta a fost tonul întregii emisiuni. Aveam interviuri, alte informaţii, aveam interpretări ale unor evoluţii de natură politică, articole de presă mai vechi care anunţau proteste de stradă deschise la adresa lui Ceauşescu. Şi toate astea s-au transformat într-o ofensivă.

A.G. : Revolta din 1987 anunţa Revoluţia din decembrie ’89 ? Era clar că regimul lui Ceauşescu nu putea sfîrşi decît printr-o explozie socială ?

E.H. : Devenise mai clar după 15 noiembrie 1987. Se aştepta şi reacţia regimului. Foarte repede s-a văzut că regimul vrea să ascundă momentul, să-l anuleze practic, să nu răspundă revendicărilor, să nu ia măsuri, să nu schimbe nimic, să

nu transforme acest protest într-o dezbatere publică sau măcar în interiorul partidului, în Comitetul Politic Executiv. Şi atunci reţeta unei confruntări de stradă cu regimul devenea singura… posibilă. Treptat, devenise laitmotivul tuturor analizelor de presă.

A.G. : Presa a relatat cu întîrziere… Care era tonul presei internaţionale ?

E.H. : Era foartă multă satisfacţie că în sfîrşit se întîmplă şi în România ceva. Era o confirmare a tezelor sovietologilor, kremlinologilor, care aşteptau un astfel de scenariu în România, avînd în vedere faptul că dezbaterile din interiorul partidului erau practic inexistente şi că în afara unui protest social, care pur şi simplu erupe la un moment dat, nu există alte căi…

A.G. : Discutînd cu cei care au participat la revolta de la Braşov, cu familiile lor, ei spun că tot ce ştiau aflau de la „Europa Liberă". Soţiile celor arestaţi povesteau cum seară de seară ascultau „Europa Liberă". De la „Europa Liberă" ele au aflat, de pildă, că soţii lor au fost mutaţi la Bucureşti pentru continuarea anchetelor la Securitate. Cum de aveaţi aceste informaţii ? Tot ce ştiam atunci despre Braşov ştiam de la „Europa Liberă".

E.H. : Erau informaţii care veneau deja din mai multe surse. Erau informaţii de presă. Vă spun sincer, înainte de ianuarie 1990, alt gen de informaţii n-am avut. De asemenea, aveam informaţii din partea Doinei Cornea, din partea lui Brucan. Nu aveam informaţii din partea aparatului de partid sau de la Securitate. Multe erau speculaţii, erau informaţii colportate. Luam puţin de ici, puţin de colo. A crescut numărul turiştilor înspre România atunci. De data asta nu erau turişti sovietici în treninguri, ci ziarişti occidentali, care, o vreme, au putut să înşele vigilenţa Securităţii şi să vină la Poiana-Braşov, la schi. Se apropia sezonul de schi. Ţin minte… aveam o prietenă care lucra la *Événement du jeudi* – pe urmă mi-a devenit şi soţie, după 1991 – care s-a deghizat în turistă şi a făcut un mare reportaj pentru *Événement du jeudi*, care a apărut în decembrie 1987, cu un interviu foarte interesant cu Vasile Gogea[250]. Era un tînăr profesor de filosofie de la Cluj, întîmplător un amic de-al meu din vremurile *Echinoxului* clujean, din anii '70, şi care era o voce intelectuală critică de solidarizare cu muncitorii. Descria o societate în aşteptarea marilor schimbări, pregătită chiar pentru o confruntare deschisă cu regimul.

A.G. : A fost un moment de cotitură în evoluţia regimului comunist din România revolta de la Braşov ?

E.H. : Da. Sigur. În orice caz, ziua de 15 noiembrie s-a transformat în 1988 în zi internaţională de solidaritate cu România. Din acel moment, în fiecare an, pînă în 1990 inclusiv, deci la un an după Revoluţie, de fiecare dată pe 15 noiembrie, în faţa ambasadelor României la Paris, la Bonn, la Londra, la Bruxelles, la

250. Vezi mai jos acest interviu.

Berna, la Roma s-a demonstrat împotriva regimului Ceauşescu. Românii din străinătate făceau asta. Erau momente de protest politic. Şi guvernele se asociau de obicei cu ocazia zilei de 15 noiembrie la acţiuni de protest împotriva abuzurilor regimului. Deci 15 noiembrie 1987 s-a transformat în zi de solidaritate, în zi de solidaritate cu românii şi cu România. În 1988, dar mai ales pe 15 noiembrie 1989, astfel de mari manifestări au avut loc nu numai la Budapesta – acolo încă din ’88 a fost o mare demonstraţie, zeci de mii de oameni în faţa ambasadei ; majoritatea erau români, care aşteptau să emigreze mai departe ; autorităţile maghiare tolerau emigraţia politică –, dar şi la Moscova, şi la Sofia. În orice caz, la 15 noiembrie ’89, manifestaţii de protest au avut loc şi în faţa Ambasadei României la Moscova, cu participarea soţiei lui Saharov.

A.G. : Elena Boner…

E.H. : Da… La fel şi la Sofia. Oricum, într-o lună de zile avea să se sfîrşească. 15 noiembrie 1989 prinde întreaga lume comunistă deja într-o altă epocă, chiar faţă de 1987 sau 1988. A fost deci începutul sfîrşitului pentru Ceauşescu. Disidenţii cunoscuţi, Doina Cornea, Brucan, Mihai Botez, Mircea Dinescu, „Scrisoarea celor şase” din primăvara anului 1989 plecau de la protestul muncitorilor din Braşov. Reprimarea acestui protest este principala acuzaţie îndreptată împotriva regimului. De altfel, „Scrisoarea celor şase” porneşte de la „divorţul” regimului Ceauşescu de cauza muncitorilor. Referinţa lor principală era tot noiembrie 1987.

A.G. : Dar totuşi, represiunea nu v-a speriat ? Sute de oameni au fost arestaţi şi anchetaţi, peste 60 au fost deportaţi. Fusese un 1956 în Ungaria, un 1968 în Cehoslovacia. Şi regimurile comuniste de acolo nu s-au prăbuşit.

E.H. : Acum era o altă situaţie. Regimul Ceauşescu era încolţit nu doar de Occident, ci şi de Moscova, şi intrase într-un fel de defensivă. Era o represiune camuflată. Nu era o confruntare pe faţă.

A.G. : Şi totuşi represiunea a fost dură. Au fost torturaţi de Securitate…

E.H. : Da, împotriva acestor oameni, da. Oamenii aceştia, prin famiile lor, au comunicat cu noi în două-trei rînduri. Nu vă pot preciza acum exact cine… În două-trei ocazii, soţiile acestor oameni ne-au trimis scrisori care au ajuns. Şi care au fost citite. Îmi închipuiam – şi după 1990 am verificat personal acest lucru – că şi ambasadele străine se interesau de soarta acestor oameni. Iar disidenţii erau vizitaţi acasă în mod demonstrativ de ambasadori, în măsura în care reuşeau. De exemplu, ambasadorul Franţei mergea la Doina Cornea, ambasadorul Marii Britanii – la Corneliu Mănescu. Dar asta mai ales după 1988.

A.G. : Era clar încă de atunci pentru dumneavoastră că Braşovul marca începutul sfîrşitului pentru Ceauşescu ?

E.H. : Pentru noi a fost limpede încă de atunci. Era începutul unei acţiuni împotriva regimului care întrunea mai multe elemente. Era vorba de un protest muncitoresc,

într-o citadelă ceauşistă, era vorba de un mesaj politic antidictatorial, era vorba de un context politic clar : presiunile Moscovei, refuzul lui Ceauşescu de a accepta cerinţele lui Gorbaciov, ruptura cu Occidentul, care-şi radicalizase poziţiile faţă de regim – toate astea ne-au făcut să credem că e vorba într-adevăr de începutul sfîrşitului.

Braşov

[Vlad Georgescu]

Să vorbim din nou despre Braşov. Un eveniment care, în Europa cel puţin, a reprezentat în ultimele două săptămîni un adevărat cap de afiş : articole, analize, caricaturi ale preşedintelui Ceauşescu.

Ultimul număr al revistei *L'Express*, de pildă, îl înfăţişează în chip de sperietoare, deasupra unei mulţimi care agită ameninţător linguri, furculiţe şi cuţite. Presa comunistă franceză a vorbit şi ea despre necesitatea superioară a reformelor ; presa comunistă iugoslavă a publicat articole de genul „Erupţie la Braşov", în care arăta că politica greşită din România reprezintă o pată pentru ideile socialiste şi că „socialismul ar trebui în fine să devină ceea ce a plănuit să fie de la început", adică o orînduire normală, după cum scrie ziarul *Viestnik* din 15 noiembrie 1987.

Important mi se pare şi faptul că unele partide vest-europene de stînga şi-au exprimat îngrijorarea faţă de consecinţele pe care le poate avea pentru soarta poporului român politica lipsită de responsabilitate a preşedintelui Ceauşescu. Conform declaraţiei biroului executiv al Partidului Socialist Francez, partidul preşedintelui Mitterrand, socialiştii francezi îşi exprimă „preocuparea atentă, în urma demonstraţiei de la Braşov, pentru deteriorarea gravă a situaţiei economice şi sociale în România". Biroul politic al Partidului Socialist Francez – se arată în continuare în comunicat – consideră că „politica economică nu corespunde nevoilor esenţiale ale populaţiei … împingînd-o la revoltă împotriva autorităţilor".

Luări de poziţie s-au semnalat şi în ţară. Károlyi Király a trimis o scrisoare preşedintelui Ceauşescu, în care îşi exprimă din nou rezervele faţă de o politică ce a reuşit să ducă pînă şi la raţionalizarea cartofilor ; iar fostul ambasador în Statele Unite şi la ONU, Silviu Brucan, a dat o declaraţie agenţiilor de presă UPI, Reuter şi BBC-ului, în care îşi exprimă cîteva puncte de vedere în legătură cu evenimentele de la Braşov. Evenimentele sînt considerate o piatră de hotar în istoria statului socialist român. Ca vechi membru de partid, el îşi exprima îngrijorarea faţă de posibilitatea ca regimul să opteze pentru o politică şi mai represivă, care „va genera o ruptură între partid şi clasa muncitoare".

Ceauşescu nu poate spune în nici un caz că semnele prevestitoare de furtună nu au apărut din timp : greve locale au loc de multă vreme în industria românească,

la fel şi răzmeriţe în satele Banatului şi Maramureşului. Studenţii şi-au manifestat şi ei nemulţumirile ; manifestele răspîndite nu o dată pe străzile oraşelor româneşti, inscripţiile scrise în fugă pe ziduri – toate acestea indicau de multă vreme o tensiune care acum a atins punctul de fierbere. Iar mulţi români au înaintat în scris Comitetului Central memorii în care cereau partidului să-şi revizuiască politica economică şi socială. Aceste texte, repet, prezentate Comitetului Central, se numără cu sutele. Ele au fost însă mereu ignorate.

Un astfel de text a fost prezentat autorităţilor de către Mihai Botez în iarna anului 1985. În introducerea memoriului, Mihai Botez critică măsurile „luate de o conducere socială în derută, lipsită iresponsabil de înţelegere pentru nevoile elementare ale populaţiei şi promovînd, sub drapelul fermităţii, un adevărat război împotriva propriului popor”. În continuare, Mihai Botez explică pe larg de ce strategia dezvoltării adoptată în anii ’70 a fost greşită : estimaţii fanteziste, investiţii nerentabile, dezvoltarea unor industrii mari consumatoare de energie. Partidul nu a avut niciodată curaj să-şi reevalueze politica şi să schimbe o linie greşită ; citez : „Românii ar trebui să ştie că frigul din locuinţe şi din edificiile publice, întunericul de pe străzi şi din magazine, dezorganizarea şi neglijenţa în care funcţionează autobuzele şi troleibuzele şi interminabilele cozi la carne, unt, brînză ori lapte nu sînt numai rezultatul inevitabil al gravelor erori de elaborare şi planificare a strategiei de dezvoltare economico-socială. Ele sînt – aş putea spune – mai ales rezultatul stabilirii antiumane şi antiraţionale a priorităţilor politicii economice, în condiţiile în care, cu o încăpăţînare de neînţeles, conducerea PCR refuză să-şi recunoască eşecul şi să ia măsurile necesare de îndreptare a situaţiei”. Iar în încheierea memoriului său, prezentat Comitetului Central, Mihai Botez arată, parcă prevestind evenimentele de la Braşov : „Gradul de nemulţumire a poporului român a atins nivelul critic. Să mergem mai departe aşa, îndeplinind revoluţionar planuri greşite care ruinează economia şi adîncesc mizeria populaţiei va face, o spun cu toată responsabilitatea, să curgă sînge omenesc”.

Se cer acum măsuri grabnice pentru îndreptarea situaţiei ; se cere eliberarea imediată a celor arestaţi după 15 noiembrie ; se cere analizarea responsabilă a cauzelor care au generat starea de criză şi se cere schimbarea opţiunilor economice greşite. Trebuie să se evite cu orice preţ încă o iarnă „Ceauşescu”. Am avut cutremure „Ceauşescu”, am avut cîteva ierni „Ceauşescu”. E prea mult. E destul. Partidul trebuie să înveţe lecţia, aşa cum au învăţat-o şi alte partide comuniste. S-o înveţe, cu sau fără Ceauşescu.

Decembrie 1987

19 noiembrie 1987, *Actualitatea românească*

[N.C. Munteanu]

Avem acum în faţă un articol apărut miercuri la prînz peste ocean, în Statele Unite – este vorba de cotidianul *Washington Times*: Muncitori ai uzinelor „Steagul Roşu" din Braşov au demonstrat masiv duminică în acest oraş. În timp ce demonstranţii avansau pe Calea Bucureşti spre centrul oraşului, cîntînd *Deşteaptă-te, române!*, alte mii de locuitori ai oraşului li s-au alăturat, potrivit unor martori oculari. Mulţimea scanda „Jos cu dictatorul şi ticăloşii lui!" şi „Vrem pîine!". În centrul oraşului au fost ocupate mai multe sedii ale oficialităţilor locale, au fost aruncate pe ferestre dosare, telefoane, drapele ale partidului şi portrete. Miliţia n-a intervenit decît după cîteva ore. Potrivit surselor diplomatice, forţele de ordine erau concentrate duminică, la orele respective, la localurile de vot: în România s-a votat duminică pentru alegerea organelor locale ale puterii de stat. La trei ore după demonstraţia din centrul oraşului au apărut forţele de ordine, de Miliţie şi Securitate, dispersîndu-i pe manifestanţi. Nu au existat, se pare, răniţi – dar, potrivit unor informaţii, au fost operate arestări. Numărul lor este deocamdată necunoscut. Ultima manifestaţie muncitorească de protest comparabilă a avut loc în 1977, în bazinul carbonifer din Valea Jiului. Demonstraţia de la Braşov a avut loc la puţină vreme după publicarea unui nou decret al preşedintelui Ceauşescu privind reducerea consumului de energie electrică în locuinţele particulare şi în instituţii. Nicolae Ceauşescu guvernează despotic, de peste 20 de ani, cel mai rigid regim comunist din estul Europei. Spre deosebire de restructurarea sovietică, în România, conceptul folosit este cel de perfecţionare a unui sistem considerat satisfăcător. Economiile severe de alimente şi electricitate, care au avut ca urmare întunericul, apartamentele îngheţate şi cozile nesfîrşite din faţa magazinelor, sînt atribuite politicii regimului de achitare a datoriei externe. Ultimul plan cincinal al ţării a eşuat practic, iar criza economică se reflectă şi în sporita instabilitate a clasei politice la nivel guvernamental.

Informaţii de ultimă oră care ne parvin de la Braşov susţin că oraşul, mai iluminat în timpul serilor decît oricînd, este împînzit de miliţieni, iar la „Steagul Roşu" au început anchetele. Deocamdată este cert că reacţiile atît de prompte ale mediilor de informare din lumea liberă, în ciuda eforturilor autorităţilor de a muşamaliza evenimentele de duminică, vor contribui încă o dată la crearea unei imagini adevărate despre regimul Ceauşescu, fiind în acelaşi timp dovezi de solidaritate spontană a opiniei publice internaţionale cu muncitorii şi locuitorii Braşovului.

20 noiembrie 1987, *Actualitatea românească*

[N.C. Munteanu]

La microfon, al dumneavoastră Neculai Constantin Munteanu. Braşov. Aşadar Braşov. Unul dintre cele mai importante centre economice ale ţării, o adevărată citadelă a economiei socialiste, cum se zice. De fapt, al doilea centru industrial al României. Braşovul dă cea mai mare parte a producţiei de tractoare a ţării, dar şi o parte importantă din producţia de autocamioane, utilaj petrolier, material rulant feroviar şi rutier, utilaj energetic, maşini-unelte pentru prelucrarea metalelor. Industria braşoveană constructoare de maşini şi de prelucrare a metalelor participă cu peste 12%, după Bucureşti, la producţia globală a ramurii, în uzine de acum celebre, cum sînt Uzina de Autocamioane, Uzina de Tractoare, Întreprinderea de Radiatoare şi Cabluri, Întreprinderea „Rulmentul”, Întreprinderea „Hidromecanica” şi altele. Şi iată că tocmai la Braşov a avut loc cea mai semnificativă mişcare de protest după greva minerilor din 1977, din Valea Jiului. Mişcare care nu a mai luat forma unei greve cu revendicări oarecum delimitate : demonstraţia a fost spontană, pe străzi s-a cîntat „Deşteaptă-te, române din somnul cel de moarte/ În care te-adînciră barbarii de tirani ! ”. S-a strigat „Vrem pîine ! ”, s-a strigat „Jos cu dictatorul şi cu ticăloşii ! ”. Ceea ce s-a întîmplat la Braşov, oraş prin excelenţă muncitoresc, ar trebui să dea de gîndit regimului. Să se gîndească nu la represaliile care au şi început, ci la cauzele care au generat starea de nemulţumire. Şi regimul trebuie să ştie că nemulţumirea nu e numai a muncitorilor, şi nu numai a muncitorilor braşoveni. Întreaga ţară suferă, întreaga ţară e nemulţumită. Şi oricîtă osteneală şi-ar da ei, nicicînd nu vor putea ancheta 22 de milioane de români. Deocamdată, s-ar zice că e linişte la Braşov. Aparentă linişte. Strada e normală, pare normală. Însă prima constatare a braşovenilor este că, de la demonstraţia de duminică încoace, seara, oraşul lor e mai luminat ca oricînd, în ciuda recentului decret care reglementează consumul de energie electrică pentru consumuri casnice şi pentru iluminatul public. De duminică, peste Braşov a pogorît brusc nu numai atitudinea şi curajul civic – iată, a pogorît şi lumina. S-a făcut lumină, dar aproape sigur nu pentru a le da satisfacţie braşovenilor, ci pentru ca apărătorii clanului aflat la putere să poată ţine mai bine sub observaţie Braşovul şi braşovenii [...].

25 noiembrie 1987, *Actualitatea românească*

[Alexandra Polizu, Mircea Vasiliu prezintă *Revista presei internaţionale*]

Presa britanică semnalează şi ea manifestaţia de la Braşov. Spre exemplu, ziarul *The Independent* citează surse demne de încredere potrivit cărora Securitatea a deschis o anchetă. În ziar mai citim : „Diplomaţi occidentali afirmă că la fabricile din Braşov s-a manifestat. Trecătorii s-au alăturat spontan marşului spre Primărie, de unde dosare, steaguri şi material propagandistic au fost aruncate pe ferestre şi arse în piaţa mare a oraşului". Corespondentul de la Belgrad al ziarului *Daily Telegraph* citează spusele unui vest-german aflat duminică seara la Braşov : „În timp ce manifestaţia se afla în curs, oamenii au intonat cîntecul patriotic *Deşteaptă-te, române !* şi au scandat «Vrem pîine ! ». Ajunşi la sediul local al partidului, au pătruns în clădire, au dat jos steaguri şi portretul preşedintelui Ceauşescu, şi le-au dat dat foc în piaţa principală". Manifestaţia este consemnată şi în presa italiană, aşa cum ne informează şi astăzi Adrian Niculescu din Milano.

[Adrian Niculescu]

Astăzi dimineaţă problema manifestaţiei muncitoreşti de duminică de la Braşov a continuat să rămînă în atenţia mediilor de informare italiene. *La Republica*, cel mai răspîndit cotidian italian, cu un tiraj de circa un milion de exemplare (depăşind chiar şi pe *Corriere della Serra*), publică astăzi următorul articol : „În România protestează mii de oameni" – şi articolul este următorul : Mii de oameni au defilat la 15 noiembrie pe străzile din Braşov, strigînd „Vrem pîine ! " şi „Jos dictatura ! ". A fost anunţată această ştire de către Liga Română pentru Apărarea Drepturilor Omului cu sediul la Paris, citînd unele surse occidentale prezente la faţa locului. Potrivit informaţiilor parvenite de la Paris, manifestaţia s-a desfăşurat în faţa imensei fabrici de motoare şi de tractoare de la Braşov. Muncitorii s-au îndreptat spre centrul oraşului intonînd *Deşteaptă-te, române !* Sosiţi în piaţa centrală, manifestanţii, cărora li s-au adăugat mii de trecători, au ocupat imense edificii publice, printre care Primăria şi Consiliul judeţean de partid, aruncînd de la ferestre mobile şi portretele preşedintelui Ceauşescu. După trei ore, cortegiul s-a dispersat treptat. Acesta a fost articolul din *La Republica*, iar tot astăzi, *Il Giornale*, un cotidian de orientare liberală din Milano, publică, sub titlul „Mii de români strigă «Vrem pîine ! », «Afară cu tiranul ! »", următorul articol : La Braşov, mii de persoane au participat la o manifestaţie duminica trecută, ziua alegerilor locale. Protestatarii, a fost precizat, s-au limitat să-şi exprime propria solidaritate cu muncitorii de la Fabrica de Autocamioane „Steagul Roşu", care s-au plîns atît pentru plata cu întîrziere a salariilor, cît şi pentru lipsa de alimente din magazine. Potrivit informaţiilor parvenite Ligii pentru Apărarea Drepturilor

Omului, muncitorii de la „Steagul Roşu” au mărşăluit către centru intonînd vechea melodie (cîntec patriotic) *Deşteaptă-te, române !* şi strigînd sloganuri de tipul „Jos tiranul ! ”, „Sfîrşiţi cu dictatura ! ”, „Jos ticăloşii ! ”, „Vrem pîine ! ”. Manifestanţii au ocupat Primăria şi Consiliul judeţean de partid. Mobile şi documente au fost aruncate de la ferestre, în timp ce steaguri roşii şi portrete ale lui Ceauşescu au fost arse în piaţă.

Atît despre manifestaţia de la Braşov.

[N.C. Munteanu]

Duminica trecută, seriosul ziar britanic *Financial Times* publica un articol în care se scria, printre altele : „Există informaţii referitoare la arestări care au urmat demonstraţiei, dar sursele acestor informaţii nu indică numărul celor arestaţi. Şi, în afara noilor restricţii impuse la folosirea gazului şi electricităţii, restricţii din an în an mai dure, românii vor fi confruntaţi în lunile de iarnă care stau în faţă şi cu lipsuri alimentare...”.

25 noiembrie 1987, *Actualitatea românească*

[N.C. Munteanu]

La microfon, al dumneavoastră Neculai Constantin Munteanu, cu un călduros bun găsit tuturor ascultătorilor *Actualităţii româneşti* şi în primul rînd braşovenilor. Ar fi greu şi poate e prea devreme să evaluăm în ce măsură demonstraţia de protest a braşovenilor din 15 noiembrie a reuşit să trezească la realitate un regim definitiv rătăcit în fantasme, în ifose şi în festivităţi. În ciuda faptului că braşovenii au cîntat *Deşteaptă-te, române !* , regimul pare ori surd, ori definitiv adormit, ca să nu zic mai mult. Nu ştim nici dacă în urma demonstraţiei braşovenii au obţinut acum şi pentru viitor plată cinstită la muncă cinstită, o aprovizionare corectă, mai multă hrană pentru ei şi pentru familiile lor sau măcar încă zece kilograme de cartofi, mai multă lumină şi mai multă căldură pentru căminele lor. Un lucru l-au reuşit în mod cert, pentru ei şi pentru toţi românii. Au reuşit să îndrepte atenţia opiniei publice internaţionale asupra situaţiei grave în care se află România şi poporul român. România s-a aflat din nou în atenţia ziarelor, posturilor de radio şi televiziune, care au scris, au vorbit şi au arătat fără menajamente un regim şi un conducător megaloman, incapabil să conducă în mod eficient economia ţării, dar mereu capabil să arunce în spinarea a 23 de milioane de români consecinţele dezastruoase ale politicii sale economice, dar capabil de represiune. E ceea ce veţi constata şi din *Revista presei internaţionale*, întocmită ca de obicei de Emil Hurezeanu, şi cu care vom începe emisiunea de astăzi [...]. Am spus că vom începe cu Emil Hurezeanu, care a întocmit *Revista*

presei internaţionale de astăzi, numai că între timp el are o foarte importantă convorbire telefonică cu corespondentul nostru în Italia, Adrian Niculescu :

Emil Hurezeanu : Bună seara, Adrian Niculescu, din nou la Milano. Bine te-am găsit, bine că te-am găsit, pentru că astăzi în Italia e grevă generală şi legăturile telefonice cu Italia sînt greu de obţinut. Îmi spuneai ieri la telefon că presa italiană continuă să acorde spaţii ample evenimentului de la Braşov, situaţiei din România.

Adrian Niculescu : Extrem de ample…

E.H. : …şi nu doar presa, ci şi posturile de radio şi televiziune, unde, îmi spuneai, în cursul acestei dimineţi ai înregistrat chiar o senzaţie.

A.N. : Da, într-adevăr, ţineam să deschid această corespondenţă cu vestea excepţională, cred, că telespectatorii italieni, noi toţi cei de aici din Italia am putut vedea cele dintîi imagini filmate, înregistrate de către un turist finlandez care se afla la locul evenimentelor, la Braşov, săptămîna trecută şi care au fost prezentate de toate cele trei telejurnale în tot cursul serii la televiziunea italiană lunea trecută, deci alaltăieri. Am putut vedea astfel, extrem de emoţionaţi, singurele imagini sosite pînă acum în Occident în legătură cu manifestaţiile muncitoreşti de la Braşov. Am putut vedea, deşi imaginile erau extrem de mişcate, erau imagini luate de un amator şi filmul a fost relativ scurt, dar ce s-a văzut foarte clar au fost oameni, bineînţeles demonstranţi care erau fugăriţi de către forţe ale Securităţii, ale Miliţiei, de asemenea alte grupuri de demonstranţi care aruncau cu pietre în miliţieni, nişte maşini blindate undeva foarte în depărtare, grupuri de oameni care alergau pe stradă – extrem de multă lume care alerga pe stradă, probabil că erau şarjaţi de către forţele de miliţie din spate. Apoi am văzut un steag naţional, un tricolor care era ţinut de un grup de manifestanţi şi alături focuri în care erau arse drapele ale partidului, lozinci, un tablou al lui Ceauşescu. Se ridica un foarte mare nor de fum…

E.H. : S-a putut vedea deci acest foc…

A.N. : Am văzut aceste focuri, mai mult decît unul, era foarte mult fum… Vă daţi seama, imaginea era foarte mişcată, dar s-au văzut aceste focuri, s-au văzut forţele de ordine, probabil şarjînd grupurile de manifestanţi care alergau pe stradă, şi am văzut şi o clădire devastată, să spunem aşa, chiar incendiată. Nu mi-am dat seama ce este, deşi cunosc Braşovul relativ bine. Era o clădire care a fost arătată chiar în prim-plan – părea devastată, părea chiar arsă. Cam aceasta este ceea ce am văzut noi. În plus, televiziunile au mai arătat imagini, ca să spunem aşa, „clasice" ale mizeriei din România, cîteva magazine goale şi aşa mai departe. Luni seara, pe 23 noiembrie, toate telejurnalele italiene au arătat aceste imagini.

E.H. : Într-adevăr, excepţionale aceste informaţii. Vrei să treci acum să actualizezi şi să rezumi principalele informaţii apărute în ultima vreme în presa italiană ?

A.N. : Din cauza grevei generale de patru ore, astăzi ziarele nu au ieşit. Dar ieri, marţi, 24 noiembrie, probabil şi ca urmare a imaginilor dramatice transmise de presa italiană pe toate canalele despre demonstraţia de la Braşov, presa italiană a revenit pe larg asupra situaţiei din ţara noastră. Iată, citez din *La Republica*, un ziar de stînga, dar un ziar extrem de serios, este considerat un fel de *Le Monde* italian, care are cel mai mare tiraj în presa italiană şi care urmăreşte de multă vreme situaţia din România, furnizînd cele mai numeroase analize şi informaţii pe această temă în Italia. *La Republica* scrie : „După gravele incidente de la Braşov, Ceauşescu pleacă în Egipt, în vreme ce România trăieşte clipe de încordare”. Şi citez cîteva fragmente : „În ciuda greutăţilor economice care chinuie România şi care au făcut ca un întreg oraş să coboare în stradă pentru a cere pîine, Ceauşescu a sosit ieri la Cairo, alături de soţia sa Elena, care este considerată numărul doi al regimului. Braşovul este încă păzit de forţe impunătoare ale Miliţiei. România se scufundă în cea mai gravă criză economică încă de la începutul anilor ’80”. Se aminteşte apoi Legea acordului global şi grevele, tot de la „Steagul Roşu” din Braşov, cînd după aplicarea legii, salariile medii pe întreprindere au scăzut de la 2.500 la 700 lei. Greva de acum patru ani, se spune, a fost reprimată. Se spune, de asemenea, că în ultimii cinci ani mai ales, lozinca partidului a devenit „Să exportăm tot ce se poate exporta”. Se aminteşte că în magazine, la raionul de carne, se găsesc numai tacîmuri de pui sau capete şi picioare de porc. Cafeaua nu se mai găseşte nici la negru, iar restul alimentelor, începînd cu pîinea, sînt „raţionalizate”. Viaţa românilor este alcătuită dintr-un şir nesfîrşit de cozi pentru obţinerea, în final, a unor produse-rebut, se scrie în *La Republica*. Potrivit observatorilor, conchide ziarul italian, numai o parte a manifestărilor de protest din ultimii ani au putut fi cunoscute în Occident, datorită faptului că România este cel mai poliţienesc stat comunist din Europa. Acum trec la o analiză, după părerea mea excepţională, făcută de *Corriere della Serra*, de acelaşi corespondent Ettore Petta, care în zilele acestea a trimis circa patru sau cinci corespondenţe de la Viena. Începe astfel : „*Nu ne pasă că trebuie să murim de foame, de frig sau de gloanţe !* Această inscripţie apărută zilele trecute pe zidurile unei fabrici din Braşov exprimă în chip dramatic starea de spirit a românilor în pragul unei ierni care ar putea să devină hotărîtoare pentru supravieţuirea regimului Ceauşescu. Revolta foamei de la Braşov a dat semnalul că şi un popor răbdător şi obişnuit de istorie să fie supus, precum cel român, a ajuns la capătul răbdărilor. Disperarea se întinde şi creează un potenţial detonator de revoltă, care îi face pe români să nu se mai teamă nici măcar de riscul de a fi ucişi de violenţa represiunii revoltei lor. Foamea este emblema României de azi, rezultatul politicii economice catastrofale a lui Ceauşescu, care pare să aibă intenţia să o continue pe spinarea poporului. Astăzi, preşedintele Ceauşescu nu este decît o palidă umbră a ceea ce era el în urmă cu 15 ani. După ce a aprins multe speranţe în primii ani ai dictaturii sale, Ceauşescu a cedat progresiv nepotismului şi cultului personalităţii, creînd un sistem de putere autoritar şi

dinastic, prin soţia sa Elena, prin fiul său Nicu şi o mulţime de alte rude. Poliţia politică, Securitatea, a fost transformată în piedestalul puterii sale. Astfel, a stabilizat dictatura sa personală, dar a şi sufocat orice posibilitate de creştere sau dezvoltare, orice critică sau idee inovatoare. Cine are o idee de înnoire, automat devine un duşman al poporului".

E.H. : Adrian Niculescu, în Italia există o foarte puternică mişcare politică de stînga, o presă politică socialistă şi comunistă activă. Cum comentează publicaţiile de acest fel protestul muncitoresc de la Braşov ?

A.N. : În Italia există două cotidiane comuniste deosebit de importante. În primul rînd este vorba despre *L'Unità*, organul oficial al Partidului Comunist Italian, cel mai mare partid comunist din lumea liberă, şi apoi *Il Manifesto*, un ziar citit mai ales de către tineri. Pe prima pagină, duminică, 22 noiembrie, *Il Manifesto*, care deja joia trecută dăduse vestea cu răsunet despre situaţia din România, revine asupra problemei româneşti în articolul intitulat, într-o manşetă de pe pagina întîi, „Tensiunea din România după revolta de la Braşov ajunge la cote dramatice". Pe pagina informaţiilor externe, un alt titlu domină : „Ceauşescu gîfîie şi amînă". Se spune despre amînarea Conferinţei Naţionale a PCR, ca urmare a deciziei Conducătorului – titulatură deja consacrată în presa occidentală pentru Ceauşescu. Se arată că situaţia rămîne încordată la Braşov şi nu s-a revenit încă la normalitate. Potrivit cotidianului comunist italian, manifestaţiile şi ciocnirile cu Miliţia ar fi continuat de-a lungul întregii săptămîni trecute, mulţi oameni au fost arestaţi în urma operaţiunilor Securităţii. Aceasta este, încheie *Il Manifesto*, cea mai gravă criză cu care s-a văzut confruntat vreodată după acalmia de 20 de ani de guvernare despotică. De asemenea, cotidianul Partidului Socialist Italian, *Avanti*, publică, tot duminică, un lung articol pe şase coloane, intitulat „România – ora revoltei". Subtitlul : „La Braşov a avut loc o adevărată mişcare populară, sub lozincile „Vrem pîine ! » şi «Jos dictatura ! »". În articol se spune că măsurile întărite de economisire a energiei, în pragul unei ierni care se anunţă şi mai teribilă decît cele precedente, a adus populaţia în pragul disperării. Se arată că pe străzile Braşovului au defilat, pe 15 noiembrie, 10.000 de oameni şi că pentru întîia oară după revoltele din anii '70, mulţimea a îndrăznit să sfideze în masă „pumnul de fier" al celui mai autoritar regim dictatorial dintre toate regimurile din ţările Estului Europei. În ciuda masivei intervenţii a Miliţiei, demonstraţiile s-au repetat în zilele următoare. România trăieşte o situaţie de urgenţă, iar regimul se teme ca revolta populară de la Braşov să nu fi dat cumva primul exemplu. Oraşul se află sub stare de asediu. Este citat un participant care ar fi afirmat că „noi murim de foame, iar oamenii partidului au toate bunătăţile de pe pămînt". Iarna se anunţă teribilă pentru români. Încă şi mai grea, deşi aceasta pare cu neputinţă. Prin decretul din 10 noiembrie 1987, au fost impuse severe restricţii la consumul de electricitate şi gaze naturale (urmează un şir întreg de date precise despre reducerile consumului dictate prin acest decret). Ceauşescu,

mai scrie *Avanti*, este liderul comunist care s-a opus cel mai mult noului curs al reformelor lui Gorbaciov, susţinînd cu încăpăţînare superioritatea sistemului său, bazat pe „socialismul ştiinţific”, şi condamnînd orice concesie făcută iniţiativei private în interiorul lagărului comunist.

E.H. : Care sînt comentariile oficiosului Partidului Comunist Italian faţă de cele ce se petrec în România ?

A.N. : *L'Unità* scria ieri că protestele împotriva grelelor condiţii de trai din România au degenerat la Braşov într-o autentică mişcare populară, mii de cetăţeni s-au revărsat pe străzi, luînd cu asalt şi incendiind sediul partidului. Nu este nici prima, nici ultima revoltă în România, avertizează cotidianul *L'Unità*. În final, vreau să mai precizez că întreaga presă din peninsulă, inclusiv cea locală, a acordat, chiar şi la o săptămînă de la revolta de la Braşov, spaţii ample evenimentului. Duminică, de pildă, am numărat nu mai puţin de 14 titluri în presa de circulaţie naţională cu referire la evenimente. Chiar şi tabloidele de genul celui ce apare la Milano, *La Notte*, au titrat pe prima pagină evenimentele de la Braşov. În ziarul menţionat, de pildă, se aduc chiar elemente noi, spunîndu-se că muncitorii au fost sechestraţi în noaptea care a precedat manifestaţia în uzină, fiind obligaţi să rămînă pe loc pentru a merge încolonaţi la vot încă de la ora 6, pentru a-şi arăta astfel, chipurile, adeziunea faţă de regimul Ceauşescu. Sub titlul „Revoltă în România”, se arată în acest cotidian popular că motivele care au generat manifestaţia de la Braşov sînt cele care aduc un element de noutate. Manifestanţii nu au cerut reduceri de preţuri şi, nu în primul rînd, condiţii de viaţă mai bune. Prima lor cerere a fost rezumată într-un singur cuvînt, tocmai acela care îl face, mai mult decît oricare altul, să tremure pe dictator : *Libertate*. Muncitorii strigau „Libertate ! ” şi „Vrem alegeri libere ! ”. Lunea următoare, deci pe 16 noiembrie, se afirma că revolta a cunoscut o nouă răbufnire. Dar aceste informaţii nu au fost pînă acum confirmate. La televiziune, sîmbătă şi duminică, toate cele trei canale au prezentat materiale despre situaţia grea a românilor şi politica dictatorială a lui Ceauşescu, considerate a fi fost principalele cauze ale revoltei. Trebuie să mai menţionez că nu numai presa reflectă aceste evenimente, dar chiar şi în discuţiile între oameni subiectul este des amintit. Am avut surpriza să constat că revolta de la Braşov din 15 noiembrie devenise chiar subiect de dezbatere între călătorii dintr-un vagon de tren cu care am călătorit în acest week-end, dezbatere pe care nu eu am provocat-o, ci largile spaţii acordate acesteia de toate mijloacele de informare italiene în ultima săptămînă.

E.H. : Faptul că evenimentele de la Braşov au ajuns să fie comentate, iată, şi în trenuri este poate informaţia cea mai emoţionantă pe care o putem transmite astăzi în România şi în primul rînd braşovenilor.

28 noiembrie 1987, *Săptămîna Actualităţii româneşti*

[N.C. Munteanu]

La microfon, al dumneavoastră Neculai Constantin Munteanu, cu un călduros bun găsit tuturor ascultătorilor şi în primul rînd braşovenilor, cărora şi astăzi le vom dedica întreaga noastră emisiune, pentru că şi în săptămîna care s-a încheiat, ei şi demonstraţia lor din 15 noiembrie s-au aflat în centrul atenţiei mass-media internaţionale. Iată, pentru prima dată avem mai multe materiale, mai multe informaţii, articole de presă, mai multe comentarii decît putem cuprinde noi în următoarele 50 de minute. Între timp, din România au sosit mărturii concrete ale demonstraţiei de la Braşov. Televiziunea italiană a transmis un film de cîteva minute făcut la Braşov de un turist finlandez chiar în timpul demonstraţiei. Joi, ziarul *Libération* a publicat primele trei fotografii luate la Braşov în timpul demonstraţiei şi după demonstraţie. Într-una se vede mulţimea în faţa clădirii Primăriei, în a doua se vede mulţimea pe stradă şi botul unei tanchete. În fine, a treia fotografie reprezintă o stradă de după demonstraţie, plină de urmările devastării, cu o maşină în fundal şi cu cîţiva miliţieni în jurul ei. Între timp, se confirmă că în iureşul demonstraţiei, cîţiva braşoveni, poate chiar de la „Steagul Roşu", au pus mîna pe primarul Dumitru Calancea, care a fost bătut cu un steag. Să începem cu începutul. Adică cu comentariul lui Şerban Orescu, transmis luni, 23 noiembrie.

Şerban Orescu : După cum arată Agenţia Franceză de Presă, evenimentele de la Braşov au caracterul unei adevărate revolte împotriva regimului Ceauşescu. Protestele au început, după cum se ştie, atunci cînd muncitorii de la uzina „Steagul Roşu" au fost anunţaţi că din cauza neîndeplinirii planului nu vor primi salariul integral. Cum duminică, 15 noiembrie, în România au avut loc alegeri pentru Consiliile Populare, muncitorii aşteptau în faţa uzinelor să fie transportaţi cu autocamioanele la localurile de vot. Potrivit unui martor ocular citat de ziarul italian *Corriere della Serra*, starea de spirit a muncitorilor din camioane era ostilă regimului. Dar să dăm cuvîntul ziarului *Corriere della Serra* : „Cînd s-a apropiat o maşină a Miliţiei, muncitorii au strigat «Vrem alegeri libere ! », «Ne ţineţi ca într-un lagăr de concentrare, ne-am săturat ! ». Unul a strigat : «Să le arărăm noi cu cine vrem să votăm ! ». Acesta a fost semnalul răscoalei care a urmat". Să dăm în continuare cuvîntul martorului ocular citat de acelaşi cotidian italian : „Muncitorii au sărit din camioane, în timp ce alţii li se alăturau cu cuţite, răngi de fier, sticle şi pietre. În mod spontan, s-a format un cortegiu care s-a îndreptat spre Primărie şi spre sediul partidului, cîntînd *Deşteaptă-te, române !* Pe parcurs, muncitorilor li s-au alăturat numeroşi trecători, astfel că la Primărie a ajuns o coloană de cîteva mii de cetăţeni". Agenţia United Press International transmite următoarele detalii privind caracterul demonstraţiei : „Pe străzile Braşovului,

manifestanţii strigau «Jos partidul!», «Vrem libertate!», «Jos dictatorul!», «Jos Ceauşescu!»”. Aşa cum transmit agenţiile de presă, bazîndu-se pe martori oculari, mulţimea a luat cu asalt sediul Primăriei din Braşov, aruncînd mobilierul şi dosarele pe geam, distrugînd steagurile roşii şi portretele lui Ceauşescu şi dîndu-le foc în piaţa oraşului. Fiţi atenţi, vă rog, stimaţi ascultători, ce a descoperit mulţimea cu acest prilej. Relatează Agenţia Franceză de Presă: „Furioşi, demonstranţii au devastat şi depozitul special de alimente, de unde mai-marii partidului se aprovizionează cu bunuri de import”. Iată relatarea altui martor ocular, citat de Agenţia Reuters: „Mulţimea a aruncat cu pietre în geamurile Primăriei şi în sediul din apropiere al partidului. Oamenii au spart geamurile şi am văzut fum ieşind pe ferestre. Pompierii au încercat să potolească focul. Am văzut chiar doi miliţieni care nu încercau să intervină”. După cum arată agenţiile occidentale de presă, timp de cîteva ore, manifestanţii au fost stăpîni pe oraş, după care au fost dispersaţi de către soldaţi. Iată cum relatează ziarul *Frankfurter Allgemeine Zeitung* din 23 noiembrie intervenţia unităţilor speciale: „Cînd s-a văzut că demonstraţiile nu încetează, au intrat în acţiune forţele speciale. Se spune că s-au efectuat numeroase arestări. Soarta celor arestaţi nu este cunoscută”. După care, cunoscutul ziar vest-german adaugă următorul comentariu: „Printre muncitorii din oraş domneşte o mare satisfacţie şi un sentiment de mîndrie că în sfîrşit a avut loc şi în România un gest de rezistenţă împotriva lui Ceauşescu”. Asemenea gesturi, credem noi, au mai avut loc în trecut, dar niciodată cu accente de revoltă atît de marcate. Permiteţi-mi o scurtă recapitulare a manifestaţiilor de protest împotriva regimului Ceauşescu în ultimii zece ani. În vara lui 1977 a avut loc marea grevă din Valea Jiului, determinată de modificarea în detrimentul minerilor a legii pensiilor, precum şi de lipsurile alimentare. La 1 august 1977, o mulţime cifrată la 35.000 de mineri ocupa mina Lupeni. În timp ce primul-ministru Ilie Verdeţ era sechestrat de muncitori, şeful partidului, care îşi petrecea concediul la mare, la Neptun, l-a întrerupt sosind la faţa locului. A avut loc o discuţie în care Nicolae Ceauşescu a putut afla de la mineri unele adevăruri. Şeful partidului a promis îmbunătăţiri, a promis că nimeni nu va avea de suferit, după care a plecat. Rezultatul: doi dintre conducătorii grevei, inginerul Jurcă şi şeful de brigadă Dobre au dispărut fără urme, în vreme ce ameliorările promise de conducerea partidului au rămas în sfera promisiunilor. Numeroşi mineri care au participat la grevă au fost transferaţi în ţară, la alte locuri de muncă, iar minele de pe Valea Jiului au fost înţesate de agenţi ai Securităţii. În 1981, izbucnea o altă grevă în rîndul minerilor, la Motru, în Oltenia. În septembrie 1983, a avut loc o grevă de protest a minerilor de la Baia Borşa, Gura Baia şi Toroiaga, din Maramureş. Ei protestau împotriva amputării salariilor, cerînd îmbunătăţirea aprovizionării. Greve de protest au izbucnit în noiembrie 1986 la Cluj şi Turda, determinate de reducerea raţiilor de pîine şi de reţinerile din salariu ca urmare a neîndeplinirii planului. Pe pereţi au apărut lozinci în limba română şi în limba maghiară, cerînd „Carne şi pîine!”, „Lapte

pentru copilaşii noştri!", condamnînd dictatura lui Ceauşescu. Autorităţile au venit la faţa locului, promiţînd rezolvarea cererilor. Temporar, aprovizionarea s-a îmbunătăţit. Ca urmare, muncitorii şi-au reluat lucrul, după care a început ancheta, care s-a soldat cu concedieri şi transferări forţate. În februarie 1987, avea loc o mare demonstraţie de protest la Iaşi şi o grevă de protest a muncitorilor de la Atelierele CFR Nicolina. Muncitorii au trecut îmbunătăţirea aprovizionării şi să se renunţe la amputarea cu 20% a salariilor, ca urmare a neîndeplinirii planului, de care nu se considerau vinovaţi. După o scurtă ocupare a uzinei, circa 1.000 de muncitori s-au îndreptat spre sediul judeţean al partidului, unde şefii locali au promis că totul se va rezolva. Studenţii au ieşit şi ei în stradă, cerînd îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă din cămine: căldură, apă caldă, lumină electrică. Spre a se încălzi, mai mulţi studenţi au dat atunci foc unor cărţi de socialism ştiinţific. Din nou autorităţile au cedat. Nu s-a luat nici o măsură împotriva studenţilor, dar măsurile de supraveghere a căminelor au crescut. La Atelierele Nicolina au fost concediaţi, două luni mai tîrziu, 150 de muncitori care avuseseră un rol activ în timpul grevei. Ca răsplată pentru felul în care reuşise să aplaneze protestele cu un minimum de concesii, primul-secretar de atunci de la Iaşi a fost promovat viceprim-ministru. Şi acum, să revenim, cu voia dumneavoastră, la marea acţiune de protest de duminică, 15 noiembrie, de la Braşov. Care este cauza ei, care este semnificaţia ei politică? În primul rînd este clar că regimul nu a tras învăţămintele necesare din acţiunile de protest de pînă acum. El a continuat aceeaşi greşită politică internă. Cauza principală a revoltei de la Braşov trebuie căutată în dezastrul economic din România. Aşa cum relatează agenţiile de presă, din cauza lipsurilor acumulate de tot felul, în ţară domneşte o atmosferă care se poate uşor transforma într-un protest violent. „Clasa muncitoare", despre care nu o dată Nicolae Ceauşescu a afirmat că este „cea mai consecvent revoluţionară", îşi dovedeşte potenţialul revoluţionar, dar împotriva puterii personale. Ca urmare a lipsei de perspectivă, a acordului global, a lipsei de alimente, de căldură şi de lumină, a lipsei de perspectivă în toate domeniile vieţii, ca răspuns la lipsa totală de libertate şi la cultul persoanei lui Ceauşescu, „clasa muncitoare", aşadar cine e muncitor în România de azi într-un anumit sens, dă semn că nu mai tolerează regimul puterii personale. Ea şi-a exprimat clar, la 15 noiembrie 1987, opinia ca dictatura familiei Ceauşescu să ia sfîrşit. Iar semnificaţia evenimentului este la fel de clară: este un semn că în România cuţitul a ajuns la os. Momentul cînd românul, atît de blajin, altminteri, îşi iese din fire a fost atins. Cum a reacţionat regimul puterii personale a lui Ceauşescu faţă de evenimentele de la Braşov? Miliţia şi Securitatea nu au folosit nici de data aceasta arme de foc, preferînd să asiste la un protest politic de felul celui din porturile poloneze cu ani în urmă. Luarea cu asalt a sediului partidului, incendierea portretelor oficiale, lozinci cerînd demisia conducerii superioare a partidului şi statului – după care autorităţile s-au recules, procedînd la împrăştierea forţată a „animalelor". Au urmat, potrivit aceleiaşi scheme, o serie de

arestări, iar ancheta a început. În acelaşi timp, în ţară are loc o acţiune în stil mare, pentru a ascunde opiniei publice cele întîmplate la Braşov. O asemenea acţiune are loc şi în străinătate. Ne este cunoscută intervenţia unui diplomat român de rang superior dintr-o ţară occidentală, care a încercat să îl determine pe redactorul-şef al unui ziar de aici să nu scrie nimic despre evenimentele de la Braşov. Bineînţeles, intervenţia a eşuat. S-a mai putut afla că autorităţile caută să pună mîna la Braşov pe eventualele fotografii făcute în timpul demonstraţiei. Ca de obicei, conducerea partidului şi statului se preface că totul este normal. Doar Conferinţa Naţională a PCR a fost amînată cu o săptămînă, ceea ce a determinat, se înţelege, comentarii ale presei occidentale. La ultima şedinţă a Comitetului Politic Executiv, în loc să se discute serios cauzele evenimentelor de la Braşov, Nicolae Ceauşescu a cerut din nou guvernului şi partidului „o îmbunătăţire radicală”. Nu este pentru prima oară că Nicolae Ceauşescu cere aceasta. Rezultatele sînt bine cunoscute. În şedinţa Comitetului Politic Executiv, mai spun ziarele de la Bucureşti, primul-ministru, ceilalţi membri ai guvernului, toţi conducătorii organelor de sinteză s-au angajat în faţa CPEx-ului că vor trece la măsuri ferme, pentru a pune capăt situaţiei. Întrebarea care şi-o pune însă fiecare după evenimentele de la Braşov este cît de ferm mai stă în şa Nicolae Ceauşescu? De schimbare radicală în condiţiile regimului puterii personale nu poate fi vorba. Apelul lui Ceauşescu la schimbări radicale presupune ceva mai mult decît consfinţiri de miniştri. El presupune o schimbare de regim. În această privinţă nu mai poate fi nici o îndoială, mai ales după evenimentele de la 15 noiembrie. Oricare ar fi reacţia regimului, este cert că agonia lui a început.

Neculai Constantin Munteanu: De început a început, totul e să nu ţină prea mult...

28 noiembrie 1987, *Buletinul de ştiri, ora 20*

[Alexandra Polizu]

La microfon Alexandra Polizu. Transmitem ştirile [...].

Bucureşti: într-o hotărîre dată publicităţii la încheierea şedinţei Comitetului Executiv al partidului, desfăşurată sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, se arată că în România există o situaţie negativă, datorată slăbirii inadmisibile a spiritului de partid, a răspunderii, disciplinei, ordinii şi organizării activităţii pentru înfăptuirea deciziilor conducerii de partid şi pentru respectarea legilor. La şedinţă au fost demişi din funcţii şi excluşi din partid prim-secretarul judeţului Dolj, precum şi alte persoane din conducerea acestei regiuni, pentru abateri grave de la directivele primite. Liderii de partid din judeţ s-au dus la vînătoare, în loc să activeze pentru îmbunătăţirea situaţiei economice, abaterea fiind însoţită

şi de împuşcarea accidentală şi rănirea unuia dintre ei în timpul partidei de vînătoare. Preşedintele Ceauşescu a relevat că acest incident reflectă lipsurile grave existente în activitatea de partid nu numai în judeţul Dolj, dar şi în alte regiuni ale ţării, unde s-a creat un spirit de toleranţă, de familiarism, de muşamalizare şi acoperire a diferitelor stări de lucruri negative. În textul hotărîrii se arată că trebuie trase concluziile politice ce se impun, pentru lichidarea pretutindeni a acestei stări. Se avertizează textual că dacă vor fi trecute cu vederea abaterile, dacă stările negative vor fi subapreciate sau ignorate, ele pot lua asemenea proporţii, încît într-adevăr se ajunge în situaţia că nu se mai poate face nimic. Nu s-a făcut vreo precizare pe marginea acestei afirmaţii. Trebuie notat că textul hotărîrii apare aproape simultan cu declaraţia făcută la Bucureşti, unde Silviu Brucan, fost demnitar cu funcţii de răspundere pe linie de partid şi de stat, le-a spus corespondenţilor occidentali de presă că recenta demonstraţie muncitorească de la Braşov a creat o criză care poate genera o ruptură între partid şi clasa muncitoare, similară în evoluţie şi în context cu evenimentele din Polonia. Brucan a spus că partidul are de ales între reprimarea protestelor şi un efort sincer de a veni în întîmpinarea revendicărilor unei populaţii ameninţate de sinuciderea prin îngheţare, datorită restricţiilor drastice impuse consumului de energie. Brucan a mai afirmat că metoda represiunii ar putea avea ca rezultat izolarea totală a României nu numai faţă de Occident, dar şi faţă de celelalte ţări comuniste.

Martorul „Virgil”

[Monica Lovinescu]

Am consacrat două *Teze şi Antiteze* succesive (21-28 ianuarie) ecourilor ce se înmulţeau la Paris, din decembrie pînă în ianuarie, şi datorită cărora – în parte, cel puţin – au fost repuşi în libertate cîţiva oameni arestaţi după Braşov (dintre care, în primul rînd, Doina Cornea şi fiul ei Leontin Iuhas, ce împărţiseră la Cluj manifeste de solidaritate cu muncitorii din Braşov).

Relatarea cea mai completă a răscoalei de la Braşov a fost publicată în săptămînalul *L'Événement du jeudi* (nr. 167 din 14-20 ianuarie 1988). Cei doi trimişi speciali ai publicaţiei pariziene, Michel Labro şi Alexandra Lavastine, au pătruns în România, şi apoi la Braşov, cu vize de simpli turişti. Din cele patru pagini mari de ziar se poate desprinde lesne atmosfera de clandestinitate a întregii aventuri. Investigaţia gazetarilor n-a început sub auspicii prea favorabile. Primul braşovean (scriitor) ce-i primeşte în casă suferă de boala curentă a vremii : frica. E dispus deci să vorbească despre orice altceva în afară de ceea ce s-a petrecut la 15 noiembrie. Din fericire, la uşă sună un confrate. Neatins de aceeaşi molimă a prudenţei, nu numai că e gata să le povestească, dar şi să-i ia la el acasă pe cei doi „clandestini”. În reportajul publicat, scriitorul fără complexe se numeşte „Virgil”. Azi însă, i se poate spune numele adevărat : Vasile Gogea.

Martor direct al evenimentelor, Vasile Gogea stă de vorbă cu cei doi gazetari o noapte întreagă ; datorită lui, manifestaţia braşoveană din 15 noiembrie 1987 va putea fi cunoscută în Franţa, în cele mai mărunte detalii. El atrage, de altminteri, atenţia asupra primei apariţii a trupelor de şoc ale Ministerului de Interne, „cu căştile lor cu vizieră, cu măciucile lor electrificate, cu scuturile lor”. Nimic nu este omis, nici manifestaţia studenţească ce-a urmat, nici fazele şi formele represiunii. Recitind aceste pagini, putem constata azi că Noiembrie ’87 la Braşov a fost ca o repetiţie generală pentru Decembrie ’89 la Timişoara şi Bucureşti[251]…

România : prima relatare a revoltelor de la Braşov

Pe 15 noiembrie trecut, muncitorii de la uzina „Steagul Roşu” din Braşov devastau sediul Partidului Comunist.
Pînă în acest moment nu se cunoşteau detalii despre revolta muncitorilor de la Braşov, prima de la 1947 în interiorul acestei dictaturi ubueşti, închisă ermetic în ea însăşi, şi care începea să-i creeze probleme chiar şi lui Gorbaciov. Michel Labro şi Alexandra Lavastine s-au dus să caute martori şi să reconstituie pentru prima dată, oră cu oră, istoria acelei duminici de noiembrie.

*

România este una din ţările cele mai închise din lume. Jurnaliştii, mai puţin cei ce ridică osanale lui Ceauşescu, sînt aici rău văzuţi. De altfel, nu de mult, unul dintre ei a fost chiar victima unui linşaj în toată regula. Obişnuiţi cu libertatea informaţiei, avem tendinţa să uităm că aceasta lipseşte în Europa de Est. E un lucru pe care îl spunem nu din lipsă de modestie, ci pentru că rîndurile ce vor urma reprezintă prima informare asupra stării de fapt din această ţară.

Dar, lucru uluitor, nici chiar românii, care se informează discret doar de la posturile de radio occidentale, nu ştiu încă ce s-a petrecut cu adevărat în noiembrie. A reconstitui deci, pentru întîia oară, filmul revoltei nu e nicidecum simplu.

Din fericire, la un sfert de oră de oraş, există o staţiune de schi pentru străini şi pentru românii înstăriţi. Michel Labro şi Alexandra Lavastine, care vorbeşte româneşte, au mers acolo, ca un cuplu de turişti obişnuiţi, fugind în fiecare zi de pe piste pentru a bate pe la uşi şi a culege mărturii.

Încercare cu atît mai dificilă cu cît îi stăpînea deopotrivă teama de a nu fi descoperiţi şi gîndul, mai neliniştitor încă, de a nu-i compromite pe cei care vor da declaraţii. Deşi pluteşte în aer presentimentul căderii regimului, teama rămîne totuşi puternică şi ziaristul înţelege că nu e primit cu braţele deschise.

Acesta e motivul pentru care, cerîndu-ne scuze, vom trece sub tăcere identitatea şi numărul martorilor intervievaţi, precum şi alte precizări cu valoare

251. Fragment din volumul *Pragul / Unde scurte V*, Humanitas, Bucureşti, 1995, reprodus din Vasile Gogea, *Fragmente salvate (1975-1989)*, Polirom, Iaşi, 1996, p. 167.

distinctivă referitoare la acela dintre ei care, asumîndu-şi riscul, a avut bunăvoinţa de a ne găzdui la el o noapte întreagă.

De ce a făcut-o? Pentru ca toată lumea să ştie ce s-a întîmplat la Braşov.

*

Braşov, 15 noiembrie 1987. În această zi, dictatura lui Ceauşescu e zguduită de prima revoltă adevărată de la instaurarea comunismului. Nişte muncitori, manifestînd în semn de protest, devastează sediul partidului. E tot ce se ştie. Atît şi nimic mai mult. Tăcerea învăluie apoi evenimentele de la Braşov, ca tot ceea ce se referă la România. Nici o informaţie, nici un detaliu, nici vorbă de fotografii sau declaraţii.

Ajunşi la Braşov, înţelegem şi de ce. Pe Bulevardul Gheorghiu-Dej, barurile hotelurilor sînt deja închise. În faţa hotelului „Carpaţi", un afiş cu fotografia unei persoane încîntătoare, sumar îmbrăcată, anunţă, neprecupeţindu-şi laudele, un spectacol de cabaret care însă nu mai are loc. Pe străzile vechiului oraş medieval, nici un licăr de lumină. Încălzitul şi iluminatul sînt ca şi inexistente – efectele economiei de energie. Tăcere. Beznă. Doar un şofer, la adăpost de ochi şi urechi indiscrete, se arată mai vorbăreţ, după ce a acceptat un pachet de Kent: „*Ceauşescu e un tîmpit*". De îndată ce aducem vorba despre Braşov, nu mai putem scoate nimic de la el. Pe afară patrulează poliţiştii, Securitatea e omniprezentă. „*Vedeţi*, spune şoferul, *nu s-a schimbat nimic*. *Nimic*." Rafturile magazinelor sînt iarăşi înnebunitor de goale. Oraşul s-a închis iar în el însuşi.

Constantin – se vede pe faţa şi-n ochii lui – ar vrea să ne vadă odată plecaţi. Deşi a pus pe masă o sticlă de vin... Deşi a mai adus şi o farfurie de biscuiţi, din care i-ar fi cu neputinţă să ia măcar o înghiţitură. „*Din moment ce sînteţi aici, aţi fost cu siguranţă urmăriţi*", ne spune el posomorît, frămîntîndu-se. La ce bun să-i reamintim măsurile de prevedere luate, marşul interminabil prin noapte, înnotînd prin noroi, bîjbîind în acest labirint de străzi fără lumină şi fără indicatoare?

Legea interzice românilor să intre în contact cu străinii. Dacă o încalcă, pot fi puşi sub urmărire şi să-şi piardă slujba. Ca-n prada unei obsesii, Constantin se ridică mereu să închidă uşa sufrageriei, cu urechea ciulită la cel mai mic zgomot.

Ar vorbi despre Franţa, despre prietenii de acolo, dar sub nici o formă despre 15 noiembrie. „*E un subiect prea delicat pentru mine.*" Se-nţelege. Ne e jenă că am insistat. Un ţîrîit de sonerie. Constantin păleşte şi iese, închizînd după el uşa coridorului. Şuşoteli: „*Nu poţi intra; sînt străini*. *Fii prudent*". A intrat totuşi, fără a ţine seama de nimic. Vrea să ne vorbească. El, Virgil, abia aştepta această clipă: a văzut totul, ba chiar a notat, reconstituind apoi detaliile care-i lipseau. În speranţa că poate, vreodată, cine ştie, va putea povesti toate aceste lucruri.

Ca din puşcă, Constantin se repede spre odaia copiilor, zguduit de o spaimă pe care n-o mai poate controla. „*Cred că nu vrea să ne continuăm discuţia la el*,

spune simplu Virgil. *Haideţi la mine.*” Îşi leagă la talie o lampă de miner branşată la un acumulator. Afară ai sentimentul că te afli în plin camuflaj, într-o ţară în stare de război. E tot mai frig. Şi bezna mai adîncă. Prin ferestrele apartamentelor, abia răzbate ici-colo cîte o luminiţă. În noapte se profilează siluetele a doi miliţieni însoţiţi de un cîine-lup. „*Aţi văzut*, spune Virgil, *doi cîini şi un om pe patru labe.*” Rîsete nervoase…

Pe 15 noiembrie, Virgil era în oraş, cu unul din copiii săi, într-un mic bar de pe Bulevardul Gheorghiu-Dej, „Poiana”. Cînd au izbucnit primele strigăte în stradă, chelneriţa era atît de emoţionată, încît tremura strîngînd paharele şi farfuriile. Virgil ştia că de trei zile izbucniseră greve sporadice în cele două întreprinderi : prima, cea de tractoare, din nordul oraşului ; a doua, cea de camioane, din sud.

Motivele de nemulţumire erau că muncitorii nu şi-au mai luat salariile integral din luna ianuarie, iar cele din octombrie nu le-au luat deloc.

La uzinele „Tractorul” atmosfera era atît de încărcată, încît conducerea a preferat să bată în retragere. Sîmbătă, 14, pe la prînz, se procedează la plata *in extremis* a salariilor. Pentru orice eventualitate, sînt postaţi cîţiva poliţişti în faţa porţilor uzinei. A doua zi au loc alegeri municipale în România. E adevărat că nu e genul de scrutin care să provoace surprize. Ridicînd storurile, duminică dis-de--dimineaţă, primarul Braşovului nu avea de ce să fie neliniştit. În această superbă zi de toamnă, el ştia că seara va fi deja reinstalat în funcţiile sale, cu un procentaj de 99% din voturi. Atunci de ce naiba i s-a mai cerut să se ducă de urgenţă la uzina de camioane „Steagul Roşu” ?

În întreprindere, prima oprire a lucrului a avut loc spre ora 6, în atelierul de fabricat matriţe. Pînă la sosirea primarului, nici directorul, nici secretarii de partid nu-i putuseră domoli pe muncitori. Dimpotrivă. În busculada ce a urmat, se vor împărţi chiar vreo cîţiva pumni. În zilele următoare, în Braşov va fi remarcat micul pansament pe care-l poartă primarul pe sprînceană…

În acea duminică de noiembrie a avut loc cea mai importantă manifestaţie pe care a cunoscut-o România socialistă după 1947. E aproape ora 8, cînd muncitorii care au pus pe picioare un embrion de organizaţie trec porţile uzinei. În faţa trecătorilor cu sufletul la gură, iată-i că înaintează pe Calea Bucureşti, înainte de a se angaja pe Bulevardul Lenin. În două rînduri, poliţiştii au încercat să le bareze drumul. Prima oară la capătul Căii Bucureşti ; a doua, pe Bulevardul Lenin, în dreptul uzinei hidromecanice, la intersecţia acestei artere cu strada Karl Marx. În ambele cazuri, poliţiştii, dintre care mulţi sînt mobilizaţi pentru a supraveghea birourile de votare, se dovedesc a fi prea puţin numeroşi. Prea dezorientaţi pentru a se dovedi eficienţi.

Muncitorii înaintează purtînd drapele în bernă, ca pe nişte halebarde. Ele sînt roşii sau tricolore. În primele rînduri merg femeile şi copiii, îmbrăcaţi în uniforme de pionieri, pentru a arăta că nu este o manifestaţie de scandalagii, de „*huligani*”, cum se spune aici, ci un marş pentru demnitate.

Sloganurile nu vor fi cele ale unei simple manifestaţii pentru salarii, aşa cum s-a raportat. Nu numai „*Vrem pîine !* ” şi „*Jos Ceauşescu !* ”, ci şi „*Libertate !* ”, „*Dreptate !* ”, „*Jos cu cei care ne vînd ţara !* ”. Cum coloana merge în acordurile vechiului imn naţional *Deşteaptă-te, române !* , o strofă este reluată mai insistent decît celelalte… Cea care spune, în esenţă : „*Mai bine să mori fericit decît să trăieşti nefericit…*”. Tiflă a istoriei, pe Calea Bucureşti, două maşini înmatriculate în Polonia însoţesc un moment cortegiul. Din interior, cîteva semne din mînă, cîteva strigăte de „*Solidarnosc !* ” sînt adresate manifestanţilor.

Duminică, ora 10.30 : cortegiul se revarsă spre piaţa din centrul oraşului, unde, la distanţă de vreo sută de metri, se află sediul partidului şi Primăria. Este ora la care cei vîrstnici ies de la biserică, iar mamele îşi plimbă copiii pe aleile parcului central. Şi unii, şi alţii se apropie, surprinşi şi fascinaţi de spectacolul care se desfăşoară sub ochii lor. Din sediul partidului, evenimentele sînt urmărite cu un amestec de stupoare şi înţelegere. Un moment, se pare că va începe o negociere. Din mulţime se desprind patru oameni şi pătrund în sediu. Cîteva minute mai tîrziu, unul din ei reapare cu faţa însîngerată, bătut, înroşit de miliţieni sau de *apparatcik*-ii partidului. „*Curios, la posturile de radio străine*, spune Virgil, *nici o mărturie n-a menţionat acest fapt ; dar tocmai datorită lui se va răsturna totul.*” Pînă acum paşnică, mulţimea năvăleşte în sediul partidului şi începe să devasteze totul.

Scaune, portrete, maşini de scris zboară pe ferestre. Într-o încăpere se descoperă pregătirile pentru banchetul menit să sărbătorească victoria în alegeri. Muncitorii pun mîna pe pîine şi pe portocale şi le aruncă în mulţime. Nomenclaturiştii nu ştiu cum să scape. Unul încearcă să se baricadeze în birou, altul sare pe fereastră… În micul său apartament de la periferia Braşovului, Virgil se mai bucură şi acum amintindu-şi teama din privirile lor cînd, de la al treilea etaj al clădirii, un copil a coborît portretul lui Ceauşescu, care atîrna pe faţadă.

Băieţelul în uniformă de pionier coboară cu trofeul său pentru a-l arunca, în aclamaţii, în flăcările unui rug improvizat. Alţi manifestanţi mîzgălesc clădirea cu graffiti şi murdăresc cu pîine şi unt inscripţia cu numele partidului…

Din păcate, în această scenă se observă, în germene, cumplita slăbiciune a muncitorilor români faţă de dictatura lui Ceauşescu.

„*Erau între trei şi patru mii de persoane în stradă*, spune Virgil, *dar cei mai mulţi n-au văzut şi nici n-au auzit nimic din ce se petrecea în primul rînd. Ne-ar fi trebuit un megafon, ca în Polonia, în timpul evenimentelor de la Gdansk. La Braşov, sirenele pompierilor au fost de ajuns ca să acopere vocea manifestanţilor.*”

Aceasta este încă o explicaţie a fragilităţii mărturiilor şi a slabelor informaţii ajunse pînă aici, în Occident. Nu departe de sediul partidului şi de Primărie se află hotelurile cele mai importante din oraş : luxosul „Carpaţi”, la nr. 9, pe Bulevardul Gheorghiu-Dej, sau „Capitol”, la nr. 19…

De la fereastra camerelor lor, turiştii străini privesc de departe scena – dar, derutaţi, nu pot înţelege exact ce se întîmplă. Astfel au apărut acele zvonuri despre miliţieni omorîţi cu sticle sparte…

*

Încă înainte de amiază, mulţimea abandonează sediul partidului pentru a se îndrepta către Primărie. De data aceasta sînt răsturnate şi arse în piaţă urnele şi buletinele de vot. La parterul Primăriei se află birourile secţiei financiare a judeţului ; în trecere, mulţimea va face ca registrele de impozite să aibă aceeaşi soartă ca şi buletinele de vot. Dar fără ca muncitorii să sesizeze, contraatacul a început. În timpul devastării sediului, poliţişti deghizaţi în muncitori au intrat pe furiş în interiorul Primăriei. Ajungînd la etaj, unii manifestanţi sînt opriţi înainte de a putea schiţa vreun gest. În aceeaşi clipă, mai multe sute de poliţişti înconjoară piaţa, susţinuţi de patru vehicule blindate, dotate cu mitralieră. Era prima apariţie a faimoaselor trupe de şoc ale Ministerului de Interne, echivalentul celebrelor *zomos* poloneze. „*Nici nu ştiam că există aşa ceva la noi*, spune Virgil. *Cu căştile lor cu vizieră, cu scuturile şi bastoanele lor electrificate, i-ai fi luat drept o armată în stil coreean... Dar şi pentru ei situaţia era în mod evident nouă. În busculadă, cîţiva poliţişti le strigă manifestanţilor : «Plecaţi, dacă nu, va trebui să vă arestăm»...*”

În aceeaşi zi, spre ora 13, soseşte de la Bucureşti un om furios : Ion Radu. Nu e o întîmplare că tocmai el a fost ales pentru a aduce situaţia sub control. Înainte de a fi fost promovat secretar al Comitetului Central, acest *apparatcik* de şoc a fost prim-secretar la Braşov. Cunoaşte bine oraşul şi tradiţiile sale de nesupunere, minorităţile germană şi maghiară. Cunoaşte bine această uzină, „Steagul Roşu”, unde a început totul. Totuşi, curînd, Ion Radu nu mai reuşeşte să se controleze. În faţa sa se află Liviu Birăescu, de 37 de ani, secretarul de partid al uzinei. Ca şi Ion, Liviu este un om al regimului, dar de bun-simţ. El a văzut furia crescînd. N-a fost de-a dreptul insensibil la motivaţiile sale. Încearcă să argumenteze, să tempereze. Ion se înfurie : „Taci, n-ai înţeles nimic ! La Bucureşti am analizat tot ce s-a întîmplat aici”. El îi oferă versiunea oficială care va fi apoi preluată de întregul aparat de partid şi de stat. La Braşov a avut loc o manifestare de huliganism care a degenerat. Derbedei, dintre care unii tocmai ieşiseră din închisoare, beneficiari recenţi ai amnistiei acordate de guvern, au profitat de buna credinţă a muncitorilor. Mai tîrziu, pentru a nu nedreptăţi pe nimeni, se va evoca şi indisciplina ungurilor şi chiar a germanilor.

Printre muncitorii uzinei de camioane, nimeni nu se clinteşte atunci cînd Ion Radu, convocînd o adunare generală a partidului, a cerut ca toţi membrii de partid să-şi exprime dezacordul în legătură cu ce s-a întîmplat. Trimisul Bucureştiului nu reuşeşte să obţină unanimitatea de voturi. Brusc, se sistează şedinţa fără a se lua vreo hotărîre.

Şi dacă totuşi, la Braşov, mai era încă posibil să pornească ceva ? Nu cumva, în această ţară roasă de lipsuri, sunase ceasul revoltei ? În centrul oraşului, miliţienii care, după-amiaza, păzesc clădirile publice asistă la o manevră neobişnuită. Din toate casele, locuitorii au coborît în stradă, unii dintre ei îmbrăcaţi cu

hainele de duminică şi, în grupuri mici, sînt văzuţi pînă seara, măsurînd în lung şi-n lat străzile bătrînului oraş.

Fără a spune un cuvînt, puterea a început totuşi să recîştige teren. În noaptea de duminică, muncitorilor de la uzină care au refuzat să condamne manifestaţia li se desface contractul de muncă. Cei care au fost arestaţi în timpul încăierărilor de după-amiază sînt transferaţi la Bucureşti, fără să se ştie nici pînă astăzi numărul lor exact şi nici sancţiunile care le-au fost aplicate. În sfîrşit, alţii, foarte precis 64, vor fi judecaţi şi condamnaţi la Braşov la pedepse de la trei luni pînă la trei ani de închisoare, cu suspendare. Dar li se vor aplica amenzi mergînd de la 20 la 60% din salarii, cu interdicţia formală de a părăsi oraşul.

În noaptea de duminică spre luni, conducerea partidului, grăbindu-se să şteargă cît mai repede urmele revoltei, convoacă meseriaşi pentru a repara stricăciunile : uşile smulse, geamurile sparte sînt înlocuite, şi se încearcă acoperirea sloganurilor cu o zugrăveală proaspătă.

Luni dimineaţa, la Braşov, totul pare să fi intrat în normal cînd soseşte primul-ministru de la Bucureşti. El este însoţit de ministrul de Interne, de cel al Echipamentelor, al Industriei Grele şi de alţi trei membri ai Comitetului Central. În aceeaşi zi aflăm vestea destituirii şefului Securităţii, gen. Bucur, a şefului Miliţiei, col. Broca, precum şi a directorului uzinei respective. În întreprindere, difuzoarele cîntă în permanenţă, în timpul celor zece minute obişnuite de la începutul şi sfîrşitul zilei de muncă.

Marţi seara, Braşovul cunoaşte totuşi încă o scurtă răbufnire de revoltă. După muncitori, studenţii hotărăsc şi ei să iasă din amorţeală şi să coboare în stradă. Îi vedem o clipă încercînd să defileze pe Calea Lungu. Strigă : „*Muncitorii vă apără drepturile ! Voi ce faceţi pentru ei ? Nu-i ucideţi pe muncitori !* ”. De data asta Poliţia intervine.

Trei studenţi sînt arestaţi, printre care şi fiul unui universitar din Cluj, un anume Bia. A doua zi dimineaţă, vor fi supuşi oprobriului colegilor, în cursul unei şedinţe solemne organizate de partid. Cei trei studenţi sînt suspendaţi din universitate pe timp de un an, cu obligaţia de a-şi găsi imediat un serviciu, sub ameninţarea acuzaţiei de parazitism. Severitatea măsurilor nu e de natură să surprindă. La Braşov încă se mai păstrează amintirea tensiunilor dintre studenţi şi Ion Radu, din vremea cînd, fiind prim-secretar, acesta împingea abuzul pînă la a pune să le fie percheziţionate camerele, acuzîndu-i de a fi furat cîteva sute de kilograme de cartofi în timpul muncii patriotice.

Sîntem în apartamentul lui Virgil ; este 5 dimineaţa. Vorbeşte de aproape şase ore. Ce să mai spună despre ce s-a întîmplat la Braşov ? Că în jur de cinci mii de poliţişti au înconjurat oraşul cu cîinii lor şi că, în lipsă de hrană în cantitate suficientă, s-a putut chiar observa că bietele animale dădeau semne de slăbiciune. Că ziarul local a scos ediţia cea mai comică din istoria sa, anunţînd realegerea consiliului municipal al oraşului cu 99% din voturi. Că la cîteva zile după 15 noiembrie, şapte vitrine ale unor magazine alimentare au fost sparte fără

să se fure nimic. Ca şi cum ar fi fost vorba doar de a demonstra că spiritul lui 15 noiembrie nu murise. Sau, mai mult, că la uzinele „6 Martie” din Tohan, în care se fabricau, chipurile, biciclete – şi, în realitate, mine antitanc –, nişte muncitoare, la mijlocul lui decembrie, au telefonat la gară, afirmînd că puseseră explozibil şi că aveau de gînd să-l detoneze dacă revendicările lor nu erau satisfăcute !

*

Afară e amiază. Virgil îşi frămîntă mîinile. Soţia sa, care tocmai a intrat, pregăteşte cafeaua. Surîde frumos ; are reumatism la mîini din cauza frigului din casă. Iarna le pune copiilor căciuliţe, să nu răcească în timpul nopţii. Cît despre ea şi soţul ei, li se întîmplă să renunţe să facă dragoste, pentru că le este prea frig să se dezbrace.

„*Ceauşescu s-a vîrît pînă şi-n patul meu conjugal*, explică Virgil. *Dictatura lui este cea mai ecologistă din lume, din moment ce nu utilizează decît elemente naturale : frigul care ne paralizează, întunericul care ne izolează. După manifestaţiile din noiembrie, m-am gîndit să organizez un comitet de luptă împotriva dictaturii acestuia. Am propus mai multor prieteni de-ai mei să facă parte din el. Fără succes. Poate că de aceea, în această seară, mi-am asumat riscul să vă vorbesc.*” Şi, cu un aer obosit, Virgil adaugă : „*Dacă veţi reveni într-o zi, vi se va spune poate că n-am locuit niciodată aici. Sau că am fost călcat de o maşină…*”.

Începînd din 15 noiembrie, ca mulţi dintre bărbaţii din Braşov, Virgil şi-a lăsat barbă pentru a-i induce în eroare pe poliţişti.

Dimineaţa, în oraş, ne-a arătat urmele sloganurilor de pe zidurile clădirilor ; ne-a arătat portretul lui Ceauşescu, pe care mîini necunoscute îl acoperă mereu cu noroi. Şi apoi, pe zidurile universităţii, această inscripţie pe jumătate ştearsă, care, cu cîţiva ani în urmă, i-ar fi făcut pe români să izbucnească, reputaţi fiind prin antisovietismul lor tradiţional : „*Mişa* (a se subînţelege Gorbaciov), *vino la noi şi schimbă lucrurile !* ”[252].

Michel Labro şi Alexandra Lavastine
L’Événement du jeudi, 14-20 ianuarie 1988

252. „Virgil” este filosoful braşovean Vasile Gogea. Articolul este preluat din volumul său *Fragmente salvate (1975-1989)*, ed.cit., pp. 167-177.

În loc de epilog

O DISCUŢIE, O OPINIE ŞI POVESTEA UNEI SOŢII

Discuţia

Augustin Jeler este strungar la Roman SA, născut la Bobîlna, judeţul Cluj, la data de 5 decembrie 1960; Milică Gruia este modelor la Roman SA, s-a născut la Braşov, la 7 noiembrie 1958; Mişu Stoica este frezor la Roman SA, din Măgura, judeţul Dîmboviţa, s-a născut la data de 7 octombrie 1954; Gheorghe Cutumbeanu, originar din Bacău, este strungar la Roman SA şi s-a născut la 20 aprilie 1958; şi, în fine, Aureliu Bejenaru este frezor la Roman SA, născut la Braşov, la 7 decembrie 1954. În continuare, ei sînt A.J., M.G., M.S., G.C. şi A.B. I-am întrebat care au fost acele momente din noiembrie 1987 care le-au rămas întipărite în memorie. S-a iscat o discuţie, pe care o relatăm în continuare.

A.B.: Majoritatea a fost schimbul trei, seara şi... noi am declanşat greva spontan, nu ne-am vorbit. Bine, nemulţumirile erau vechi şi multe. Aşteptam numai momentul să răbufnească – şi s-a întîmplat atunci, pentru că noi eram... lucram sîmbăta spre duminică, era 14 spre 15 noiembrie, schimbul trei. Din cauza faptului că nu aveam curent la schimbul doi, lucram schimburile unu şi trei. Şi condiţiile de muncă erau mizere: nu aveam nici apă să ne spălăm, nu erau... lucram foarte mult, comparativ cu astăzi, cînd abia acum începem să mai lucrăm – atunci lucram de rupeam. Şi, fiind zi de salariu, de fapt era a treia zi după salariu...

M.G.: A treia zi de întîrziere.

A.B.: Aşa, a treia zi de întîrziere, ni s-au înmînat fluturaşii şi fiecare avea reţinută o sumă între 400 şi 800 lei – 800 însemna 30%, poate, din salariu.

A.J.: Şi mai mult... se mergea şi pînă la 50%...

A.B.: Fără nici o justificare. Noi aveam un maistru de schimb pe care trebuia să-l întrebăm, care nu ştia nimic, de ce ni s-a tras, de ce nu ni s-a tras. Întîmplarea a făcut ca ofiţer de serviciu pe uzină, de fapt pe fabrică, să fie chiar şeful nostru de secţie, Ghelase Valeriu[253], inginer. L-am chemat, de fapt noi i-am întrebat pe maiştri şi maiştrii au luat legătura cu el. Dînsul a venit pe la ora 12 noaptea.

253. Valeriu Ghelase, după cum am mai arătat, inginer la uzina „Steagul Roşu", în noiembrie 1987 era şeful întregii secţii 440 „Ştanţe şi Matriţe", secţie care era împărţită pe ateliere, fiecare atelier avînd un şef de secţie pentru fiecare schimb. În acea noapte, Ghelase era şi ofiţer de serviciu pe întreprindere.

G.C. : Ne-am adunat cu toţii...

A.B. : Răstimp în care noi n-am lucrat deloc.

G.C. : Deci am vorbit cu toţi, ne-am adunat... şi am chemat să vină şeful de secţie, care era ofiţer ce serviciu pe uzină.

M.S. : Să ne dea explicaţii...

G.C. : Să ne dea explicaţii... Dînsul a zis că nu ştie, trebuie să se informeze, să vadă...

A.B. : A venit la ora 12. A stat de vorbă cu noi pe picior de superioritate, aşa cum îi stătea bine unui şef pe vremea aia, şi n-a făcut decît să ne stîrnească. Nu ne-a dat nici o justificare, pentru că nici el nu ştia probabil, e posibil aşa ceva, pentru că toate măsurile se luau pe linie de partid. Producţia era mai puţin importantă – politicul conducea. Nici acum nu-i mare diferenţă, dar totuşi nu se bagă aşa... şi el a încercat să ne lămurească, a dat-o mai cu binişorul, mai cu ameninţări.

A.J. : Mai mult ne-a ameninţat decît cu binişorul, pentru că ne-a zis doar : „*Băi, dacă nu vă convine cîţi bani aţi luat, puneţi mîna şi munciţi, că luna viitoare n-o să luaţi nici atîta !* ". Ei, ţin eu minte că luasem 11 lei lichidare – mai aveam eu nişte datorii la CAR, luasem 11 lei şi eu am zis : „*Domne, pentru 11 lei nu se merită nici să-mi pierd eu nopţile pe aici*". Şi aia a fost toată chestia. N-a lucrat nimeni.

M.G. : Toţi am luat...

A.J. : Am luat o decizie : „*Domne, nu lucrăm !* ".

M.G. : Şeful de secţie a zis, ne convine, nu ne convine, o să-i întrebe pe cei mai mari, pe superiori, şi tot ceream răspunsul, care-i situaţia... Şi aştepta să...

A.J. : Dar el nu telefona, că-i era frică şi lui...

M.G. : ...nu telefona – zicea că telefona şi nu telefona nicăieri. Şi-a luat singur răspunderea şi a zis că se poate începe lucrul.

A.J. : Venea din oră în oră şi se orienta : „*Băi, s-au apucat ăştia de muncă ?* " – şi cum nu ne apucam, iar purta nişte dialoguri cu noi : „*Domne, pînă nu ne dai un răspuns corect, noi nu ne apucăm de muncă*". A venit cam pe la ora 3-4 dimineaţă, a văzut că sîntem adunaţi acolo şi abia atunci a dat telefon şi a zis : „*Domne, uite ăştia sînt în grevă, muncitorii, şi nu lucrează*". A dat undeva telefon... la partid, pe undeva, şi atunci, dimineaţă pe la ora 6 au venit cadrele de conducere din uzină, cu secretarul de partid de la noi din secţie. Şi atunci, noi la 6 dimineaţa am ieşit afară din uzină.

G.C. : Noi atunci am deschis porţile mari de la secţie, şi zic : „*Să iasă toată lumea afară, să vadă lumea care vine la schimbul unu, să ne vadă că am făcut grevă*". Şi toată lumea care venea întreba : „*Băi, da' ce-i cu voi aici, ce v-aţi adunat ?* ". Păi, zic : „*Uite, toată noaptea am făcut grevă...*" – aşa şi aşa, pentru salariu, pentru bani, să ne dea un răspuns, care-i situaţia acolo... Cînd au auzit

oamenii – şi ei erau afectaţi ca şi noi, e vorba de salariu, de astea, că munceam în prostie şi bani nu luam. Şi s-a adunat toată lumea acolo – era plin, la secţie la noi, în faţă la secţia 440 (cum vedeţi, e un loc mai mare), şi s-au adunat acolo.

A.J. : Nu mai mergeau la secţie oamenii – se opreau acolo, se adunau.

G.C. : Ăştia care au venit, care erau de la partid, n-au mai avut nici un succes, că lumea i-a luat la huiduieli, cu... huo pe ei ! ... şi au fost nevoiţi...

A.B. : Dînşii au venit de la partid şi din partea administraţiei şi au zis, din toată mulţimea, că ei nu discutau cu toată mulţimea, numai tu, tu... parcă...

A.J. : Deci veniţi, 40 de oameni, şi vorbiţi cu noi. „*Nu, domne, ori ne spui la toată lumea, ori... noi de aici nu plecăm...*"

A.B. : S-au dus singuri în sala de şedinţe – nu s-a dus nimeni după ei. Aici a fost un moment crucial, pentru că dacă schimbul unu nu se solidariza, rămînea în stadiul incipient, ne executau pe plan administrativ sau poate ne mutau în altă parte, nu se ştie – însă în felul acesta evenimentele au luat amploare. Eram cîteva sute de persoane în faţa secţiei şi nu ştiu care a spus : „*Haideţi să-i anunţăm şi pe ceilalţi, pe restul !* ".

G.C. : A venit Sculăria[254], au venit ăştia de la... Deci oamenii prinseseră curaj. Fiind mai mulţi, aveam curaj, şi s-a început defilarea prin toată uzina.

A.J. : Şi s-a început şi cu lozinci anticomuniste : „*Jos Ceauşescu ! Jos Ceauşescu !* "[255].

G.C. : Şi am luat-o prin secţii. Eu vă spun, am fost aproape prin toate secţiile, am fost în uzină, într-adevăr, cu lozinci. Unii maiştri încuiau secţiile, să nu intre mulţimea respectivă – încuiau ateliere, încuiau birouri, tot, dar muncitorul nu rezista la aşa ceva. Cînd venea mulţimea din spate, aţi văzut, cînd se împinge, uşile zburau, nu mai era nimic. Lumea a pus mîna pe fiare, vedea că nimeni nu-i băga în seamă... Am fost prin secţii, prin toate birourile, nu mai era nici un organ de conducere, nimic, nimic, nimic... Absolut numai muncitori.

A.B. : Ba nu, cîţiva directori de la fabrică au ieşit... chiar ăia...

G.C. : Şi la 590[256] au ieşit cîţiva directori, s-au urcat pe nişte containere acolo şi au început să vorbească mulţimii.

A.B. : Lumea era atît de înrăită, că nu se putea discuta. Deja mulţimea era prea pornită. Şi au dat înapoi. Ultimul director care a fost aici, la 515[257], s-a dus – nu ştiu cum îl chema... Florea ?

---

254. Secţia 410.

255. Conform celor mai mulţi participanţi la revoltă, „Jos Ceauşescu ! " s-a strigat abia după ce coloana protestatarilor a părăsit uzina. Cele mai veridice mărturii plasează acest episod al manifestaţiei după ce muncitorii au depăşit Spitalul Judeţean şi au cîntat *Deşteaptă-te, române !*

256. Este vorba de secţia „Elemente normalizate".

257. Este vorba de secţia „Ramă-Şasiu".

A.J. : Nu ştiu, nu mai reţin...

A.B. : Era un domn bătrîn, cu părul alb...

A.J. : Florea era... Florea... aşa-l chema.

A.B. : A venit să discute cu mulţimea. O femeia s-a dus şi i-a dat două palme. Deja nu se mai putea controla situaţia.

G.B. : Nu, nu se mai putea... Deja au început să vadă altfel lucrurile din ziua respectivă.

A.B. : Erau poate 2.000-3.000[258].

G.C. : S-au spart toate lozincile din secţie... vă spun dar, am văzut cu ochii mei.

M.G. : Lozinci comuniste... Şi după ce s-a strîns mulţimea din secţiile respective, s-a ieşit pe porţi. Portarii, bineînţeles, au dat drumu' la porţile respective şi s-a ieşit[259]. Acolo a început lumea să vorbească – unde mergem? Au văzut că nu... să mergem la Prefectură[260], să nu mergem... se discuta acolo. S-a intrat iar în uzină. S-au făcut nişte marşuri prin uzină, pe la „Palat", clădirea asta[261], aşteptam să ne vorbească cineva la staţie... Nimeni n-a vrut să ne vorbească.

G.C. : Şi lumea a urcat pe la birouri.

A.B. : „Palatul" este chiar clădirea asta.

G.B. : A urcat lumea în clădire, vă spun, n-a mai rămas un geam, n-a mai rămas nimic[262]...

A.B. : Bine, nu sîntem noi mîndri de asta.

G.C. : Erau supăraţi... toată lumea era supărată, pentru că nu te băga nimeni în seamă. Deci nu venea nimeni să discute. Bineînţeles, în timpul ăla probabil s-a luat legătura cu forţele mari de ordine.

A.J. : Nici cu oamenii nu se mai putea discuta – erau foarte înrăiţi din cauza lipsurilor.

G.C. : Bineînţeles că pe la ora 10 nu se plecase din uzină[263]. S-au adus banii la muncitori.

---

258. Cifra se referă la numărul muncitorilor adunaţi în interiorul uzinei şi nu al celor care au decis să părăsească locurile de muncă şi să se îndrepte către centrul oraşului, numărul lor fiind mai mic.
259. Cel care a dat ordinul ca porţile să se deschidă a fost Teodor Damian. Vezi mărturia sa din capitolul „Revolta".
260. Este vorba de fostul sediu al Comitetului judeţean de partid, Prefectura de astăzi.
261. Interviul s-a desfăşurat la „Palat", clădirea în care se afla şi continuă să se afle birourile administraţiei Uzinei de Autocamioane din Braşov.
262. Geamurile clădirii administrative au fost sparte cu şuruburi şi piuliţe pe care le adunaseră muncitorii, cît şi cu ajutorul gamelelor în care aceştia îşi aduceau hrana zilnică. Vezi mărturia lui Dănuţ Iacob, capitolul „Revolta".
263. La ora 10, coloana manifestanţilor se afla deja în oraş, aproape de Spitalul Judeţean. De altfel, Aureliu Bejenaru rectifică imediat această eroare din mărturia lui Gheorghe Cutumbeanu.

A.B. : Da… Banii s-au dat cam pe la 8.00. În jurul orei 8.00, însă de lucrat n-a mai lucrat nimeni în ziua aia. A fost o pierdere totală. Şi la 9.00, cam aşa, s-a pornit spre oraş. Deci uzina a rămas cu cîţiva oameni care au lucrat. Erau unele secţii, au scăpat şi şefii...

G.C. : Erau peste… eu aşa am zis, peste 2000.

A.J. : Bine, nu s-a intrat prin toate secţiile, dar care erau la aleile principale...

G.C. : Ştiţi cum e : cînd doi se bat, se mai uită şi ăla, şi ăla… sau se întîmplă ceva. Erau peste 2.000 de oameni[264]. Şi afară, cînd s-a plecat, au plecat mulţi, da' pe parcurs... s-au ataşat copii, s-au luat captatorii la troleibuze[265], s-au oprit maşini, se strigau lozinci anticomuniste… aşa, la greu. Lumea, toată pe la geamuri.

A.J. : Da, se uitau. Şi la geamuri le era frică să se uite, că...

G.C. : Da, vă spun, a devenit un curaj… din mai mulţi s-a prins curaj. Eu, cel puţin, de la Judeţeană[266] am ieşit din coloană. Vă spun cinstit, nu mai ştiam, eram derutat. Nu mai ştiam. Eram cu ăsta… nu mai ştiu... cu ungurul ăla, cu… în fine... Şi mă consultam cu el. Zic : „*Ce să facem ? Ieşim, nu ieşim ?* ". S-a cîntat *Deşteaptă-te, române !*

A.B. : Majoritatea dintre ei n-au rezistat pînă în oraş.

G.C. : Erau şi obosiţi, eram... Nu mai ştiam nici ce-i cu noi.

A.B. : În plus, lucram de nu ştiu cîte luni, cu sîmbete, de obicei şi duminicile… Cred că era şi o politică menită să ne îndobitocească prin muncă, să nu ne mai putem gîndi de ce o ducem rău. La televizor, dacă te uitai, parcă trăiai în altă ţară : totul era frumos, curgea lapte şi miere la Telejurnal, iar cînd ajungeai acasă n-aveai nici căldură, n-aveai nici apă, cărai apă cu găleţile de nu ştiu unde… erau copiii mici şi trebuia să le faci baie.

G.C. : Era o problemă. Zice : „*Duminică, dacă vii la muncă, primeşti o conservă*" – şi lumea venea duminică la lucru şi pentru conserva aia.

A.B. : O conservă chinezească, uneori o dădea, alteori n-o dădea – şi toate erau pe raţie. Pîinea încă nu.

G.C. : Erau pe raţie şi carnea, şi ouăle…

A.B. : Carne de trei ori pe an.

---

264. Numărul celor care au părăsit uzina pentru a se îndrepta către centrul oraşului nu se poate şti cu precizie. Unele mărturii fac referiri la cifra pe care Gheorghe Cutumbeanu o afirmă. Altele consideră că este vorba de cîteva sute, restul muncitorilor adunaţi pentru a protesta întorcîndu-se în secţii.
265. Pe stradă, în timp ce oamenii mărşăluiau, circulaţia era oprită. Unul dintre muncitorii care au tras captatorii troleibuzelor pentru ca acestea să poată fi oprite, iar călătorii să se alăture manifestanţilor a fost Dănuţ Iacob. Vezi mărturia sa din capitolul „Revolta".
266. Este vorba de Spitalul Judeţean.

G.C. : Pîinea mai urma, cine ştie, şi femeia să ţi-o dea tot la raţie… că aşa mai rîdeam de situaţia asta… Stăteam la rînd la lapte, dimineaţa de la ora 3, ca să luăm un litru de lapte… aveam şi eu fetiţa, 10 luni jumate… şi trebuia să mă duc zilnic – ba prindeam, ba nu prindeam… Mai compensam cu lapte praf şi aşa am crescut copiii...

A.B. : Atunci era un vacarm în curte...

A.J. : …nu putea să vorbească nimeni !

G.C. : Strigau : „*Oameni buni, tovarăşi...*" – dar nu a reuşit nici unul să-i întoarcă prin secţii.

A.J. : Nici unul, nimeni. Nici primarul, nimeni, nimeni.

G.C. : Erau patru inşi, vă spun, pe sub lăzi, pe sub maşini, pe sub mulţime, în genunchi, au ieşit ca să nu îi terminăm. N-au putut să vorbească – nu-i lăsa mulţimea.

A.B. : Era o masă nemulţumită, dar nu era condusă de nimeni. Ştiţi, fiecare făcea ce-l tăia capul – şi dacă s-au întîmplat lucruri nedorite, ele au fost inevitabile.

G.C. : Nu era nimic condus, n-a fost nimic organizat. Nici la noi, la secţia noastră. Nu s-au organizat. Plecarea, vă spun ceea ce am văzut eu – unii ziceau : „*S-o luăm pe aici, pe la Metrom*[267]", alţii nu : „*Haideţi s-o luăm pe Calea Bucureşti sau pe Carpaţilor*". După aia, v-am zis, de două ori s-a intrat în uzină pentru că nu eram hotărîţi[268]. Deci : să mergem sau să nu mergem ? Strigau, erau unii cu căşti, cei de la Turnătorie, noi n-aveam căşti pe cap, eram în salopete… Nu ne cunoşteam între noi. Nu-ţi permiteau să te plimbi dintr-o secţie în alta.

A.B. : Deci cînd am terminat tura, am ieşit pe poarta unu şi-am intrat pe poarta numărul doi. La ieşirile porţilor erau drapele, pentru că era zi de alegeri locale – şi, două persoane, Vulpe Cornel şi Geneti Aurică, au luat drapelele. Unul era la o poartă, unul la cealaltă poartă. Au luat drapelele şi au zis… văzînd că aici nu este nimeni, că nu aveam cu cine discuta, mulţimea a zis : „*Haideţi la Primărie – acolo ai cu cine discuta*". Şi lumea s-a încolonat.

G.C. : Au plecat numai două grupuri şi cînd am văzut că a plecat un grup, am zis : „*No, pe aici mergem, pe aici e calea – pe Calea Bucureşti*". Bineînţeles, s-au oprit maşini, troleibuze… cînd treceau la intersecţie au oprit totul. Dar nu a apărut nici un organ de poliţie – de miliţie, cum erau atunci. S-au infiltrat printre noi, în civil, că s-au făcut poze. Au apărut poze cu noi – s-a infiltrat cineva, dar nu ni s-a opus nimeni.

---

267. „Metrom" este numele unei alte uzine aflate în imediata apropiere a IABv-ului.
268. Într-adevăr, muncitorii nu se puteau hotărî cum să-şi continue protestul. Primii care au ieşit pe poarta uzinei, observînd ezitarea celor din urmă, au revenit pentru a-i convinge pe aceştia să li se alăture.

A.J. : Toate pozele erau făcute în faţa Primăriei, în parc la Titulescu. De acolo erau toate pozele. Şi ne dădeau să ne uităm pe ele, dacă recunoaştem pe cineva. Bine, noi nu le spuneam, şi ziceau : „*Domne, pe cine recunoaşteţi, să-mi spuneţi*”. Noi mai vorbeam pe cîte unul, dar nu, ziceam că nu-i cunoaştem cît de cît – nu, să nu dai omul în gît, pentru că avea de suferit. Dacă-i spuneam : „*Domne, ăsta, pe ăsta îl cunosc, lucrează la secţia cutare, cutare, acolo…*”, imediat venea sectoristul şi-i spunea : „*Te duci şi îl aduci pe ăla încoace*”. Noi am cătat cît puteam să nu spunem pe nimeni.

G.C. : Da’ bineînţeles că ei au cerut listele cu toţi cei care au lucrat în noaptea aceea. Deci îi ştiau pe toţi, nu trebuia să spui că ăla a fost, că ăla n-a fost. Au cerut listele – cine a fost schimbul trei la secţia 440 ? Au dat lista frumos, şi ne aveau pe toţi pe listă. Degeaba ziceam că n-am fost.

M.G. : Şi lista de la schimbul unu, cine n-a rămas la muncă…

G.C. : Da, schimbul unu şi cine a fost la schimbul trei… Le aveau maiştrii, şeful de secţie… deci aveau totul la mînă, era pregătit, chiar dacă voiam eu să spun numele sau nu. După listă s-a început : ei s-au organizat, s-a dat la Miliţie, pe sectoare, şi s-a început la fiecare acasă.

M.G. : Plus că mai aveai ceva cu şeful şi, ca să-ţi facă un „bine”, te punea pe listă… automat ajungeai în arest.

A.B. : Miliţia a acţionat cam în două feluri : ori te lua de la serviciu, ori te lua de-acasă. Pe unii dintre noi i-a luat direct de la strung sau de la freză.

M.G. : Da, cel puţin la mine acasă veneau şi spuneau că sînt de la Primărie… ba nu, de la Personal, aşa le-au spus părinţilor, pentru că tocmai îmi făceam analizele să mă căsătoresc. Nu eram acasă, dar cînd am ajuns, că nu ştiu pe unde am fost, nici n-am intrat bine înăuntru, nici n-am închis bine uşa, că deja au sunat la uşă : „*Tu eşti Gruia ?* ” – „*Da*” – „*Păi, noi te-am căutat*” – dar nu mi-au mai spus cine. „*Hai cu noi !* ” M-au băgat în maşină şi s-au recomandat numai doi, că unul era mai mic în grad, ori n-avea curaj să spună cum îl cheamă.

A.J. : Nici n-aveam curaj să întrebăm cum îi cheamă, cînd îi vedeam că-s de la Miliţie. Pe mine m-au luat să dau nişte declaraţii, şi merg la Miliţie : „*S-a întîmplat un accident de maşină şi trebuie să daţi numai nişte declaraţii*”. Eu îl cunoşteam pe sectorist, zic : „*Hai, domnule, că nu-i chestia asta, ştiu pentru ce mă chemaţi*” – „*No, dacă ştii, hai !* ”. Cătuşele şi dă-i drumul. Apoi am ajuns acolo şi am dat declaraţii, ce s-a întîmplat, pe cine am văzut, cu cine am fost… Încercam să nu spun. „*Băi, dar nu-ţi cunoşti colegii de serviciu ?* ” – „*Da, domne, dar acolo eram de-a valma, eram toţi, mergeam în rînd aşa, ca la piaţă. Fiecare a nimerit acolo*” – „*Nu vrei să vorbeşti ?* ” şi începea bătaia. Te băteau. Şi apoi iară te luau la întrebări. Îţi rupeau declaraţiile şi te puneau să scrii declaraţii cum îţi dictau ei. „*Cum să scriu, domnule, dacă eu n-am făcut aşa ceva ?* ” Mie îmi ziceau să scriu că l-am lovit pe Preoteasa – Preoteasa era prim-secretar de partid –, că am dat în

el. *„Păi cum să dau în el ? Eu nici măcar nu-l cunosc.”* Eu nici măcar nu-l cunoşteam.

M.G. : S-o fi lovit de uşă – cînd a intrat, era înghesuială şi…

A.J. : Încercau să te intimideze. Te-a reclamat colegul : *„Uite, sînt colegii tăi, care te-au văzut că ai dat în el, l-ai lovit”* – *„Nu, domnule, n-am dat…”* – *„Scrie acolo ! ”* – *„Cum să scriu, domnule, aşa ceva ? ”*.

M.G. : Spuneau că au poze cu tine.

A.J. : Pe urmă veneau cu pozele, veneau şi ne dădeau fotografii. Era un teanc mare de poze – te lăsau acolo şi stăteam două-trei ore şi ne uitam la pozele alea : *„Domnule, cunoşti pe cineva ? ”* – *„Domnule, nu cunosc pe nimeni de aici”*. Pînă la urmă am recunoscut : *„Domnule, pe ăsta îl cunosc, îl ştiu aşa, din vedere, dar eu nu l-am văzut în oraş”* – *„Şi pe ăsta îl cunosc de la uzină, îl cunosc din vedere, n-am avut tangenţe, nu sînt prieten, noi ne vedem de treburile noastre acolo, pe ateliere, pe formaţii”*.

G.C. : N-aveai voie să treci dintr-o secţie în alta.

A.J. : Zic : *„Pe ăştia îi cunosc, dar nu i-am văzut în oraş, nu ştiu dacă au fost în oraş, că n-au fost”*.

M.G. : Da, dar pînă să spui, cred că te-au…

A.J. : Da, te lua şi te băga în altă cameră. Te băteau unii de la Securitate. Unii erau oameni culţi, probabil că aveau facultăţi, care ştiau să te interogheze. Şi dacă vedeau că nu scot nimic, erau bătăuşii care te luau în primire. Mai venea din cînd în cînd : *„Vorbeşte, vorbeşte ! ”* – şi dă-i cu bastonul, cu pumnii, cu ce nimereau dădeau în tine, ca în nişte criminali…

Pe mine, prima dată m-au luat de dimineaţă, de pe la ora 7, şi pînă seara, pe la ora 5 sau 6, fără pauză. Se schimbau între ei. Se auzeau numai ţipete, ţi-era mai mare groaza – ţipau oamenii din cauza bătăilor. Erau îngroziţi. Erau mulţi de la Bucureşti veniţi… ăştia care anchetau.

M.G. : Ăştia care m-au luat pe mine erau căpitani amîndoi ; şi cînd am ajuns acolo, bineînţeles că am intrat pe scările din spate, nu pe scările principale. Era o grămadă de lume acolo, prin spate. Bineînţeles, maşini, toată Securitatea. Acolo era cap de linie. M-au băgat într-un birou şi, cînd am intrat, ăştia doi au luat poziţia de drepţi – probabil că cel care stătea la masă avea un grad mai mare. Avea o hartă mare a României pe perete. M-a întrebat : *„Bă, tu ştii de unde sînt eu ? ”* – *„De unde să ştiu ? ”* – şi mi-arată mie pe harta aia Bucureşti. Zice : *„Uite băi, eu sînt de-aicea, nu ca voi”*. Ce era să mai zic ? Atît a mai zis : *„Luaţi-l ! ”*. Stînga-mprejur şi am plecat. Eram la ultimul etaj. Ca să nu ai tendinţa să te laşi pe geam, mai jos nu erau gratii, dar sus erau. Ca să nu poţi să te arunci de acolo. Ne-au ţinut toată ziua în stres.

G.C. : Eu n-am ajuns pînă în oraş.

M.S. : Eu, imediat cum am ieşit de pe Calea Bucureşti, pînă la sediu, strigam, făceam scandal : „*Vrem căldură ! Vrem... !* ”. În faţa Primăriei, în faţa partidului, cum îi zicea atunci, am scandat tot felul de lozinci, să iasă cineva să ne vorbească. După un timp, cam după o oră, a apărut Calancea, primarul[269]. Primarul Calancea şi încă două persoane au încercat să ne vorbească, dar lumea nu mai avea răbdare – era nervoasă, iritată. Cineva din mulţime l-a lovit pe Calancea şi i-a spart arcada. Şi-a pus batista la ochi şi a intrat înăuntru. A închis uşile, dar lumea a forţat uşile şi a intrat. După un timp, cîţiva au intrat înăuntru. Au început să arunce pe geam ba televizor, ba caşcaval, roţi mari de caşcaval, sticle de băuturi scumpe şi toate bunătăţile astea. La urmă, cineva a urcat sus şi a dat portretul lui Ceauşescu jos. Cînd a căzut, i-a dat foc. Pe urmă s-au mutat. Bineînţeles, au spart geamuri... Manifestarea s-a mutat dincolo, lîngă Poştă, la Primărie. Acolo lozincile au căzut, au luat foc… Pe urmă au apărut tancuri, tunuri cu apă, scutieri şi aşa mai departe.

Asta a fost cam în jur de 2 după-amiaza. Care cum au mai stat, au mai stat. Care nu… Fiecare cum a gîndit. Unii au fugit de frică, alţii au mai stat. Alţii erau gură-cască – nu din uzină, civili din oraş care stăteau să vadă ce se întîmplă, care e rezultatul.

Eu m-am întors. Pe jos. Era plin de maşini şi de scutieri. M-am dus acasă şi am plecat la un botez. Acolo m-am făcut praf. Cînd am venit înapoi, dimineaţă, m-a luat Poliţia din pat aşa, îmbrăcat… M-a scos pe scări… eram şi şef de scară. Zice : „*Am venit să văd cartea de imobil*”. I-am arătat cartea de imobil… de fapt nu eu i-am arătat-o, soţia. „*Vreau să mă duc la baie să mă spăl.* ” Nu m-a lăsat. Zice : „*Lasă, lasă*”. Eram îmbrăcat, numai pantofii i-am luat în picioare, că eram beat. Noaptea m-am culcat aşa. Mă duc la baie să mă spăl – m-au lăsat de mi-am dat o dată cu apă pe faţă – şi m-au luat, unul de-o mînă, unul de-o mînă : „*Hai pe scări*”. Ne-am dus pe scări. În faţă ne aştepta unul, aşa îi ziceau ei, un colonel. Era îmbrăcat civil şi striga după o Dacie 1310, cred. Zicea unul către celălalt : „*Unde-i colonelul ?* ” – l-a văzut mai încolo, i-a făcut semn, ne-a luat în maşină, m-a băgat în spate, unul în stînga, altul în dreapta şi zice : „*Bă, dar tu ce-ai băut, că miroase aicea numai a cramă !* ”. Băusem un rachiu de vin, că aşa se găsea, se făcea pe atunci. La botez am strigat, am cîntat şi am transpirat şi de asta nu mai puteam să vorbesc – vorbeam numai pe şoptite : „*Ai fost în oraş, ai strigat, de aia ai răguşit. Nu ai fost la botez...* ”. M-au dus la Poliţie, m-au urcat pe scări, m-au băgat într-un birou : erau trei anchetatori, fiecare stătea la biroul lui. Era unul care semăna cu Kojak, se uita de sus : „*Spune, mă, ... mă-ti, ce ai făcut ?* ”. Am zis că dacă îmi trage ăsta una, mă bagă pe sub masă. I-am spus că n-am fost în oraş, că am fost la botez. „*A,* zice, *e o dilemă sau*

269. De fapt, primarul oraşului Braşov, Dumitru Calancea, a ieşit în faţa manifestanţilor nu după o oră, ci aproape imediat. Cei mai mulţi dintre cei care au fost chiar în primele rînduri consideră că este vorba de cîteva minute.

dailemă” – aşa s-a exprimat, şi face semn la unul şi mă bagă în alt birou. Acolo erau doi : unul acolo, unul aicea. Două telefoane, trei scaune. „*Ia şi scrie !* ” Îmi dă o foaie de hîrtie. Zic : „*Daţi-mi şi pix, cu ce să scriu ? De unde să ştiu că vin la Poliţie ? Mi-aţi spus să iau pix cu mine ?* ”. Mi-a dat un pix, mă apuc să scriu acolo… La început numele, secţia, tot, unde lucram… Pe la jumătatea declaraţiei începe să-mi dicteze ce să scriu şi atunci am lăsat pixul jos : „*Păi, de ce nu scrii ?* ” – „*Păi, cum să scriu, domnule, dacă nu e adevărat ? Eu scriu ce am făcut, nu aşa mi-aţi spus ? De ce să scriu ce vrei dumneata ?* ”. Voia să spun ceva cu care să poată să mă prindă, ceva ce n-am făcut. Rele, na ! Că am stricat, că am spart, chestii de genul ăsta. M-a lăsat în pace, a văzut că nu scriu : „*Bine, dumneata scrie cum vrei tu*”. Mai completez, iar a început să-mi dicteze, iar am lăsat pixul jos. Nu-i mai ziceam, ştia lecţia : „*Scrie, domnule !* ” – „*Domnule, mă laşi să scriu ce am făcut ? Ştiu ce trebuie să scriu, scriu. Dacă îmi impui, nu scriu nimic !* ”. S-a ridicat de la masă, a ieşit pe hol, şi-a aprins o ţigară… „*Hai, ai terminat ?* ” – „*Da, am terminat*” – „*Ai semnat ? Semnează şi pune data acolo*”. Semnez, ia declaraţia, se uită la ea : „*Păi, mai semnează o dată !* ”. Mă, ăsta nu ştie să citească ! Am mai semnat o dată[270]. Am pus iar data. A luat-o pe aia, îmi dă alta : „*Scrie alta !* ”. Încep să scriu alta. Iar a încercat să mă intimideze. Pînă la urmă, se schimbă anchetatorul. Vine altul care se purta mai frumos : „*Scrie exact ce ai făcut, cum ai făcut !* ”. A luat declaraţia, a citit-o, a venit altul de pe hol. A luat cele două declaraţii, le-a confruntat una cu cealaltă, a văzut că se potrivesc exact, le-a băgat într-un dosar. A venit celălalt, superiorul, cine era, a luat buletinul, a luat hîrtiile şi îi zice anchetatorului : „*Condu-l !* ”. N-a zis unde să mă conducă şi mi-era frică. Mă duce la subsol, mă gîndeam eu. Pe scările alea sucite în spirală era întuneric. Mergeam aşa, să nu dau în nas. Mă conduce pînă la uşă şi zice : „*Domnule, mergi acasă, dar nu părăsi domiciliul, că s-ar putea să te mai căutăm*”. Mi-a dat buletinul şi zice : „*Da’ direct acasă*”. Am coborît cîteva scări şi pe urmă mă uitam înapoi să văd, nu cumva vine după mine ? Pe mine nu m-au bătut. Mi-au dat drumul acasă şi au început să mă controleze. Ce fac, pe unde merg, cu cine mă întîlnesc, cînd mă întîlnesc, chestii de genul ăsta. Pînă la Revoluţia din 22 decembrie 1989. Nu mă mai chemau la Miliţie, veneau ei acasă.

A.J. : Venea sectoristul şi mai veneau şi civili. Dar cînd erau evenimente, cînd era 23 august, mai ales cînd era 15 noiembrie, iarăşi venea, să nu cumva să părăsesc oraşul.

M.S. : Categoric că vorbeam, dar vorbeam mai pe la colţuri – nu puteam să discutăm ca acum. Ţi-era frică. Se ducea ăla şi te pîra.

A.J. : Cînd venea Ceauşescu, că venea în vizită, secţia noastră, unde lucram noi… nu ne lăsau pe nici unul să ieşim afară. Tunuri cu apă, maşini… şi stăteam liniştiţi pînă cînd pleca el. N-aveam voie să ieşim din secţie.

270. În timpul anchetelor, este obligatoriu ca anchetatul să semneze şi să pună data pe marginea de jos a fiecărei pagini în cazul în care declaraţia se întinde pe mai multe foi.

G.C. : Dar aduceau pe alţii din alte întreprinderi să-l întîmpine. Noi n-avem nici un drept. Veneau alţii. Aduceau alţi angajaţi.

A.B. : Secţiile erau încuiate. Veneau de la „Hidromecanica", de la „Rulmentul"…

A.J. : Prin unele avea itinerar precis.

A.B. : Voia să se desfiinţeze secţia şi să ne mute în altă parte.

M.G. : Şi-n 1988, cînd a fost defilarea din 23 august, cînd am ajuns în faţa tribunei oficiale, s-a întrerupt muzica, pentru că era secţia 440. N-au mai zis nimic.

G.C. : Fiecare, cînd trecea, era prezentat la microfon : secţia cutare, realizări… Cînd a ajuns secţia 440, linişte totală.

A.B. : Noi nici nu existam.

G.C. : Zilnic era cîte un securist în secţie. Se plimba cu mîinile la spate. Se plimba şi se uita la noi. În fiecare zi. Venea şi ne asculta pe fiecare. Nu zicea nimic. Şi mergea la şeful de secţie, că era Olaru[271] şef de secţie, şi îl întreba : *„Bă, care vorbeşte mai mult, care nu se ţine de muncă ?"*. Chiar am avut o discuţie cu domnul inginer Olaru, mai încoace : *„Domnul inginer, cum a fost problema atunci ? Puteţi să ne spuneţi ?" – „Măi, zilnic trebuia să dau planul. Deci să spun cît a lucrat fiecare muncitor în parte, zilnic. Mi-a cerut să zic care oameni sînt cei mai recalcitranţi în secţie"*. Atunci, în acele zile, Olaru le-a spus celor care veneau să ne aresteze : *„Domnule, n-am oameni care sînt răi, sînt buni meseriaşi"*. Aşa am scăpat unii dintre noi, de nu ne-au deportat, de nu ne-au luat, pentru că ne-au mai acoperit şefii – nu mai avea cine să facă producţie, şi producţia era mare.

A.B. : Noi făceam antenele parabolice…

G.C. : …şi antene parabolice, şi multe…

A.B. : …şi majoritatea mergeau prin Securitate şi pe la Armată. Tu mai ţii minte numele generalului care a venit ? Era o listă de aşteptare de 2-3 luni la antene.

G.C. : Şi a zis atunci : *„Dacă îmi luaţi toţi oamenii din secţie, eu cu cine mai fac producţie ? Dacă vin alţii trebuie să-i calific"*. Aşa am scăpat mulţi. Pe de altă parte, dacă nu erai văzut bine în faţa şefului, imediat erai primul pe listă. Altfel, toată secţia 440 trebuia să fie desfiinţată. Şi eram cei mai tari din toată ţara la ştanţe şi matriţe, de-aia nu s-a putut.

A.B. : Cei mai buni meseriaşi au fost în seara cînd s-a declanşat revolta şi au scăpat pe chestia asta. A fost un noroc.

A.J. : Culmea, dintre toţi care am fost atunci schimbul trei, pe nici unul nu ne-a deportat. Toţi care am fost schimbul trei în noaptea aceea, care am pornit, care am făcut grevă, nici unul nu a fost deportat.

271. Este vorba de Ion Olaru, şef de secţie de schimb la secţia 440.

G.C. : Ba da, au mai fost.

A.J. : Nu ştiu care a fost situaţia…

G.C. : Asta a fost.

A.J. : Nu ştiu, ceva s-a întîmplat acolo…

G.C. : Ce regretăm că n-am făcut…

A.B. : Păi, am stat mult şi m-am gîndit : mişcarea a fost puţin cam devreme. Şi ca să fi reuşit atunci pentru toata ţara, nu pe plan local, pentru că pe plan local n-au făcut mare lucru…

G.C. : Dar nu te puteai organiza şi nici n-ai avut timpul să faci aşa ceva.

A.B. : Deci ne-a lipsit un conducător, un program şi, bineînţeles, accesul la radio, dacă nu televizor, să poţi propaga mişcarea, să aibă amploare naţională. Aşa, pe plan local, te putea… Exact ce s-a întîmplat : ne-a înăbuşit într-o zi. Şi după aceea, luîndu-ne pe toţi separat, şi toţi sub alt motiv, nu sub motivul adevărat, ne lua şi nu mai vedeai lîngă tine colegul. Nu mai e nici celălalt. La Poliţie nu se putea ajunge, pentru că era cordon. Asta regret : că nu ne-am organizat bine şi n-am avut… totul a fost la voia întîmplării. Din această cauză le-am şi dat motive ca să planeze asupra noastră acuzaţiile de huliganism, de vandalism : pentru că nefiind măcar un nucleu care să ştie ce vrea, am ajuns să fim şi huliţi.

G.C. : Bine, să zic personal, îmi pun singur întrebarea : cum de am avut curajul ăla, de unde mi-a venit curajul ăla să încetez lucrul, să opresc lucrul şi să încep să fac grevă ? Acolo n-am avut conducători – toţi am vorbit, am oprit lucrul şi am mers să cerem dreptul de la şeful de secţie, care era şef de serviciu pe uzină atunci. Plus de asta, noi am mai dat curaj poate şi altor colegi de-ai noştri, un impuls, chiar dacă noi n-am ştiut cum să ne organizăm, cum să facem. Am mai dat un impuls… s-a văzut după doi ani. Vă spun cinstit : noi strigam, eram pe Calea Bucureşti, văd şi acuma parcă, strigam : „*Haideţi cu noi !* ”. Erau pe la blocuri, pe la colţuri. Lumea avea o teamă : ştia ce-o aştepta. Probabil că atîţia ani de comunism, erau mai în vîrstă… poate ei ştiau cum au păţit cînd a fost colectivizarea. Noi, care am venit… eu de la ţară am venit şi vă spun, eu ştiu… sîntem opt copii la părinţi. Deci am fraţi care au fost membri de partid. Eu nu am vrut să mă fac membru de partid. Taică-meu mereu îmi spunea : „*Băi, fă-te membru de partid că e bine, îţi dă casă, îţi dă de toate*” – „*Nu vreau tată să mă fac, eu nu vreau să mă fac*”. Aveam o ambiţie în mine, vă spun cinstit, şi chiar am avut o discuţie cu taică-meu, că el era un înflăcărat. N-a putut să mă corupă. A fost secretar de partid în zona respectivă şi eu n-am vrut să mă fac. Eu nu suportam minciunile astea, şi de asta vreau să vă spun despre curajul pe care l-am avut acia, că şi asta a fost un curaj : n-am vrut să mă fac membru de partid şi îmi plăcea dreptatea. Am mai lucrat şi la altă secţie, la 550[272], cînd am lucrat,

272. Este vorba de secţia „Punţi 8-10 tone”.

vă spun aşa… colegii, că aşa e într-un colectiv : care-i bun de gură, hai să-l punem cu UTC-ul, sau să-l punem pe ăla, aşa era pe atunci. Şi m-a pus secretar UTC, eram pe atelier, şi dacă dădeam mai tare din gură, tăia timpul la piesă – pentru că piesele erau plătite cu bani, aveau un anumit timp : operaţia respectivă are timpul respectiv şi dacă vedea luna asta că s-a depăşit cu 1.000 lei cum era atunci planul, şi nu ştiu ce, prea mult, mai tăiem din timp. Şi tăia lună după lună din timp, pînă ajungeai să munceşti ca robotul. Eu ridicam problema asta şi am fost chemat la şeful de secţie, la secretarul de partid… au venit de la Miliţie, m-au chemat şi mi-au zis : „*Cutumbeanu, ţine-ţi gura, asta nu se vorbeşte !* ”. Zice : „*Te trecem ca instigator*” – aşa mi-au zis : „*Dacă mai continui mult...* ”. Şi atunci, cînd am văzut care-i situaţia, gata, am pus armele jos şi am plecat din secţie. Mi-am făcut cerere de transfer şi am plecat la 440. Acolo n-am spus la nimeni. N-a ştiut nimeni. Doar eram coleg pe maşină cu Jeler Augustin, am avut cîteva întîmplări, trebuia să te abţii.

Ar trebui să fi fost mai uniţi, să punem mînă de la mînă, să facem altceva, să construim, să ne ajutăm… Dar vă spun, lumea acum este derutată, nu este unită. Este fuga asta după avere, se minte mult… La ora actuală încă n-avem un suport pe care să ne sprijinim. Se simte foarte mult, eu vă spun foarte cinstit, corupţie la greu. Eu văd : dacă ai venit şi nu i-ai pus în gardă, trimite pe altul.

A.B. : În fiecare zi ne întîlnim, majoritatea lucrează încă în acelaşi loc de muncă. E un sentiment de respect şi de încredere pentru că am fost atunci la greu împreună şi am avut aceleaşi sentimente, am gîndit la fel, am acţionat la fel.

După ’89 au trebuit să plece dintre maiştri.

A.J. : Nu toţi, unii.

A.B. : Unii au plecat, unii au ieşit la pensie, ştiţi cum e, cineva sus le vede pe toate şi-i dă fiecăruia – poate îi dă, poate nu-i dă.

A.J. : Dar nu ştim nici acum cine a dat, că nu spun.

G.C. : Nu, nu s-a aflat, au fost doar bănuieli. A fost de la 43[273] Cîrjă[274], 42[275], Marinache[276], Damian[277], secretar de partid, au fost din...

A.B. : Deci dînşii dădeau rapoartele săptămînal. Ei aveau o luptă cu toate persoanele care erau vizate şi se interesau. Dacă stăteai cumva la program prelungit de la schimbul doi pînă la ora 3 noaptea, era de lucru şi te opreau la muncă, sau stăteai două schimburi, doi şi trei, şi nu erai la 7 cînd venea el, mergea la ofiţerul de serviciu : „*La ce oră a plecat, ce-a făcut în noaptea aia ? Ce-a făcut oră de oră ? A stat lîngă maşină, a lucrat sau a sabotat pe acolo ?* ”. Urmărirea nu era atît de simţită, zi de zi, o simţeam numai cînd ne spuneau

273. Este vorba de atelierul 443 „Ştanţe şi modele de aluminiu” din cadrul secţiei 440.
274. Aurel Cîrjă, maistru principal, şef al atelierului 443, secţia 440.
275. Este vorba de atelierul 442 „Ştanţe” din cadrul secţiei 440.
276. Gheorghe Marinache, şef de atelier.
277. Ion Damian, maistru la atelierul 445, secţia 440, secretar de partid pe secţie.

colegii, cei care erau ofiţeri de serviciu, că nu toţi erau atît de porniţi cu partidul şi mai veneau şi mai spuneau : *„Ai grijă că se interesează ăla de tine şi vezi ce faci !* ". Acasă veneau, cum au spus colegii – dacă nu veneau acasă… pe mine din şedinţa cu părinţii de la şcoală m-au scos. Au venit acasă… erau subofiţeri, nu mai ţin minte cum îi chema. S-au dus acasă, copiii la uşă i-au spus : *„Tata e la şedinţă cu părinţii*". Au venit la şcoală. Era pe 14 noiembrie 1989. Au venit, a deschis uşa unul, celălalt în birou. A venit, m-a chemat afară direct : *„Bejenaru e aicea ? Să iasă afară !* ". Atunci m-am supărat într-adevăr – pînă atunci nu se făcuse simţită aşa prezenţa lor. Veneau cu tot felul de motive, niciodată cu cel real. Că e ceva în neregulă în cartea de imobil… Eu sînt o fire calmă, ştiu că şi omul ăla îşi apăra bucata lui de pîine, dar acum zic : *„Ai întrecut măsura, măi ! Aici sînt cu copiii. Ştiai că sînt aici, m-ai văzut, puteai să mă laşi în pace, să aştepţi*". M-a ţinut acolo 20 de minute, după care mi-a dat drumul. Pînă şi soacra mea a avut de suferit. Un frate, e mort acum[278], a fost deportat la Botoşani. Pe mine, cînd m-au luat de acasă cu maşina, au fost foarte civilizaţi. Mr. Godcă şi cpt. Bucşa. Şi acum sînt în Poliţie. Godcă e chiar un poliţist bine văzut. Ei m-au luat – au fost foarte corecţi cu mine. Dar în maşină m-au întrebat : *„De ce nu porţi acelaşi nume cu fratele tău ?* ". Ştiau tot. La Miliţie, cînd am ajuns, dosarul era destul de voluminos – 20 de file avea. Ce era acolo, nu ştiu, că nu l-am recuperat niciodată. Nu ştiu ce e acolo. Noi n-am ajuns la dosarele noastre. Era un procuror, s-a prezentat, de la Bucureşti. Omul mi-a zis : *„Scrie exact ce ai de scris*". Între timp mai intra cîte un subofiţer din ăsta : *„Vorbeşte, vorbeşte, sau vrei să îi aducem aminte ? Vorbeşte, vorbeşte !* " – *„Scrie despre colegii de muncă !* " – *„Păi, de ce să-i scriu ?* " – *„Colegii tăi de muncă au lucrat ?* " – *„N-au lucrat*" – *„Păi, scrie că n-au lucrat !* " – *„Eu nu scriu că n-au lucrat*" – *„Păi, au lucrat ?* " – *„N-au lucrat, domnule, dar eu nu scriu că n-au lucrat*". A recunoscut, lucru pe care eu nu-l ştiam şi cred că nimeni din ţara asta nu-l ştia, că noi aveam dreptul la grevă. A fost primul om care mi-a spus : *„Aţi făcut grevă, păi e legal*". Bine, ei aveau informaţii că eu ajunsesem acasă la ora 10. Asta am aflat ulterior. Cum de am scăpat mai repede ? Pentru că era ziua copilului, împlinea 14 ani şi oricum eram obosit să merg în oraş – noi am fost schimbul trei. Şi luni, 16 noiembrie, am fost şi am donat sînge. Era singura modalitate de a mai lua o sîmbătă liberă. După trei luni n-am mai putut să dau sînge, pentru că doamna Şuster Elena, secretară de partid la judeţ, dăduse un telefon… aşa scria pe fişa mea : *„Nu are voie să doneze sînge*", fără nici un motiv, nimic. Făcusem scandal pentru că mi-au zis : *„N-ai voie să dai sînge*" – *„De ce ?* " – *„N-ai voie şi atîta !* " – *„Doamnă, eu ştiu că într-un singur caz n-am voie să dau sînge, cînd sînt bolnav : spuneţi-mi ce boală am*" – *„Domnule, n-ai nici o boală, dar nu ai voie*" – *„Nu plec de aici pînă nu-mi spuneţi de ce*" – şi mi-a arătat foaia de departe, aşa. Pînă acolo au ajuns.

278. Este vorba despre Cornel Vulpe, fratele lui Aureliu Bejenaru.

Fratele meu, Corneluş Vulpe, venea schimbul unu. El a fost coleg cu Dan[279] în perioada aceea. Cînd a venit schimbul unu, imediat s-au solidarizat cu noi… şi între noi doi era o diferenţă mare de vîrstă. El a fost în oraş în seara aceea. Mie, ce mi-a povestit după Revoluţie, a fost ancheta de la Bucureşti. Îi băteau, îi ţineau în pielea goală, îi băgau în cearşafuri şi îi băteau din nou, nu le dădeau de mîncare. El era şi o fire mai… nici eu nu sînt solid, dar el era mai slab. L-au luat de-acasă sub pretextul că a pescuit – el era pescar şi a luat o amendă. L-au luat la Poliţie şi după aceea l-au deportat la Botoşani, unde a stat 2 ani. Între timp, cred că din cauza bătăilor din arestul de la Bucureşti, a dat în diabet.

Da, da. Povestea că-l luau la interogatoriu, dacă nu spunea, îl aduceau înapoi în celulă – în celulă era frig, stătea fără haine… a zis că l-au băgat odată în cearşafuri ude şi l-au bătut. El era mai nervos, adică avea răbufniri, spunea tot la nervi, adică se răstea, nu ţinea cont de nimic. Probabil la ditamai maiorul să vorbeşti aşa, nu-i cădea bine. În ’90, ianuarie, s-a întors din deportare. Şi cînd a venit, nu ştiu, parcă nu mai era el. Nu mai avea poftă de viaţă. Schimbat, cu totul schimbat. Apoi n-a mai rezistat mult. După diabet a dat şi-n TBC. Şi a murit. Înainte mergea cu bicicleta la pescuit, nu avea nimic. După aceste incidente, cînd urca două etaje sufla ca un om în vîrstă.

Mai am să mai spun eu ceva, că eu am fost şi membru de partid. Pe 16 noiembrie 1987 am fost dat afară. S-a organizat o şedinţă la care a participat tovarăşa Cebuc Maria. Mi-a spus că sînt huligan şi instigator. S-a ridicat, a ţinut un discurs proletar, că noi n-am făcut planul etc. şi că partidul a avut grijă de noi, dar noi sîntem nerecunoscători… Cam asta voiam să remarc : ipocrizia, minciuna în care se scălda partidul. Nici n-am obiectat – nu avea rost să stau într-un partid în care se minţea. M-au contactat, au zis că o să vin eu cu cererea în mînă, plîngînd, să mă primească înapoi. Uite că n-am făcut-o. Şi încet, după aceea, noi am cîştigat foarte mult, în sensul că ei au analizat ce s-a întîmplat, de ce au ajuns oamenii în halul acela, de ce au riscat şi au ieşit în stradă. Faptul că nu aveam mîncare, că nu aveam căldură, că nu aveam apă, că erau două ore de televizor… După aceea ne-au adus la chioşc sandvişuri, începuseră să ne aducă sucuri… Puţin, puţin au mai lăsat din jugul ăla la care ne supuseseră.

A.J. : Da, ni s-au dat, dar numai pe luna respectivă.

A.B. : Noi am fost trecuţi nemotivaţi pe ziua aia – ni s-a tăiat din beneficiu, din salariu, peste tot pe unde s-a putut, administrativ ne-a executat. Abia după ’90 am luat.

A.J. : După ’90 ne-au pus prezenţi şi ne-au dat banii de pe ziua respectivă. Ne-au operat în cartea de muncă, că era trecut nemotivat.

A.B. : Marele cîştig a fost pentru naţiune, pentru că cei care puteau conduce şi puteau iniţia o asemenea mişcare şi-au dat seama că ţara e pregătită, trebuia

279. Este vorba despre Dănuţ Iacob.

numai scînteia, deşi n-au fost ei prea bine pregătiţi nici în ’89 – dar totuşi au umplut locul şi s-a întîmplat la Bucureşti. Întîi la Timişoara şi apoi la Bucureşti – şi ocupînd radioul şi televiziunea, atunci s-a putut propaga în toată ţara ; că în rest, dacă rămînea în Timişoara, avea soarta Braşovului. Poate şi serviciile străine care au intervenit, nu se ştie cît şi cum, dar a fost un semnal pentru România că e pregătită pentru aşa ceva.

D.I. : Revolta a fost pur şi simplu întîmplătoare. Totul a fost spontan, dar n-au putut să se organizeze. N-au avut cu ce.

G.C. : S-au auzit zvonuri după aceea că s-ar fi luat legătura cu Ceauşescu. Noi, cînd manifestam aici, în incinta întreprinderii, şi cînd am ieşit afară, Ceauşescu : „*Lăsaţi-i aşa, să vedeţi unde se duc*”. Dacă veneau forţe de ordine se întîmpla altceva. Măceluri, vă daţi seama, omul era disperat, nu mai ţinea cont de el cînd s-a ieşit pe stradă. De aceea nu s-a intervenit… părerea mea, din ceea ce am auzit – „*Lăsaţi-i, că ajung la Primărie, acolo îi vom prinde pe toţi în cerc*”.

D.I. : Ceauşescu se plimba prin orice staţiune fără să vadă picior de miliţian. Dacă apuca să intre cineva, să vadă un miliţian, era terminat. Ei se plimbau seara pe stradă, liberi, credeau că toată lumea e ocupată cu munca, nu credeau că sînt păziţi de n-are voie nici albina să treacă pe-acolo. Ei credeau că sînt iubiţi şi se plimbau cum mă plimb eu acum fără să am grija că dacă trece cineva pe lîngă mine mă loveşte. Nu credeau că lumea are ceva cu ei. Procesul s-a ţinut la Club[280] şi ne-a înfierat. Aurică[281] zicea către mine : „*Să-i fie ruşine lui Iacob Dănuţ că nu-i demn de constructor de autocamioane...*”. Mă uitam la el aşa, nu puteai să zici nimic. Voiau să ne acuzăm unul pe celălalt. Totul a fost bine gîndit. Ceauşescu a vrut să iasă curat din afacerea asta. Iliescu n-are curajul. Păi, Sevaciuc i-a zis în ’90 : „*În Braşov n-ai ce căuta !* ”. La Predeal lăsa maşina şi venea pe partea cealaltă, cu trenul. Deci nu se poate… lui Iliescu îi era frică după Revoluţie să calce în Braşov. Şi acum, cînd sînt mitinguri în Braşov, sînt cu miile de jandarmi. Întotdeauna au avut frică de Braşov şi au rămas cu frica asta de Braşov.

G.C. : După Revoluţie am stat de vorbă cu cineva, cu un străin din Italia. Eram la mare : „*Cum a fost la Braşov în ’87 ? S-a auzit că s-a tras cu tunurile, că s-a tras*”. Deci se auzea cu totul altceva – cu mitraliere, cu tunuri, cu tancuri, au călcat oameni… Nu a fost chiar aşa. Se auzeau tot felul de variante.

A.B. : În perioada aceea, după 15 noiembrie, timp de doi ani, a fost o viaţă foarte grea. Înainte nu zburau elicoptere deasupra Braşovului – dar în ’88 şi ’89, în noiembrie, de la 1 noiembrie, sau din 9, şi pînă în 15 zbura cam la două ore un elicopter. Cobora, alimenta şi iar pleca. Şi asta zilnic, mai ales între ora 2 şi ora 5, cînd venea lumea la serviciu şi pleca. După ’90, spuneau că erau de la şcoala de piloţi – dar de unde aveau atîta combustibil ?

280. Este vorba de clubul uzinei Roman SA.

281. Aurică Geneti, „omul cu cască albă”, muncitor la IABv, căutat de Securitate pentru că era considerat unul dintre organizatorii evenimentului. Vezi mărturia sa în capitolul „Revolta”.

O opinie

Paul Goma este poate singurul care şi-a spus cuvîntul într-o manieră care nu se alătură celor menţionate mai sus, publicînd un articol în *România liberă* la data de 16 noiembrie 1990, intitulat „La o aniversare". Atunci se împlineau trei ani de la eveniment. În articol, Paul Goma pune în discuţie eroismul, care este o formă de excepţie a luptei în general. Muncitorii braşoveni nu sînt altceva decît nişte oameni normali. Goma pune în opoziţie mişcarea spontană a acestora, pe de o parte, şi expresia pasivă a întregii ţări, pe de altă parte. E un punct de vedere. Util, pentru că orice dezbatere despre ce a însemnat comunismul în România trebuie să-şi propună asumarea tuturor punctelor de vedere.

La o aniversare

Să vorbească alţii despre eroismul răscoalei braşovene. Eu nu pot vorbi decît despre tragismul nerăscoalei nebraşovenilor. Nu pot depune mărturie decît despre singurătatea în care s-au aprins, au pîlpîit cîteva clipe, au agonizat şi s-au stins (în indiferenţă, cînd nu a fost de-a dreptul ostilitate, a întregii comunităţi) toate răzvrătirile individuale sau de grup din spaţiul doar geografic, doar lingvistic numit România. Să vorbească alţii despre ce s-a întîmplat atunci la Braşov. Eu nu pot vorbi decît despre ce nu s-a întîmplat în România lingvistico-geografică. Iar dacă la 20 mai, cînd avea în mîini propria-i soartă, cetăţeanul acestui spaţiu doar geografic nu a ştiut la ce slujeşte un buletin de vot, aceasta dovedeşte că votantul era un necuvîntător, un necugetător şi că, la urma urmei, îşi merită soarta. Dacă la 14-15-16 iunie minerii lui Iliescu-Roman-Voican au crăpat cu topoarele capetele care gîndeau, au sfărîmat cu bîtele gurile care ştiau să vorbească – de ce să ne mirăm? Doar noi am plecat capul – ca să nu-l taie sabia; noi ne-am zis pietre – peste care apa trece. Şi am tăcut. Şi nu i-am auzit, nu i-am văzut (ca să nu afle Securitatea că am văzut-auzit) nici pe minerii din Valea Jiului din august 1977, nici pe sindicaliştii din 1979, nici pe braşovenii din 1987.

Ce sărbătorim noi azi? *Marea Victorie de la Braşov?* Marea victorie are să vină după ce, privindu-ne în oglindă, vom răspunde la întrebarea: Ce am făcut eu pentru mine, pentru copiii mei, pentru naţia mea – în timpul răscoalei de la Braşov? Dar în timpul constituirii sindicatelor libere? Dar în timpul grevei minerilor din Valea Jiului? Dar în timpul mişcării pentru drepturile omului din februarie-aprilie 1977?

Celor care vor spune: „Acum nu e momentul de autocritică, acum e momentul să ne apucăm de treabă" le voi răspunde: „Nu te poţi apuca de o treabă, ca aceea a facerii sau re-facerii unei ţări, fără ca, înainte, să te speli pe mîini; şi pe obraz; şi pe picioare; fără să-ţi speli gura murdărită de tăcere vinovată, de calomnie, de turnătorie".

Oricum, nu se va putea clădi nimic bun, nimic adevărat împreună cu foştii-actualii-viitorii securişti. După cum nu se amestecă focul cu apa, aşa nu se amestecă oamenii cu securiştii. Cine a fost securist o zi – a devenit, este ne-om. Să nu i se taie capul, să nu fie bătut în cap, numai în cap (aşa cum ne-a bătut el pe noi) – dar să nu ni se ceară să con-lucrăm – nu-i destul că ne-a lucrat el, Organul, vreme de 40 de ani?

Din nefericire, comunitatea carpato-mioritică a fost incapabilă de o revoluţie anticomunistă ca aceea a ungurilor din 1956; de un nucleu alfabetizator precum Solidaritatea poloneză – n-a fost în stare să înjghebe măcar o mişcare ecologică asemenea mişcării bulgăreşti. De aceea nu avem doar de recuperat, ci de luat de la început totul. Începînd cu începutul – care va fi la 15 noiembrie 1990.

Povestea unei soţii

Încheiem cartea de faţă cu această ultimă mărturie. Nu avem nici pretenţia de a fi „epuizat" subiectul şi nici pe aceea de a fi răspuns pînă la capăt curiozităţii istoricilor. Ci doar mulţumirea de a fi putut pune sub ochii cititorilor poveştile triste ale unor oameni al căror curaj s-a născut din disperare.

Sînt Angelica Vieru. Nu pot să uit cît de agitat era soţul meu, Vasile, în seara de 15 noiembrie 1987. A doua zi dimineaţa a plecat la serviciu. Iarăşi supărat, nervos, nu mi-a povestit absolut nimic. Pe 17 noiembrie dimineaţa a plecat din nou la serviciu, dar de data aceasta nu s-a mai întors. L-am căutat la Miliţie, iar acolo m-au întrebat unde lucrează. Le-am spus că la „Steagul Roşu" şi mi-au răspuns că trebuie să mă duc acasă şi să aştept, o să vină el. Din ziua aceea n-am mai aflat nimic despre el timp de două săptămîni.

În ziua cînd soţul meu s-a întors din ancheta de la Bucureşti a venit însoţit de un bărbat îmbrăcat civil. Acesta i-a spus să nu plece nicăieri şi să fie gata pentru procesul care urma să se ţină a doua zi dimineaţa. Apoi a urmat deportarea în Bîrlad. Eu, împreună cu copiii, am rămas în Braşov o perioadă, dar, la un moment dat, am decis să-l urmez, mai ales pentru că cei de la Securitate făceau presiuni mari asupra noastră. Lucrase cîteva zile în luna decembrie, iar în ianuarie 1988 s-a internat în spital. Se îmbolnăvise. Şi aşa au urmat internări şi externări pînă în luna august 1988, cînd a cerut să plece la Bucureşti pentru un nou control. Îmi aduc aminte că a venit la mine o cumnată din Braşov şi am plecat împreună la Bucureşti, cu doi copii după mine, să-l vizităm la spital. Cînd am ajuns, la poarta spitalului mi s-a spus că nu există nici un Vieru Vasile internat acolo. Cumnata mea a insistat, a reuşit să meargă cu cineva la morgă, unde l-au găsit. Murise cu cîteva zile înainte. Cînd am ajuns acasă, am găsit o telegramă băgată pe sub uşă. În felul acesta eram anunţată de decesul lui. Astfel, în vara anului 1988 rămîneam singură cu cei cinci copii ai mei.

A suferit mult, dar a suferit în tăcere. Nu-i plăcea să vorbească despre evenimentele din noiembrie 1987. Mai ales că nici în spital nu renunţau să-l supravegheze. Nici măcar nu aveam posibilitatea să vorbesc cu medicii. Cît timp a fost internat în spitalul din Bîrlad, Securitatea era mereu prezentă. Îmi spunea, în timp ce îmi arăta din priviri diferiţi civili ce stăteau pe culoarele spitalului: „Uite, ăştia au venit pentru mine. Sînt interesaţi de felul în care îmi evoluează boala". În tot acest timp boala lui evolua într-un mod înfricoşător. Începea să se umfle, dantura i se mişca tot mai mult, iar părul lui cîrlionţat i se îndrepta. Avea groaznice dureri de cap, noduli pe mîini şi tot felul de umflături provocate de bătăile pe care le îndurase la Securitate. Şi plîngea, plîngea. Toate acestea i se întîmplau unui om care nu fusese niciodată internat în spital.

Era mai bine dacă ar fi trăit astăzi, ar fi avut şi copiii noştri un tată – dar dacă s-ar întîmpla din nou un 15 noiembrie, n-aş ezita nici eu şi nici ei. Copiii mei sînt cuminţi şi au început să înţeleagă ce s-a întîmplat atunci şi sînt mîndri de tatăl lor pentru că a avut curajul să se ridice împotriva regimului comunist. Viaţa lui a contat, sigur a contat.

ANEXE

Situaţia autorilor înscrisului cu conţinut necorespunzător din clădirea Universităţii din Braşov[*]

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele comise	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
1	Torjo Mihai, 1964, Braşov	Autori a unor înscrisuri cu conţinut necorespunzător apărute în ziua de 15 decembrie 1987 pe pereţii interiori ai două clădiri ale Universităţii din Braşov, unde urmau cursurile Facultăţii de Mecanică, secţia seral	Exmatriculat. Repartizat la Întreprinderea Mecanică de Material Rulant Braşov	Au redactat împreună o scrisoare cu conţinut necorespunzător, care a fost înmînată obiectivului „Diana" din Cluj-Napoca, ulterior fiind transmisă la postul de radio BBC. Au preocupări de a redacta materiale cu conţinut denigrator pe care să le trimită în străinătate pe căi ilegale. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
2	Brîncoveanu Marin, 1964, Poiana – Gorj		Exmatriculat. Repartizat la Întreprinderea de Reparaţii Utilaj Minier Tîrgu-Jiu	
3	Lupoi Marian, 1965, Bran – Braşov		Exmatriculat. Repartizat la Combinatul de Celuloză şi Hîrtie Zărneşti	

* Tabelele sînt reproduse din dosarul CNSAS D 52, f. 85-124.

Situaţia studenţilor de la Facultatea de Silvicultură Braşov exmatriculaţi în luna noiembrie 1987

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele comise	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
1	Bia Cătălin, 1965, Cluj-Napoca	În ziua de 22 noiembrie 1987 au confecţionat şi expus public un afiş prin care îşi exprimau aprobarea faţă de acţiunile huliganice din 15 noiembrie 1987	Exmatriculat. Repartizat la Antrepriza de Construcţii--Montaj şi Reparaţii Cluj	Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă. Au fost reînmatriculaţi, din septembrie 1989, în anul IV de studii al Facultăţii de Silvicultură Braşov
2	Silaghi Lucian, 1965, Marghita – Bihor		Exmatriculat. Repartizat la Fabrica de Confecţii Oradea	
3	Şerban Horia, 1965, Chişinău-Criş – Arad		Exmatriculat. Repartizat la Staţiunea Pomicolă Oradea	

Situaţia persoanelor anchetate pentru participare la actele huliganice din ziua de 15 noiembrie 1987 de la Braşov şi puse în libertate

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
1	Barna Florin, 1972, Braşov	A participat la actele de dezordine din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Avertizat. Reprimit în Liceul Industrial „Tractorul”	Este elev la Liceul nr. 2 Braşov
2	Cristea Cătălin, 1971, Braşov	A participat la actele de dezordine din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Avertizat. Reprimit în Liceul Industrial „Tractorul”	Este elev la Liceul Industrial „Steagul Roşu” Braşov
3	Feyer Attila, 1970, Braşov	A participat la actele de dezordine din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Avertizat. Reprimit în Liceul Industrial „Tractorul”	Este încadrat la Întreprinderea de Autocamioane Braşov

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
4	Ordace Dan-Aurel, 1970, Braşov	A participat la actele de dezordine din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Avertizat. Reprimit în Liceul Industrial „Steagul Roşu”	Este elev la Liceul Industrial „Tractorul” Braşov
5	Zamfir Petru Daniel, 1972, Braşov	A participat la actele de dezordine din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Avertizat. Reprimit în Liceul Industrial „Steagul Roşu”	Este elev la Liceul Industrial „Steagul Roşu” Braşov
6	Biro Iuliana, 1953, Aita Mare – Covasna	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Reprimită în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrată la CAP Ormeniş Braşov
7	Bradu Constantin, 1935, Tănasa – Iaşi	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Reprimit în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrat la Întreprinderea Poligrafică Braşov
8	Căruceru Floarea, 1957, Păuneşti – Vrancea	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Reprimită în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrată la Întreprinderea „Electroprecizia” Săcele
9	Ciorăşteanu Sebastian, 1970, Braşov	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Reprimit în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrat la Întreprinderea „Rulmentul” Braşov
10	Dumitru Viorel, 1952, Păltineşti – Buzău	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Reprimit în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrat la Întreprinderea „Hidromecanica” Braşov
11	Jugănaru Cecilia, 1957, Mirceşti – Iaşi	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Reprimită în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrată la Întreprinderea Mecanică Braşov
12	Postelnicu Sofia, 1961, Popeni – Vaslui	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Reprimită în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrată la Întreprinderea de Unelte şi Scule Braşov

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
13	Postolachi Florin, 1965, Braşov	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Reprimit în Întreprinderea de Autocamioane	Încadrat la Întreprinderea Mecanică Braşov
14	Dulgheriu Romeo--Gheorghe, 1967, Hlipiceni – Botoşani	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Trimis în judeţul Botoşani, însoţit de organul de miliţie	Încadrat la CAP Hlipiceni, judeţul Botoşani
15	Gorovei Maria, 1967, Bacău	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Trimisă în judeţul Bacău, însoţită de organul de miliţie	Stabilită la părinţi în Bacău
16	Păunaş Mihai, 1969, Andrieşeni – Iaşi	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizat. Trimis în judeţul Iaşi, însoţit de organul de miliţie	Încadrat la CAP Andrieşeni – Iaşi
17	Tudoran Stana, 1969, Scutelnicu – Buzău	A participat la actele de dezordine din secţiile productive ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Avertizată. Trimisă în judeţul Buzău, însoţită de organul de miliţie	Încadrată la CAP Scutelnicu – Buzău

Situaţia persoanelor care au deţinut funcţii de conducere la Întreprinderea de Autocamioane şi Centrala Industrială pentru Autovehicule de Transport Braşov

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
1	Sechi Manole, 1929, Tîrgu-Bujor – Galaţi	În calitate de director general al centralei, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului	Destituire. Întreprinderea de Maşini--Agregat şi Subansamble Auto Sfîntu Gheorghe	La data de 01.04.1988 s-a pensionat, locuind în prezent în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
2	Vulcan Ion, 1939, Drăgăşani – Vîlcea	În calitate de director plan producţie al centralei, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Maşini--Agregat şi Subansamble Auto Sfîntu Gheorghe	La data de 01.02.1988 s-a transferat la Întreprinderea Mecanică Timişoara. În virtutea atribuţiilor de serviciu, efectuează deplasări la unităţi economice din ţară, inclusiv din Braşov, unde are domiciliul stabil. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
3	Macovei Augustin, 1936, Bălăceanu – Buzău	În calitate de director comercial al centralei, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Mecanică Fină Sinaia	Nu s-a stabilit în Sinaia, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
4	Mogoş Petru, 1939, Braşov	În calitate de director adjunct al centralei şi director general al întreprinderii, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Maşini--Agregat şi Subansamble Auto Sfîntu Gheorghe	Decedat

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
5	Fercală Mihai, 1950, Mihăileni – Botoşani	În calitate de contabil-şef al centralei, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Piese Turnate Cîmpina	Nu s-a stabilit în Cîmpina, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
6	Purcăroiu Iancu--Lucian, 1939, Braşov	În calitate de director tehnic al întreprinderii, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea „Automecanică” Mediaş	Nu s-a stabilit în Mediaş, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
7	Munteanu Vasile, 1935, Păuleşti – Vrancea	În calitate de director comercial al întreprinderii, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea Mecanică Tîrgul Secuiesc – Covasna	Nu s-a stabilit în Tîrgu Secuiesc, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
8	Rozorea Nicolae, 1932, Veneţia de Jos – Braşov	În calitate de director adjunct administrativ al întreprinderii, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Aparataj şi Motoare Electrice Sfîntu Gheorghe	Nu s-a stabilit în Sfîntu Gheorghe, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
9	Buzdugan Nicolae, 1941, Sighişoara – Mureş	În calitate de contabil-şef al întreprinderii, nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului. A participat la şedinţa BECOM din 11.11.1987, unde s-a hotărît în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Mecanică Fină Sinaia	Nu s-a stabilit în Sinaia, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
10	Ilie Gheorghe, 1945, Tîrgovişte – Dîmboviţa	În calitate de şef birou retribuire al întreprinderii, la şedinţa BECOM din 11.11.1987 nu s-a opus adoptării hotărîrii ilegale şi abuzive de egalizare a retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii	Destituire. Întreprinderea de Piese pentru Tractoare Întorsura Buzăului – Covasna	Nu s-a stabilit la Întorsura Buzăului, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
11	Oancea Nicolae, 1931, Armeniş – Braşov	În calitate de şef serviciu personal-retribuire al întreprinderii, nu a acţionat pentru respectarea riguroasă a prevederilor legale în ce priveşte acordarea retribuţiei şi nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie	Destituire. Întreprinderea de Aparataj şi Motoare Electrice Sfîntu Gheorghe	Nu s-a stabilit în Sfîntu Gheorghe, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
12	Tătărăscu Bazil, 1948, Braşov	În calitate de director al Fabricii de Subansamble Turnate şi Forjate din întreprindere, nu s-a implicat în cunoaşterea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nu a acţionat pentru aplanarea conflictului declanşat în secţia „Matriţe”	Destituire. Întreprinderea de Piese Auto Sibiu	Nu s-a stabilit la Sibiu, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
13	Ghelase Valeriu, 1934, Galaţi	În calitate de şef secţie „Matriţe” şi ofiţer de serviciu pe întreprindere în noaptea de 14/15 noiembrie 1987, nu a acţionat pentru aplanarea, încă din primele momente, a conflictului declanşat de penalizarea ilegală a retribuţiilor personalului muncitor. De asemenea, nu a informat operativ factorii de conducere din centrală şi întreprindere despre situaţie	Destituire. Întreprinderea de Mecanică Fină Sinaia	Nu s-a stabilit în Sinaia, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
14	Anghel Ion, 1946, Iazu – Ialomiţa	În calitate de director tehnic al întreprinderii, la şedinţa BECOM din data de 11.11.1987 a influenţat pe participanţi să hotărască în mod abuziv şi ilegal egalizarea retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii. Nu s-a implicat în cunoaşterea şi aplanarea stării de spirit negative create ca urmare a aplicării de penalizări nejustificate la retribuţie şi nici nu a acţionat pentru a împiedica elementele huliganice să se deplaseze din uzină spre centrul oraşului	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendare condiţionată a pedepsei. Întreprinderea de Maşini--Agregat şi Subansamble Auto Sfîntu Gheorghe	Din data de 15.08.1988 s-a transferat la Întreprinderea Mecanică Vaslui. Soţia sa refuză să se mute, continuînd să domicilieze în Braşov. Vine periodic în delegaţie la diferite unităţi economice din Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
15	Luca Vasile, 1946, Sighişoara – Mureş	În calitate de şef birou plan--dezvoltare din centrală, la şedinţa BECOM din 11.11.1987 nu s-a opus adoptării hotărîrii abuzive de egalizare a retribuţiilor personalului muncitor din diferite secţii, ceea ce a provocat nemulţumiri în rîndul celor afectaţi ca urmare a penalizărilor ilegale aplicate la retribuţie	Condamnat la 1 an şi 8 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Întreprinderea de Piese pentru Tractoare Întorsura Buzăului – Covasna	Nu s-a stabilit la Sfîntu Gheorghe, făcînd naveta la Braşov, unde are domiciliul. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Situaţia persoanelor condamnate pentru actele huliganice din ziua de 15 noiembrie 1987 de la Braşov

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
1	Geneti Aurică, 1963, Focşani – Vrancea	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov şi a incitat alte elemente huliganice să participe la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 3 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Confecţii Focşani – Vrancea	S-a stabilit împreună cu familia în Focşani. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
2	Mutihac Florin, 1963, Uricani – Iaşi	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov şi a incitat alte elemente huliganice să participe la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 3 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Cooperativa Agricolă de Producţie Miroslava – Iaşi	S-a stabilit împreună cu familia în Petroşani, transferîndu-se la Combinatul Minier Valea Jiului. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
3	Duduc Gheorghe, 1932, Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov şi a incitat alte elemente huliganice să participe la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 3 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Antrepriză Construcţii Montaj Metalurgic Giurgiu	Are domiciliul stabil în Giurgiu, însă refuză să-şi aducă familia. Insistă să revină în Săcele – Braşov, incitîndu-l şi pe fiul său la această poziţie (nr. 20). A fost semnalat că ascultă postul de radio „Europa Liberă”
4	Sommerauer Werner, 1936, Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov şi a incitat alte elemente huliganice să participe la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 3 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Construcţii Navale şi Utilaj Tehnologic Tulcea	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Refuză să-şi aducă familia în Tulcea. Este semnalat cu poziţie şi comentarii ostile. Ascultă şi colportează în cameră ştirile transmise de postul de radio „Europa Liberă”. Intenţionează să emigreze împreună cu familia în RFG. A încercat să intre în legătură cu organizaţia Amnesty International, solicitînd sprijin pentru emigrare

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
5	Bordei Nicolae, 1931, Prisecani – Iaşi	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Traductoare şi Regulatoare Directe Paşcani – Iaşi	A refuzat să preia locuinţa ce i-a fost repartizată, continuînd să fie cazat la căminul întreprinderii. Insistă să se reîntoarcă în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
6	Broască Dumitru, 1957, Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Produse Industriale pentru Căi Ferate Miercurea-Ciuc	S-a stabilit împreună cu familia în Miercurea--Ciuc. Intenţionează să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
7	Brumă Ioan, 1960, Boroaia – Suceava	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Maşini-Unelte Suceava, secţia Fălticeni	S-a stabilit împreună cu familia în Fălticeni. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
8.	Cojocea Nicuşor, 1962, Băceşti – Vaslui	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea Mecanică Vaslui	Are domiciliul stabil în Vaslui, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
9	Dascălu Petrică, 1956, Păuneşti – Vrancea	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Aparataj Electric Focşani, judeţul Vrancea	Are domiciliul stabil în Focşani, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
10	Grădinaru Ioan, 1955, Şipote – Iaşi	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Piese Auto Iaşi	S-a stabilit împreună cu familia la Iaşi. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
11	Gyerko Gheorghe, 1961, Săcele – Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea Judeţeană de Producţie Industrială şi Prestări Servicii Craiova	Are domiciliul stabil în Craiova, însă refuză să se mute împreună cu familia, care continuă să locuiască în Săcele – Braşov. Insistă să se întoarcă în judeţul Braşov, sens în care a trimis memorii la CC al PCR, Procuratura RSR, Tribunalul Jud. Braşov şi la Securitatea Judeţeană. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
12	Mocanu Ovidiu, 1968, Săcele – Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea „ARO” Cîmpulung Muscel – Argeş	Are domiciliul stabil în Cîmpulung Muscel. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
13	Sbîrn Costică, 1958, Rîşca – Suceava	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Materiale de Construcţii Suceava	Are domiciliul stabil în Suceava. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
14	Ştefănoiu Ioan, 1960, Măgura – Buzău	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de In şi Cînepă Bîrscov – Buzău	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
15	Toma Lucian Tudor, 1968, Zărneşti – Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Centrala „Delta Dunării" Tulcea	În prezent este militar în termen la UM 01755 Galaţi. Intenţionează să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
16	Zavela Cristian, 1965, Braşov	A pătruns în sediile consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov împreună cu alţi huligani şi a participat la degradarea unor bunuri materiale	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea „Metalotehnica" Tîrgu-Mureş	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Speră ca, după Congres, să i se permită reîntoarcerea în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
17	Anghel Daniel, 1959, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani şi 6 luni închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Supape şi Bolţuri Topoloveni – Argeş	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Intenţionează să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
18	Anghel Vasile, 1958, Ţînţari – Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Utilaj Alimentar Slatina	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Este necăsătorit. Insistă să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
19	Cocan Constantin, 1940, Galaţi	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea „Port Bazinul Nou", Galaţi	I s-a repartizat locuinţă în Galaţi, însă soţia sa refuză să se mute, intenţionînd să divorţeze. Consumă excesiv băuturi alcoolice, perioade în care devine violent şi comentează duşmănos referitor la aprovizionarea populaţiei şi retribuirea personalului muncitor

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
20	Duduc Radu, 1968, Galaţi	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Utilaj Greu pentru Construcţii Galaţi	Are domiciliul stabil în Galaţi, însă intenţionează să revină în Braşov la insistenţele tatălui său (poz. 3). Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
21	Farcaş Iosif, 1958, Cizel – Sălaj	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Piese de Schimb pentru Energie Filiaşi, judeţul Dolj	S-a stabilit împreună cu familia în Filiaşi. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
22	Gergely Andras, 1969, Sîncrăeni – Harghita	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea pentru Construcţii de Maşini şi Utilaj Greu Dorohoi – Botoşani	Are domiciliul stabil în Dorohoi, însă intenţionează să revină în Braşov Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă. Încorporat la o unitate militară din judeţul Dîmboviţa
23	Mureşan Vasile, 1962, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Utilaj Forestier Vîlcea	Are domiciliul stabil în Rîmnicu-Vîlcea, însă intenţionează să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
24	Nicuţari Pavel, 1956, Păntăştii de Jos – Suceava	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Scule şi Subansambluri Accesorii Rădăuţi, secţia Siret – Suceava	S-a stabilit împreună cu familia în Siret. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
25	Ricu Marian, 1956, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Contactoare Buzău	S-a transferat la Întreprinderea de Prelucrarea Aluminiului Slatina, stabilindu-se împreună cu familia în Slatina. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
26	State Constantin, 1962, Corbu – Buzău	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu executarea pedepsei la locul de muncă. Repartizat la Întreprinderea de Contactoare Buzău	Are domiciliul stabil în Buzău. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
27	Csomos Iosif Ion, 1968, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Panouri şi Tablouri Electrice Alexandria – Teleorman	Este militar în termen la UM 01183 Alba-Iulia. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
28	Hoszu Aurel, 1966, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea „Rulmentul” Alexandria, judeţul Teleorman	S-a stabilit împreună cu familia în Roşiorii de Vede. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
29	Ilie Ionel, 1969, Vutcani – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Utilaj Complex Huşi – Vaslui	S-a stabilit împreună cu familia în comuna Vutcani, unde lucrează la CAP. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
30	Macovei Mihai, 1966, Botoşani	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Maşini-Unelte Grele pentru Deformări Plastice Dorohoi – Botoşani	Are domiciliul stabil în Dorohoi. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
31	Maniu Gavrilă, 1964, Zagra – Bistriţa-Năsăud	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică Bistriţa-Năsăud	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Este necăsătorit. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
32	Nastasă Dumitru, 1969, Matca – Galaţi	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică de Echipament Hidraulic Galaţi	Este militar în termen la UM 02051 Galaţi. Intenţionează să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
33	Nicolăescu Marius-Tibi, 1963, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea „Electrocontact” Botoşani	Are domiciliul stabil în Botoşani, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
34	Paraschiv Nicuţă, 1959, Epureni – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea „Rulmentul” Bîrlad – Vaslui	Are domiciliul stabil în Bîrlad, însă refuză să se mute împreună cu familia, care continuă să locuiască în Braşov. Insistă să se reîntoarcă în Braşov, sens în care a depus memoriu la Judecătoria Municipiului Braşov

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
35	Puşcaşu Enea, 1954, Odobeşti – Bacău	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea „Metalurgica" Bacău	Are domiciliul stabil în Bacău, însă refuză să se mute împreună cu familia, care continuă să locuiască în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
36	Tulai Florin, 1964, Cîmpia Turzii – Cluj	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Judeţeană de Producţie Industrială şi Prestări Servicii Brăila	S-a stabilit împreună cu familia la Brăila. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
37	Vulpe Pavel Cornel, 1969, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică Botoşani	Are domiciliul stabil în Botoşani. Este necăsătorit. Speră ca după Congres să i se permită să revină în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
38	Zaharia Gheorghe, 1950, Arsura – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii, precum şi din faţa sediilor consiliilor populare ale municipiului şi judeţului Braşov	Condamnat la 2 ani închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Judeţeană de Prestări Servicii Vaslui	Are domiciliul stabil în Vaslui, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Braşov. S-a transferat la Întreprinderea Mecanică Vaslui. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
39	Apetroaie Puiu, 1963, Gropniţa – Iaşi	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la CAP Gropniţa – Iaşi	S-a stabilit în comuna Gropniţa. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
40	Buceanu Aurel, 1950, Traian – Constanţa	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Ulei Slobozia – Ialomiţa	Are domiciliul stabil în Slobozia, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Săcele – Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
41	Creangă Petru, 1955, Reşca – Suceava	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Unitatea Forestieră de Exploatare şi Transport Fălticeni – Suceava	S-a stabilit împreună cu familia în Vatra Dornei. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
42	Gergely Arpad, 1948, Soimuşul Mare – Harghita	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Construcţii de Maşini şi Utilaje Grele, Giurgiu	S-a transferat la Întreprinderea de Maşini-Agregat şi Subansambluri Auto Sfîntu Gheorghe – Covasna, însă soţia sa refuză să se mute, continuînd să locuiască în Săcele – Braşov. Intenţionează să se reîntoarcă în Braşov. Este bolnav psihic
43	Huian Aurel, 1959, Darabani – Botoşani	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Maşini-Unelte Grele pentru Deformări Plastice Dorohoi – Botoşani	S-a stabilit împreună cu familia în Dorohoi. Intenţionează să se întoarcă în Braşov, afirmînd că numai în această localitate se pot spune lucrurile pe faţă
44	Oprişan Gheorghe, 1956, Filimon Sîrbu – Brăila	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Şantierul Naval Brăila	S-a stabilit împreună cu familia în Brăila. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
45	Pintea Ciprian, 1963, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică de Utilaje Medgidia – Constanţa	Are domiciliul stabil în Medgidia, însă insistă să se întoarcă în Braşov. Este bolnav psihic. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
46	Sevaciuc Mircea, 1954, Dorneşti – Suceava	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Scule şi Subansambluri Accesorii Rădăuţi – Suceava	S-a stabilit împreună cu familia în Suceava. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
47	Tudose Eugen, 1960, Sibiu	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Metalurgică Pogoanele – Buzău	Are domiciliul stabil în Pogoanele, însă refuză să se mute împreună cu familia. Intenţionează să se întoarcă în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
48	Voinea Stan, 1958, Făurei – Brăila	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi a pătruns în sediul administrativ al unităţii, provocînd degradări de bunuri materiale	Condamnat la 1 an şi 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea „Progresul” Brăila	S-a stabilit împreună cu familia în Brăila. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
49	Banciu Gheorghe, 1956, Siţa – Buzău	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Rulmenţi Alexandria – Teleorman	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii şi refuză să se mute împreună cu familia. Intenţionează să se reîntoarcă în Braşov şi să emigreze în SUA, la rudele soţiei. Este bolnav psihic

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
50	Băhnăreanu Costică, 1954 Veterani – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Secţia de Utilaj Complex Huşi – Vaslui	Are domiciliul stabil în Huşi, însă refuză să se mute cu familia. Insistă să se întoarcă în Braşov, sens în care a trimis memorii la CC al PCR şi Judecătoria Municipiului Bucureşti
51	Boeriu Petru Marius, 1967, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică „Ceahlăul” Piatra-Neamţ	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Este necăsătorit. Intenţionează să se întoarcă în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
52	Haldan Gheorghe, 1957, Grumăzeşti – Neamţ	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Fabrica de Mobilă Tîrgu-Neamţ – Neamţ	S-a stabilit împreună cu familia în Tîrgu-Neamţ. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
53	Pricope Petru, 1960, Roznov – Neamţ	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Producţie, Prestări Servicii în Construcţii Piatra-Neamţ – Neamţ	S-a stabilit împreună cu familia în Piatra-Neamţ. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
54	Robota Dumitru, 1954, Ungureni – Botoşani	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Combinatul de Îngrăşăminte Chimice Bacău	Are domiciliul stabil în Bacău. Este necăsătorit. Intenţionează să se întoarcă în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
55	Vieru Vasile, 1951, Mireni – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Judeţeană de Prestări Servicii Vaslui	Decedat

Nr. crt.	Numele, prenumele, anul şi locul naşterii	Faptele reţinute în sarcină	Măsura luată şi locul repartizării	Situaţia prezentă
56	Vitos Ludovic, 1957, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov şi la sediul administrativ al unităţii	Condamnat la 1 an închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Strunguri „SARO" Tîrgovişte	S-a stabilit împreună cu familia în Tîrgovişte. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
57	Bencze Deneş, 1965, Braşov	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Condamnat la 6 luni închisoare, cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Mecanică Tîrgovişte	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Este necăsătorit. Insistă să revină în Braşov, sens în care a trimis un memoriu la CC al PCR
58	Filichi Gavrilă, 1953, Cotoroaia – Galaţi	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Condamnat la 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Utilaj Greu pentru Construcţii Galaţi	S-a stabilit împreună cu familia în Galaţi. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
59	Iacob Dănuţ, 1968, Banca – Vaslui	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Condamnat la 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Construcţii Microcentrale Rîmnicu-Vîlcea – Vîlcea	S-a stabilit împreună cu familia în Călimăneşti – Vîlcea. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
60	Micu Ştefan, 1956, Şimleul Silvaniei – Sălaj	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Condamnat la 6 luni închisoare cu suspendarera condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea de Armături Industriale din Fontă şi Oţel Zalău – Sălaj	S-a stabilit împreună cu familia în Zalău. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă
61	Năstase Ion, 1930, Bold – Buzău	A participat la actele de dezordine în secţiile de producţie ale Întreprinderii de Autocamioane Braşov	Condamnat la 6 luni închisoare cu suspendarea condiţionată a pedepsei. Repartizat la Întreprinderea Garnituri de Frînă şi Elemente de Etanşare Rîmnicul Sărat – Buzău	Este cazat la căminul de nefamilişti al întreprinderii. Refuză să se mute împreună cu familia în Rîmnicul Sărat. Insistă să se întoarcă în Braşov. Din datele existente nu rezultă să adopte poziţie ostilă prezentă

„Mişcarea 15 Noiembrie”
trecut, prezent, viitor

În anii ’80 ai dictaturii comuniste din România, cînd sistemul încă nu manifesta semnele transformărilor ce urmau să vină, la Întreprinderea de Autocamioane Braşov a avut loc, la 15 noiembrie 1987, o mişcare revendicativă care s-a transformat într-o revoltă anticomunistă. Ea a reuşit să indice modalitatea răsturnării comunismului în România : prin manifestaţii masive de stradă.

Revolta anticomunistă de la Braşov din 15 noiembrie 1987 a fost evenimentul politic major care a anunţat prăbuşirea iminentă a comunismului în România. Revolta s-a declanşat la Întreprinderea de Autocamioane Braşov, printr-o grevă începută în data de 14 noiembrie, noaptea, la schimbul trei, şi continuată a doua zi dimineaţa cu un marş pînă în centrul oraşului, în faţa Comitetului judeţean al PCR. Refuzul autorităţilor comuniste de a dialoga cu demonstranţii a provocat luarea cu asalt a sediului comunist de către mulţimea adunată. Portretul dictatorului Ceauşescu a fost doborît de pe frontispiciul clădirii şi incendiat. A urmat intervenţia brutală a trupelor speciale de securitate, arestările, torturile etc. După ce iniţial se anunţase pedeapsa capitală pentru muncitorii arestaţi, sub presiunea opiniei publice mondiale, comuniştii au revenit asupra hotărîrii lor, deportînd, în urma unui proces înscenat, un număr de 61 de muncitori, schimbînd locurile de muncă şi instituindu-li-se domiciliu obligatoriu altor 27 de persoane dintre cele peste 300 arestate şi anchetate în sediile Miliţiei şi Securităţii din Braşov şi Bucureşti.

După evenimentele din decembrie 1989, majoritatea celor deportaţi s-au reîntors în Braşov. Vasile Vieru, unul dintre cei 61 de muncitori deportaţi, a decedat la Bîrlad, în septembrie 1988, la mai puţin de un an de la anchetă, în urma maltratărilor la care a fost supus la Inspectoratul General al Miliţiei din Bucureşti.

În amintirea acestei revolte şi ca o continuitate a tradiţiei de luptă a muncitorilor anticomunişti din Braşov, imediat după Revoluţia din decembrie 1989 au fost puse bazele „Mişcării 15 Noiembrie”.

Asociaţia are caracter non-profit, iar activitatea ei se desfăşoară în conformitate cu prevederile Legii nr. 21/1994.

Scopurile Asociaţiei sînt :

- menţinerea spiritului democratic în conştiinţa membrilor societăţii civile româneşti şi împiedicarea, prin orice mijloace legale, reveniririi la un regim de tip dictatorial ;
- să militeze, prin orice mijloace legale, pentru respectarea drepturilor garantate cetăţenilor români de către Constituţia României şi pentru respectarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului.

Înainte ca în România să apară o lege sindicală care să reglementeze această activitate, la data de 24 ianuarie 1990 s-a format Sindicatul Independent „Mişcarea 15 Noiembrie", la înfiinţarea acestuia luînd parte 22 de muncitori şi intelectuali, majoritatea fiind implicaţi în revolta din 1987.

Conlucrarea dintre Sindicat şi Asociaţie a decurs în condiţii normale pînă cînd la conducerea Sindicatului au apărut persoane care prin activitatea lor au adus prejudicii Asociaţiei „15 Noiembrie" şi imaginii sale. În acest moment Sindicatul „15 Noiembrie" nu se identifică cu Asociaţia „15 Noiembrie", el fiind doar un simplu sindicat din cele 4 existente în Roman SA Braşov.

Tot în luna ianuarie a anului 1990, muncitorii deportaţi de autorităţile comuniste, reîntorşi la Braşov, împreună cu cei care scăpaseră de deportare, au iniţiat înfiinţarea unei asociaţii care să-i reprezinte.

Atunci au fost stabilite conceptele fundamentale ale statutului şi ale identităţii asociaţiei. Unul dintre aceste concepte se referea la atitudinea anticomunistă a mişcării, atitudine care a exprimat toată activitatea ulterioară a organizaţiei, care s-a desfăşurat sub denumirea aleasă de membrii fondatori : Asociaţia „15 Noiembrie 1987".

Rezumativ, despre traseul postdecembrist al Asociaţiei :

I. Pe 2 ianuarie 1990 a avut loc înscrierea Asociaţiei „15 Noiembrie 1987".

II. Concomitent cu demersurile făcute pentru repunerea în drepturi a membrilor săi întorşi din deportare, la 10 mai 1990, Asociaţia „15 Noiembrie 1987" îşi face cunoscută poziţia, în calitate de segment al societăţii civile din România. Astfel, în scopul aplanării conflictelor din societatea românească, aflată în preajma primelor alegeri libere de după război, s-a cerut ca preşedintele României să fie ales numai după elaborarea noii Constituţii a ţării.

III. La aproape 3 luni de la tragicele evenimente din 13-15 iunie de la Bucureşti (cunoscute sub denumirea de „a treia mineriadă"), care au produs o scindare în societatea românească, Asociaţia „15 Noiembrie 1987" organizează Prima Întrunire a Rezistenţei Române, la Braşov, în perioada 7-9 septembrie 1990. Au participat personalităţi proeminente ale societăţii civile din România. Cu acest prilej s-a reuşit crearea unei punţi – fragilă, e adevărat – între studenţii Pieţii Universităţii şi delegaţii minerilor din Valea Jiului.

IV. Noiembrie 1990 – se constituie Alianţa Civică, în cadrul căreia Asociaţia „15 Noiembrie 1987" este membru fondator.

V. 13-15 noiembrie 1990 – prima aniversare în libertate a revoltei anticomuniste de la Braşov. În zilele de 13 şi 14 noiembrie are loc un simpozion pe această temă, iar în ziua de 15 noiembrie 1990, sute de mii de români ies în stradă în cele mai importante oraşe ale ţării, cerînd demisia guvernului şi a preşedintelui Ion Iliescu. La mitingul din Braşov, precum şi la cele din alte oraşe din ţară, s-a dat citire „Proclamaţiei de la Braşov".

VI. Conştienţi de rolul nefast jucat de postul naţional de televiziune (TVR), care a dezinformat şi învrăjbit societatea românească, începînd chiar cu data de 22 decembrie 1989, membrii Asociaţiei „15 Noiembrie 1987" iniţiază un protest în faţa Senatului României, care a durat 27 de zile. Cu această ocazie s-au cerut : demiterea conducerii Televiziunii Române, punerea sub controlul societăţii civile a acestei instituţii, precum şi publicarea listelor cu informatorii şi colaboratorii Securităţii. Protestul s-a derulat în intervalul 27 aprilie – 23 mai 1991.

VII. 13-15 noiembrie 1991 – are loc cea de A Doua Întrunire a Rezistenţei Române. Au participat personalităţi din ţară şi străinătate. S-a dat citire mesajului Majestăţii Sale Regele Mihai I al României adresat Asociaţiei „15 Noiembrie 1987".

VIII. Din iniţiativa şi sub directul patronaj al Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", se constituie Societatea „Satul Românesc", avînd ca principal scop revenirea la normalitate a micii gospodării ţărăneşti, prin facilitarea unor contracte avantajoase pentru agricultorul român, cît şi încurajarea practicării unei agriculturi moderne, de tip occidental.

IX. Una dintre acţiunile civice ale Asociaţiei „15 Noiembrie 1987" a fost participarea membrilor săi, în calitate de observatori naţionali, la alegerile locale din februarie 1992, fapt care s-a repetat constant la alegerile succesive ce au urmat.

X. La începutul lunii august, Asociaţia „15 Noiembrie 1987" a adresat Majestăţilor Lor Regele Mihai I şi Regina Ana invitaţia de a participa la Braşov la o întîlnire cu muncitorii.

La refuzul autorităţilor comuniste de a acorda Familiei Regale vizele de intrare în ţară, membrii Asociaţiei au răspuns prin convocarea, la 22 august, a şedinţei extraordinare în cadrul căreia s-a votat un articol unic : primirea Majestăţilor Lor Regele Mihai I şi Regina Ana ca membri ai Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", gest simbolic, menit să întărească legăturile dintre suveran şi poporul său.

XI. 15 noiembrie 1992 – în organizarea Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", s-au desfăşurat lucrările simpozionului „Istoria modernă a României – lumini şi umbre", care s-a bucurat de atenţia multor invitaţi din ţară şi de peste hotare (oameni de cultură, ambasadori, istorici şi oameni politici). Au participat sociologul Ilie Bădescu şi istoricul Dinu C. Giurescu.

XII. Ca urmare a iniţiativei – promovată încă din februarie 1990 – privind construirea unei catedrale creştin-ortodoxe la Braşov, pe data de 17.06.1993, cu sprijinul Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", s-a constituit Asociaţia „Înălţarea Domnului", avînd ca scop strîngerea de fonduri pentru construirea catedralei cu acelaşi nume.

XIII. Asociaţia „15 Noiembrie 1987" a făcut demersurile necesare pe lîngă autorităţile locale şi Primăria Braşov pentru ridicarea unui monument în Poiana-Braşov, pe locul unde martirul Liviu Cornel Babeş şi-a dat foc, pe data de 2 martie 1989, în semn de protest împotriva regimului comunist din ţară.

Tot datorită unei iniţiative a Asociaţiei, din 1993, o stradă din Braşov poartă numele martirului braşovean.

XIV. Împreună cu Asociaţia Veteranilor din Industria Română, Asociaţia „15 Noiembrie 1987" a făcut demersurile pentru proiectarea şi construirea unui complex multifuncţional şi memorialistic avînd denumirea „15 Noiembrie 1987", la intrarea în Braşov, în faţa întreprinderii de autocamioane S.C. ROMAN S.A.

XV. Pentru prima dată de la revolta braşovenilor din 1987, Asociaţia „15 Noiembrie 1987", în colaborare cu televiziunea naţională TVR, organizează şi transmite în direct o dezbatere avînd ca subiect unic evenimentul din noiembrie 1987.

XVI. 15 noiembrie 1994 – au loc lucrările conferinţei intitulate „Întrunirea mişcărilor anticomuniste muncitoreşti din România". A conferenţiat prof.univ.dr. Ilie Bădescu şi au fost prezenţi fondatorii primului sindicat liber din România (SLOMR), dr. Ionel Cană şi Vasile Paraschiv.

XVII. 15 noiembrie 1995 – în sala Bibliotecii judeţene „Gheorghe Barițiu" din Braşov, a avut loc simpozionul cu tema „România între provizorat şi izbăvire". Din partea Institutului Naţional pentru Studiul Totalitarismului au participat profesorii Radu Ciuceanu şi Sorin Botnaru.

XVIII. 1 martie 1997 – la Palatul Elisabeta din Bucureşti, a avut loc întîlnirea dintre o delegaţie a Asociaţiei „15 Noiembrie 1987" şi Majestatea Sa Regele Mihai I al României.

XIX. 1 mai 1997 – o delegaţie a Asociaţiei „15 Noiembrie 1987" a fost primită într-o audienţă la Majestăţile Lor Regele Mihai I al României şi Regina Ana, Familia Regală găsindu-se într-o vizită particulară la Braşov în urma unei invitaţii adresate de Asociaţie în urmă cu 5 ani. Majestatea Sa Regele a făcut o scurtă expunere asupra demersurilor pe care le întreprinde pe lîngă monarhiile occidentale în vederea sprijinirii aderării României la NATO. Majestatea Sa a apreciat şansele României ca fiind îndoielnice, dar că efortul României trebuie continuat. Ca membră de onoare a Asociaţiei „15 Noiembrie 1987", Familia Regală a acceptat în mod excepţional programarea acestei audienţe, fiind singura pe care a acceptat-o la Braşov.

XX. 14-15 noiembrie 1997 – aniversarea împlinirii unui deceniu de la revolta anticomunistă a muncitorilor braşoveni :

– 14 noiembrie
  - simpozion de comunicări ştiinţifice cu tema „Societatea românească la 10 ani după revolta anticomunistă de la Braşov". Conferenţiari : prof.univ.dr. Ilie Bădescu, prof.dr. Gheorghe Buzatu, dr. Constantin Cojocaru, prof. Corneliu Ciucanu. Moderator : prof. Marian Munteanu ;
  - lansarea cărţii în două volume *Dosar : Braşov 15 Noiembrie 1987*, respectiv *Un tablou uriaş arde*.

– 15 noiembrie
  - dezvelirea unui monument închinat memoriei zilei de 15 noiembrie 1987 ;
  - o ediţie specială a TVR, transmisă în direct de la clubul IABv, locul procesului noiembriştilor din 1987 ;
  - vernisajul unei expoziţii de grafică pe calculator (prima din ţară), dedicată evenimentului.

    Au fost de faţă reprezentanţi ai Preşedinţiei, Guvernului (inclusiv primul-ministru Victor Ciorbea), Parlamentului, instituţiilor locale ale puterii, partidelor parlamentare, organizaţiilor civice etc.

    În cadrul acestei aniversări importante, un loc deosebit l-a ocupat realizarea în colaborare cu TVR a unui film, în trei episoade, despre revolta anticomunistă a muncitorilor din Braşov, în cadrul ciclului de filme documentare „Memorialul Durerii".

XXI. 18 decembrie 1997 – în noul centru civic al Braşovului, a avut loc sfinţirea bisericii provizorii din lemn, înălţată pentru a funcţiona pînă se va reuşi construirea proiectatei catedrale „Înălţarea Domnului".

XXII. Aniversările din anii 1998, 1999 şi 2001 au marcat, fiecare în parte, îngrijorarea pe care o resimţeau membrii Asociaţiei faţă de degradarea continuă a nivelului de trai al românilor, în special al celor care îşi cîştigă existenţa prin muncă. De aceea, simpozioanele desfăşurate la cele trei aniversări s-au dorit şi au fost în realitate semnale de alarmă pentru cei aflaţi la conducerea ţării, a judeţului şi municipiului Braşov. Luările de poziţie ale participanţilor la manifestări au fost tranşante şi cu atît mai acuzatoare cu cît cei responsabili de soarta economiei în continuu declin, de degradarea climatului social şi politic s-au ferit în fel şi chip să dea ochii cu participanţii la manifestările aniversare, să privească în faţă responsabilităţile ce le revin în legătură cu situaţia din ce în ce mai grea a muncitorului român.

XXIII. Pe acest fond, Asociaţia „15 Noiembrie 1987" a organizat, în septembrie 2000, aniversarea a 10 ani de la Prima Întrunire a Rezistenţei Române Anticomuniste, desfăşurată tot la Braşov.

Chiar de la început, cînd am făcut publică iniţiativa noastră şi am lansat primele invitaţii, ni s-a reproşat că nu am cerut aprobarea pentru organizarea

aniversării, ceea ce ne-a întristat foarte mult. S-a dorit chiar să fim determinaţi să renunţăm la iniţiativa noastră, dar am demonstrat o dată în plus că nu înţelegem să cedăm în faţa nici unei provocări sau încercări de discreditare, atît timp cît acţionăm sub aceeaşi deviză şi urmărim acelaşi scop: binele întregii naţiuni, democratizarea reală a societăţii româneşti, o viaţă demnă, civilizată.

A reieşit clar, atît în perioada pregătitoare a aniversării, cît şi în zilele de 22 şi 23 septembrie, cînd s-au desfăşurat activităţile incluse în programul manifestării, că cei aflaţi pe diferite trepte ale răspunderii sociale, care aveau datoria să sprijine moral şi material, au făcut-o doar declarativ, în realitate ajungîndu-se chiar la boicotarea acţiunii Asociaţiei.

Manifestarea s-a bucurat de prezenţa a numeroase persoane care au participat efectiv la rezistenţa anticomunistă, fără a-şi face un titlu de glorie din aceasta, rămînînd, cu modestia ce-i caracterizează, printre acei „iluştri necunoscuţi" care au scris istoria adevărată a neamului.

S-au detaşat totuşi, cum era şi firesc, intervenţiile d-nei Elisabeta Rizea – sufletul şi spiritul viu al celor două zile de manifestări –, d-lui Vasile Paraschiv – unul dintre fondatorii primului sindicat liber din România în anii dictaturii comuniste, părintelui Nisteroiu – activ reprezentant al spiritului civic –, precum şi a participanţilor la rezistenţa în munţii din Ţara Făgăraşului (fraţii Hosu, Novac şi alţii), din diaspora (Ion Varlam), din Oltenia, Moldova, Bucureşti şi, de asemenea, reprezentanţi ai Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici şi ai Gărzii Tineretului Român.

Este regretabil faptul că o bună parte dintre invitaţii din afara ţării şi chiar din ţară, consideraţi pe bună dreptate ca personalităţi, au fost atenţionaţi să nu participe la aniversarea noastră, întrucît „va fi manipulată politic".

Chiar dacă manevra a reuşit în bună măsură, în ceea ce priveşte influenţarea unor invitaţi, modul în care s-au desfăşurat cele două zile aniversare a dovedit că spiritul rezistenţei anticomuniste este încă viu şi că poate fi dus mai departe de cei care sînt cu adevărat buni români şi patrioţi fără a se bate cu pumnul în piept şi proclama aceasta în orice ocazie ivită.

S-a dovedit încă o dată – dacă mai era nevoie – că cei care au dus greul luptei anticomuniste au fost şi vor fi în permanentă opoziţie cu cei care, vremelnic, ocupă jilţurile puterii.

Întrunirea aniversară s-a încheiat cu adoptarea unei Rezoluţii în 8 puncte şi prin fundamentarea unei Mişcări Naţionale, continuatoare a marii mişcări anticomuniste din anii '45-'46, şi care poate însemna începutul renaşterii naţiunii române.

XXIV. Anul 2002 are pentru asociaţia noastră o semnificaţie aparte. Este anul în care vom aniversa 15 ani de la evenimentele din 15 noiembrie 1987.

Pentru aceasta ne-am propus să facem pregătiri deosebite, care să asigure o desfăşurare a aniversării pe măsura generozităţii şi importanţei scopurilor propuse.

Primul şi cel mai important scop este în legătură directă cu eforturile depuse de România, în cei 12 ani care au trecut de la înlăturarea dictaturii comuniste, pentru a fi inclusă în rîndul naţiunilor civilizate şi democratice europene, după cum arată şi deviza acţiunii noastre : „O aniversare într-o Românie europeană ! ".

Cel de-al doilea scop este revigorarea şi orientarea societăţii civile către principala sa menire : controlul puterii, indiferent de cine ar deţine-o.

Desigur, avem şi alte obiective concrete, incluse în programul manifestărilor, care vin să întregească imaginea asociaţiei noastre, prestigiul de care se bucură atît în ţară, cît şi peste hotare. Spre exemplu : realizarea unui punct muzeistic şi a unei expoziţii virtuale, editarea unei cărţi aniversare. Aceste obiective necesită fonduri care, în mod inevitabil, ne depăşesc posibilităţile materiale. Faptul că Asociaţia „15 Noiembrie 1987" nu a încheiat alianţe cu partide şi organizaţii politice a făcut ca la 12 ani de la Revoluţia din Decembrie să fie la fel de săracă şi să nu poată organiza, la 15 ani de la Revolta Anticomunistă, o manifestare pe măsură. Pentru a strînge fonduri, s-a solicitat sprijinul preşedintelui României, care ne-a acordat o audienţă, promiţînd sprijin la toate problemele existente. Au trecut 6 luni de la audienţa acordată de preşedintele României, iar problemele au rămas la fel – ba mai mult, ne găsim în situaţia de a nu avea un sediu, cel vechi fiind revendicat de Forumul German şi obţinut prin hotărîre judecătorească.

La aniversarea a 15 ani de la evenimentele din Braşov şi-au anunţat prezenţa Sindicatul „Solidaritatea" din Polonia, d-na Doina Cornea, dl Victor Frunză, dl Iosif Cană, dl Vasile Paraschiv, dl Radu Filipescu, dl Iulius Filip, dl Gh. Năstăsescu, d-na Ana Blandiana, dl Marius Oprea, dl Romulus Rusan şi alte personalităţi şi organizaţii care au luptat împotriva regimului comunist.

În încheiere, ne face o deosebită plăcere să vă invităm să participaţi la aniversarea noastră, ca un semn al solidarităţii ce ne leagă, ca un prim pas spre reunirea forţelor civice responsabile pentru prezentul şi mai ales viitorul naţiunii române.

Să ne vedem cu bine, la Braşov, pe data de 15 noiembrie 2002.

Preşedinte,
Florin Postolachi

Avînd în vedere faptul că Asociaţia „15 Noiembrie 1987" nu dispune momentan de un sediu, legătura cu Asociaţia poate fi menţinută cu ajutorul următoarelor persoane de contact :

Florin Postolachi – 0745/051746
Iacob Dănuţ – 0745/143267
sau :
brasov1987@yahoo.com
asoc15nov1987@yahoo.com

Lista persoanelor intervievate

Anghel Daniel 55-56, 112-113
Anghel Vasile 78-82, 134-135
Banciu Gheorghe 56-57, 63
Barti Angela 105
Bădica Marin 46
Bădin Vasile 16-17, 70-71
Băhnăreanu Costică 76-77, 132-134
Bencze Deneş 103-104
Biro Iuliana 82-84
Boeriu Marius 91-92, 136-139
Buceanu Aurel 52, 110-111
Chiriac Corina 34-37
Chivi Gabriela 26, 75
Cigleneanu Romulus 29-32
Cocan Constantin 104-105, 141-142
Damian Teodor 47
Dan Ioan 17-18, 63-64
Farcaş Iosif 67-69, 122-123
Farcaş Suzana 123-124
Geneti Aurică 54-55, 115-116
Gheorghe Toma 50
Gyerko Gheorghe 113-114
Hoszu Aurel 32-33, 93, 140-141
Iacob Corina 129-130
Iacob Dănuţ 19-24, 85-90, 127-129
Iosif Gheorghe 147
Jugănaru Cecilia 38, 96-98
Lungu Constantin 69-70
Macovei Mihai 51-52, 66-67
Mocanu Ovidiu 108-109
Nicolăescu Marius 25, 72-74, 125-127
Nicuţari Pavel 27-28, 130-131
Niţescu Gheorghe 13-15, 121
Oprişan Gheorghe 71-72
Paraschiv Nicuţă 109-110, 142-143
Pintea Ciprian 121-122
Popovici Dănuţ 43-44
Postelnicu Sofia 65
Postolachi Florin 41-43, 100-103, 145-146
Răducanu Sorin 146-147
Ricu Marian 48-49, 107-108
Sommerauer Werner 39, 98-99
Şelariu Teodor 15
Şerb Ioan 44-45
Tudose Eugen 93-95, 144-145
Zaharia Gheorghe 53-54, 111-112, 143-144
Zavela Cristian 37, 95-96

Cuprins

Cuvînt înainte 5

Mulţumiri 7

Capitolul I
REVOLTA 9

Gheorghe Niţescu
„O să vedeţi voi dimineaţă ! ” 13

Teodor Şelariu
„Eram de acord cu toate revendicările” 15

Vasile Bădin
„Ce se mai poate întîmpla ? Ne vor lua gîtul ? ” 16

Ioan Dan
„Trebuia să-i ţinem pe toţi adunaţi” 17

Dănuţ Iacob
„Abia aşteptam momentul acesta” 19

Marius Nicolăescu
„Am aruncat tabloul lui Ceauşescu de pe clădire” 25

Gabriela Chivi
„Nu am făcut gesturi ieşite din comun” 26

Pavel Nicuţari
„Cînd au venit scutierii, mi s-a făcut frică” 27

Romulus Cigleneanu
„Du-te acasă, aici nu-i de tine ! ” 29

Aurel Hoszu
„Se aruncau pe fereastră banane şi portocale – şi asta mi-a rămas în minte...” 32

Corina Chiriac
„Mi-am luat copilul de mînă şi soţul şi am plecat” 34

Cristian Zavela
„Eram curios” 37

Cecilia Jugănaru
„Eu nu vin acasă” 38

Werner Sommerauer
„Am lăsat totul şi am plecat să-i ajung din urmă” 39

Florin Postolachi
„Aşa am fost toată viaţa. Nu mi-a fost teamă să mă revolt” 41
Dănuţ Popovici
„Tovarăşul a lovit în interesele partidului ! ” 43
Ioan Şerb
„Aţi încercat să stricaţi orînduirea socialistă ! ” 44
Marin Bădica
„Nu se mai putea ! ” 46
Teodor Damian
„Am simţit că se poate” 47
Marian Ricu
„Pe 15 noiembrie 1987 am văzut pentru prima oară un ananas” 48
Toma Gheorghe
„Mergeam prin alte oraşe să fac aprovizionarea” 50
Mihai Macovei
„Se simţea o tensiune în secţie” 51
Aurel Buceanu
„Mă săturasem de chin” 52
Gheorghe Zaharia
„Am zis fără frică : Unde a fost toată lumea, am fost şi noi” 53
Aurică Geneti
„Eram singurul cu cască albă din tot convoiul” 54
Daniel Anghel
„Să bem un suc, măcar atît” 55
Gheorghe Banciu
„Am vrut o viaţă mai bună şi pentru copilul meu” 56

Capitolul II
ARESTAREA ŞI ANCHETA 59
Gheorghe Banciu
„O lingură de orez şi o cană de ceai” 63
Ioan Dan
„Ieri eraţi zmei, astăzi sînteţi mieluşei ! ” 63
Sofia Postelnicu
„Nu ştiam cine era omul cu cască albă” 65
Mihai Macovei
„Scrie şi tu că ai spart un geam” 66
Iosif Farcaş
„Din acest moment, eşti un număr de înregistrare ! ” 67
Constantin Lungu
„Eram speriat de moarte” 69
Vasile Bădin
„Nu ştiam dacă am să-mi mai văd vreodată copiii” 70
Gheorghe Oprişan
„A fost un coşmar” 71
Marius Nicolăescu
„Pentru ce ai făcut tu, ce pedeapsă să existe ? ” 72

Gabriela Chivi
„În loc să stai acasă şi să speli...” 75
Costică Băhnăreanu
„Am fost lăsat să plec acasă pentru că nu mai erau locuri în arest” 76
Vasile Anghel
„Pixul ăsta te bagă la zdup sau te scoate nevinovat...” 78
Iuliana Biro
„Am aşteptat cu speranţă ziua în care ei vor răspunde pentru ceea ce au făcut” 82
Dănuţ Iacob
„Cînd am ieşit din anchetă, părinţii nu mă mai recunoşteau” 85
Marius Boeriu
„Lasă, îţi arătăm noi ţie demonstraţie ! ” 91
Aurel Hoszu
„Ai spart candelabrul de la Judeţeană” 93
Eugen Tudose
„Cînd au vrut să mă excludă din UTC, nimeni nu a ridicat mîna” 93
Cristian Zavela
„Declaram orice pentru a prinde cîteva ore de somn” 95
Cecilia Jugănaru
„Ori cu tine, ori fără tine România merge înainte” 96
Werner Sommerauer
„Am avut tăria să-mi asum responsabilitatea” 98
Florin Postolachi
„Eşti o cantitate neglijabilă” 100
Bencze Deneş
„Nu aşa am fost învăţat de Partidul Comunist” 103
Constantin Cocan
„Nu-i bine, ţine palma ! ” 104
Barti Angela
„Nu m-am gîndit la consecinţe” 105
Marian Ricu
„Ceauşescu v-a salvat ! ” 107
Ovidiu Mocanu
„Voiam să trecem graniţa” 108
Nicuţă Paraschiv
„Am crezut că ne împuşcă” 109
Aurel Buceanu
„Lasă, că te aranjez eu ! ” 110
Gheorghe Zaharia
„Ionaş venea şi dădea” 111
Daniel Anghel
„Locotenentul blond din Botoşani” 112
Gheorghe Gyerko
„Eram şi nervos, pentru că nu puteam să le dau măcar una peste faţă” 113
Aurică Geneti
„Căutau omul cu cască albă” 115

Capitolul III
DUPĂ PROCES 117
Gheorghe Nițescu
„Stimați tovarăși, constructori de autocamioane...” 121
Ciprian Pintea
„Mi-au spus că mai bine aș fi violat o femeie” 121
Iosif Farcaș
„Brașovul trebuia să rămînă doar un vis” 122
Suzana Farcaș
„Voiau să fie siguri că nu plecăm dincolo” 123
Marius Nicolăescu
„N-ai înțeles că rămîi aici pînă la pensie?” 125
Dănuț Iacob
„La Revoluție m-au făcut primar interimar” 127
Corina Iacob
„Te-ai căsătorit cu un vagabond!” 129
Pavel Nicuțari
„M-au trimis la o casă de copii” 130
Costică Băhnăreanu
„Luați-l, legați-l și duceți-l înapoi la Huși!” 132
Vasile Anghel
„I-am spus soției să divorțeze, dar la Slatina să nu vină” 134
Marius Boeriu
„Singurătatea mă dobora” 136
Aurel Hoszu
„Credeau că sînt securist” 140
Constantin Cocan
„După doi ani în care n-am vorbit, nu mai știam să leg cuvintele” 141
Nicuță Paraschiv
„Ești pleava societății” 142
Gheorghe Zaharia
„M-am simțit ca proorocul Daniel în groapa cu lei” 143
Eugen Tudose
„Am putut să-mi vizitez familia” 144
Florin Postolachi
„Mama nu a vorbit cu nimeni timp de trei săptămîni” 145
Sorin Răducanu
„Ceaușescu a vrut să vadă personal de unde a început revolta” 146
Gheorghe Iosif
„În 1989, am încercat să ne solidarizăm cu timișorenii” 147

Capitolul IV
COPIII UNUI DUMNEZEU MAI MIC 149
Tabel nominal cu persoanele cercetate 153

Capitolul V
„AICI RADIO EUROPA LIBERĂ” 165
Braşov 1987 – începutul sfîrşitului (Emil Hurezeanu în dialog cu Armand Goşu) 167
Braşov (Vlad Georgescu) 174
19 noiembrie 1987, *Actualitatea românească* 176
20 noiembrie 1987, *Actualitatea românească* 177
25 noiembrie 1987, *Actualitatea românească* 178
25 noiembrie 1987, *Actualitatea românească* 179
28 noiembrie 1987, *Săptămîna Actualităţii româneşti* 184
28 noiembrie 1987, *Buletinul de ştiri, ora 20* 187
Martorul „Virgil” 188
România : prima relatare a revoltelor de la Braşov 189

În loc de epilog
O DISCUŢIE, O OPINIE ŞI POVESTEA UNEI SOŢII 197
Discuţia 199
O opinie 215
Povestea unei soţii 216

Anexe 219
„Mişcarea 15 Noiembrie” – trecut, prezent, viitor 241
Lista persoanelor intervievate 249

În colecţia DOCUMENT au apărut :

Marian Enache, Dorin Cimpoieşu – *Misiune diplomatică în Republica Moldova*

Pavel Câmpeanu – *Ceauşescu, anii numărătorii inverse*

Zoltán Rostás – *Chipurile oraşului. Istorii de viaţă în Bucureşti. Secolul XX*

Pavel Câmpeanu – *Societatea sincretică. 1980*

Marius Oprea – *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente (1949-1989)*

Marius Oprea (coord.), Nicolae Videnie, Ioana Cîrstocea, Andreea Năstase, Stejărel Olaru – *Securiştii partidului. Serviciul de Cadre al P.C.R. ca poliţie politică. Studiu de caz : arhiva Comitetului Municipal de Partid Braşov*

Marius Oprea, Stejărel Olaru – *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Braşov*

în pregătire :

Michael Shafir – *Între negare şi trivializare prin comparaţie. Negarea Holocaustului în ţările postcomuniste din Europa Centrală şi de Est*

Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe – *Secera şi buldozerul. Scorniceşti şi Nucşoara. Mecanisme de aservire a ţăranului român*

Aurora Liiceanu – *Rănile memoriei. Nucşoara, rezistenţa din munţi*

www.polirom.ro

Redactor : Cezar Petrilă
Coperta : Manuela Oboroceanu
Tehnoredactor : Constantin Mihăescu

Bun de tipar : noiembrie 2002. Apărut : 2002
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266
6600, Iaşi, Tel. & Fax : (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33 ; O.P. 37 •
P.O. Box 1-728, 70700
Tel. : (021) 313.89.78 ; E-mail : polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom Co S.A.
6600, Iaşi, Calea Chişinăului nr. 32
Tel. : (0232) 230323 ; Fax : (0232) 230485